

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради

ВЕКТОР ПОШУКУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

**ЗБІРНИК
МАТЕРІАЛІВ**

XV Всеукраїнської
науково-практичної
конференції

20 травня 2026 року
м. ЛУЦЬК

УДК 37.018+378:004.9(477.82)(082)

В26

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради (протокол № 13 від 28 травня 2026 року)

Редакційна колегія

Петро БОЙЧУК, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради, викладач-методист, доцент кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, заслужений працівник освіти України, доцент, кандидат педагогічних наук

Наталія ДЕНИСЕНКО, декан факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради, викладач-методист, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури, заслужений вчитель України, доктор педагогічних наук

Ірина КОВАЛЬЧУК, начальник навчально-методичного відділу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради, старший викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій доцент, кандидат філософських наук

Сергій МАРЧУК, завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради, викладач-методист, кандидат педагогічних наук

Анастасія ВЕСНЯНКА, методист факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут»

Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі: збірник матеріалів XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 травня 2026 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради) [Електронне видання] / уклад. С. Марчук, Н. Денисенко. Луцьк, 2026. 340 с.

У збірнику вміщено тези доповідей та статті учасників XV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі» (м. Луцьк, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут», 20 травня 2026 року). Тематика доповідей охоплює широкий спектр актуальних напрямів: академічну доброчесність, цифровізацію освіти, розвиток soft skills, інклюзивне навчання, психологічну підтримку учасників освітнього процесу, формування національно-патріотичних цінностей, інноваційні технології навчання та безпекові виклики сьогодення.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

© Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради, 2026

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

АКАДЕМІЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ

<i>Надія Антонюк, Світлана Савчук</i>	10
РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>Алла Аханова</i>	15
ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Юрій Валецький, Ірина Хорошенко</i>	18
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МЕДСЕСТРИНСТВА В АПАРАТНІЙ КОСМЕТОЛОГІЇ	
<i>Анастасія Веснянка</i>	21
ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	
<i>Валентина Веснянка</i>	26
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Ельвіра Дрожжина</i>	30
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПОРТИВНОГО СЛЕНГУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	
<i>Галина Єрко</i>	32
МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ІСТОРИЧНИМ ФЕЙКАМ ТА МАНІПУЛЯЦІЯМ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ	
<i>Марія Здинюк</i>	36
ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ «РІДНЕ СЛОВО» ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ НА ОСНОВІ БАЗОВИХ ЦІННОСТЕЙ І ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	
<i>Марія Козігора</i>	42
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
<i>Ірина Колеснікова</i>	46
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИКИ	
<i>Віктор Корнелюк</i>	50
ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ВЕЛИЧИНИ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
<i>Тарас Лехіцький</i>	54
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ MIND MAP І TIMELINE У ФОРМУВАННІ	

ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	58
<i>Сергій Лотов</i>	
РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ КОЛЕКТИВУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	61
<i>Юлія Луцюк</i>	
КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК, СУПЕРЕЧНОСТІ ТА ШЛЯХИ ГАРМОНІЗАЦІЇ	65
<i>Сергій Марчук</i>	
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	68
<i>Ганна Поплавська</i>	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	71
<i>Олена Пуш</i>	
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ І НАУКИ: СТАН, МЕХАНІЗМИ, ІННОВАЦІЇ	76
<i>Анна Сачанюк</i>	
НОВІТНІ ВЕКТОРИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА СИСТЕМОЮ М. МОНТЕССОРІ	79
<i>Анна Сачанюк, Тетяна Оксенчук</i>	
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО ТА МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ	85
<i>Анна Сачанюк, Анна Федонюк</i>	
РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ ЯК КЛЮЧОВЕ ЗАВДАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	88
<i>Наталія Табак</i>	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ	93
<i>Наталія Денисенко, Ірина Чемерис</i>	
ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ ТА МОБІНГУ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	99
<i>Тетяна Яцик</i>	
ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	103
<i>Тетяна Яцик, Лілія Боремчук</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОНІЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	107
<i>Тетяна Яцик, Анна Федонюк</i>	
КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНІЧНІ НАВИЧКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	

СЕКЦІЯ 2
**МОЛОДІЖНА НАУКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ІДЕЇ,
ДОСЛІДЖЕННЯ, РОЗВИТОК**

<i>Вікторія Аршулік</i>	<i>112</i>
ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ СТРЕСОВИХ СТАНІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
<i>Вікторія Бенза</i>	<i>115</i>
ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ	
<i>Оксана Бігун, Антоніна Триндюк</i>	<i>118</i>
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИЗМУ ЯК ЗАСОБУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
<i>Ангеліна Бобер, Яна Слобода</i>	<i>122</i>
ВПЛИВ МУЗЕЮ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ	
<i>Вікторія Бобик, Ольга Шилюк</i>	<i>126</i>
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ПІЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ	
<i>Софія Богомолова</i>	<i>131</i>
ТРАНСФОРМАЦІЯ НАВЧАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
<i>Ганна Бойко</i>	<i>133</i>
РОЛЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЯК ОСНОВИ ЇЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ	
<i>Руслана Бубало</i>	<i>137</i>
РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Вікторія Бублій</i>	<i>141</i>
САМООЦІНКА ЯК ЧИННИК НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Дарина Вайнер</i>	<i>145</i>
СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ ТА ЕТИЧНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
<i>Аліна Василега</i>	<i>147</i>
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
<i>Зіна Ващук</i>	<i>151</i>
ВПЛИВ ПАЛИЧОК КЮЇЗЕНЕРА НА РОЗВИТОК АБСТРАКТНОГО МИСЛЕННЯ ТА РОЗУМІННЯ ЧИСЛА У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	
<i>Орина Вікторова</i>	<i>155</i>
ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ООП У КРИЗОВИХ УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	
<i>Ніка Вовк-Алой</i>	<i>159</i>
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК МИСТЕЦЬКА ДІЯ В ТЕАТРІ	

<i>Анна Гавула</i>	163
ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ПАНІКА ТА СТРЕС	
<i>Ілля Ганюк</i>	166
ВИКОРИСТАННЯ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ	
<i>Анна Германюк</i>	169
ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ	
<i>Віталіна Гуляр</i>	173
ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Христина Дерлюк, Софія Нікончук</i>	176
ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ У НАВЧАННІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ	
<i>Сергій Джурак</i>	181
ІДЕЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО	
<i>Анастасія Захарчук</i>	184
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ФЕЙКИ, КІБЕРЗАГРОЗИ ТА ВЕРБУВАННЯ ЧЕРЕЗ МЕСЕНДЖЕРИ	
<i>Марина Карліна</i>	188
ЦИФРОВА РИТОРИКА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
<i>Софія Коваль</i>	193
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Іван Колос</i>	197
СУЧАСНІ ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ	
<i>Юлія Корольчук</i>	201
РІВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ В СИСТЕМІ DIR/FLOORTIME ТА ЇХ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ	
<i>Альона Левчик</i>	205
ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Станіслав Литвин</i>	210
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ З УЧНЯМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ	
<i>Андрій Ліник</i>	213
ВПЛИВ СПОРТИВНО-АНІМАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ	
<i>Врінда Логінова</i>	216

ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЖІНОЧОГО СПОРТУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ ПАРАДИГМИ – ВІД АНТИЧНИХ ОБМЕЖЕНЬ ДО СУЧАСНОЇ РОЛІ ЖІНКИ	222
<i>Анна Лук'янчук</i>	
ПОДОЛАННЯ СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ У ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ КОЛЕКТИВНОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	225
<i>Валерія Макогон</i>	
ПЕДАГОГІЧНЕ СПРИЯННЯ ВИКОРИСТАННЮ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СИТУАЦІЯХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ	228
<i>Віра Мандзій</i>	
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	231
<i>Дмитро Матвеев</i>	
ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	234
<i>Валентина Медведчук, Назарій Єпіфанович</i>	
ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	238
<i>Олександр Мельник</i>	
ТАНЦЮВАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ	241
<i>Bohdana Mukhalevych</i>	
OFT SKILLS DEVELOPMENT IN SECONDARY SCHOOL: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS	245
<i>Милана Мінакова</i>	
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	247
<i>Яна Мосійчук</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	251
<i>Олександра Огребчук</i>	
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	254
<i>Софія Оласюк, Дарина Денисюк</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	257
<i>Діана Осадчук</i>	
ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ПАТРІОТИЗМУ І НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ КРАЄЗНАВСТВА	261
<i>Анна Остапук</i>	
ВПЛИВ АРТТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	265
<i>Ярослав Перкевич</i>	
МИСТЕЦТВО ВИЖИВАННЯ: АЛГОРИТМ ДІЙ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	

<i>Анастасія Пилипенко</i>	269
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
<i>Ірина Подлевська</i>	272
ОСОБЛИВОСТІ МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Анастасія Поліщук</i>	277
ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	
<i>Максим Приходько, Максим Воробей</i>	280
СУЧАСНІ ВИДИ СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗЗСО	
<i>Ольга Пророка</i>	284
ВИДИ МЕТАФОРВ АНГЛОМОВНИХ МАС-МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ	
<i>Артур Сачанюк</i>	286
ТЕХНОЛОГІЇ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	
<i>Діана Семенчук</i>	290
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Вікторія Смик</i>	293
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ПОВІТРЯНИХ ЗАГРОЗ	
<i>Юлія Смоляр</i>	296
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
<i>Владислав Смушко</i>	299
КОЗАЦЬКІ ВИХОВНІ ТРАДИЦІЇ	
<i>Олександра Снитюк</i>	302
ВПЛИВ РУХЛИВИХ ІГОР НА РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ	
<i>Діана Сопронюк, Лариса Самсонюк</i>	306
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Андрій Терещук</i>	310
ІДЕЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ЯНА КОМЕНСЬКОГО	
<i>Ольга Хваль</i>	313
СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ РУХЛИВИХ ІГОР В УМОВАХ НУШ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Богдана Цихович</i>	318
МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОПОВІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	

Фаїм Шемчук, Людмила Гурик	323
РОЗВИТОК ШВИДКІСНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ	ЗАСОБАМИ
Поліна Шкода	327
СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ
Владислава Шкуріхіна	331
КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ
Софія Яремчук	335
РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЖЛИВОСТІ ТЕМАТИЧНОГО ТА ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДІВ	В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ:

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

СЕКЦІЯ 1 АКАДЕМІЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Надія Антонюк,¹

кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Світлана Савчук,²

викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Висвітлено роль викладача у формуванні академічної доброчесності здобувачів фахової передвищої освіти. Окреслено основні напрями діяльності педагога щодо розвитку культури чесного навчання, відповідальності та дотримання етичних норм в освітньому процесі.

У сучасному освітньому просторі академічна доброчесність постає однією з ключових засад функціонування системи вищої, фахової передвищої освіти, визначаючи рівень довіри до результатів навчальної та наукової діяльності. Умови глобалізації, цифровізації освіти та стрімкого розвитку інформаційних технологій актуалізують проблему дотримання етичних норм у процесі навчання, зокрема щодо самостійності виконання завдань, коректного

використання джерел інформації та відповідальності за результати власної праці. Поширення випадків плагіату, фабрикації даних, академічного шахрайства та використання недоброчесних практик у студентському середовищі зумовлює необхідність посилення уваги до формування культури академічної доброчесності у закладах вищої освіти [4].

Питання академічної доброчесності є одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики та регламентується низкою нормативно-правових документів України. Зокрема, основні засади забезпечення академічної доброчесності визначено в Законах України «Про Академічну доброчесність», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», а також у внутрішніх положеннях закладів освіти, кодексах честі та етичних кодексах учасників освітнього процесу. Нормативне закріплення принципів академічної доброчесності свідчить про зростання уваги держави та освітньої спільноти до проблеми забезпечення якості освіти, формування відповідального ставлення до навчальної й наукової діяльності та утвердження морально-етичних стандартів у сфері освіти.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень. Основними принципами академічної доброчесності є чесність, справедливість, довіра, повага, відповідальність, прозорість та дотримання авторського права [1]. Важливими складовими її реалізації виступають самостійне виконання навчальних завдань, обов'язкове посилання на джерела інформації, недопущення плагіату, фабрикації, фальсифікації результатів досліджень, списування та інших форм академічного шахрайства.

Дотримання принципів академічної доброчесності є необхідною умовою формування якісного освітнього середовища та професійної підготовки майбутніх фахівців. Однак ефективність реалізації цих принципів значною

мірою залежить не лише від нормативного регулювання, а й від рівня сформованості відповідної культури серед учасників освітнього процесу. У цьому контексті особливої ваги набуває роль викладача як ключового суб'єкта формування академічної доброчесності здобувачів освіти [3].

Саме викладач є центральною фігурою освітнього процесу, від професійної компетентності, педагогічної майстерності та особистісних якостей якого значною мірою залежить рівень сформованості у студентів культури чесного навчання та відповідального ставлення до освітньої і наукової діяльності. Роль викладача у формуванні академічної доброчесності є багатогранною та реалізується через виховну, навчальну, організаційну й мотиваційну функції.

Першочергове значення має особистий приклад викладача як носія академічної культури та етичних цінностей. Студенти значною мірою переймають моделі поведінки викладача, його ставлення до професійної діяльності, наукової етики, авторського права та дотримання принципів чесності й справедливості. Якщо викладач демонструє повагу до інтелектуальної власності, коректно використовує наукові джерела, дотримується об'єктивності оцінювання та академічної етики у взаємодії зі студентами, це формує відповідне ставлення й у здобувачів освіти. Таким чином, педагог виступає не лише транслятором знань, а й моральним орієнтиром для студентської молоді [4].

Важливим напрямом діяльності викладача є формування у студентів знань про сутність академічної доброчесності та види її порушень. Значна частина здобувачів освіти допускає прояви академічного шахрайства не лише через свідоме порушення правил, а й через недостатню обізнаність щодо принципів академічного письма, правил цитування та оформлення наукових робіт. У зв'язку з цим викладач повинен систематично ознайомлювати студентів із нормативними засадами академічної доброчесності, пояснювати поняття плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, списування та необ'єктивного оцінювання. Особливо важливим є розвиток у здобувачів практичних навичок роботи з науковими джерелами, використання коректних посилань, оформлення

бібліографії та критичного аналізу інформації [5].

Суттєву роль у формуванні добросесної поведінки відіграє організація освітнього процесу. Викладач має створювати такі педагогічні умови, які мінімізують можливості для проявів академічної недобросесності. Одним із ефективних засобів є використання компетентісно орієнтованих, творчих та практичних завдань, що потребують самостійного аналізу, аргументації власної позиції та застосування індивідуального досвіду. Завдання репродуктивного характеру, які передбачають механічне відтворення інформації, значно частіше провокують студентів до списування або використання готових матеріалів. Натомість дослідницькі проекти, кейс-методи, проблемно-пошукові завдання та дискусійні форми роботи сприяють розвитку критичного мислення та академічної відповідальності.

Однією з ключових функцій викладача є забезпечення прозорості та об'єктивності оцінювання результатів навчання. Чіткі критерії оцінювання, зрозумілі вимоги до виконання завдань і відкритість освітнього процесу сприяють формуванню у студентів довіри до системи оцінювання та зменшують мотивацію до використання недобросесних практик. Важливо, щоб викладач не лише контролював дотримання принципів академічної добросесності, а й пояснював студентам значення чесного навчання для їхнього професійного становлення та майбутньої кар'єри [3].

Особливого значення набуває комунікативна функція викладача. Формування культури академічної добросесності неможливе без створення сприятливого психологічного клімату, заснованого на взаємній повазі, партнерстві та довірі між викладачем і студентами. Авторитарний стиль викладання, надмірний тиск або формальний підхід до навчання можуть сприяти зростанню академічного шахрайства. Натомість підтримка студентської ініціативи, академічної свободи та відкритого діалогу формують відповідальне ставлення до навчальної діяльності [5].

Не менш важливою є роль викладача у розвитку цифрової грамотності студентів в умовах активного використання інформаційних технологій та систем

штучного інтелекту. Сучасні цифрові ресурси можуть бути як інструментом навчання, так і джерелом академічних ризиків. У зв'язку з цим викладач повинен навчати студентів етичному використанню цифрових технологій, пояснювати межі допустимого використання електронних ресурсів і програм штучного інтелекту під час підготовки навчальних та наукових робіт.

Важливою складовою діяльності викладача є також профілактика академічної недоброчесності. Ефективна профілактика передбачає не лише виявлення порушень та застосування санкцій, а насамперед формування внутрішньої мотивації студентів до дотримання етичних принципів. З цією метою доцільним є проведення тематичних тренінгів, семінарів, дискусій, ознайомлення студентів із міжнародними стандартами академічної етики та практиками забезпечення якості освіти [2].

Отже, роль викладача у формуванні академічної доброчесності здобувачів вищої освіти є визначальною, оскільки саме він забезпечує інтеграцію етичних принципів у навчальний процес, формує культуру чесного навчання та сприяє становленню відповідального, компетентного й морально свідомого фахівця. Ефективність цього процесу залежить від поєднання професійної компетентності викладача, його особистого прикладу, педагогічної майстерності та здатності створювати освітнє середовище, засноване на принципах довіри, справедливості та взаємної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 10.05.2026)
2. Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 33. С. 77–90.
3. Бойко М. Академічна доброчесність в освітньому процесі педагогічного університету: управлінський аспект. *Наукові записки*. 2020. № 2. С. 172–180.
4. Гапон Н. Ставлення до виявів академічної нечесності у студентів як соціально-психологічна проблема. *Humanitarium*. 2017. № 39, Вип. 1. С. 56–63
5. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2018. Вип. 2 (43). С. 220–223.

ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Алла Аханова,

*викладач психології циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик КЗВО «Луцький педагогічний інститут»*

Волинської обласної ради

Дослідження психологічних особливостей розвитку емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку є актуальним завданням у сучасному психологічному дискурсі. У цьому контексті вивчається взаємозв'язок між процесом навчання в школі, соціалізацією та формуванням емоційного інтелекту у дітей. У статті розкриті потенційні можливості гри для розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку.

Гра – це провідний вид діяльності дитини молодшого шкільного віку. Вона сприяє розвитку мислення, уяви, саморегуляції, формуванню життєвого досвіду через емоційні переживання. За І. Сухопарою, ігри, особливо на уроках читання, допомагають дитині виразити емоції, усвідомити переживання героїв і власні стани, формуючи здатність до емоційного відгуку [4].

Гра має терапевтичний потенціал: вона знімає напруження, сприяє релаксації, допомагає опрацювати негативні емоції в безпечному середовищі. Використовуючи рольові, творчі, психогімнастичні чи арт-ігри, педагог або психолог може ненав'язливо впливати на внутрішній світ дитини [3].

Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів розуміємо як процес і результат кількісних та якісних змін в емоційній й інтелектуальній сферах дитини, що спрямований на здатність виражати, розуміти власні емоції, керувати ними, розуміти та впливати на емоційний стан інших для встановлення доброзичливих, толерантних стосунків, досягнення мети, успіху [2, с. 72].

Потенційні можливості гри в розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку полягають у тому що:

- гра захоплює учнів, викликаючи емоції збудження, здивування, подиву, радості, захвату, оптимізму, цікавості, очікування, що активізує емоційну сферу дитини;

- гра дає можливість виявити, розкрити індивідуальні здібності дитини, її сильні і слабкі сторони, емоційні реакції на ті або інші вчинки, події, рішення, що сприяє набуттю емоційно-чуттєвого досвіду;

- гра створює умови для пошуку варіантів рішення проблеми, що слугує імпульсом для виявлення стеничних емоцій, які стимулюють активну діяльність;

- гра викликає емоції задоволеності собою, впевненості, захвату в разі отримання перемоги, що підвищує самооцінку школярів і невдоволення, розпачу, засмучення, розчарування, що вчить гідно приймати поразку, робити правильні висновки, вдосконалювати вміння і навички, керувати власним емоційним станом;

- гра об'єднує учнів за допомогою спільного переживання інтересів, емоцій, показує приклади емоційних реакцій, вчить стримувати роздратування, гнів, образу, злість, заздрість, розгубленість, натомість поважати, довіряти, стимулювати, підтримувати, надихати інших, що сприяє набуттю вмінь керувати власним емоційним станом і почуттями інших;

- гра збуджує творчість школярів, викликає яскраві емоції і почуття радості, захвату, захоплення, що надихає на нові успіхи, досягнення, звершення, надає впевненості в собі, що стимулює емоційну сферу молодших школярів [1, 172].

З метою розвитку емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку доцільно спрямовувати освітню діяльність на формування таких знань та умінь:

- називати емоції, описувати власні почуття щодо прослуханих/прочитаних художніх творів, описаних подій, персонажів, їх вчинків (розповідати про власні почуття та емоції від прослуханих і прочитаних художніх творів дитячої літератури);

- здатність виражати за допомогою невербальних засобів (міміка, жести) власні емоції та почуття (адекватно виражати емоції від ознайомлення з

художніми творами, використовувати відомі вербальні та невербальні засоби для передачі емоційного стану, настрою);

- розуміти значущість емоцій для встановлення доброзичливих стосунків, вирішення спільних завдань, проблем, успішності (усвідомлювати вплив висловлених емоцій на інших людей, їх емоційний стан на прикладах ситуацій, описаних у казках, оповіданнях);

- керувати власними емоціями під час висловлення, обговорення подій, вчинків (регулювати вияв позитивних і негативних емоцій, почуттів);

- розпізнавати емоції інших людей, способи їх вираження на прикладі персонажів художніх творів, співрозмовників і пояснювати власну реакцію на них, вплив на інших людей, визначати настрій;

- впливати на емоційний стан однокласників під час обговорення художнього твору, гри, виконання творчих завдань з метою встановлення доброзичливих, толерантних стосунків, досягнення навчальної мети (підтримувати, підбадьорювати, спонукати до пошуку різних варіантів) [5].

Отже, потенціал гри для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів полягає в захопленні, яке активізує емоційну сферу дитини; можливості виявити індивідуальні здібності дитини, що сприяє набуттю емоційно-чуттєвого досвіду; створенні умов для пошуку варіантів рішення проблеми, що є імпульсом для виявлення стеничних емоцій; отриманні емоцій, пов'язаних з перемогою і поразкою, що підвищує самооцінку, вчить робити правильні висновки, керувати власним емоційним станом; згуртованості учнів за допомогою спільного переживання інтересів, емоцій, показує приклади емоційних реакцій, вчить керувати власним емоційним станом і почуттями інших; збудженні творчості школярів, що стимулює емоційну сферу молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Н. В. Формування емоційного інтелекту в молодшій школі. Київ: Видавництво «Академія», 2022. 234 с.

2. Коваленко Т. В. Емоційний інтелект в освіті. Львів: Видавництво «Магістр», 2021. 121с.

3. Комар Т. Психологічні особливості розвитку емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку. № 4. 2023. С. 70-77.

4. Костюк Л. Дидактична гра в системі початкової освіти. Київ: Вид-во «Генеза», 2019. 256 с.

5. Котик Т. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий освітній результат нової української школи. Освітні обрії. 2020. Т. 51. № 2. С. 20-26.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МЕДСЕСТРИНСТВА В АПАРАТНІЙ КОСМЕТОЛОГІЇ

Юрій Валецький¹,

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри медсестринства та екстреної медицини Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради

Ірина Хорошенко²,

здобувачка освіти магістерського рівня Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради

У роботі розглянуто сучасні тенденції розвитку медсестринства в апаратній косметології. Проаналізовано роль медичної сестри у забезпеченні безпеки пацієнтів, впровадженні технологій естетичної медицини та розвитку професійних компетентностей.

Апаратна косметологія є однією з найбільш динамічних галузей сучасної естетичної медицини, що активно інтегрує інноваційні технології у клінічну практику. Зростання попиту на неінвазивні косметологічні процедури зумовлює необхідність розширення ролі медичної сестри як повноправного учасника лікувально-діагностичного процесу. Сучасне медсестринство в цій сфері передбачає поєднання клінічних знань, технічних навичок та комунікативної компетентності [1,2].

Медична сестра в косметологічному кабінеті виконує комплекс функцій, що виходять за межі традиційної допоміжної ролі. Вона бере участь у підготовці пацієнта до процедур, оцінює загальний стан здоров'я, здійснює контроль за дотриманням протоколів безпеки та асистує лікарю під час процедур.

Особливо важливою є участь медичної сестри у забезпеченні інфекційного контролю, стерилізації обладнання та дотриманні санітарно-гігієнічних норм. Крім того, вона повинна володіти знаннями щодо показань і протипоказань до процедур, а також потенційних ускладнень [3].

Основними напрямками розвитку медсестринства в косметології можна вважати такі:

1. Безперервний професійний розвиток. Сучасна медична сестра повинна постійно підвищувати кваліфікацію через участь у тренінгах, семінарах та міжнародних освітніх програмах. Це забезпечує відповідність професійним стандартам та впровадження доказових підходів у практику [7].

2. Освоєння новітніх технологій. Апаратна косметологія включає використання лазерних систем, ультразвукових методик, радіочастотного ліфтингу та кріотерапії. Медична сестра повинна володіти технічними навичками роботи з таким обладнанням та розуміти принципи його дії [4].

3. Розширення професійних компетентностей. Сучасна модель медсестринства передбачає розвиток автономності медичної сестри, включаючи первинну оцінку стану пацієнта, ведення документації та консультування щодо догляду за шкірою.

4. Стандартизація клінічної практики. Впровадження протоколів та клінічних рекомендацій дозволяє підвищити якість та безпеку косметологічних процедур. Медичні сестри беруть участь у формуванні та дотриманні стандартів роботи [6].

Безпека пацієнта є ключовим пріоритетом у косметологічній практиці. Медична сестра відповідає за контроль стерильності інструментів, правильність підготовки процедурного кабінету та моніторинг стану пацієнта під час процедур.

Особливу увагу приділяють своєчасному виявленню побічних реакцій, таких як алергічні прояви, опіки або інші ускладнення. Медична сестра повинна бути готовою до надання першої допомоги відповідно до клінічних протоколів [5].

Важливою складовою роботи є ефективна комунікація з пацієнтом. Медична сестра формує довірливі відносини, забезпечує інформовану згоду та підтримує психологічний комфорт пацієнта.

Правильне інформування щодо очікуваних результатів процедур сприяє підвищенню задоволеності пацієнтів та зниженню рівня тривожності.

Подальший розвиток медсестринства в апаратній косметології пов'язаний із цифровізацією медичних процесів, впровадженням штучного інтелекту у діагностиці стану шкіри та розвитком персоналізованих косметологічних програм.

Також перспективним є розширення ролі медичної сестри у приватній косметологічній практиці та участь у наукових дослідженнях [8,9,10].

Таким чином, медсестринство в апаратній косметології є перспективним напрямом сучасної медицини, що активно розвивається. Розширення професійних компетентностей, впровадження інноваційних технологій та дотримання стандартів безпеки є ключовими факторами підвищення якості медичної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Наказ МОЗ України про удосконалення медсестринської діяльності в Україні. – Київ : МОЗ України, 2023.
2. Ковальчук І. Основи косметології : підручник. – Київ : Медицина, 2021. – 312 с.
3. Литвиненко О. Сучасна апаратна косметологія. – Харків : Факт, 2020. – 280 с.
4. International Society of Aesthetic Medicine. Standards of Practice in Aesthetic Nursing. – Geneva, 2022.
5. World Health Organization. Patient Safety in Cosmetic Procedures Guidelines. – WHO, 2022.
6. Міністерство охорони здоров'я України. Клінічні протоколи естетичної медицини. – Київ, 2024.
7. Journal of Cosmetic Dermatology. – 2023. – Vol. 22(3). – P. 115–130.
8. International Journal of Aesthetic Nursing. – 2022. – Vol. 10(2). – P. 45–60.

9. European Association of Medical Aesthetics. Guidelines for Clinical Practice. – Brussels, 2023.
10. Nursing in Aesthetic Medicine: Evidence-Based Practice. – WHO Publishing, 2021.

ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анастасія Веснянка,

*методист факультету початкової освіти та фізичної
культури, сертифікована молодіжна працівниця*

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

У статті здійснено аналіз потенціалу інтеграції молодіжної роботи в систему вищої освіти як чинника розвитку лідерських компетентностей, громадянської активності та соціальної відповідальності студентської молоді. Розглянуто роль неформальної освіти, студентського самоврядування, волонтерської діяльності та молодіжних ініціатив у формуванні активної громадянської позиції здобувачів освіти. Обґрунтовано доцільність посилення взаємодії між молодіжною політикою та закладами вищої освіти в умовах сучасних суспільних викликів.

Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві, зумовлені цифровізацією, воєнними викликами, глобалізацією та зміною вимог до професійної підготовки фахівців, актуалізують потребу переосмислення ролі закладів вищої освіти. Підготовка конкурентоспроможного фахівця дедалі частіше пов'язується не лише з формуванням професійних компетентностей, а й із розвитком громадянської відповідальності, лідерських якостей, здатності до командної взаємодії та активної участі в суспільних процесах [4,5].

У Законі України «Про основні засади молодіжної політики» визначено, що одним із ключових напрямів державної молодіжної політики є створення умов для участі молоді у суспільному житті, розвитку її потенціалу та формування громадянських компетентностей. Закон також наголошує на необхідності підтримки молодіжної участі, неформальної освіти та розвитку молодіжної роботи як інструменту реалізації потенціалу молодих людей [1].

У науковому дискурсі молодіжна робота розглядається як діяльність, спрямована на підтримку особистісного розвитку молоді, формування навичок участі у прийнятті рішень, посилення соціальної активності та створення умов для самореалізації. Особливістю молодіжної роботи є орієнтація на добровільність, партнерство, рівність можливостей і використання інструментів неформальної освіти [1,3].

В умовах функціонування сучасних закладів вищої освіти молодіжна робота поступово набуває ознак важливого елемента освітнього середовища [4]. Традиційна модель освіти, зосереджена переважно на передачі знань, поступається компетентнісному підходу, відповідно до якого вагомим значення набуває розвиток так званих «м'яких навичок» – комунікації, лідерства, відповідальності, критичного мислення та вміння працювати в команді[5].

Формування зазначених компетентностей значною мірою відбувається через участь студентської молоді у діяльності органів самоврядування, громадських об'єднань, волонтерських ініціативах, молодіжних проєктах та наукових заходах [2]. Такі форми активності забезпечують практичний досвід взаємодії із соціальними процесами та сприяють розвитку навичок, які складно сформувані виключно в межах аудиторного навчання [4].

Одним із найбільш поширених механізмів інтеграції молодіжної роботи у вищу освіту виступає студентське самоврядування. Законодавство України визначає студентське самоврядування як право здобувачів освіти вирішувати питання навчання й побуту, брати участь в управлінні закладом освіти та представляти інтереси студентської спільноти. Участь у діяльності органів

самоврядування створює умови для розвитку організаційних здібностей, відповідальності, навичок управління та публічної комунікації [2].

Практичне значення студентського самоврядування полягає також у формуванні досвіду прийняття рішень, управління командними процесами та реалізації соціальних ініціатив [2]. Участь у таких процесах сприяє розвитку лідерського потенціалу студентів, що в подальшому може впливати на професійне становлення майбутніх педагогів [5].

Важливою складовою молодіжної роботи є неформальна освіта, що реалізується через тренінги, форуми, молодіжні обміни, проєктні школи та освітні програми. Неформальна освіта орієнтована на практичне застосування знань, розвиток адаптивності та стимулювання особистісного зростання. Її інтеграція у середовище вищої освіти розширює можливості професійного та соціального розвитку студентів [3].

Компетентнісний підхід, який лежить в основі сучасної системи вищої освіти, передбачає формування не лише професійних знань, а й здатності особи ефективно діяти в умовах суспільних змін, брати участь у прийнятті рішень, працювати в команді та відповідально взаємодіяти із соціальним середовищем. У цьому контексті інтеграція молодіжної роботи у діяльність закладів вищої освіти набуває особливої актуальності, оскільки створює додаткові можливості для розвитку лідерського потенціалу студентської молоді та її громадянської активності [2,4].

Відповідно до чинного законодавства України молодіжна робота орієнтується на потреби молоді та спрямовується на набуття молодими особами необхідних компетентностей із урахуванням сучасних соціально-економічних умов. До змісту молодіжної роботи належить сприяння особистісному розвитку, підвищення рівня участі молоді у суспільному житті, підтримка молодіжних ініціатив та формування активної громадянської позиції [1].

Сучасна система вищої освіти дедалі частіше розглядається не лише як інституція професійної підготовки, але й як середовище соціалізації, формування цінностей та розвитку відповідального громадянина. У таких умовах освітній

процес виходить за межі аудиторного навчання, а особливого значення набувають позанавчальні форми діяльності студентів, що забезпечують практичний досвід взаємодії із суспільством [2,4].

Важливим компонентом інтеграції молодіжної роботи у систему вищої освіти виступає волонтерська діяльність. Особливої актуальності волонтерство набуло в умовах повномасштабної війни, коли значна частина молоді долучилася до громадських ініціатив, гуманітарної підтримки, благодійних зборів та реалізації соціально важливих проєктів.

Волонтерська діяльність сприяє формуванню соціальної відповідальності, емпатії, здатності працювати в кризових умовах та усвідомленню власної ролі у суспільстві. Водночас участь у волонтерських ініціативах забезпечує практичний досвід громадянської участі, що є важливою складовою розвитку активної молоді.

Громадянська активність студентської молоді розглядається як здатність брати участь у житті громади, ініціювати зміни, відстоювати суспільні інтереси та взаємодіяти з інституціями громадянського суспільства. Розвиток зазначених характеристик неможливий виключно через традиційні форми навчання, що підсилює значення молодіжної роботи як інструменту практичного залучення молоді до суспільних процесів.

Суттєвий потенціал у формуванні громадянської активності мають громадські організації та молодіжні об'єднання. Законодавство України визначає молодіжні громадські організації як добровільні об'єднання, діяльність яких спрямовується на забезпечення реалізації прав та інтересів молоді, підтримку її розвитку та участі у суспільному житті [1].

Співпраця закладів вищої освіти з громадським сектором створює додаткові можливості для набуття студентами практичного досвіду реалізації проєктів, комунікації із громадами та участі у соціальних ініціативах. Такі форми взаємодії сприяють розвитку відповідальності, адаптивності та готовності до професійної діяльності в умовах змін.

Окремого значення набуває залучення студентської молоді до проєктної діяльності та грантових програм. Участь у підготовці проєктних заявок, міжнародних освітніх програмах, молодіжних форумах та ініціативах неформальної освіти сприяє розвитку критичного мислення, креативності, уміння працювати в команді та формувати стратегічні рішення.

У цьому контексті неформальна освіта виступає важливим інструментом молодіжної роботи, оскільки дозволяє отримувати практичні навички поза межами традиційного академічного навчання. Вона орієнтується на активну участь молоді, практичний досвід та розвиток компетентностей, необхідних для особистісної й професійної самореалізації.

Підвищення ролі молодіжної роботи у закладах вищої освіти узгоджується із сучасними пріоритетами державної молодіжної політики України, серед яких визначено створення умов для участі молоді в суспільному житті, підтримку її потенціалу та розвиток молодіжної інфраструктури [1].

Попри позитивні тенденції, інтеграція молодіжної роботи у систему вищої освіти супроводжується низкою викликів. Серед них – недостатнє інституційне розуміння ролі молодіжної роботи, обмеженість ресурсів, формальний характер окремих студентських ініціатив та недостатній рівень взаємодії між освітнім і громадським секторами.

Подолання зазначених труднощів потребує системного підходу, що передбачає посилення підтримки молодіжних ініціатив, розвиток партнерств між закладами освіти та громадськими організаціями, а також створення умов для реальної участі молоді у прийнятті рішень.

Таким чином, інтеграція молодіжної роботи в систему вищої освіти може розглядатися як один із чинників формування активної, відповідальної та конкурентоспроможної молоді. Поєднання формальної освіти з інструментами молодіжної роботи сприяє розвитку лідерських якостей, громадянської активності та здатності молодих людей відповідати на сучасні суспільні виклики.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 10.05.2026).
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.05.2026).
3. Лук'янова Л. Б. Неформальна освіта дорослих: теорія і практика : монографія. Київ : ТОВ «ДКС-Центр», 2020. 420 с.
4. Пометун О. І. Громадянська компетентність як результат сучасної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 29. С. 14–23.
5. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Лідерство як чинник розвитку активної громадянської позиції молоді. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки. 2021. Вип. 81. С. 59–64.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Валентина Веснянка,

викладачка вищої категорії, викладач-методист

Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж технологій, бізнесу та права Волинського національного університету імені Лесі Українки»

У статті здійснено теоретичне узагальнення та практичний аналіз проблеми формування культури безпеки здобувачів освіти у системі фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану. Розкрито сутність поняття «культура безпеки», визначено її структурні компоненти та обґрунтовано роль освітнього середовища у формуванні безпекових компетентностей. Визначено напрями підвищення ефективності освітнього процесу.

Сучасні соціально-політичні умови розвитку України, зумовлені воєнним станом, актуалізують проблему забезпечення безпеки особистості як базової цінності суспільства. Освітня система в цих умовах зазнає суттєвих трансформацій, що пов'язані з необхідністю адаптації змісту, форм і методів навчання до нових викликів. Одним із ключових завдань сучасної освіти є

формування культури безпеки здобувачів освіти, що розглядається як необхідна передумова їхньої успішної соціалізації та професійної діяльності.

Особливої значущості зазначена проблема набуває у системі фахової передвищої освіти, яка забезпечує підготовку фахівців професійного спрямування. Фахові коледжі функціонують як освітні середовища, у межах яких відбувається формування професійних компетентностей, зокрема здатності до безпечної діяльності у виробничих та соціальних умовах. У цьому контексті культура безпеки виступає невід'ємною складовою професійної підготовки здобувачів освіти.

У науковій літературі культура безпеки трактується як інтегративна характеристика особистості, що охоплює систему знань про ризики та загрози, сформовані навички безпечної поведінки та усвідомлене ставлення до безпеки як цінності. Структурно вона включає когнітивний, діяльнісний та аксіологічний компоненти. Когнітивний компонент передбачає засвоєння знань про небезпеки та способи їх уникнення; діяльнісний - формування практичних умінь і навичок; аксіологічний - розвиток ціннісного ставлення до безпеки.

В умовах воєнного стану зміст культури безпеки суттєво розширюється. До її структури включаються знання та навички, пов'язані з реагуванням на повітряні тривоги, дії в умовах обстрілів, евакуації, перебування в укриттях, а також здатність до психологічної саморегуляції в умовах стресу. Таким чином, культура безпеки набуває комплексного характеру та інтегрує елементи цивільного захисту, охорони праці, психології та медицини.

Фахова передвища освіта має значний потенціал для формування культури безпеки завдяки поєднанню теоретичного навчання та практичної підготовки. Освітній процес у коледжах забезпечує можливість формування прикладних компетентностей, необхідних для здійснення безпечної професійної діяльності. Важливим напрямом є інтеграція безпекових компонентів у зміст освітніх програм, що сприяє формуванню системного уявлення про безпеку як складову професійної компетентності.

Ефективність формування культури безпеки значною мірою залежить від організації освітнього процесу та використання сучасних педагогічних технологій. Практико-орієнтовані методи навчання, зокрема моделювання надзвичайних ситуацій, аналіз кейсів, тренінгові заняття, сприяють формуванню поведінкових моделей безпечної діяльності. Такі методи дозволяють наблизити навчальний процес до реальних умов та забезпечити формування стійких навичок реагування на загрози.

Важливим елементом формування культури безпеки є організація виховної роботи у навчальних групах. Систематичне проведення інструктажів, тематичних занять та заходів сприяє підвищенню рівня обізнаності здобувачів освіти та формуванню відповідального ставлення до власної безпеки і безпеки оточуючих. Колективна діяльність у цьому контексті сприяє розвитку навичок взаємодії, взаємодопомоги та командної відповідальності.

Суттєву роль у формуванні культури безпеки відіграє науково-дослідна діяльність здобувачів освіти. Залучення студентів до дослідження актуальних проблем безпеки сприяє розвитку аналітичного мислення, формуванню здатності до оцінювання ризиків та прийняття обґрунтованих рішень. Наукова діяльність також забезпечує поглиблення теоретичних знань та їхнє практичне застосування.

Важливим чинником підвищення ефективності формування культури безпеки є методична діяльність педагогічних працівників. Розробка методичних рекомендацій, обмін досвідом, участь у професійних об'єднаннях сприяють впровадженню інноваційних підходів та вдосконаленню освітнього процесу. У цьому контексті значну роль відіграє діяльність фахових методичних об'єднань.

Окремої уваги потребує психологічний аспект формування культури безпеки. В умовах воєнного стану здобувачі освіти перебувають під впливом постійних стресових факторів, що негативно впливають на їхній психоемоційний стан. У зв'язку з цим актуальним є впровадження елементів психологічної підготовки у освітній процес. Формування навичок саморегуляції, управління

емоційними станами та збереження психологічної стійкості є необхідною умовою ефективного реагування на небезпеку.

Разом з тим, процес формування культури безпеки у системі фахової передвищої освіти супроводжується рядом проблем. До них належать недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення, обмежені можливості для проведення практичних занять, а також необхідність постійного оновлення змісту навчальних програм. Вирішення зазначених проблем потребує комплексного підходу та системної підтримки з боку держави.

З метою підвищення ефективності формування культури безпеки доцільно реалізувати такі напрями:

- інтеграція безпекових компетентностей у зміст освітніх програм;
- посилення практичної складової навчання;
- впровадження інноваційних педагогічних технологій;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- забезпечення психологічної підтримки здобувачів освіти.

Таким чином, формування культури безпеки здобувачів освіти у фаховій передвищій освіті є складним багаторівневим процесом, що потребує системного підходу. Умови воєнного стану зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до організації освітнього процесу та впровадження нових форм і методів навчання. Ефективна реалізація зазначеного завдання сприятиме підготовці компетентних фахівців, здатних забезпечувати безпечну діяльність у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII.
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПОРТИВНОГО СЛЕНГУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Ельвіра Дрожжина,

*викладач циклової комісії професійної та практичної підготовки КЗ
«Дніпропетровський фаховий коледж спорту» Дніпропетровської обласної
ради»*

Спортивний сленг як явище соціокультурного простору становить окремий пласт нелітературної лексики, що функціонує в межах професійного та напівпрофесійного мовлення спортсменів і вболівальників. Його формування значною мірою відбувається через семантичне переосмислення загальноживаних слів, наприклад, шляхом метафоризації та метонімізації: «гармата» (сильний удар), «стіна» (надійний захист), «банка» (лавка запасних або біцепс), «читати гру» (аналізувати дії суперника), «другий верх» (гра головою у футболі).

Важливою ознакою спортивного сленгу є продуктивність словотворчих моделей. Зокрема, поширеними є суфіксальні утворення («двієчка», «сімаха» – вага снарядів у металників молота), усічені форми («трен» (тренування), «кач» (качалка) та аббревіатура («ЗФП» – загальна фізична підготовка, «ЧУ» – чемпіонат України). Це свідчить про тенденцію до мовної економії та спрощення комунікації в умовах швидкого обміну інформацією.

Значний вплив на формування спортивного сленгу мають іншомовні запозичення, передусім англіцизми, які активно адаптуються до української мовної системи: «кеерер» (голкіпер / воротар), «coach» (тренер), «dribbling» (ведення м'яча в баскетболі), «big man» (великий гравець), «airball» (кидок, коли м'яч не торкнувся кільця) та ін.

На лексико-семантичному рівні спортивний сленг характеризується високою експресивністю, оцінністю та контекстуальною варіативністю значень:

«зайшло» (вдалий виступ), «легка вода» (комфортне відчуття в плаванні), «залити» (програти без шансів на перемогу), «цегла» (невдалий кидок у баскетболі) [1], «витягати» (мати можливість впливати на гру). Такі одиниці виконують не лише номінативну, а й емоційно-оцінну функцію.

Окрему групу становлять сленгізми, зумовлені специфікою різних видів спорту. Так, наприклад, у єдиноборствах уживаються такі одиниці, як «прохід у ноги», «кидати кочергу», «робота в партері», «бірімбл», «креветка», «трикутник» (види технічних прийомів / базових технік); у футболі – «дати довгу» (передача), «засунув» (незручний пас), «кіпер» (воротар); у плаванні – «басік» (басейн), «суха» (тренування в залі), «свій стиль» (кроль, брас, батерфляй, на спині, вільний стиль); у боксі – «мішки» (боксерські груші), «битки» (боксерські рукавиці), «лапки» (тренувальний снаряд для відпрацювання ударів); у настільному тенісі – «сопля» (край стола), «катка» (матч), «яйце» (кривий м'яч). Це засвідчує наявність галузевої диференціації спортивного сленгу як системи мікролексиконів.

Характерною рисою спортивного сленгу є також домінування іменникової лексики над дієслівною та іншими частинами мови, що пояснюється номінативною спрямованістю цього мовного шару (наприклад: «хімік» (спортсмен, який вживає наркотичні анальгетики), «залізо» (спортивна зала), «футбік» (футбол), «махач» (бій), «допи» (додаткові заняття), «дзюдоча» (куртка дзюдоїста). Водночас дієслівні форми («залити» (програти гру), «шпилити» (грати), «фолити» (порушувати правила гри) забезпечують динаміку висловлювання. Прикметники представлені значно обмеженіше, переважно у словосполученні з іменниками («big man» (великий гравець), «легка вода» (відчуття у воді) та ін.).

Таким чином, спортивний сленг є динамічним мовним явищем, що формується під впливом словотвірних, семантичних та запозичувальних процесів, відображаючи як внутрішні тенденції розвитку української мови, так і специфіку професійної комунікації в різних видах спорту.

Список використаних джерел:

1. Купчишина Ю.А., Дмитришкін Д.Е. Прагматичний потенціал спортивного жаргону у сучасній соціальній структурі мови (на матеріалі американського спортивного медіадискурсу). URL: <https://surl.li/jhfybv> (дата звернення: 02.05.2026).
2. Любов К., Соїна І. Лінгвокультурологічна характеристика спортивного сленгу у сучасній субкультурі. URL: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-11> (дата звернення: 02.05.2026).

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ІСТОРИЧНИМ ФЕЙКАМ ТА МАНІПУЛЯЦІЯМ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Галина Єрко,

*голова циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу*

В умовах гібридної агресії та інформаційних війн історія перетворюється на інструмент маніпуляцій, спрямованих на деструкцію національної ідентичності. Формування в студентів імунітету до історичних фейків є не просто освітнім завданням, а складником національної безпеки.

Метою роботи є обґрунтування та систематизація методів протидії історичним фейкам в освітньому процесі, що є критично важливим для збереження національної ідентичності та зміцнення національної безпеки в умовах гібридної агресії рф проти України.

Які основні методи та підходи важливо використовувати для протидії фейкам при вивченні історії?

Метод деконструкції історичного наративу передбачає розбір маніпулятивного повідомлення на складові елементи: факти, інтерпретації та емоційне забарвлення. Його реалізація відбувається за таким алгоритмом: визначення першоджерела – аналіз контексту – виявлення логічних помилок або підміна понять.

Цікавим для студентів є робота з «першоджерелами-привидами» – матеріалами, на які часто посилаються пропагандистські ресурси без надання прямих лінків, архівних шифрів або можливості їх перевірки.

Особливо ефективно використовувати цей метод при вивченні й аналізі ідеологічних конструктів, зокрема концепції «русского мира», а також понять «рашизм» і «побєдобєсіє», що дозволяє критично осмислювати механізми формування сучасних політичних міфів.

Латеральне читання – це творчий, непрямий підхід до розв’язання проблем, запропонований Едвардом де Боно у 1967 році. На відміну від традиційного вертикального читання (аналізу одного тексту), цей метод стимулює перевірку інформації через відкриття нових вкладок у браузері для верифікації ресурсу [3]. Важливо ставити такі запитання: Хто стоїть за вказаним ресурсом? Яка його репутація в експертному середовищі? Чи підтверджують цю інформацію академічні установи?

В епоху Deepfake та штучного інтелекту важливо навчати розрізняти автентичні фото / відео від ретушованих або таких, що використані поза контекстом. Для цього доцільно застосовувати інструменти зворотного пошуку зображень (Google Lens, RevEye), які дозволяють встановити першоджерело візуального контенту та простежити його поширення в мережі. Додатково важливим етапом перевірки є аналіз метаданих, що дає змогу виявити інформацію про дату створення, пристрій зйомки та можливі ознаки редагування.

Метод «Сендвіча істини» – це ефективна комунікаційна техніка спростування фейків, розроблена когнітивним лінгвістом Джорджем Лакоффом [7]. Вона не дозволяє маніпуляції закріпитися в пам’яті. Його структура:

1. Виклад перевіреного факту.
2. Коротке згадування фейку (без надмірного цитування).
3. Пояснення, чому фейк є хибним, і повторне підкріплення істини.

Протидія історичним маніпуляціям потребує відходу від репродуктивного навчання до дослідницького. Головним результатом має стати не лише знання

дат, а й опанування інструментарію критичного мислення, що дозволяє молоді самостійно відсіювати інформаційний «шум» від історичної правди.

Сучасний освітній простір потерпає від «цифрових фальсифікацій», створених за допомогою ШІ. Роль викладачки / викладача трансформується від транслятора знань до модераторки / модератора критичного аналізу.

Під час розгляду методів перевірки візуального й текстового контенту особливу увагу доцільно приділити методу «цифрового сліду». Він передбачає аналіз першоджерел за допомогою зворотного пошуку зображень, а також перевірку достовірності інформації через архівні посилання та інші цифрові сліди, що дозволяють встановити походження матеріалів [6]. У цьому контексті доцільним є використання онлайн-платформ (наприклад, StopFake або ресурси Українського інституту національної пам'яті) як допоміжних інструментів під час практичних занять. Це сприяє формуванню у здобувачів освіти навичок критичного аналізу інформації та медіаграмотності.

Формування навичок цифрового фактчекінгу дозволяє студентам розрізняти наукову реконструкцію минулого від пропагандистського deepfake-контенту.

Найкращий спосіб протидії маніпуляціям – залучення студентів до активного «конструювання» історичного знання через роботу з першоджерелами та документами. Ефективним у цьому контексті є використання методу кейс-стаді, що передбачає аналіз конкретних історичних фейків (наприклад, міфи про «спільну колиску» або «подаровані території»). Етапи роботи:

1. Експозиція фейку.
2. Пошук контраргументів у синхронних джерелах.
3. Порівняльний аналіз інтерпретацій. Акцент робиться на здатності перевіряти інформацію в альтернативних, незалежних джерелах.

Перетворення аудиторії на «історичну лабораторію» сприяє формуванню стійкої суб'єктної позиції студентів, яку важко похитнути емоційними маніпуляціями.

Історичні фейки часто апелюють до емоцій (гніву, гордості, страху), що послаблює критичне мислення та раціональний аналіз. Завдання викладачки / викладача – навчити студентів розпізнавати такі емоційні «тригери» та усвідомлювати їхній вплив на сприйняття інформації.

У цьому контексті ефективним є застосування методу «аналізу маркерів маніпуляції». До них належать: використання мови ворожнечі, відсутність конкретики («всі знають, що...»), надмірна героїзація або демонізація постатей і подій.

Також доцільно використовувати техніку «спростування через контекстуалізацію», яка передбачає не лише заперечення фейку фактами, а й пояснення історичного контексту його виникнення. Це дозволяє зрозуміти, чому подібні наративи з'являються саме в певний період і які інтереси стоять за їх поширенням.

Вивчення історії має супроводжуватися розвитком емоційного інтелекту та медіагігієни, що є основою громадянської стійкості. Протидія історичним фейкам і маніпуляціям у сучасному освітньому просторі передбачає перехід від репродуктивної моделі навчання (запам'ятовування дат) до дослідницької моделі «історичної лабораторії». Основним результатом такого навчання має стати формування у студентів інструментарію критичного мислення та медіагігієни. Це дозволяє молоді самостійно відрізнити інформаційний «шум» від достовірних історичних фактів, формуючи стійку, усвідомлену позицію, яку важко похитнути емоційними тригерами або цифровими фальсифікаціями.

Список використаних джерел та літератури:

1. StopFake.org. Веб-ресурс з аналізу та спростування пропаганди. URL: <https://www.stopfake.org/uk/main/> (дата звернення: 29.04.2026).
2. Вовк В. М. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. № 2(24). С. 80–85. <https://doi.org/10.33270/02222402.80> (дата звернення: 29.04.2026).
3. Гончаренко К. Латеральне мислення: що це за навичка та як її вдосконалити? *Budni Медіаплатформа про роботу та життя*. URL: <https://budni.robota.ua/career/lateralne-mislennya-shho-tse-za-navichka-ta-yak-yiyi-vdoskonaliti> (дата звернення: 29.04.2026).
4. Лук'янов Є. Феномен і проблема деконструкції колоніальних наративів: теорія та практичні перспективи. *Образ*: науковий журнал. Сумський державний

університет. Суми. 2025. Вип. 3 (49). С. 18–26. Doi: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3\(49\)-18–26](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3(49)-18-26) (дата звернення: 29.04.2026).

5. Толмазов І. Що таке історичні фейки та як їх розпізнати? *Вгору*. URL: <https://vgoru.org/istoriyi/sho-take-istorichni-fejki-ta-yak-yih-rozpiznati> (дата звернення: 29.04.2026).

6. Bryan W. Digital Footprint Tracking: A Primer. URL: <https://workingpimag.com/2026/04/16/digital-footprint-tracking-a-primer/> (дата звернення: 29.04.2026).

7. Truth sandwich. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Truth_sandwich (дата звернення: 29.04.2026).

8. Wineburg Sam. *Why Learn History (When It's Already on Your Phone)*. Chicago / Londres : The University of Chicago Press, 2018. 240 p. DOI: 10.4000/rfp.7346 (дата звернення: 29.04.2026).

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ «РІДНЕ СЛОВО» ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ НА ОСНОВІ БАЗОВИХ ЦІННОСТЕЙ І ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Марія Здинюк,

*викладач філологічних дисциплін, викладач-методист ВСП «Горохівський
фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування»*

У статті розглядається роль літературної студії «Рідне слово» як ефективного позааудиторного засобу виховання особистості майбутнього фахівця. Досліджено організаційно-педагогічні умови функціонування студії, її вплив на формування національної свідомості, духовності та базових цінностей студентської молоді на основі надбань українського народу. Визначено основні форми і методи роботи, що сприяють культурно-патріотичному вихованню.

Сучасний освітній простір України переживає глибоку трансформацію, зумовлену новими викликами – необхідністю формування покоління свідомих

громадян, здатних відстоювати незалежність, зберігати культурну спадщину та плекати духовні надбання рідного народу. В умовах збройної агресії проти України питання виховання майбутніх фахівців на засадах національних цінностей набуло особливої гостроти та актуальності.

Літературна студія як форма організації позааудиторної виховної роботи посідає особливе місце у системі освіти, оскільки саме через слово, поезію, прозу та живе спілкування відбувається долучення молоді людини до глибинних пластів української культури. Студія «Рідне слово» є не лише мистецьким об'єднанням, а й своєрідним духовним осередком, де формуються цінності, переконання та світогляд майбутнього фахівця.

Мета статті – розкрити організаційно-педагогічні засади функціонування літературної студії «Рідне слово», обґрунтувати її роль у вихованні особистості майбутнього фахівця та визначити ефективні форми і методи роботи, що базуються на традиціях та цінностях українського народу.

Проблема виховання особистості на засадах національних цінностей є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних учених. Зокрема, видатний педагог В. Сухомлинський наголошував, що «справжнє виховання – це виховання словом», підкреслюючи особливу роль мови і літератури у формуванні духовного світу дитини. В. Сухомлинський називав позааудиторні заходи «другою програмою розумової праці» учнів. Далі він зазначав, що «кожен крок до знань був гордим злетом птаха, а не втомлена хода знесиленого мандрівника, що знемагає від непосильного тягара за спиною» [6]. Позааудиторна робота з української мови та літератури – це обов'язкова складова частина навчально-виховного процесу Горохівського фахового коледжу. Вона проводиться паралельно з аудиторною й служить засобом розширення, поглиблення й вдосконалення знань, здобутих здобувачами освіти на заняттях, активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Така робота передбачає спеціально практиковані в позааудиторний час заходи, які мають свій зміст, не завжди передбачені навчальною програмою, специфічні форми, методи та прийоми проведення й дотримання таких принципів:

- принципу науковості;
- принципу доступності;
- принципу усвідомлення знань та активізації пізнавальної діяльності

здобувачів освіти;

- принципу наступності й перспективності;
- принципу добровільності.

До проблеми позааудиторної роботи зверталися у своїх працях та пошуках видатні вчені-педагоги А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, С. Шацький, П. Блонський та інші.

Сучасні дослідники обґрунтовують необхідність системного підходу до виховання молоді на засадах гуманізму, демократії та національної ідентичності.

Базові цінності українського народу – волелюбність, патріотизм, шана до землі-годувальниці, родинні зв'язки, повага до старших, любов до рідного слова – формувалися протягом тисячоліть і знайшли своє втілення у фольклорі, художній літературі, народних звичаях та обрядах. Саме ці цінності є тим фундаментом, на якому має будуватися виховна робота у сучасному освітньому закладі.

Концепція національно-патріотичного виховання молоді в Україні (2015, оновлена редакція 2019) визначає формування національної свідомості, любові до України, її народу, мови та культури як пріоритетне завдання освіти. Реалізація цього завдання через художнє слово є одним із найефективніших педагогічних шляхів [4].

Літературна студія «Рідне слово» функціонує як добровільне творче об'єднання студентів, яке діє на базі навчального закладу. Її робота будується на принципах добровільності, самоврядування, поваги до кожного учасника та єдності навчального і виховного процесів. Студія охоплює студентів різних спеціальностей, що створює унікальне середовище для міждисциплінарного діалогу та обміну творчим досвідом.

Структура студії включає кілька напрямів роботи: поетичний (написання та презентація власних віршів, вивчення класичної та сучасної поезії), прозовий

(короткі оповідання, есе на патріотичну та суспільну тематику), дослідницький (вивчення фольклорних традицій регіону, збирання народних пісень, легенд, переказів) та публічно-виступницький (декламація, конкурси читців, участь у заходах).

Засідання студії проводяться двічі на місяць і мають чітку тематичну спрямованість. Тематичний план формується з урахуванням календаря українських свят та пам'ятних дат, що дозволяє органічно поєднувати творчу діяльність із традиційними обрядами та звичаями. Зокрема, в програмі студії – відзначення Дня рідної мови, Шевченківських днів, народних свят (Різдво, Великдень, Івана Купала), заходів до Дня Незалежності та Дня захисників України.

У роботі студії використовується широкий спектр форм і методів виховного впливу. Серед найбільш ефективних – літературні читання та обговорення творів класиків і сучасних авторів; творчі майстерні, де учасники разом пишуть вірші або оповідання на задану тему; зустрічі з письменниками, поетами, краєзнавцями; виїзні заходи до музеїв, літературних садиб.

Особливе місце займає метод «живого слова» – публічна декламація та обговорення. Промовляючи вголос твори Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, студенти не лише вдосконалюють техніку мовлення, а й глибоко осмислюють ідеї свободи, гідності, служіння народу, що є незмінними маяками української духовності. Дискусія після читання формує критичне мислення і навички аргументованого висловлення власної позиції – якості, необхідні кожному фахівцю.

Фольклорні проекти – збирання та систематизація народних пісень, прислів'їв, казок рідного краю – розвивають дослідницькі вміння, виховують бережне ставлення до культурної спадщини. Публікація студентських матеріалів у збірниках студії та на сайті закладу формує почуття гордості за власну роботу та відповідальності за збереження народних скарбів.

Дієвим методом є організація літературних вечорів і конкурсів, присвячених важливим датам. Підготовка до таких заходів стимулює самостійну

творчу роботу, колективну взаємодію, відповідальне ставлення до завдання. Виступи перед аудиторією виховують упевненість, розвивають комунікативні компетентності.

Спостереження за учасниками студії та результати педагогічного моніторингу свідчать про значний виховний вплив роботи студії на особистісний розвиток здобувачів освіти. У членів студії відзначається вищий рівень сформованості патріотичних почуттів, глибше розуміння національних символів і традицій, активніша громадянська позиція порівняно із загальним контингентом студентів.

Участь у роботі студії суттєво впливає й на професійне становлення майбутніх фахівців. Розвиток культури мовлення, уміння висловлювати думки грамотно й переконливо, навички публічного виступу, здатність до рефлексії – усе це є важливими складовими професійної компетентності сучасного спеціаліста незалежно від сфери його діяльності.

Показово, що студенти-члени студії беруть активну участь у волонтерських ініціативах, акціях збору допомоги для захисників, організації патріотичних заходів для першокурсників. Це свідчить про сформованість у них не лише знань про цінності, а й готовності діяти відповідно до них – що є вищим показником виховного результату. Сучасна освіта орієнтує особистість на глибинне осмислення своєї життєдіяльності і творчий підхід до самореалізації. Коледж сьогодення, це школа яка не навчає, а керує знаннями. У коледжі відбуваються процеси розвитку уявлення про життя як безкінечний творчий процес, який залежить від самої людини. Тому, перед викладачем стоїть не менш важливе завдання: як навчити і виховати людину з відповідним ставленням, поведінкою, здатністю жити в кращому світі. Надання допомоги в соціалізації здобувача освіти – завдання всього суспільства. Вирішальним чинником розвитку здобувача освіти є якісне освітнє середовище. Коледж має адекватно реагувати на соціальні зрушення й адаптуватися до змін у суспільних пріоритетах. Щоб навчити здобувачів освіти мислити творчо, необхідно навчити їх основним операціям мислення. Щоб виростити творчу особистість, треба щоб це була розвинена і

вихована особистість. Тільки правильно організована власна навчальна діяльність здобувача освіти, може забезпечити усвідомлене і міцне засвоєння знань і дій [1]. Проєктування навчальним процесом в коледжі сприяє цілісному розвитку індивідуальності здобувача освіти і конструктивно впливає на формування його готовності до активного життя та безперервної освіти.

Коледж – єдине місце, де здобувач освіти може вчитися. Середовище в якому перебуває здобувач освіти, виховує її найефективніше. Коледж формує самостійну, успішну особистість. В епіцентрі всіх починань коледжу – викладач. Загальновідомо: лише особистість може виховати особистість. У період навчання в коледжі формуються, закладаються, набуваються цінності підростаючого покоління. Головне, що має дати освіта – це не багаж знань, а вміння самостійно створювати цей багаж. Коледж стає важливим чинником для соціалізації особистості. Головною метою роботи навчальних закладів, як державних установ соціалізації здобувачів освіти, має бути створення освітнього середовища для формування високого рівня адекватної соціалізації, готовності здобувачів освіти до життя в соціумі. Коледж має допомогти людині пізнати себе, дати можливість навчитися, орієнтуватися і адаптуватися в цьому світі. Це має бути заклад, який розвиває те, що в здобувача освіти потенційно закладено. Коледж саме дає можливість жити своїм життям й вільно проявляти себе, а не заклад, який подавлює індивідуальність здобувача освіти.

Отож, літературна студія «Рідне слово» є ефективною організаційно-педагогічною формою виховання особистості майбутнього фахівця на основі базових цінностей і традицій українського народу. Її діяльність органічно поєднує творчий, культурологічний, дослідницький та виховний аспекти, формуючи у студентів національну свідомість, духовність, патріотизм, а також загальнопрофесійні компетентності.

Перспективи подальшої роботи пов'язані з розширенням мережі співпраці студії із закладами культури, громадськими організаціями, військовими підрозділами; з розробкою онлайн-форматів заходів для залучення більшої

кількості учасників; із дослідженням довгострокового впливу участі у студії на ціннісні орієнтації випускників у їхній подальшій професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич : Коло, 2006. 608 с.
3. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18–20.
4. Концепція національно-патріотичного виховання молоді : затверджена наказом МОН України. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 10.01.2025).
5. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ : Педагогічна думка, 2009. 520 с.
6. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. Київ : Добро, 2006. 43 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Марія Козігора,

*доктор філософії зі спеціальності Психологія, старший викладач
кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради*

У тезах розкрито особливості морального виховання молодших школярів. Проаналізовано роль освітнього середовища, сім'ї, позакласної діяльності та міжособистісного спілкування у формуванні моральної свідомості, етичної поведінки та системи цінностей дитини. Охарактеризовано основні форми й засоби морального виховання.

Моральне виховання молодших школярів є важливою складовою гармонійного розвитку особистості та формування системи цінностей дитини. У

молодшому шкільному віці активно розвиваються моральна свідомість, здатність оцінювати власні вчинки та поведінку інших людей, формується ставлення до норм і правил суспільної взаємодії. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжособистісна взаємодія, яка виступає основою засвоєння моральних норм, розвитку емпатії, взаємоповаги, відповідальності та навичок конструктивного спілкування. У процесі взаємодії з учителями, батьками та однолітками дитина набуває соціального досвіду, вчиться співпрацювати, дотримуватися моральних норм і регулювати власну поведінку відповідно до загальноприйнятих цінностей.

Відповідно до положень Концепції Нової української школи, духовно-моральне виховання має бути спрямоване на формування моральності, що ґрунтується на свободі вибору, внутрішніх переконаннях та здатності особистості діяти відповідно до норм совісті. Важливим аспектом цього процесу є формування уявлень про добро і зло, розвиток моральної самосвідомості, здатності до морального самоконтролю, оцінювання власних вчинків і поведінки інших людей. Духовно-моральне виховання також передбачає розвиток відповідальності за результати власних дій, здатності здійснювати моральний вибір та усвідомлення цінності людського життя й значущості інших людей [4, с. 117].

Т. Довженко та І. Небитова зазначають, що важливою особливістю духовно-морального виховання молодших школярів є його тривалий, безперервний і поетапний характер, що потребує постійного вдосконалення та корекції з боку педагогів відповідно до вікових особливостей дітей. Реалізація духовно-морального виховання здійснюється за принципом поступового ускладнення, коли засвоєння елементарних моральних норм і цінностей стає основою для формування більш складних моральних уявлень та переконань. Основним завданням духовно-морального виховання є перетворення суспільно значущих моральних вимог у внутрішні переконання особистості, формування почуття обов'язку, честі, гідності, відповідальності та совісті. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від узгодженої взаємодії школи та сім'ї,

спільної участі батьків, учителів і дітей у виховних заходах, святах, спортивних змаганнях та інших формах колективної діяльності, які сприяють формуванню моральних цінностей, розвитку міжособистісних взаємин і позитивного соціального досвіду молодших школярів [2, с. 56].

С. Вітвицька та Д. Мовчан стверджують, що моральне виховання реалізується через різноманітні форми, методи та засоби педагогічного впливу. До основних форм морального виховання належать бесіди, дискусії, диспути, свята, ігри, усні журнали та інші види виховної діяльності. Важливими засобами морального виховання виступають діяльність, колектив, праця, сім'я, народні традиції, фольклор та інші чинники соціалізації особистості. Значну роль у формуванні моральних цінностей відіграють сім'я, навчальний процес, міжособистісне спілкування, позаурочна та позашкільна діяльність, а також засоби масової інформації.

Особливе значення у формуванні моральних якостей молодших школярів має позакласна діяльність, у процесі якої діти навчаються контролювати власну поведінку, усвідомлювати відповідальність за свої вчинки та здійснювати моральний вибір. Участь у гуртках, творчих проєктах, волонтерських і екологічних ініціативах сприяє практичному засвоєнню моральних норм та розвитку соціально значущих якостей особистості. Значний виховний потенціал мають майстер-класи, благодійні акції, творчі завдання, рольові ігри, театральні вистави та перегляд фільмів морального змісту [1, с. 81].

У молодшому шкільному віці активно формується моральна свідомість дитини, що проявляється у здатності розрізняти моральні категорії добра і зла, справедливості й несправедливості, оцінювати власні та чужі вчинки, аргументувати моральні судження та усвідомлювати значення етичних норм. Хоча моральні уявлення дітей ще не мають достатнього рівня узагальненості, вони свідчать про розвиток морального мислення як основи етичної поведінки. Важливу роль у формуванні етичної поведінки відіграє соціальна активність дитини у процесі навчальної, ігрової та позакласної взаємодії, де формуються навички співпраці, взаємодопомоги, відповідальності та дотримання соціальних

норм. Саме у реальних ситуаціях міжособистісної взаємодії дитина навчається узгоджувати власні інтереси з потребами інших, розв'язувати конфлікти та приймати морально виважені рішення. Поступово розвивається здатність до моральної рефлексії, що передбачає осмислення власних вчинків, аналіз їх мотивів і наслідків та оцінювання поведінки відповідно до моральних норм. Провідну роль у моральному становленні особистості відіграє сім'я, у якій закладаються первинні моральні уявлення, формуються цінності, моделі поведінки та ставлення до інших людей. Стиль сімейного виховання, характер емоційної взаємодії та моральний клімат родини суттєво впливають на розвиток моральної чутливості, емпатії та внутрішньої мотивації до моральної поведінки. Атмосфера підтримки, довіри й партнерської взаємодії сприяє гармонійному моральному розвитку дитини, тоді як конфліктність та емоційна дистанційованість можуть ускладнювати процес формування етичних орієнтирів і моральної саморегуляції [3, с. 180].

Таким чином, моральне виховання молодших школярів є важливою складовою гармонійного розвитку особистості та формування системи моральних цінностей дитини. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від характеру міжособистісної взаємодії, емоційного клімату в сім'ї та школі, а також використання різноманітних форм позакласної й виховної діяльності. Формування моральної свідомості, емпатії, відповідальності та навичок конструктивної соціальної взаємодії сприяє розвитку етичної поведінки, моральної саморегуляції та позитивної соціалізації молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Вітвицька С. С. Моральне виховання учнів початкової школи у позакласній діяльності. *Креативна педагогіка*. 2025. № 18. С. 81–84.
2. Довженко Т. О., Небитова І. А. Духовно-моральне виховання молодших школярів у контексті Нової української школи (НУШ). *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті* : міжнар. період. зб. наук. пр. Харків, 2021. Вип. 3. С. 56–59.
3. Муковіз О., Красюк Л. Формування етичної поведінки молодших школярів у контексті сучасних соціальних трансформацій: теоретичний аспект. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2026. Вип. 1(15). С. 180–186.

4. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja. Київ : TOB «Видавничий дім «Плеяди». 2017. 206 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Ірина Колеснікова,

викладач Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

У сучасному освітньому процесі сучасному школяру необхідно вчасно отримувати навчальну інформацію, критично оцінювати, опановувати та застосовувати її, а також робити аргументовані висновки. Це пов'язане з розвитком критичного мислення. Одним із таких ефективних інструментів на уроках фізики є кубик Блума.

Кубик Блума – це об'ємна навчальна модель. Б. Блум та його колеги (Bloom, 1956) розробили один із найбільш часто використовуваних педагогами інструментів для виявлення й оцінювання результатів навчання: таксономію навчальних цілей і результатів у когнітивній сфері. Якщо слідувати, розробленій Б. Блумом, таксономії, то знання учнів – це лише перший, найпростіший, рівень цієї класифікації. Далі йдуть ще п'ять рівнів цілей (результатів) навчання, при цьому перші три (знання, розуміння, застосування) є цілями нижчого порядку (мисленням низького рівня), а наступні три (аналіз, синтез, оцінювання) – вищого порядку (мисленням високого рівня) [1, с. 93]. Кожна грань кубика містить запитання або завдання, що відповідають одному з шести рівнів: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінювання. Застосування цієї моделі на уроках фізики дозволяє активізувати пізнавальну діяльність учнів, стимулювати їхнє мислення на різних рівнях складності та сприяти глибшому засвоєнню навчального матеріалу.

Розглянемо практичне використання кубика Блума на різних етапах уроку фізики 7 клас НУШ під час вивчення теми «Рух і взаємодія частинок речовини».

Етап 1: Актуалізація знань (початок уроку)

Мета: Активізувати знання учнів про будову речовини, агрегатні стани та їхні властивості. Створити проблемну ситуацію, що підведе до розуміння необхідності мікроскопічного опису речовини.

Застосування кубика Блума: Учні по черзі кидають кубик та відповідають на запитання, що випало.

- (Знання): Які основні агрегатні стани речовини ви знаєте?
- (Розуміння): Як розташовані молекули у трьох агрегатних станах?
- Чим відрізняється розташування молекул у твердому тілі від їхнього розташування в газі, рідині?
- (Застосування): Наведіть приклади явищ, які неможливо пояснити, розглядаючи речовину як суцільне середовище (наприклад, дифузія запахів).
- (Аналіз): Порівняйте властивості газів та рідин з точки зору їхньої здатності зберігати об'єм та форму.
- (Синтез): Запропонуйте гіпотезу про те, з чого складаються речовини на мікроскопічному рівні.
- (Оцінювання): Чи важливим є знання про будову речовини для розуміння фізичних явищ?

Етап 2: Вивчення нового матеріалу (ознайомлення з основними положеннями МКТ)

Мета: Сформувати в учнів розуміння основних положень молекулярно-кінетичної теорії.

Застосування кубика Блума: Після пояснення вчителем основних положень МКТ, учні обговорюють їх, використовуючи запитання з кубика.

- (Знання): Що розглядає МКТ ?
- Назвіть три основні положення молекулярно-кінетичної теорії.
- (Розуміння): Поясніть вираз "хаотичний рух молекул".
- Назвіть одним словом. Молекули, іони, атоми –
- (Застосування): Яке положення пояснює стисливість газів?

- (Аналіз): Порівняйте силу взаємодії між молекулами у твердих тілах, рідинах та газах.

- (Синтез): Створіть схематичну модель, що ілюструє рух молекул газу.

- (Оцінювання): Наскільки переконливими є основні положення МКТ для пояснення властивостей речовини?

Етап 3: Закріплення та застосування знань (пояснення явищ з точки зору МКТ)

Мета: Навчити учнів застосовувати основні положення МКТ для пояснення різноманітних фізичних явищ.

Застосування кубика Блума: Учні в групах або індивідуально пояснюють запропоновані явища з точки зору МКТ, використовуючи запитання з кубика як орієнтири.

- (Застосування): Поясніть явище дифузії з точки зору МКТ.

- (Аналіз): Як швидкість дифузії залежить від температури? Поясніть з позицій МКТ.

- (Синтез): Запропонуйте експеримент, що підтверджує хаотичний рух молекул (броунівський рух).

- (Оцінювання): Наскільки важливим є розуміння МКТ для пояснення теплових явищ?

Етап 4: Контроль та оцінювання знань

Мета: Перевірити рівень засвоєння учнями основних положень МКТ та вміння застосовувати їх для пояснення явищ.

Застосування кубика Блума: Вчитель використовує запитання з різних граней кубика для організації фронтального опитування або включення їх до завдань контрольної роботи.

- (Знання): Що стверджує положення МКТ про розміри молекул?

- (Розуміння): Поясніть, чому гази чинять тиск на стінки посудини з точки зору МКТ.

- (Застосування): Як МКТ пояснює процес випаровування рідини?

- (Аналіз): Чим відрізняється рух молекул в твердих тілах та газах з точки зору МКТ?

- (Оцінювання): Наскільки важливим є внесок МКТ у розвиток фізики та хімії?

Етап 5: Рефлексія (кінець уроку)

Мета: Спонукаати учнів до самоаналізу власної навчальної діяльності та усвідомлення рівня засвоєння теми.

Застосування кубика Блума: Учні кидають кубик та відповідають на запитання, що стосуються їхнього розуміння теми " Рух і взаємодія частинок речовини " .

- (Розуміння): Які основні положення МКТ ви запам'ятали?

- (Аналіз): Які питання цієї теми здалися вам найскладнішими для розуміння? Чому?

- (Оцінювання): Наскільки корисними для вас були завдання з кубика Блума для розуміння основ МКТ?

Таким чином, застосування кубика Блума на уроках фізики є ефективним способом розвитку критичного мислення учнів. Запитання різного рівня складності стимулюють їхню пізнавальну активність, допомагають глибше зрозуміти основні положення теорії та навчитися застосовувати їх для пояснення різноманітних фізичних явищ. Інтерактивна форма роботи з кубиком робить процес навчання більш цікавим та сприяє формуванню в учнів стійких знань та навичок критичного мислення, необхідних для успішної самореалізації в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Олена Пометун. Критичне мислення як педагогічний феномен. Український педагогічний журнал . 2018. № 2 с.89-98.

2. Фізика : підруч. для 7 кл. закл. загал. серед. освіти / [В. Г. Бар'яхтар, Ф. Я. Божинова, С. О. Довгий, М. М. Кірюхін, О. О. Кірюхіна] ; за ред. С. О. Довгого. – Х. : Вид-во «Ранок», 2024. – 272 с. : іл., фот. ISBN 978-617-09-8758

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ВЕЛИЧИНИ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Віктор Корнелюк,

викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Луцький педагогічний інститут»

Волинської обласної ради

Проаналізовано теоретико-методичні засади формування поняття величин у здобувачів початкової освіти. Узагальнений зміст поняття «величина» в математичній освітній галузі початкової освіти, висвітлено методичку вивчення основних величин (довжина, маса, об'єм, час) та одиниць їх вимірювання. Особливу увагу приділено реалізації компетентнісного підходу та використанню практико-орієнтованих завдань у процесі формування компетентностей щодо величин в умовах Нової української школи.

Реформування системи початкової освіти в Україні, зокрема впровадження концепції Нової української школи (НУШ), висуває нові вимоги до математичної освіти. Однією з ключових компетентностей, що формуються в початковій освіті, є математична компетентність, важливою складовою якої виступає вимірювальний компонент. Як зазначає О. Довгий [2, с. 115], високий рівень володіння математичною компетентністю є показником якості освіти на міжнародному рівні та конкурентоспроможності країни. Вивчення величин та одиниць їх вимірювання є невід'ємною частиною початкової математичної освіти, оскільки формує у здобувачів освіти цілісне уявлення про навколишній світ, розвиває просторові уявлення, вимірювальні здатності та готує до вивчення інших природничих галузей.

Проблема методички вивчення величин у початковій освіті знайшла відображення в працях українських науковців, таких як Н. Листопад, С. Стрілець, І. Кашуб'як, О. Шаран та ін. У роботі О. Шаран та О. Жигайло [8, с. 27] наголошується, що метою математичної освітньої галузі у початковій освіті

є формування предметної математичної та інших ключових компетентностей, визначених Державним стандартом. С. Стрілець, Т. Запорожченко та А. Шпеко [7, с. 58] у своєму навчально-методичному посібнику розкривають практичні аспекти формування математичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Н. Аркавенко та Т. Гарачук [1, с. 126] розглядають математичну компетентність як здатність створювати математичні моделі об'єктів, явищ, процесів навколишнього світу та застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування практико-зорієнтованих завдань. Вони виокремлюють такі структурні компоненти математичної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-практичний.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та охарактеризувати методику формування поняття величин у здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи.

Поняття «величина» у математичній освітній галузі початкової освіти розглядається як властивість об'єктів навколишньої дійсності, що підлягає вимірюванню. Основними величинами, з якими ознайомлюються здобувачі початкової освіти, є: довжина, маса, об'єм (місткість), час, вартість.

Методика формування компетентностей щодо величин, за Н. Листопад [4, с. 24], передбачає проходження таких етапів:

1. Створення чуттєвого досвіду через порівняння предметів за різними ознаками.
2. Ознайомлення з одиницями вимірювання конкретної величини та вимірювальними приладами.
3. Формування вимірювальних здатностей.
4. Виконання арифметичних дій з іменованими числами.
5. Розв'язування сюжетних задач з величинами.

У контексті реалізації концепції НУШ особливого значення набуває галузевий підхід, що передбачає формування в здобувачів освіти не лише предметних компетентностей, а й здатностей застосовувати їх у практичних

життєвих ситуаціях. І.О. Кашуб'як [3, с. 47] зазначає, що компетентнісна модель формування часових уявлень у здобувачів початкової освіти включає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти. Ефективним інструментом для цього є використання системи компетентнісно-орієнтованих завдань, які сприяють розвитку здатності вимірювати та застосовувати набуті знання про величини на заняттях з технологічної освітньої галузі, інформатики та фізичної культури. Такі завдання мають передбачати:

- створення проблемних ситуацій, які стимулюють потребу у вимірюванні;
- виконання практичних робіт з використанням різноманітних вимірювальних інструментів;
- розв'язування задач з величинами, що мають життєвий зміст;
- виконання проєктних завдань, що інтегрують знання з різних освітніх галузей.

Важливим аспектом є трансфер досвіду виконання діяльності з величинами із занять з математичної освітньої галузі на інші сфери пізнання. Здобувачі освіти повинні встановлювати та усвідомлювати зв'язки між наявними об'єктами, їхніми діями, властивостями, величинами та розмірами.

Результативність навчання значною мірою залежить від готовності педагога до реалізації компетентнісного підходу у формуванні понять про величини. Підготовка майбутніх учителів початкових класів має передбачати опанування ними теоретичних основ величин, оволодіння методикою формування відповідних компетентностей та вироблення здатностей розробляти компетентнісно орієнтовані завдання [7, с. 102].

Результати моніторингу якості початкової освіти у 2024 році (МОН України, 2025) показали, що високий рівень математичної компетентності продемонстрували лише 17,7% здобувачів освіти, що створює серйозні виклики в галузі початкової математичної освіти [6, с. 12]. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення методики вивчення величин та посилення практичної спрямованості навчання.

Отже, формування компетентностей щодо величин у початковій освіті є важливим засобом розвитку математичної компетентності здобувачів освіти. Ефективність цього процесу в умовах НУШ забезпечується дотриманням таких умов: реалізацією компетентнісного підходу, використанням системи практико-орієнтованих завдань, урахуванням принципів послідовності та поступовості, а також належним рівнем методичної підготовки педагога.

Подальших досліджень потребує питання розробки та впровадження інтегрованих завдань з величинами для здобувачів початкової освіти, а також вивчення ефективності використання цифрових інструментів у процесі формування вимірювальних здатностей.

Список використаних джерел:

1. Аркавенко Н. В., Гарачук Т. В. Структурні компоненти математичної компетентності учнів початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 50, ч. 1. С. 125–128.
2. Довгий О. Формування математичної компетентності учнів початкової школи як педагогічна та освітня проблема. *Молодь і ринок*. 2021. № 10 (196). С. 113–118.
3. Кашуб'як І. О. Компетентнісна модель формування часових уявлень у здобувачів початкової освіти. *Вісник науки та освіти*. 2023. Вип. 3. С. 44–53.
4. Листопад Н. П. Вивчення величин на уроках математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу: метод. рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2020. 72 с.
5. Початкова освіта. Методичні рекомендації для вчителів на 2025/26 рік. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/952/95283/Pochatkova.pdf> (Дата звернення 14.05.2026)
6. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році: лист МОН України від 13.08.2025 № 1/16828-25. 45с.
7. Стрілець С. І., Запорожченко Т. П., Шпеко А. А. Методика навчання освітньої галузі «Математика». Навчально-методичний посібник 2-ге вид., переробл. і доп. в 2-х частинах, Ч.1. Чернігів. 2023. 162 с.
8. Шаран О. В., Жигайло О. О. Методика навчання математичної освітньої галузі у початковій школі : навч. посіб. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. 132 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ MIND MAP І TIMELINE У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Тарас Лехіцький,

викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

У статті розглядається значення освітнього компонента «Візуалізація інформації» у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Особливу увагу приділено використанню технологій Mind Map і Timeline як ефективних інструментів підготовки планів-конспектів занять.

Сучасна освіта характеризується зростанням обсягів інформації та потребою в її ефективному структуруванні й поданні. Особливо це актуально для початкової школи, де домінує наочно-образне мислення учнів. У зв'язку з цим актуалізується підготовка майбутніх педагогів до використання інструментів візуалізації.

Освітній компонент «Візуалізація інформації» стає важливим компонентом професійної підготовки, оскільки формує здатність структурувати навчальний матеріал; подавати інформацію доступно і логічно; використовувати цифрові інструменти; підвищувати ефективність навчання молодших школярів.

Професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів розглядається як інтегрована характеристика, що включає предметно-методичні знання; педагогічні вміння; цифрову грамотність; комунікативні навички; здатність до творчого мислення.

Візуалізація інформації безпосередньо впливає на всі ці компоненти, оскільки поєднує аналітичне мислення з творчим підходом.

Вивчення освітнього компонента «Візуалізація інформації» сприяє формуванню вмінь створювати дидактичні матеріали; розвитку цифрової компетентності; опануванню сучасних освітніх технологій; підготовці до інтеграції ІКТ у навчальний процес.

Теоретичний та практичний аспект використання технології візуалізації Mind Map у підготовці планів-конспектів. Інтелект-карта (ментальна карта, діаграма зв'язків, карта думок, асоціативна карта, mind map) – графічний спосіб зображення процесу системного мислення за допомогою схем, який використовується для створення, візуалізації, структурування ідей, а також засіб навчання. Використовується в освітньому процесі для: унаочнення навчальних матеріалів; швидкого опрацювання великих об'ємів інформації; запам'ятовування основних термінів, понять; розвитку асоціативного мислення здобувачів; створення зрозумілих конспектів; вирішення творчих задач; планування та розробка навчальних проектів тощо [2].

Ментальна карта, Mind Map, діаграма зв'язків – це графічний спосіб організації ідей, концепцій, завдань, будь-якої іншої інформації, яка структурується навколо центрального поняття [3]. Використання Mind Map дозволяє візуалізувати структуру уроку; встановлювати логічні зв'язки між етапами; активізувати творче мислення; спрощувати планування.

При підготовці плану-конспекту уроку педагог може використовувати Mind Map для побудови структури уроку, деталізації змісту та візуального контролю логіки. Ця технологія особливо корисна для майбутніх педагогів, оскільки допомагає бачити урок як цілісну систему взаємопов'язаних елементів. На відміну від традиційного лінійного конспекту, викладач або студент сприймає урок як єдину систему.

Використання технології Mind Map під час підготовки плану-конспекту уроку забезпечує візуальне та логічне структурування навчального матеріалу, сприяє творчому проектуванню освітнього процесу й допомагає майбутньому

педагогу формувати професійні компетентності. Такий підхід робить планування уроку більш гнучким, сучасним і орієнтованим на компетентнісний результат навчання.

До переваг використання даної технології варто віднести компактність, наочність, економію часу при плануванні, розвиток асоціативного мислення та універсальність. При цьому варто розуміти, що ця технологія потребує навичок структурування і не завжди підходить для лінійного матеріалу.

Теоретичний та практичний аспект використання технології візуалізації Timeline у підготовці планів-конспектів. Таймлайн (від англ. «timeline» – букв. «лінія часу») – це часова шкала, прямий відрізок, на який в хронологічній послідовності наносяться події. Цю техніку доцільно використовувати при зображенні лінії чи стрічки часу при роботі з біографіями вчених, а також для формування у здобувачів системного погляду на історичні процеси живого світу. Також застосовується під час управління навчальними проєктами. Таймлайн допомагає учасникам відзначати і бачити етапи реалізації проєкту, терміни його закінчення [2].

Timeline (часова шкала, стрічка часу) – це спосіб представлення інформації у вигляді послідовності подій або етапів у часі. Стрічка часу – це часова шкала, на яку в хронологічній послідовності наносять події, в результаті чого формується візуальне відображення історії розвитку події, яку можна представляти у вигляді тексту, картинки, звуку [1].

При підготовці плану-конспекту уроку педагог може використовувати Timeline для розподілу часу уроку, візуалізації сценарію уроку, планування діяльності учнів. Використання цієї технології має свої специфічні особливості, пов'язані насамперед із візуалізацією послідовності подій, етапів та часових меж навчальної діяльності. Такий підхід допомагає педагогу краще організувати структуру уроку та забезпечити логічність освітнього процесу.

У педагогічній діяльності цей інструмент дозволяє візуально відобразити етапи уроку; розподіл часу; послідовність навчальних дій; зміну видів діяльності;

логіку подачі матеріалу. На відміну від Mind Map, яка демонструє асоціативні зв'язки, Timeline акцентує увагу саме на часовій організації уроку.

Стрічка часу допомагає побачити наскільки логічно переходять етапи один в один, чи не виникають різкі зміни діяльності, чи відповідає темп уроку віковим особливостям учнів. Особливо це важливо у початковій школі, де необхідне часте чергування видів активності.

Timeline фактично перетворює урок на «сценарій» педагогічної взаємодії. Учитель може заздалегідь передбачити дії учнів, використання мультимедіа, інтерактивні вправи, моменти оцінювання, переходи між активностями. Такий підхід робить урок більш керованим та динамічним.

До переваг використання даної технології варто віднести: чіткість і структурованість; контроль часу; простота використання; ефективність для сценарного планування. При цьому варто розуміти, що ця технологія менш придатна для складних структур і орієнтована переважно на лінійність.

Для ефективного використання технологій візуалізації доцільно поєднувати Mind Map і Timeline, створювати які можна за допомогою цифрових сервісів, а також залучати здобувачів освіти до створення власних візуалізацій та інтеграції їх у педагогічну практику.

Освітній компонент «Візуалізація інформації» відіграє важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів початкових класів. Він сприяє розвитку аналітичного мислення, цифрової грамотності та методичної майстерності. Використання технологій Mind Map і Timeline підвищує якість планування уроків, забезпечує логічність і структурованість навчального процесу та сприяє ефективному засвоєнню матеріалу учнями.

Список використаних джерел:

1. Голуб Т. П. Сучасні технології візуалізації навчальної інформації / Т. П. Голуб, Є. С. Крюкова, О. О. Коваленко. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 32(2). С. 174-177.
2. Карташова І. І., Степанюк А. В. Візуалізація як освітній тренд // Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук у контексті вимог Нової української школи : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 травня 2022 р., м. Тернопіль). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 181-183

3. Носенко С. Ментальна карта: що це, навіщо потрібна і як створити | SendPulse UA. Блог про email та інтернет-маркетинг. URL: <https://sendpulse.ua/blog/mind-map> (дата звернення: 07.05.2026).

РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА У ФОРМУВАННІ КОЛЕКТИВУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Сергій Лотов,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

Робота присвячена діяльності класного керівника навчальної групи в закладах фахової передвищої освіти, показано діяльність куратора, його роль в організації освітнього процесу та супроводі здобувачів освіти в умовах воєнного стану.

Виконання реформ в освіті залежить сьогодні від професіоналізму педагогів, насамперед, класного керівника. Класний керівник організовує, контролює, координує навчально-виховний процес.

Мета роботи – роздивитися теоретичні основи управління навчальною групою в ЗФПО, та продемонструвати практичні методи роботи.

Продуктивне класне керівництво передбачає теорію та практику, де класні керівники мають не тільки знати теоретичні основи виховної роботи та психології, а й застосовувати їх на практиці, щоб створювати позитивний клімат у навчальній групі, здійснювати цілісний розвиток молоді та покращувати взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. Організація освітнього процесу - це професійна діяльність, яка базується на правилах наукового управління. Роздивимося їх детально: правило педагогічної спрямованості означає, що будь-які дії класного керівника повинні підпорядковуватися інтересам освітнього процесу; правило кооперації і розподілу управлінської

педагогічної праці, вимагає від класного керівника спиратися на колективну творчість і колективний розум; правило систематичного самовдосконалення передбачає наполегливу працю класного керівника, щодо зростання власної теоретичної, методичної і організаційної підготовки [1].

Класний керівник навчальної групи виконує багато функцій. Це перш за все аналітична функція. Вона передбачає постійний аналіз та контроль за особливостями розвитку молоді, її успішності, участі у виховних заходах тощо. Організаційна функція полягає в умінні залучати студентський колектив до різних видів діяльності, враховуючи потреби; стимулювання творчої діяльності здобувачів; відповідальність за життя та безпеку молоді; ведення документації (класного журналу, індивідуальних навчальних планів студентів, плану виховної роботи тощо). Також класний керівник повинен вміти передбачати ситуацію в колективі, вміти координувати взаємодії між суб'єктами освітньої діяльності. Це прогностична функція. Комунікативна функція передбачає допомогу у встановленні та регулюванні стосунків в колективі; сприянні та підтримці позитивної психологічної атмосфери. Розумне поєднання цих функцій забезпечить успішне здійснення складних виховних завдань.

Класні керівники мають такі права: відвідувати заняття викладачів, що працюють в навчальній групі; запрошувати до співбесіди батьків студентів або їх опікунів; виносити на розгляд адміністрації та педагогічної ради пропозиції про моральне та матеріальне заохочення студентів. Ініціювати розгляд питань соціального захисту здобувачів освіти; керівник навчальної групи має право на захист зі сторони адміністрації від втручання батьків у питання, які входять у коло його обов'язків; право на інформування та підтримку від адміністрації. Також класний керівник має право на інформацію про психічне і фізичне здоров'я своїх підопічних; має право відмовитись від посади класного керівника у будь-який час, або не брати таких зобов'язань взагалі [2].

Класний керівник не має права: ображати здобувачів освіти дією або словом, придумуючи прізвиська, навішуючи ярлики; користуватися оцінкою (балом) для покарання здобувачів освіти; зловживати довір'ям молоді,

порушувати дане слово, свідомо вводити здобувачів освіти в оману; використовувати родину (батьків або родичів) для покарання студентів; обговорювати за очі своїх колег, представляти їх у невідгідному світі, підриваючи авторитет педагогів та колективу закладу освіти [3].

Працюю в Лисичанському гірничо-індустріальному фаховому коледжі більше 40 років. Особливості діяльності класного керівника в закладі фахової передвищої освіти полягає в тому, що педагог має зорієнтувати студентський колектив із 25-30 здобувачів освіти, які прийшли з різних шкіл, знаходяться зараз в різних куточках України та за кордоном успішно навчатися професії. Класний керівник в такій ситуації є і викладачем, і вихователем, і батьком-матір'ю, і другом, і суровим «наглядачем». Основними правилами освітньої діяльності в складний період воєнного стану в Україні повинно стати утвердження в кожній молодій особі відповідальності, організованості, вміння приймати рішення, готовності прийти іншому на допомогу. І сформувати всі ці якості допомагає класний керівник. Організаційний супровід здобувачів освіти та їх батьків вимагає від педагога високої культури, відмінних комунікаційних навичок, обізнаності у різних питаннях організаційної та навчальної роботи закладу освіти, готовності 24/7 прийти на допомогу словом та конкретною діяльністю.

Таким чином, в роботі класного керівника треба вміло поєднувати теорію та практичні навички. Пам'ятати, що кожний здобувач освіти - це особистість і треба індивідуально вибудовувати траєкторію відносин зі студентами та їх батьками, або особами, які замінюють батьків. Толерантні відносини з суб'єктами освітньої діяльності позитивно впливають на результати навчання, підвищують якість освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Права та обов'язки класних керівників
URL <https://naurok.com.ua/post/prava-ta-obov-yazki-klasnih-kerivnikiv> Дата звернення – 30.04.2026
2. Функції та зміст роботи класного керівника URL <https://vseosvita.ua/library/funkcii-ta-zmist-roboti-klasnogo-kerivnika-474670.html> Дата звернення 30.04. 2026р.

КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК, СУПЕРЕЧНОСТІ ТА ШЛЯХИ ГАРМОНІЗАЦІЇ

Юлія Луцюк,

*викладач циклової комісії суспільних та художньо- мистецьких дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

У статті розглянуто взаємозв'язок культури та цивілізації в контексті сучасного суспільного розвитку. Проаналізовано позитивні та негативні наслідки стрімкого цивілізаційного прогресу для духовності людини та культурної сфери. Окреслено основні теоретичні підходи до розуміння співвідношення культури і цивілізації у філософській думці, а також визначено сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією та інформаційним суспільством. Запропоновано шляхи збереження духовно-культурного балансу через освіту, розвиток критичного мислення та підтримку культурної спадщини.

У сучасному світі, що характеризується стрімким розвитком технологій, глобалізацією та інформаційними змінами, особливої актуальності набуває проблема взаємозв'язку культури та цивілізації. Ці два поняття визначають різні, але взаємопов'язані аспекти суспільного розвитку: цивілізація забезпечує матеріально-технічний прогрес, тоді як культура формує духовні цінності, моральні орієнтири та світогляд людини.

Проблема співвідношення цих понять дозволяє зрозуміти як позитивні, так і кризові явища сучасного світу: культурну уніфікацію, масову культуру, втрату духовності та водночас розширення можливостей культурного розвитку.

Питання взаємодії культури та цивілізації активно розроблялося у філософській думці ХХ-ХХІ століть. Освальд Шпенглер у праці «Занепад Європи» розглядав цивілізацію як завершальну стадію розвитку культури, пов'язану з її раціоналізацією та духовним занепадом. Тобто, терміни «культура» і «цивілізація» у О. Шпенглера – взаємопов'язані. Цивілізація – це органічне переродження культури, її завершальна стадія. Культура перетворюється на цивілізацію, коли втрачає свій творчий потенціал. Культура – це розквіт, а цивілізація – занепад [3].

Арнольд Тойнбі у «Дослідженні історії» пояснював розвиток цивілізацій через концепцію «виклик та відповідь». А. Тойнбі підкреслював, що цивілізація – це культура, яка досягла меж самоідентифікації. Кожна цивілізація представляє собою локальне утворення, що характеризується тільки йому притаманними рисами, і тим самим відрізняється від всіх інших цивілізацій. Цивілізації відмінні одна від одної за своїми цінностями, типами культурної діяльності, матеріально-технічним підґрунтям, спрямованістю історичного розвитку. Суттєву роль у формуванні, розвитку та самоідентифікації цивілізації відіграє саме духовний клімат: кожна цивілізація створила свій індивідуальний художній стиль. Таким чином, об'єктом історичного аналізу повинні стати сліди духовної діяльності, що виражаються в образотворчому мистецтві, музиці, літературі.

В українській культурологічній думці поняття «культура» трактується як: система духовних цінностей; спосіб самовираження людини і суспільства; носій історичної пам'яті та ідентичності. Поняття «цивілізація» розглядається як: рівень організації суспільного життя; сукупність технічних, соціальних та інституційних структур; форма реалізації культурного потенціалу.

Розвиток цивілізації суттєво впливає на духовність людини та культуру суспільства. З одного боку, технічний прогрес і глобалізація відкривають людям доступ до знань, мистецтва та культурної спадщини різних народів, сприяючи

духовному збагаченню. З іншого боку, швидкий ритм життя та надмірне захоплення технологіями можуть призводити до втрати моральних цінностей, живого спілкування й національних традицій.

Стрімкий розвиток цивілізації має як позитивний, так і негативний вплив на духовність людини та на розвиток культури. Позитивні наслідки: завдяки розвитку технологій люди отримали широкий доступ до освіти, книжок, музики та мистецтва. Наприклад, через інтернет можна вивчати українську історію, слухати народні пісні або відвідувати онлайн-музеї, не виходячи з дому. Соціальні мережі та медіа допомагають популяризувати українську культуру у світі, а сучасні технології дають можливість зберігати старовинні традиції та пам'ятки в цифровому форматі.

Негативні наслідки: водночас надмірний розвиток технологій і вплив глобалізації часто призводять до зменшення живого спілкування між людьми та поступової втрати національної самобутності. Сьогодні багато молоді проводить більшість вільного часу в соціальних мережах або комп'ютерних іграх, через що рідше спілкується з родиною та друзями наживо. Наприклад, під час сімейних свят дехто більше уваги приділяє телефону, ніж розмовам із близькими людьми. Це може послаблювати родинні зв'язки та створювати відчуття самотності навіть серед великої кількості людей.

Крім того, вплив масової культури нерідко витісняє народні традиції, рідну мову та духовні цінності. Молоде покоління все менше цікавиться народними піснями, ремеслами чи звичаями, які століттями були важливою частиною української культури. Наприклад, у деяких селах уже майже не залишилося майстрів, які вміють виготовляти традиційну вишивку, гончарні вироби або музичні інструменти. Також молодь іноді частіше використовує іноземні слова та сленг, забуваючи про багатство української мови. Якщо суспільство не буде підтримувати свої культурні традиції, існує ризик поступової втрати національної спадщини та культурної унікальності України.

Отже, розвиток цивілізації приносить людству великі можливості, але водночас ставить перед суспільством завдання зберегти духовність, моральні

цінності та культурну спадщину. Культура є сукупністю духовних і матеріальних цінностей, тоді як цивілізація це є система організації суспільства, що забезпечує його функціонування через технології та інститути. Їх взаємозв'язок проявляється у тому, що: культура визначає зміст людського життя; цивілізація створює умови для його реалізації; без культури цивілізація втрачає духовний сенс.

Щоб досягти гармонії між розвитком цивілізації, духовністю людини та культурою, потрібно навчитися правильно поєднувати сучасні технології з моральними цінностями й традиціями. Людина повинна використовувати досягнення цивілізації не лише для розваг, а й для саморозвитку, освіти та культурного збагачення. Важливо зберігати живе спілкування в родині, поважати народні традиції, мову та історію свого народу. Наприклад, сучасні технології можна використовувати для популяризації української культури: створювати онлайн-проекти про традиції, записувати народні пісні чи проводити віртуальні екскурсії музеями.

Отже, культура і цивілізація є взаємопов'язаними, але не тотожними явищами. Таким чином, цивілізація має подвійний вплив на культуру: як стимул розвитку і як потенційне джерело духовних криз. Цивілізація забезпечує матеріальний прогрес, тоді як культура формує духовну основу суспільства. розвиток цивілізації приносить людству великі можливості, але водночас ставить перед суспільством завдання зберегти духовність, моральні цінності та культурну спадщину. Сучасний розвиток характеризується суперечливістю: він відкриває нові можливості для людини, але водночас створює ризики втрати духовності та культурної ідентичності. Тому важливим завданням є гармонійне поєднання технічного прогресу з розвитком культури через освіту, збереження традицій і формування критичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Типологія культур: Шпенглер, Тойнбі. URL: Режим доступу: https://stud.com.ua/5597/kulturologiya/tipologiya_kultur_shpenglera (дата звернення: 06.05.2026).

2. Цивілізація: історичне формування поняття. URL: Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10195/#google_vignette (дата звернення: 06.05.2026).

3. Ящук Т. І. Філософія історії : курс лекцій : навч. посіб. Київ : Либідь, 2004. 536 с.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сергій Марчук,

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Розкрито роль фізичної культури і спорту в умовах російсько-української війни. Висвітлено їх оборонну, реабілітаційну, соціально-психологічну та патріотичну функції, а також значення для збереження здоров'я, психологічної стійкості та національної єдності суспільства. Обґрунтовано актуальність розвитку фізичної культури, адаптивного й ветеранського спорту та фізичного виховання в умовах воєнного стану.

Російсько-українська війна стала потужним викликом для всіх сфер суспільного життя, зокрема й для системи фізичної культури та спорту. В умовах воєнного стану фізична культура набуває нових функцій, виходячи за межі традиційного оздоровчого та змагального призначення, і перетворюється на важливий чинник національної стійкості, обороноздатності та соціальної підтримки населення.

Від початку повномасштабного російського вторгнення до України умови розвитку фізичної культури і спорту, як і будь-якої сфери, зазнали змін. Окрім того, що ми маємо великі втрати серед тренерів і спортсменів, які стали на захист, зруйнована спортивна інфраструктура та порушено процес тренувань. За даними

Міністерства молоді та спорту вже на початок 2023 р. постраждали 320 спортивних об'єктів, з них 87 зруйновано або знищено частково. І ця кількість, на жаль, постійно збільшується. Унаслідок війни в Україні станом на травень 2024 р. загинули 456 тренерів і спортсменів збірних команд країни. Причому, кількість загиблих та поранених спортсменів збільшується чи не щодня. Приблизно 500 спортивних об'єктів на цей час частково або повністю зруйновано [3-4].

У воєнний період фізична культура і спорт виконують такі ключові функції:

- 1) оборонну – сприяють фізичній підготовці військовослужбовців, територіальної оборони, добровольців;
- 2) реабілітаційну – забезпечують фізичне та психоемоційне відновлення військових, ветеранів, осіб з інвалідністю внаслідок війни;
- 3) соціально-психологічну – допомагають знижувати рівень стресу, тривожності, посттравматичних розладів;
- 4) виховну і патріотичну – формують національну ідентичність, громадянську свідомість, згуртованість суспільства [2].

З початком повномасштабного вторгнення значно зросла роль: прикладної фізичної підготовки; військово-спортивних елементів (витривалість, сила, координація, навички виживання); занять фізичними вправами у підрозділах ЗСУ, НГУ, ТРО. Фізична підготовка розглядається як складова бойової готовності та збереження працездатності військовослужбовців.

Особливого значення набули програми фізичної реабілітації поранених військових; адаптивної фізичної культури; паралімпійського та ветеранського спорту. Спорт стає засобом соціальної адаптації, повернення до активного життя, відновлення віри у власні можливості. У цьому контексті активно розвиваються реабілітаційні центри, програми спортивної терапії, ветеранські змагання.

Український спорт у період війни виконує важливу дипломатичну та інформаційну функцію: українські спортсмени представляють державу на міжнародних аренах; спортивні заходи використовуються для привернення

уваги світової спільноти до війни; відбувається бойкот змагань за участю представників держави-агресора. Таким чином спорт стає засобом захисту національних інтересів та формування позитивного міжнародного іміджу України.

В умовах війни змінюються підходи до фізичного виховання у закладах освіти. Акцент робиться на безпечних формах рухової активності; враховується психоемоційний стан здобувачів освіти; посилюється виховний потенціал фізичної культури (патріотизм, взаємодопомога, відповідальність). Учитель фізичної культури виконує не лише освітню, а й підтримувальну, мотиваційну та виховну роль [1].

Серед основних проблем розвитку фізичної культури і спорту в умовах війни: руйнування спортивної інфраструктури; обмежене фінансування; міграція спортсменів і тренерів; складні умови організації тренувального процесу. Водночас ці виклики стимулюють пошук нових форм організації занять, розвитку дистанційних і мобільних програм фізичної активності.

Фізична культура і спорт в умовах війни є важливим ресурсом збереження здоров'я нації, підвищення психологічної витривалості, формування готовності до викликів і криз. Вони сприяють консолідації суспільства та підтримці морального духу як цивільного населення, так і військових.

Отже, в умовах російсько-української війни фізична культура і спорт перетворюються на багатофункціональний соціальний інститут, що поєднує оборонні, реабілітаційні, виховні та гуманітарні завдання, відіграючи важливу роль у збереженні здоров'я, національної ідентичності та стійкості українського суспільства.

Література та джерела:

1. Борейко Н. Ю., Азаренкова Л. Л. Роль спорту і фізичної культури під час війни та у відновленні України. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/1fc3c9a0-04c1-49ac-90d5-abb02fd92ff/content> (дата звернення: 12.05.2026).

2. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Історія фізичної культури» / упоряд. С. Марчук. [Електронне видання]. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. 2025. 53 с.

3. Марцінковський І. Б. Втрати в українському спорті під час російсько-української війни у XXI столітті. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2024. №8 (181). С. 156–161. URL: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8\(181\).29](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8(181).29) (дата звернення: 12.05.2026).

4. Приходько В., Балджи І., Бузоверя А., Бондаренко О., Шкуропат О. Вплив військових дій на умови розвитку фізичної культури і спорту в громадах України. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2024 №9 (182). С. 186–191. URL: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.9\(182\).33](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.9(182).33) (дата звернення: 12.05.2026).

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ганна Поплавська,

*викладачка інформатики Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

У статті розглянуто використання інноваційних технологій у діяльності майбутнього вчителя фізичної культури. Проаналізовано цифрові інструменти та онлайн-сервіси, що підвищують ефективність навчання й мотивацію учнів. Визначено переваги ІКТ у фізичному вихованні та перспективи їх подальшого впровадження в сучасну освіту.

Професійна діяльність сучасного вчителя фізичної культури потребує використання інноваційних технологій, які сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу, мотивації учнів та формуванню в них стійкого інтересу до фізичної активності. Серед найбільш поширених інноваційних технологій важливе місце займають інформаційно-комунікаційні технології, мультимедійні презентації, мобільні застосунки, онлайн-платформи та відеосервіси для демонстрації техніки виконання вправ.

Використання цифрових інструментів дозволяє урізноманітнити уроки фізичної культури, зробити їх більш наочними та інтерактивними. За допомогою відеоматеріалів учитель може демонструвати правильне виконання вправ, аналізувати помилки та здійснювати індивідуальний підхід до учнів. Онлайн-сервіси та мобільні додатки допомагають організовувати дистанційне навчання, проводити тестування, моніторинг фізичної активності та контролювати результати учнів.

Інноваційні технології також сприяють розвитку цифрової компетентності вчителя фізичної культури, удосконаленню методики викладання та підвищенню якості освітнього процесу. Їх застосування створює умови для формування здоров'язбережувальної компетентності учнів і відповідає сучасним тенденціям цифровізації освіти.

Сучасні цифрові інструменти, мультимедійні засоби та онлайн-сервіси відіграють важливу роль у професійній діяльності вчителя фізичної культури, оскільки сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу, розвитку мотивації учнів та формуванню в них стійкого інтересу до фізичної активності. У сучасних умовах цифровізації освіти використання інформаційно-комунікаційних технологій стає необхідною складовою професійної діяльності педагога [1].

Одними з найбільш поширених цифрових інструментів є онлайн-платформи Google Classroom, Moodle та Zoom, які забезпечують організацію дистанційного та змішаного навчання, проведення онлайн-занять, тестування й оцінювання навчальних досягнень учнів. Використання таких сервісів дозволяє вчителю ефективно організовувати освітній процес, підтримувати зворотний зв'язок з учнями та забезпечувати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час [2].

Важливе місце у фізичному вихованні займають мультимедійні засоби навчання, зокрема презентації, відеоматеріали, інтерактивні вправи та сервіси візуалізації навчальної інформації. За допомогою платформи Canva for Education учителі можуть створювати сучасні презентації, інфографіку та навчальні

матеріали, що підвищують наочність та зацікавленість учнів. Використання відеоматеріалів, розроблених за допомогою сервісу YouTube, сприяє демонстрації правильної техніки виконання фізичних вправ, аналізу помилок та розвитку практичних навичок учнів [3].

Сучасні цифрові технології також включають використання сервісів штучного інтелекту, зокрема NotebookLM, який дозволяє структурувати навчальну інформацію, створювати узагальнення, аналізувати матеріали та формувати візуальний контент. Такі інструменти допомагають учителю оптимізувати підготовку до занять і підвищувати якість освітнього процесу.

Крім того, цифрові сервіси та мобільні застосунки сприяють моніторингу фізичної активності учнів, контролю результатів та формуванню мотивації до здорового способу життя. Використання інтерактивних технологій, елементів гейміфікації та цифрових засобів навчання робить уроки фізичної культури більш сучасними, динамічними та ефективними [4].

Використання мобільних застосунків, фітнес-трекерів, інтерактивних завдань та елементів гейміфікації стимулює учнів до регулярних занять фізичною культурою, розвитку здорового способу життя та самоконтролю власних результатів. Цифрові технології дозволяють зробити уроки фізичної культури більш цікавими, сучасними та інтерактивними.

Перспективи використання ІКТ у сучасній освіті пов'язані з подальшим розвитком цифрових технологій, впровадженням штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності, автоматизованого аналізу фізичної активності та персоналізації навчання. У майбутньому цифрові технології можуть забезпечити створення індивідуальних програм фізичного розвитку учнів, більш точний моніторинг результатів та інтеграцію фізичного виховання з сучасними цифровими освітніми середовищами.

Отже, сучасні цифрові інструменти, мультимедійні засоби та онлайн-сервіси є важливим компонентом професійної діяльності вчителя фізичної культури. Їх застосування забезпечує підвищення ефективності освітнього

процесу, активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток фізичної активності та відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти і педагогічної науки України. Київ : Інститут цифровізації освіти НАПН України, 2022.
2. Морзе Н. В., Кочарян А. Б. Інформаційно-комунікаційні технології у сучасному освітньому процесі. Київ : Університет імені Бориса Грінченка, 2021.
3. Кондратюк С. М. Сучасні технології візуалізації навчальної інформації у професійній освіті. Науковий журнал «Інноваційна педагогіка». 2023. № 58. С. 112–116.
4. Кремень В. Г. Інноваційні технології в освіті: сучасні тенденції розвитку. Київ : Грамота, 2020.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ І НАУКИ: СТАН, МЕХАНІЗМИ, ІННОВАЦІЇ

Олена Пуш,

*кандидат педагогічних наук, старша викладачка кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти
КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

Сфера освіти і науки є стратегічною складовою соціально-економічного розвитку держави, оскільки саме вона забезпечує формування людського капіталу, інтелектуального потенціалу суспільства та інноваційного розвитку національної економіки. У сучасних умовах державна політика та публічне управління в галузі освіти і науки зазнають суттєвих трансформацій, зумовлених процесами європейської інтеграції, децентралізації влади, цифровізації управлінських процесів і зростанням суспільного запиту на якість, доступність та конкурентоспроможність освітніх і наукових послуг.

Актуальність проблеми визначається необхідністю вдосконалення механізмів публічного управління освітою і наукою в умовах реформування системи державного управління, реалізації Концепції Нової української школи, модернізації вищої освіти та інтеграції української науки до Європейського

дослідницького простору. Особливої ваги набуває питання поєднання державного регулювання з розширенням автономії закладів освіти і наукових установ, а також залученням інститутів громадянського суспільства до формування та реалізації освітньо-наукової політики.

Метою статті є комплексний аналіз державної політики та особливостей публічного управління в галузі освіти і науки, визначення механізмів її реалізації та ролі цифрових і інноваційних технологій у забезпеченні сталого розвитку освітньо-наукової сфери.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- охарактеризувати суть державної політики та публічного управління у сфері освіти і науки;
- визначити основні механізми та інструменти публічного управління розвитком освіти і науки;
- з'ясувати роль цифровізації та інновацій у підвищенні ефективності управління освітньо-науковою сферою.

Ключовими стратегічними пріоритетами освітньо-наукової системи України є: забезпечення рівного доступу до якісної освіти незалежно від місця проживання, соціального статусу чи особливих освітніх потреб; підвищення якості освіти і науки через оновлення стандартів, змісту та технологій навчання; інтеграція в європейський та світовий освітньо-науковий простір; розвиток людського капіталу та підтримка інноваційної діяльності.

Розроблення і вдосконалення законодавства (закони «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність»), підзаконних актів, стандартів освіти дозволяє унормувати та уніфікувати змістові та організаційно-процесуальні аспекти освітньої та наукової галузі.

Управління системою освіти і науки України - це багаторівнева структура, що включає органи державної влади (Кабмін, МОН), служби якості освіти, органи місцевого самоврядування та громадські об'єднання. Основною метою є модернізація, забезпечення якості освіти та трансформація університетів у

дослідницькі. Система базується на принципах державно-громадського управління.

Організаційними засадами в управлінні сучасною освітою є розбудова мережі закладів освіти різних типів і форм власності, надання їм автономії, запровадження нових моделей освітнього менеджменту та забезпечення академічної свободи.

Фінансове забезпечення як ключова умова успішного функціонування освітньої та наукової сфери включає бюджетне фінансування, державне замовлення, гранти, залучення позабюджетних ресурсів. Ефективне використання фінансових асигнувань створює основу для реалізації свободи наукової творчості та розвитку освіти.

Державна політика в освітньо-науковій сфері реалізується через систему управлінських рішень, які охоплюють усі рівні управління – від національного до інституційного. До таких рішень належать: державні стратегії та концепції розвитку освіти і науки; цільові державні програми; регіональні та місцеві програми розвитку освіти; управлінські рішення закладів освіти. Система заходів передбачає модернізацію змісту освіти, підготовку та перепідготовку педагогічних і наукових кадрів, розвиток наукових досліджень, цифровізацію освітнього процесу. Таким чином, управлінські рішення мають системний, ієрархічний і комплексний характер, що забезпечує узгодженість державних, регіональних та інституційних дій.

Публічне управління в галузі освіти і науки передбачає поєднання державного управління з участю органів місцевого самоврядування, закладів освіти, наукових установ і громадськості. Такий підхід забезпечує демократизацію управлінських процесів, підвищення прозорості та відповідальності суб'єктів управління.

До основних механізмів публічного управління належать стратегічне планування, програмно-цільове управління, фінансово-економічні інструменти, моніторинг та оцінювання якості освіти і наукової діяльності.

Стратегічне планування – це визначення довгострокових цілей розвитку освіти і науки (стратегії, концепції, дорожні карти). Програмно-цільове управління передбачає реалізацію політики через державні цільові програми з чітко визначеними завданнями, ресурсами та очікуваними результатами. Фінансово-економічні інструменти включають бюджетне фінансування, освітні субвенції, гранти, державне замовлення. Моніторинг і оцінювання якості освіти і науки – це діяльність органів забезпечення якості, інституційний аудит, акредитація освітніх програм, наукометричні показники.

Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах освіти регламентують моніторинг якості освітньої діяльності внутрішніми суб'єктами та слугують орієнтиром і методичною допомогою для проведення зовнішнього моніторингу.

Внутрішня система формується за чотирма напрямками освітньої діяльності закладу освіти: 1) освітнє середовище; 2) система оцінювання здобувачів освіти; 3) педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти; 4) управлінські процеси закладу освіти. За цими напрямками здійснюється оцінювання діяльності закладу під час інституційного аудиту.

Важливу роль відіграють інструменти інституційної автономії закладів освіти, державне замовлення, грантове фінансування та державно-приватне партнерство.

Цифровізація освіти і науки сприяє впровадженню електронного навчання, цифрових освітніх платформ, відкритих наукових ресурсів та електронного управління. Інноваційні технології забезпечують підвищення якості освітніх послуг, доступність освіти та інтеграцію української науки у світовий науковий простір. Цифровізація освіти і науки включає: розвиток електронного навчання (e-learning); використання цифрових освітніх платформ; доступ до відкритих наукових ресурсів; впровадження електронного управління в освіті. Електронне управління забезпечує прозорість, ефективність та відкритість управлінських процесів, а цифрові технології розширюють доступ до освіти та наукових знань.

Отже, у результаті дослідження встановлено, що державна політика та публічне управління у сфері освіти і науки є комплексною системою, спрямованою на забезпечення доступності, якості та конкурентоспроможності освіти й науки на засадах людиноцентризму, інституційної автономії та європейської інтеграції. З'ясовано, що нормативно-правове забезпечення галузі орієнтоване на децентралізацію управління, упровадження механізмів забезпечення якості та розширення повноважень закладів освіти. Визначено, що ефективність розвитку освітньо-наукової сфери забезпечується комплексним застосуванням стратегічного планування, програмно-цільового управління, фінансово-економічних інструментів, моніторингу якості та цифрових технологій, які сприяють прозорості управління, розвитку електронного навчання й інтеграції у світовий освітній і науковий простір. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у дослідженні механізмів цифрової трансформації управління освітою і наукою, розвитку інструментів забезпечення якості освіти в умовах євроінтеграції, а також удосконаленні моделей взаємодії держави, закладів освіти та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : чинна редакція.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами).
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2030 року.
6. Концепція розвитку цифрових компетентностей, схвалена розпорядженням КМУ.
7. Концепцію реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року
8. Стратегія цифрової трансформації освіти і науки України.
9. Аналітична доповідь НАЗЯВО щодо забезпечення якості вищої освіти.

НОВІТНІ ВЕКТОРИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА СИСТЕМОЮ М. МОНТЕССОРІ

Анна Сачанюк,

*викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та
методик Луцького педагогічного фахового коледжу*

Розвиток сенсорних здібностей дітей старшого дошкільного віку є важливим чинником формування пізнавальної компетентності та підготовки до навчання в школі. Проблема організації освітнього простору для ефективного сенсорного розвитку привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів. Особлива увага приділяється створенню сенсорних зон, що враховують фізіологічні та мисленнєві особливості дошкільників, дозволяючи організувати умови для самостійного пізнання та активного експериментування.

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» акцентує на необхідності оновлення розвивального середовища відповідно до ключових напрямів розвитку дитини, одним з яких є «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» [3]. Організація освітнього середовища у цьому контексті передбачає створення дидактичних умов для розвитку розумових та практичних навичок, індивідуального підходу до навчання та стимулювання самостійної пізнавальної діяльності.

Педагогічна система Марії Монтессорі ґрунтується на визнанні унікальності кожної дитини та врахуванні її індивідуальних потреб у процесі розвитку. Одним із принципів методики є індивідуалізація навчання, що передбачає організацію діяльності відповідно до темпу засвоєння знань і рівня сформованості сенсорних умінь дошкільника. У сучасних закладах освіти він реалізується через можливість вільного вибору дидактичних матеріалів і

самостійного виконання завдань. Педагог виконує роль помічника й спостерігача, який створює умови для продуктивної діяльності дитини [6].

Значення у методиці Монтесорі має спеціально організоване освітнє середовище. Воно розглядається як необхідна умова сенсорного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Навчальний простір наповнюється матеріалами, які сприяють розвитку зору, слуху, дотику, просторових і рухових відчуттів. Діти мають змогу вільно пересуватися, обирати вид діяльності та працювати у зручному для себе темпі. Таке середовище формує вміння самостійно діяти, порівнювати об'єкти за ознаками та робити елементарні узагальнення.

Методика Монтесорі допомагає розвивати пізнавальну активність, мислення та творчі здібності дітей. У процесі роботи з дидактичними матеріалами дошкільники навчаються аналізувати, зіставляти та знаходити способи розв'язання завдань. Значення мають практичні вправи, ігрові ситуації та елементи дослідницької діяльності, які активізують інтерес до пізнання навколишнього світу [1].

Важливим аспектом є організація соціальної взаємодії дітей. У групах, що працюють за методикою Монтесорі, створюються умови для спільної діяльності та взаємодопомоги. Старші діти підтримують молодших, що сприяє розвитку відповідальності, комунікативних умінь та емоційної чутливості. Таке середовище позитивно впливає на формування емоційного інтелекту й навичок співпраці.

Сучасна практика реалізації ідей Монтесорі передбачає поєднання традиційних дидактичних матеріалів із цифровими технологіями. Використання навчальних програм, інтерактивних засобів та мультимедійних ресурсів розширює можливості сенсорного пізнання й підтримує інтерес дітей до навчальної діяльності. Втім, основною залишається практична робота з предметами, що забезпечує безпосередній сенсорний досвід.

Методика Монтесорі є гнучкою та може застосовуватися в умовах інклюзивної освіти. Індивідуальний підхід дозволяє враховувати особливості розвитку кожної дитини та створювати сприятливі умови для її сенсорного й

пізнавального зростання, що забезпечує рівні можливості для навчання дітей з різними освітніми потребами.

Значна увага в педагогічній системі Монтесорі приділяється формуванню самостійності та відповідальності. Діти навчаються планувати власну діяльність, обирати матеріали та оцінювати результати своєї роботи [8].

У педагогічній системі Монтесорі сенсорне виховання розглядається як складова пізнавального розвитку дитини. Сенсорні вправи спрямовані на формування вмінь розрізняти колір, форму, величину, вагу, фактуру та просторові відношення предметів. У процесі систематичної роботи з дидактичними матеріалами у дітей старшого дошкільного віку розвивається спостережливість, точність рухів і здатність до зосередження уваги [9].

Сенсорні матеріали Монтесорі мають чітку структуру та послідовність використання. Вони дають можливість дитині самостійно перевіряти правильність виконання завдання, що формує навички самоконтролю та відповідальності за результати власної діяльності.

Ефективність сенсорного розвитку забезпечується регулярністю та поступовим ускладненням вправ. Діти переходять від простих завдань до складніших, що відповідає їхнім віковим і індивідуальним можливостям. Педагог спостерігає за діяльністю дітей, добирає нові матеріали та підтримує пізнавальну активність [2].

Навчальна діяльність організовується в доброзичливій та спокійній атмосфері. Відсутність жорсткого контролю та порівняння між дітьми формує впевненість у власних можливостях і позитивне ставлення до пізнання. Дитина відчуває себе активним учасником освітнього процесу, що підвищує результати розвитку її сенсорних здібностей.

Отже, педагогічна система М. Монтесорі забезпечує цілісний і ефективний розвиток сенсорних здібностей дітей старшого дошкільного віку завдяки спеціально підготовленому освітньому середовищу, індивідуальному підходу та активній самостійній діяльності дитини, що сприяє формуванню

сенсорних умінь, пізнавальної активності, самоконтролю й готовності до подальшого навчання.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 №33. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бутенко В. Г., Літуча Д. С. Педагогічні умови сенсорного розвитку дітей раннього віку за педагогічною системою М. Монтесорі. *Інноваційна педагогіка*, №2(63), 2023. С. 141–145. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.2.29>
3. Гордій Н. Предметно-ігрове середовище як засіб сенсорного виховання дітей 5 року життя: теоретичний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 61, том 1, 2023. С.256-263.
4. Козак Т.В. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку: теорія і практика. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11(17). С. 751–756.
5. Дудник Н., Рупняк Н. Особливості розвитку сенсорики дошкільників за системою М. Монтесорі. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», №49, 2023. С. 20–27. URL: <https://pedagogy.dspu.in.ua/index.php/pedagogy/article/view/36>

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО ТА МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Анна Сачанюк, Тетяна Оксенчук,

викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу

Важливим є створення ситуацій, що стимулюють комунікацію – організація спільних ігор, продуктивних видів діяльності, дослідницьких проєктів, які вимагають від дітей узгодження дій, обговорення планів, обміну думками та висловлення власних припущень.

Формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку є складним багатоаспектним процесом, успішність якого залежить від створення цілого комплексу педагогічних, психологічних та соціальних умов. Першорядне

значення має організація мовного середовища, що характеризується багатством і різноманітністю мовних форм, доступних для сприйняття та засвоєння дитиною. Таке середовище має включати регулярне читання художньої літератури різних жанрів, що знайомить дітей із зразками літературної мови, розширює їхній словниковий запас і формує уявлення про структурні особливості різних типів тексту [8].

Особливу роль відіграє систематична робота з розвитку монологічного мовлення, що передбачає цілеспрямоване навчання дітей побудові різних типів висловлювань – описів, розповідей, міркувань. Ефективними методами тут виступають складання розповідей за серіями сюжетних картинок, що сприяє формуванню вміння встановлювати послідовність подій і причинно-наслідкові зв'язки; описи предметів і явищ за чіткою схемою, що вчить виділяти суттєві ознаки і логічно будувати виклад; перекази художніх текстів, що сприяють засвоєнню структурних особливостей розповіді і розвивають уміння відтворювати готові мовленнєві зразки. Критично важливим є забезпечення емоційно сприятливої атмосфери, що знімає психологічні бар'єри і мотивує дітей до висловлювань, формує впевненість у своїх мовленнєвих можливостях і розвиває готовність ділитися своїми думками та переживаннями.

Значний потенціал для розвитку зв'язного мовлення містить у собі театралізована діяльність, яка не лише збагачує словниковий запас і вдосконалює інтонаційну виразність мовлення, але й вчить будувати діалогічне мовлення, враховувати позицію партнера і відповідно до неї будувати свою мовленнєву поведінку [9]. Не менш важливою є робота з розвитку слухового сприйняття і фонематичного слуху, оскільки саме ці функції становлять основу для формування мовленнєвого контролю – здатності дитини оцінювати власне мовлення з точки зору його правильності, точності і доречності. Систематичне залучення дітей до складання творчих розповідей, придумування закінчень до незвичайних історій, опису уявних ситуацій активізує образне мислення і фантазію, що є потужним стимулом для розвитку продуктивних мовленнєвих умінь.

Важливим компонентом ефективного розвитку зв'язного мовлення є формування елементарної мовленнєвої рефлексії – здатності дитини усвідомлювати особливості власного мовлення і мовлення інших людей, порівнювати різні варіанти висловлювань і оцінювати їхню ефективність. Цьому сприяють спеціально організовані бесіди про мову, обговорення того, як можна по-різному висловити одну й ту саму думку, аналіз точності і доречності використання тих чи інших мовних засобів.

Необхідно враховувати індивідуальні особливості мовленнєвого розвитку кожної дитини, що вимагає від педагога гнучкості у виборі методів і прийомів роботи, вміння створювати ситуації успіху для кожної дитини і забезпечувати їй адекватну підтримку у подоланні мовленнєвих труднощів. Тісна співпраця з сім'єю, залучення батьків до створення мовного середовища, консультування їх щодо способів розвитку зв'язного мовлення в домашніх умовах значно підвищують ефективність педагогічних зусиль і забезпечують комплексний вплив на мовленнєвий розвиток дитини.

Окрім того, розвиток словникового запасу дитини є центральним питанням у працях А. Богуш, Ю. Руденко, які досліджували вікові особливості лексичного розвитку та вплив мовного середовища на цей процес. Науковці зазначали: «збагачення лексичного запасу слів дитини є основою її мовленнєвої компетенції, а його інтенсивність залежить від багатства і різноманіття мовного середовища» [9, с. 156-157].

Натомість О. Полєвікова, Ж. Шурда зосереджувались на формуванні граматичних структур у дітей, аналізуючи процеси засвоєння морфологічних та синтаксичних норм української мови. Вони визначали, що граматичний розвиток дитини «є поступовим і закономірним процесом, що відбувається шляхом інтеріоризації мовних правил і структурування мовного досвіду» [8, с. 156-157].

Не менш важливим є комунікативний аспект, який досліджує активно Н. Рудківська, підкреслюючи значення інтерактивних методик і рольового спілкування. Науковиця також вказує на те що: «комунікативний розвиток є невід'ємною складовою мовленнєвого розвитку, яка реалізується через активне

залучення дитини до мовленнєвої діяльності у різних соціальних контекстах» [7, с. 299-300].

Структура мовленнєвого розвитку дітей є складним процесом, який включає в себе різноманітні аспекти. Мовленнєвий розвиток дитини являє собою складний багаторівневий процес, що охоплює взаємопов'язані компоненти, які формуються в єдності та взаємодії. Центральне місце в цій системі займає лексичний розвиток, який виступає фундаментом для побудови будь-яких мовленнєвих висловлювань. Сучасні дослідження демонструють, що процес накопичення словникового запасу не обмежується пасивним засвоєнням слів, а передбачає активне опанування семантичних полів, формування асоціативних зв'язків та розвиток умінь вибору й комбінування лексичних одиниць відповідно до комунікативного контексту. Ефективність цього процесу безпосередньо залежить від якості мовного середовища, що включає не лише кількісні характеристики мовленнєвого впливу, а й його різноманітність, емоційну забарвленість та відповідність інтелектуальним потребам дитини.

Паралельно з розширенням словникового запасу відбувається інтенсивне становлення граматичної сторони мовлення, що включає опанування морфологічних норм і синтаксичних конструкцій. Сучасний погляд на граматичний розвиток розглядає його як творчий процес, під час якого дитина не механічно відтворює мовні зразки, а активно конструює мовну систему, випробовуючи різні варіанти комбінування мовних одиниць і поступово інтеріоризуючи граматичні правила. Цей процес супроводжується формуванням мовленнєвих узагальнень, що дозволяють дитині не лише використовувати вже відомі граматичні форми, а й творчо застосовувати мовні засоби в нових комунікативних ситуаціях. Особливе значення набуває розвиток синтаксичного компонента, оскільки саме вміння будувати складні речення та об'єднувати їх у зв'язні висловлювання становить основу для формування розвинутого мовлення [9].

Комунікативний аспект мовленнєвого розвитку виступає інтегративною ланкою, що об'єднує всі компоненти мовної системи в єдину функціональну

цілісність. Сучасні дослідження підкреслюють важливість створення комунікативних ситуацій, що моделюють реальне соціальне взаємодію і забезпечують природне застосування мовних засобів. Інтерактивні методики, рольове спілкування, проектна діяльність створюють умови для формування комунікативної компетенції, що включає вміння враховувати характеристики слухача, адаптувати мовлення до конкретної ситуації, використовувати невербальні засоби комунікації. Важливим є розвиток діалогічного мовлення як основної форми комунікації, що вимагає від дитини вміння слухати, розуміти репліки співрозмовника, адекватно реагувати на них і послідовно розвивати тему спілкування.

Фонетичний розвиток становить невід'ємну частину структури мовленнєвої компетенції, оскільки чіткість звуковимови безпосередньо впливає на розуміння мовлення дитини оточуючими. Сучасний підхід до фонетичного розвитку передбачає не лише корекцію звуковимови, а й цілісну роботу з розвитку звукового сприйняття, фонематичного слуху, інтонаційної виразності мовлення. Особливу увагу приділяється формуванню фонематичного сприйняття як основи для успішного оволодіння грамотою, оскільки саме здатність диференціювати мовні звуки забезпечує успішність подальшого навчання читанню та письму.

Когнітивний компонент мовленнєвого розвитку проявляється у формуванні зв'язків між мовою і мисленням, коли мовні засоби стають інструментом для категоризації досвіду, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, формування понять. Мовленнєвий розвиток у цьому аспекті сприяє розвитку вербального інтелекту, здатності до абстрактного мислення, формуванню логічних операцій. Емоційно-особистісний аспект відображає зв'язок між мовленнєвим розвитком і становленням емоційної сфери дитини, її здатністю вербалізувати почуття, розуміти емоційні стани інших людей, використовувати мовлення для регуляції власного емоційного стану [1].

Інтеграція цих компонентів у єдину систему відбувається в процесі формування зв'язного мовлення, яке виступає як показник загального рівня

мовленнєвого розвитку дитини. Зв'язне мовлення синтезує всі аспекти мовної компетенції – лексичний, граматичний, фонетичний, комунікативний, когнітивний та емоційно-особистісний, що робить його найважливішим об'єктом педагогічного впливу в процесі мовленнєвого розвитку дітей.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція 2021). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/nakaz-33-bazovyykomponent-doshk-osv.pdf>
2. Баранець І. В. Забезпечення високого рівня освітньо-виховного процесу шляхом формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення. Становлення особистості в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально- педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. С. 13–17.
3. Беленька Г.В., Вертугіна В.М., Волинець Ю.О. Дидактичні ігри мовленнєвого змісту. Ігрова діяльність у дошкільній освіті п'ятирічних дітей (педагогічний супровід до програми «Дитина») : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н.В. Кудикіної. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. С. 75-118.
4. Горська О.О. Монологічна компетенція дошкільників як показник мовленнєвої готовності до навчання в школі: <https://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/375/371>
5. Дем'янчук Т. О. Використання технології «кільця Луллія» у процесі інтегрованого заняття для дітей середнього дошкільного віку: практичний аспект. Актуальні проблеми дошкільної освіти: досвід, реалії, сьогодення та перспективи: зб. тез виступів учасн. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) (м. Рівне, 23 верес. 2022 р.) упор. та гол. ред. Л. Б. Мельничук; МОН України; МEGУ імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2023. С. 35-41.
6. Кобченко О. Інтеграція різних видів діяльності в роботі вихователя ЗДО. : <https://naurok.com.ua/integraciya-riznih-vidiv-diyalnosti-v-roboti-vihovatelya-zdo-250575.html>.
7. Колеснік К., Комарівська Н., Присяжнюк Л., Стахова І. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти, 2022. 2(17). С. 127–138. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.260013>
8. Крамаренко-Щудло, К., Шеремет, І. Розвиток мовлення дітей молодшого дошкільного віку в умовах розвивального середовища. Збірник наукових праць ЛОГОС, 2020. С. 44-48. <https://doi.org/10.36074/30.10.2020.v3.14>
9. Освіта в Україні: виклики та перспективи: інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики. 2020. 292 с.: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf>

РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ ЯК КЛЮЧОВЕ ЗАВДАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Сачанюк, Анна Федонюк,

викладачі циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу

На сучасному етапі розвитку системи дошкільної освіти особливого значення набуває проблема зміцнення здоров'я та підвищення рівня фізичної підготовленості дітей. Серед комплексу фізичних якостей спритність посідає особливе місце, оскільки вона є інтегральним показником рухових можливостей дитини, що поєднує в собі координацію, рівновагу, швидкість реакції та гнучкість.

Старший дошкільний вік є сенситивним (найбільш сприятливим) періодом для розвитку координаційних здібностей. Саме в цей час інтенсивно дозріває центральна нервова система та руховий аналізатор. Проте сучасні тенденції до гіподинамії та надмірного захоплення дітей гаджетами призводять до зниження їхньої рухової активності, що негативно позначається на загальному рівні спритності та безпеці життєдіяльності дитини. Це обумовлює необхідність пошуку ефективних методик та засобів розвитку спритності безпосередньо в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

На відміну від сили чи витривалості, спритність не має універсального кількісного показника – її рівень визначається через складні критерії оцінювання, такі як точність виконання руху, мінімальний час для перебудови рухової дії або здатність дитини зберігати рівновагу в нестандартних ситуаціях.

У науковій літературі виділяють два види спритності.

Загальна спритність – здатність раціонально виконувати будь-які нові рухові завдання.

Спеціальна спритність – здатність до витонченої координації рухів у конкретних видах діяльності (наприклад, в ігровій чи спортивній).

Науковці розглядають спритність як функцію управління рухами. Вона інтегрує в собі швидкість сприйняття інформації, її переробку мозком та миттєву передачу нервового імпульсу до м'язів. Саме тому спритність часто називають «розумовою якістю» фізичного розвитку, оскільки вона вимагає активного залучення уваги, пам'яті та мислення дитини.

Особливе значення у дітей старшого дошкільного віку має функціональне вдосконалення вестибулярного апарату. За даними досліджень, до 6 років чутливість цього органу значно зростає, що дозволяє дитині швидше відновлювати рівновагу після обертань чи стрибків. Паралельно розвивається м'язове відчуття – дитина починає краще усвідомлювати положення своїх кінцівок без зорового контролю, що є критично важливим для складно координаційних рухів.

Надзвичайно важливо відмітити зміни в опорно-руховому апараті у дітей старшого дошкільного віку: у 5-6 років вже добре розвинені великі м'язи тулуба та кінцівок, проте починається активне дозрівання дрібних м'язових груп. Це дозволяє дитині виконувати рухи більш диференційовано, точно та граціозно.

Окостеніння скелета дитини ще не завершене, у ньому залишається багато хрящової тканини. З одного боку, це забезпечує високу гнучкість, необхідну для спритності, з іншого – потребує ретельного дозування навантажень, щоб уникнути деформацій.

С. Гавришко, Н. Гобан виділяють наступні складники спритності, які є критично важливими для старшого дошкільника:

Координація рухів – здатність узгоджувати роботу різних груп м'язів для виконання складного руху (наприклад, одночасні рухи рук і ніг під час бігу з перешкодами). Вона передбачає точне дозування м'язових зусиль та ритмічність, що дозволяє дитині виконувати рухові дії економічно та точно, уникаючи зайвої м'язової напруги.

Швидкість рухової реакції – здатність миттєво почати рух у відповідь на сигнал (свисток, зоровий орієнтир чи зміну ігрової ситуації). Цей часовий інтервал між сигналом та початком дії є критично важливим для успішного засвоєння рухливих ігор з елементами змагання, де дитині потрібно швидко перебудувати свою поведінку.

Відчуття рівноваги – здатність утримувати стійке положення тіла в статичних позах (позиції «замри», стояння на одній нозі) та під час руху (ходьба по колоді чи лаві, приземлення після стрибка). Рівновага є фундаментом спритності, оскільки будь-яка зміна напрямку руху вимагає миттєвої стабілізації центру ваги тіла.

Просторова орієнтація – здатність дитини усвідомлювати положення свого тіла відносно оточуючих предметів, партнерів по грі та ліній розмітки. Вона дозволяє дитині змінювати напрямок руху та траєкторію відповідно до ігрової ситуації, не втрачаючи при цьому темпу й чіткості виконання дії.

Зазначені складники функціонують у тісному взаємозв'язку: наприклад, високий рівень просторової орієнтації неможливий без розвиненого відчуття рівноваги, а швидкість реакції реалізується лише через чітку координацію рухів. Саме така комплексна взаємодія дозволяє дитині успішно розв'язувати будь-які нові рухові завдання.

Прояв спритності перебуває у прямій залежності від обсягу сформованого рухового досвіду особистості. Наявність значного арсеналу засвоєних рухових навичок (бігу, стрибків, лазіння, метання) створює міцне підґрунтя для оперативного моделювання нових рухових дій. Відтак, чим ширшим є запас варіативних рухів у дитини, тим легше відбувається процес перенесення досвіду в умови непередбачуваних ігрових ситуацій.

Таким чином, спритність є складною синтетичною якістю, успішний розвиток якої залежить від гармонійного поєднання всіх вищезазначених компонентів. Для дітей старшого дошкільного віку пріоритетним є не стільки розвиток кожного складника окремо, скільки формування здатності інтегрувати їх під час розв'язання рухових завдань у нестандартних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ: Дошкільне виховання. 2021. 37с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення 10.02.2026).
2. Барандич І.В., Літіченко О.Д. Рухова активність дітей дошкільного віку на заняття з фізичної культури у закладі дошкільної освіти. <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/2472/2508>
3. Безверхня Г.В. Педагогіка фізичного виховання. Умань, 2013. 72 с.
4. Беленька Г., Гаращенко Л. Рух+гра=рухлива гра, або як позбутися гіподинамії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №7. С. 49-58.
5. Вільчковський Е. С. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 144 с.
6. Вільчковський Е. С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: Навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/Vilchkovskyy.pdf> (дата звернення 17.02.2026).
7. Вільчковський Е. С. Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, А. В. Цьось, Б. М. Шиян та ін. Запоріжжя, 2010. 250 с.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Наталія Табак,

*спеціаліст вищої категорії, викладач циклової комісії теорії та методики
фізичного виховання Луцького педагогічного фахового коледжу*

У тезах обґрунтовано роль академічної доброчесності як базового елементу формування професійної етики майбутніх фахівців. Проаналізовано взаємозв'язок між дотриманням етичних норм під час навчання та подальшою професійною відповідальністю. Визначено ключові інструменти запобігання академічному плагіату.

У сучасних умовах трансформації вищої освіти особливої актуальності набуває питання формування ціннісних орієнтирів у здобувачів освіти.

Академічна доброчесність виступає не просто набором правил, що регламентують освітній процес, а фундаментальною основою, на якій базується майбутня професійна етика фахівця. Дотримання принципів чесності, довіри, справедливості та відповідальності під час навчання безпосередньо проектується на майбутню професійну діяльність випускника [2]. Цей зв'язок є глибоко детермінованим, оскільки етичні стандарти поведінки не можуть виникнути раптово після отримання диплома, якщо протягом усього періоду професійної підготовки студент звикав до компромісів із совістю.

Інтеграція України в єдиний європейський простір вищої освіти вимагає принципово нових підходів до контролю знань, де ключову роль відіграє саме етичність їх здобуття. Показником спроможності освітньої системи готувати затребуваних і самостійних фахівців є сформована культура доброчесності. Тому аналіз цього концепту в контексті професійної етики дозволяє масштабувати проблему від внутрішніх перевірок у межах коледжу до загальнонаціонального виміру, пов'язаного із суспільною мораллю та державною безпекою.

Для глибокого розуміння природи досліджуваного феномену необхідно чітко розмежувати поняття «академічна доброчесність» та «професійна етика», визначивши точки їх взаємопроникнення. Згідно із законодавством України, академічна доброчесність передбачає дотримання учасниками освітнього процесу певних правових та морально-етичних норм з метою забезпечення повної довіри до результатів наукових та навчальних досягнень [2]. У свою чергу, професійна етика є ширшою категорією, яка регулює поведінку фахівця у конкретній сфері діяльності (освіта, медицина, право, інженерія, державне управління тощо) відповідно до встановлених корпоративних або галузевих кодексів.

Фундаментом академічної доброчесності є шість базових цінностей, сформульованих Міжнародним центром академічної доброчесності (ICAI): чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність. Кожна з цих цінностей є критично важливою для формування особистості фахівця. Чесність вимагає відмови від будь-яких форм обману у процесі навчання; довіра

створює умови для вільного обміну ідеями; справедливість гарантує об'єктивність оцінювання; повага передбачає визнання чужого інтелектуального внеску; відповідальність зобов'язує усвідомлювати наслідки власних дій; а мужність дозволяє захищати ці принципи перед обличчям тиску чи нерозуміння колег [1, с. 41].

Коли ми проектуємо ці освітні принципи на майбутню діяльність педагога, стає очевидним їхнє переродження у фундаментальні професійні якості. Наприклад, дотримання академічної чесності під час навчання в університеті чи коледжі переростає у педагогічний такт та справедливе ставлення до кожного школяра. Повага до джерел трансформується у здатність вчителя формувати критичне мислення вихованців та медіаграмотність, а особиста відповідальність за виконання студентських завдань стає гарантією високої якості викладання предмета та формування свідомих громадян країни.

Етичні девіації в академічному середовищі, такі як плагіат, фабрикація даних або списування, руйнують довіру до інститутів освіти та нівелюють цінність дипломів. Як зазначають дослідники, системне порушення академічних стандартів у студентські роки корелює з виявленням недоброчесності та корупційних практик у подальшій кар'єрі [1, с. 45]. Тому виховання культури академічної чесності є превентивним заходом проти професійної деградації. Формування стійких моделей опортуністичної поведінки під час навчання створює ілюзію того, що нечесні методи є найбільш ефективним і найкоротшим шляхом досягнення життєвого та кар'єрного успіху.

Розглянемо детальніше механізми впливу академічних порушень на професійну деградацію. Студент, який регулярно практикує списування або використання прихованих технічних засобів під час іспитів, не лише не отримує необхідних компетентностей, а й атрофує свою здатність до подолання труднощів та критичного мислення. Коли такий випускник потрапляє в реальні виробничі умови, він стикається з неможливістю «списати» розв'язання нестандартної професійної задачі. У результаті він змушений або

фальсифікувати робочі показники, або перекладати відповідальність на інших колег, що безпосередньо руйнує корпоративну етику установи чи підприємства.

Для майбутнього педагога особливу небезпеку становлять такі прояви, як фабрикація та фальсифікація наукових чи експериментальних даних. Якщо в студентській курсовій роботі підтасовування результатів педагогічного спостереження чи анкетування учнів може здатися дрібним проступком заради високої оцінки, то в реальній професійній діяльності вчителя такі дії мають руйнівні наслідки. Фальсифікація результатів зрізів знань, приховування реального рівня успішності класу, викривлення даних психолого-педагогічної діагностики дитини чи неправдиві звіти перед батьками та адміністрацією - це професійні деформації, які напряду шкодять розвитку особистості учня. Усі ці прояви педагогічного обману виростають саме з толерованої у студентські роки академічної недоброчесності.

Формування професійної етики через призму академічної доброчесності потребує комплексного підходу. Це включає не лише впровадження технічних засобів перевірки текстів (антиплагіатних систем), а й зміну парадигми мислення - перехід від контролю до культури самоусвідомлення та поваги до інтелектуальної власності інших [3]. Лише усвідомлений вибір на користь чесної праці під час навчання гарантує становлення відповідального професіонала, здатного ефективно розвивати суспільство. Інституційне середовище освітнього закладу має бути організоване таким чином, щоб доброчесна поведінка була вигідною та природною, а будь-які прояви обману тягнули за собою невідворотні репутаційні та адміністративні наслідки.

Важливу роль у цьому процесі відіграє внутрішня система забезпечення якості вищої освіти. Кожен заклад вищої освіти зобов'язаний розробити та впровадити чіткі Положення про академічну доброчесність, створити дієві комісії з етики та налагодити прозорі процедури розгляду скарг і апеляцій. Технічні засоби виявлення текстових збігів (Unicheck, Plagiat.pl тощо) є важливою складовою контролю, проте вони є лише допоміжним інструментом. Жодна програма не здатна оцінити наявність наукової новизни чи виявити

витончені форми ідейного плагіату. Ця функція покладається виключно на експертне середовище викладачів та наукових керівників, які самі мають бути бездоганними взірцями академічної чесності.

Крім того, критично важливо змінити характер навчальних завдань. Традиційні реферати, які легко завантажити з Інтернету, мають бути повністю вилучені з практики. Замість них студентам слід пропонувати індивідуальні дослідницькі проекти, вирішення реальних практичних кейсів (case-study), підготовку аналітичних записок або участь у командних міждисциплінарних розробках. Такі завдання апріорі мінімізують можливість плагіату та стимулюють розвиток креативного мислення майбутнього фахівця, готуючи його до реальних викликів на ринку праці.

Успішна трансформація академічної культури неможлива шляхом одностороннього тиску адміністрації «згори донизу». Вона потребує активного залучення студентського самоврядування та формування атмосфери нульової толерантності до недоброчесності всередині самої студентської спільноти. Поки списування вважатиметься проявом «студентської солідарності», а повідомлення про факти обману трактуватиметься як зрадництво, жодні адміністративні заборони не дадуть очікуваного ефекту. Студентські лідери мають активно популяризувати цінності чесного навчання, проводити інформаційні кампанії та виступати амбасадорами доброчесності [3].

З іншого боку, викладацький корпус закладу вищої освіти несе колосальну відповідальність за формування професійної етики студентів. Моральний релятивізм викладача, запліощування очей на явний плагіат заради уникнення конфліктів, формальне ставлення до перевірки робіт або, що найгірше, корупційні прояви повністю руйнують будь-які виховні зусилля. Викладач має демонструвати високу академічну культуру у власній науковій діяльності, здійснювати коректне цитування, вчасно оновлювати навчальні матеріали та забезпечувати повну прозорість та об'єктивність критеріїв оцінювання здобувачів освіти.

Таким чином, академічна доброчесність виступає базовим інтегральним чинником та надійною основою формування професійної етики сучасного фахівця. Процес здобуття вищої освіти є не просто періодом накопичення інформаційного багажу, а етапом глибокої соціалізації особистості, кристалізації її ціннісної матриці та моральних орієнтирів. Системне викорінення академічного плагіату, списування та фальсифікацій через модернізацію змісту освіти, залучення технічних інновацій та виховання самоусвідомлення є запорукою підготовки нового покоління відповідальних професіоналів. Тільки фахівець, вихований у дусі академічної чесності, здатний стати рушієм позитивних суспільних змін, забезпечити сталий розвиток держави та підняти престиж вітчизняної науки та практики на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Артюхов А. Є. Культура академічної доброчесності: від теорії до практики. Вища школа. 2021. № 4. С. 40–52.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 15.05.2026).
3. Шліхта Н., Шліхта І. Виховувати доброчесність: методичні рекомендації для викладачів. Київ : ТОВ «Інфодрук», 2019. 48 с.

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ ТА МОБІНГУ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Наталія Денисенко¹,

*доктор педагогічних наук, декан факультету початкової освіти та
фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний інститут»*

Волинської обласної ради

Ірина Чемерис²,

*викладач-методист циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик КЗВО «Луцький педагогічний інститут»*

Волинської обласної ради

У статті актуалізовано проблему профілактики булінгу та мобінгу в закладах освіти. Здійснено теоретичний аналіз понять «насильство», «булінг», «мобінг», окреслено їх спільні та відмінні ознаки. Проаналізовано результати опитування студентської молоді щодо рівня обізнаності про прояви насильства, причин конфліктів та поширеності психологічного тиску в освітньому середовищі. Визначено основні фактори ризику виникнення булінгу та мобінгу. Запропоновано комплекс профілактичних заходів, спрямованих на формування безпечного освітнього середовища, розвиток ненасильницької комунікації та культури взаємоповаги.

В сучасних умовах реформування освіти одним із пріоритетних завдань закладів освіти є створення безпечного освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності та психологічного тиску. Попри активізацію просвітницької роботи, проблема булінгу та мобінгу серед молоді залишається актуальною й потребує системного міждисциплінарного підходу [1].

Заклад освіти відіграє важливу роль у формуванні безпечного та підтримувального освітнього середовища, у якому забезпечуються умови для успішного навчання, розвитку особистості та реалізації потенціалу кожного здобувача освіти. Водночас важливим завданням є формування навичок ненасильницької комунікації, конструктивного вирішення конфліктів, толерантної взаємодії та відповідальної поведінки [4].

Проблематика насильства в освітньому середовищі є предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, питання булінгу висвітлювали Є.Гіденка, Л. Найдьонова, В. Панок, D. Olweus та ін. Науковці підкреслюють, що систематичне психологічне переслідування негативно впливає на емоційний стан здобувачів освіти, їх соціалізацію та академічну успішність [2; 6].

У науковому дискурсі важливим є розмежування понять «насильство», «булінг» і «мобінг», оскільки вони мають спільні риси, однак відрізняються за змістом, формами прояву та соціальним контекстом.

Насильство розглядається як будь-яка дія або бездіяльність, що порушує права, свободи та гідність людини і завдає їй фізичної, психологічної,

сексуальної чи економічної шкоди [2]. В освітньому середовищі насильство може проявлятися як у відкритих, так і в прихованих формах. Особливу складність становить виявлення випадків психологічного насильства, оскільки вони часто відбуваються поза контролем педагогів або приховуються учасниками освітнього процесу через страх осуду чи негативних наслідків.

Однією з найбільш поширених форм насильства в освітньому середовищі є булінг. Відповідно до Закону України «Про освіту», булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному чи сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи [1].

Булінг характеризується систематичністю, дисбалансом сил між учасниками та спрямованістю на приниження або ізоляцію жертви. Основними ознаками булінгу є:

- регулярність агресивних дій;
- нерівність сторін;
- наявність агресора, жертви та спостерігачів;
- психологічний або фізичний тиск [3].

У студентському середовищі булінг здебільшого має прихований характер і проявляється через соціальне виключення, приниження, поширення чуток, ігнорування або психологічний тиск.

Особливої уваги потребує проблема мобінгу, який визначають як форму систематичного психологічного переслідування особи в колективі з метою її дискредитації, ізоляції або витіснення [5]. На відміну від булінгу, мобінг частіше має колективний характер і може реалізовуватися як між здобувачами освіти, так і між усіма учасниками освітнього процесу.

Основними проявами мобінгу є:

- ігнорування або виключення з групових активностей;
- поширення пліток та дискредитація;
- знецінення досягнень;

- психологічний тиск, сарказм, приниження;
- створення несприятливого психологічного клімату.

Особливістю мобінгу є його латентний характер, що ускладнює своєчасну діагностику та профілактику. Саме тому значна частина молоді не завжди ідентифікує окремі прояви психологічного тиску як насильство.

З метою вивчення поширеності булінгу та мобінгу було проведено опитування серед 189 здобувачів фахової передвищої освіти. Серед респондентів 85,2% становили жінки та 14,8% – чоловіки.

Результати дослідження засвідчили високий рівень обізнаності студентів щодо проблеми насильства: 99,5% опитаних знають, що таке насильство. Водночас 90,5% респондентів вважають будь-які його прояви неприпустимими.

Однак 6,9% допускають насильство як форму самозахисту, а 1,6% – за певних обставин, що свідчить про суперечливість окремих ціннісних установок молоді.

Серед основних причин поширення насильства в молодіжному середовищі студенти визначили:

- зловживання алкоголем – 73,5%;
- відсутність взаєморозуміння з батьками – 72%;
- матеріальні труднощі – 48,7%;
- невизначеність у житті – 34,9%;
- проблеми у взаємодії з викладачами – 16,9%.

Лише 44,4% респондентів вважають проблему насильства актуальною, тоді як така сама кількість опитаних не змогла визначитися з відповіддю. Це свідчить про недостатнє усвідомлення масштабів проблеми та прихованих форм психологічного насильства.

Взаємини у студентських групах переважно характеризуються як дружні (78,3%), однак окремі студенти відзначають прояви байдужості (9%) і ворожості (1,1%). Основними причинами конфліктів респонденти назвали: відсутність дружніх стосунків (34,4%), боротьбу за оцінки (26,5%), конкуренцію за стипендію (26,5%) та прагнення до самоствердження (21,7%).

Важливим є той факт, що 49 студентів зазначили наявність проявів психологічного насильства у студентському середовищі. При цьому 29,6% респондентів іноді стикалися з булінгом, 4,8% – часто, а 1,1% – постійно. Отримані результати підтверджують, що проблема булінгу та мобінгу в закладах освіти існує переважно у латентних формах психологічного насильства.

На основі результатів дослідження визначено основні фактори ризику виникнення булінгу та мобінгу:

- недостатній рівень емоційної культури;
- надмірна конкуренція в освітньому середовищі;
- соціально-економічні труднощі;
- проблеми комунікації в сім'ї та колективі;
- низький рівень навичок ненасильницького спілкування.

Ефективна профілактика булінгу та мобінгу потребує комплексного підходу, що передбачає:

- проведення інформаційно-просвітницьких заходів щодо формування толерантності та розвитку емоційного інтелекту;
- створення безпечного й підтримувального освітнього середовища;
- розвиток навичок ненасильницької комунікації та конструктивного вирішення конфліктів;
- активізацію діяльності студентського самоврядування;
- посилення співпраці закладу освіти з батьками та психологічною службою.

Отже, результати дослідження підтверджують актуальність проблеми булінгу та мобінгу в закладах освіти, особливо у формах психологічного насильства. Незважаючи на високий рівень обізнаності студентської молоді, існує потреба у системній профілактичній роботі, спрямованій на формування культури ненасильницької поведінки, розвитку емпатії та відповідальності.

Особлива роль у профілактиці булінгу та насильства належить педагогічним працівникам. Однак ефективна протидія цим явищам можлива лише за умови комплексного та системного підходу, що передбачає взаємодію

адміністрації закладу освіти, педагогів, практичних психологів, батьків, представників громадськості та самих здобувачів освіти. Лише спільна діяльність усіх учасників освітнього процесу сприятиме створенню атмосфери довіри, взаємоповаги та психологічної безпеки [4].

Ефективне попередження булінгу та мобінгу можливе лише за умови комплексної взаємодії адміністрації закладу освіти, викладачів, психологічної служби, студентського самоврядування та сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text> (дата звернення 01.05.2026).

2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 01.05.2026).

3. Запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі: теоретичні і практичні підходи: монографія. за ред. В.М. Шахрай. Івано-Франківськ: НАІР, 2025. 104 с.

4. Найдьонова Л. А. Діагностика булінгу і кібербулінгу: методичні рекомендації. Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2019. 94 с.

5. Leymann H. Mobbing and Psychological Terror at Workplaces. Violence and Victims. 1990. Vol. 5(2). P. 119–126 URL: [https://www.mobbingportal.com/LeymannV&V1990\(3\).pdf](https://www.mobbingportal.com/LeymannV&V1990(3).pdf) (дата звернення 01.05.2026).

6. Olweus D. Bullying at School: What we know and what we can do. Oxford : Blackwell Publishing, 1993. 140 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=0Fz1jD9paoQC&lpg=PP1&hl=ru&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (дата звернення 01.05.2026).

ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Яцик,

*викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та
методик Луцький педагогічний фаховий коледж*

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

У тезах розкрито значення петриківського розпису як ефективного засобу формування умінь декоративного малювання в дітей дошкільного віку. Висвітлено особливості ознайомлення із елементами українського народного декоративного мистецтва, розвиток творчих здібностей, естетичного смаку, дрібної моторики та художнього мислення дітей у процесі виконання декоративних візерунків. Наголошено на важливості використання петриківського розпису в освітньому процесі закладу дошкільної освіти для розвитку інтересу до національної культури та мистецтва.

Декоративне малювання сприяє всебічному розвитку дитини дошкільника. Під час навчання декоративним видам діяльності діти набувають знань, розширюють свій кругозір; засвоюють кольори, які використовують для зображення, набувають умінь розрізняти побачене; гармонійно поєднувати кольори, їх відтінки у візерунку, добирати певні кольорові поєднання відповідно кольору фону; вчать техніці малювання: широкі прямі лінії, мазки у різному положенні, крапки, круги, кільця. Звідси, очевидно є актуальність проблеми.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що формування умінь декоративного малювання дітей є цілісним педагогічним процесом, що поєднує мотиваційні, пізнавальні, діяльнісні та творчі складники [1]. Взаємодія зазначених компонентів забезпечує ефективний розвиток художньо-творчих здібностей дитини та створює підґрунтя для подальшого естетичного й особистісного зростання. Цей процес є складним і цілеспрямованим, ґрунтується на дотриманні системи принципів: принципу доступності та вікової

відповідності, наочності, систематичності та послідовності, активності та творчої самостійності, емоційної насиченості, інтеграції різних видів діяльності, опори на народне декоративне мистецтво, індивідуального підходу, позитивного оцінювання. Дотримання зазначених принципів забезпечує ефективне формування умінь декоративного малювання у дітей, створює умови для розвитку їхньої творчої активності, художнього смаку та естетичної культури [4]. Дослідники стверджують, що програмою занять з декоративних видів діяльності у дошкільному закладі передбачені такі завдання у навчанні дітей:

1. Розвивати естетичне сприйняття при безпосередньому ознайомленні з творами декоративного мистецтва – розписом.

2. Вчити дітей розуміти значення і красу декоративного малювання.

3. Вчити композиції візерунків на папері різної форми, на об'ємних та площинних предметах.

4. Вчити гармонійно поєднувати кольори та їх відтінки у декоративному малюванні.

5. Оволодіти технічними прийомами декоративного малювання.

6. Вчити виконувати колективні роботи, складати панно з окремих декоративних візерунків за мотивами петриківського розпису [3]. Всі ці завдання здійснюються протягом чотирьох років – у молодшій, середній, старшій групах.

У свою чергу, вчені А. Богуш та Н. Лисенко визначають петриківський розпис як унікальне явище українського народного декоративно-прикладного мистецтва, що має значний педагогічний потенціал у формуванні умінь декоративного малювання дітей старшого дошкільного віку. Його образна мова, декоративна виразність, ритмічність і яскраве колористичне рішення відповідають віковим особливостям дошкільників та сприяють активному залученню дітей до художньо-творчої діяльності [4].

Одним з найважливіших факторів розвитку творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку при знайомстві з петриківським розписом є використання спеціальних методів і прийомів. У процесі використання даних методів у дітей проявляються нові оригінальні способи зображення,

активізується пошук відповідних виразно-художніх засобів для втілення задуму. Так, на заняттях впроваджуються: *метод викликання адекватних емоцій*. Даний метод дозволяє встановити асоціативний зв'язок з вже наявним досвідом, що дає можливість за допомогою творів декоративного мистецтва відновити побачене і пережите раніше. Його призначення полягає в тому, щоб викликати у дітей певні почуття, емоції, настрій, адекватні стану побачених творів.

Тактильно-чуттєвий метод. Цей метод, за визнанням багатьох дослідників, ефективний і надає особливий вплив на емоційний стан, у дітей з'являється бажання уважніше розглядати вироби народних майстрів, висловлювати про них свою думку, створювати прекрасне своїми руками. Специфіка даного методу полягає в тому, що в процесі сприйняття твору петриківського малярства діти доторкаються до матеріалу, з якого він виготовлений (дерево, глина, папір). Цей метод дозволяє активізувати почуття дітей при безпосередньому зіткненні з матеріалом, відчути його тепло.

Метод музичного супроводу. Особливість даного методу полягає в тому, що при сприйнятті дітьми творів декоративно-прикладного мистецтва звучить музика, характер якої співзвучний даному твору, тобто відбувається одночасний вплив на зоровий і слуховий аналізатори. Це в свою чергу полегшує процес сприйняття, робить його більш глибоким, витонченим. Усе це разом єдиний процес, єдина система заходів, що підвищує ефективність навчально-виховного процесу і позитивно впливає на загальний розвиток учнів, сприяє формуванню ключових компетентностей [3].

Аналіз різних наукових джерел свідчить про те, що педагогічна цінність петриківського розпису полягає в тому, що він: поєднує простоту образів із високою декоративною культурою; ґрунтується на повторюваності та ритмічності елементів; використовує яскраву, контрастну кольорову гаму; передбачає свободу творчої інтерпретації.

Зазначені особливості роблять мотиви петриківського розпису доступним і ефективним засобом формування декоративних умінь у дітей старшого дошкільного віку.

У ході дослідження встановлено, що використання мотивів петриківського розпису в освітньому процесі сприяє цілеспрямованому формуванню основних умінь декоративного малювання, зокрема:

- композиційних умінь – розміщення елементів на площині, дотримання симетрії, рівноваги та цілісності орнаментальної композиції;
- колористичних умінь – добір гармонійних кольорових поєднань, відчуття контрасту та нюансу;
- графічних умінь – виконання характерних мазків («зернятко», «гребінець», «перехідний мазок»), розвиток точності й плавності рухів;
- образно-творчих умінь - створення стилізованих образів, варіювання мотивів, самостійне художнє вирішення задуму.

Таким чином, мотиви петриківського розпису виступають ефективним інструментом інтегрованого розвитку художньо-творчих здібностей дітей.

Для дітей старшого дошкільного віку характерне прагнення до емоційної виразності та яскравості образів, що повністю узгоджується з художньою мовою петриківського розпису. У цьому віці діти вже здатні: розрізняти основні декоративні елементи; усвідомлювати принципи ритмічного повторення; наслідувати зразок і поступово переходити до творчого варіювання мотивів.

З аналізу наукових, методичних джерел і практичної діяльності можна зробити висновок, що мотиви петриківського розпису можуть бути інтегровані в різні види освітньої діяльності дітей старшого дошкільного віку: заняття з образотворчої діяльності; художньо-естетичні проекти; ігрову та театралізовану діяльність; ознайомлення з українською культурною спадщиною. Таке поєднання сприяє не лише розвитку художніх умінь, а й формуванню національної самосвідомості, емоційно-ціннісного ставлення до культурних традицій.

У ході дослідження також з'ясовано, що ефективність формування умінь декоративного малювання у дітей старшого дошкільного віку забезпечується за умови: систематичної організації художньо-творчої діяльності; інтеграції декоративного малювання з іншими видами діяльності (музичною, ігровою,

пізнавальною); створення естетично збагаченого предметно-розвивального середовища; педагогічної підтримки творчої самостійності дітей.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. / А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. Київ : Вища школа, 2006. 407 с.
2. Гарькава Т. Петриківський декоративний розпис. Підручник. Дніпро: Ліра, 2017. 220 с.
3. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: метод. посібн. для дошкільн. закл. Львів: Оріяна-Нова, 2018. 208с.
4. Микуліна А. К. Методика навчання малюванню дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації з дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ступеня «Бакалавр», груп ДО – 2, ДО – 3 / з . Мукачево: МДУ, 2018. 105с.

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОНІЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Яцик, Лілія Боремчук,

*викладачі циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та
методик Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

Розглянуто використання мнемотехніки як засобу розвитку мовленнєвої активності дітей раннього та дошкільного віку. Проаналізовано вікові особливості, ефективність методів та їх вплив на формування зв'язного мовлення.

Раннє та дошкільне дитинство – це найсприятливіший період для розвитку мовлення, адже саме в цей час формується здатність до спілкування, осмислення подій та побудови власних висловлювань. Однак, у сучасній педагогічній практиці дедалі частіше педагоги та батьки стикаються з тим, що мовленнєва активність дітей є недостатньою: малюки використовують обмежену кількість слів, мають труднощі з побудовою зв'язних розповідей. Цю тенденцію

неодноразово підтверджують у своїх дослідженнях і українські вчені, зокрема А. Богуш, яка зазначає, що мовленнєвий розвиток є основою психічного та соціального становлення дитини [1]. Така ситуація потребує пошуку ефективних засобів активізації мовлення. Одним із таких засобів є мнемонічні прийоми – методи, що ґрунтуються на роботі пам'яті, уяви, асоціацій та образного мислення.

Мнемотехніка (від грец. $\mu\eta\mu\eta$ - пам'ять і | $\tau\acute{\epsilon}\chi\upsilon\eta$ - мистецтво) – це спосіб покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомого утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів [6, с. 10]. У педагогіці мнемотехніка має важливе значення, оскільки відповідає особливостям дитячого сприймання – діти краще запам'ятовують яскраві, наочні, емоційно забарвлені образи. На думку Н. Гавриш, використання візуального кодування є ключем до формування стійких мовленнєвих навичок у дошкільнят, оскільки активізує асоціативне мислення [2, с. 12–15].

Структура мнемотехніки побудована за принципом поступового ускладнення:

1. Мнемоквадрати – це картинки із зображенням предметів. Малюнок в квадраті позначає, або одне слово або словосполучення, або просте речення. Це може бути предмет, так і дія.

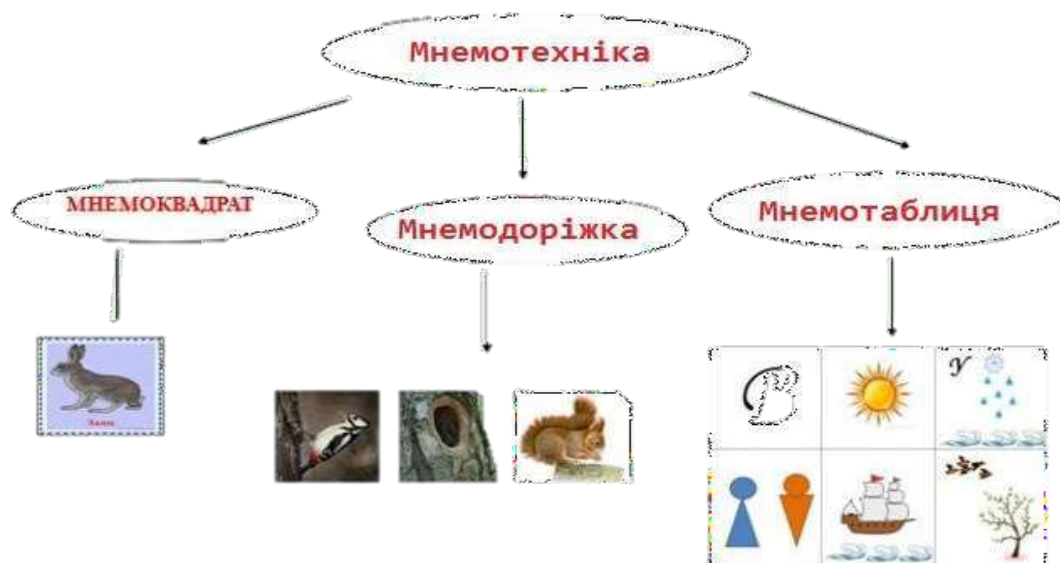
2. Мнемодоріжки – це декілька мнемоквадратів, об'єднаних сюжетом, розташованих лінійно. Малюнок у кожному квадраті, відповідає одному слову або словосполученню, спираючись на зображення, дитина складає речення.

3. Мнемотаблиця – це таблиця, поділена на квадрати. В кожен з квадратів закладена певна інформація. Кожному зображенню в квадраті відповідає слово або словосполучення [1].

Мнемотехніку можна розглядати як систему методів і прийомів, котрі забезпечують успішне запам'ятовування, зберігання і відтворення інформації чи знань про об'єкти навколишньої дійсності, розвиток асоціативного мислення, побудови логічних ланцюжків. Під час використання методів та прийомів

мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення з дітьми дошкільного віку, ефективно вирішуються такі завдання:

1. Розвиток зв'язного і діалогічного мовлення.
2. Розвиток у дітей вміння за допомогою графічної аналогії, а також за допомогою замісників розуміти і переказувати знайомі казки, заучувати вірші за допомогою мнемотаблиці чи колажу.
3. Вивчення правильної звуковимови, знайомство з літерами.
4. Розвиток у дітей розумової активності, спостережливості, вміння порівнювати та виокремлювати суттєві ознаки.
5. Розвиток психічних процесів: мислення, уваги, уяви, різноманітних видів пам'яті [2].

Використовуючи мнемотехніку важливо враховувати вікові особливості дітей. Для раннього віку (2–3 роки) оптимальним є використання найпростіших мнемонічних форм, таких як барвисті малюнки, піктограми чи предметні картинки, що супроводжуються чітким називанням зображених об'єктів. У середньому дошкільному віці (4–5 років) мовленнєві можливості дитини значно розширюються. Малюки здатні відтворювати короткі висловлювання, будувати елементарні описові речення. Саме на цьому етапі доцільно використовувати мнемотехніки, що включають короткі римовані фрази, логічні ланцюжки та опорні малюнки, які сприяють розвитку граматично правильного мовлення та активізації пам'яті. Старший дошкільний вік (5–6 років) характеризується

якісним зростанням зв'язного мовлення. Діти вже вміють формулювати повноцінні думки, логічно структурувати висловлювання, переказувати знайомі тексти, казки, а також створювати власні розповіді. У цей період найбільш ефективним є використання мнемотаблиць – структурованих схем з піктограмами, які послідовно відображають хід подій або логіку висловлювання. Завдяки цьому інструменту діти не лише краще запам'ятовують інформацію, а й розвивають уміння висловлюватися зв'язно, дотримуючись логіко-сміслових зв'язків [3].

Отже, використання мнемонічних прийомів у педагогічній практиці є ефективним засобом підвищення мовленнєвої активності дітей раннього та дошкільного віку. З огляду на вікові та пізнавальні особливості дитини, мнемотехніка забезпечує не лише успішне засвоєння нової інформації, а й сприяє розвитку асоціативного мислення, уяви, пам'яті та логіко-мовленнєвих структур.

Поступове ускладнення форм подання матеріалу – від окремих мнемоквадратів до комплексних мнемотаблиць – дає змогу організувати індивідуалізований підхід до кожного етапу мовленнєвого розвитку. У процесі роботи з дітьми засобами мнемотехніки формуються стійкі навички побудови зв'язного висловлювання, переказу знайомих текстів, створення власних історій, що є надзвичайно важливим у підготовці дитини до подальшого навчання.

Мнемонічні прийоми також розв'язують низку супутніх педагогічних завдань: покращують звуковимову, активізують словниковий запас, формують навички діалогічного мовлення, розвивають спостережливість, увагу та емоційне сприймання. Таким чином, мнемотехніка як педагогічна технологія не лише підвищує рівень мовленнєвої активності, але й сприяє всебічному психічному та інтелектуальному розвитку дитини.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку: навч.-метод. посібник. – Київ: Слово, 2011. – 328 с.
2. Гавриш Н.П. Формування мовленнєвої компетентності у дошкільників засобами мнемотехніки // Дошкільне виховання. – 2015. – №5. – С. 12–15.
3. Забурмеха Г. А. Мнемотехніка : методичний посібник. Хмельницький. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01007r6d-0192.docx.html>

КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНІЧНІ НАВИЧКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Яцик, Анна Федонюк,

викладачі циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Оскільки фізичне виховання є основою гармонійного розвитку, формування здорового способу життя дітей дошкільного віку, то воно має бути спільною турботою батьків, педагогів і самої дитини, яку з раних років слід привчати піклуватися про своє здоров'я.

Формування культурно-гігієнічних навичок втілює широке коло завдань:

- розвивати культурно-гігієнічні навички, формувати найпростіші навички поведінки під час їжі, умивання.
- формувати звичку слідкувати за своїм зовнішнім виглядом, вміння правильно використовувати мило, мити руки з милом до утворення піни, вмивати обличчя обома руками; закривати рукава, щоб не змочити; використовувати свій рушник, не струшувати воду з рук, досуха витиратися після вмивання, класти рушничок на місце; користуватися гребінцем, зачісувати волосся, якщо воно неохайно виглядає, розчісувати його, заплітати хвостики чи коси, слідкувати за станом волосся; використовувати носову серветку.
- привчати дошкільнят чистити зуби; учити малят набирати зубну пасту на щітку, правильно та ретельно чистити зуби щіткою, полоскати ротову порожнину.
- у туалеті: діти повинні вміти користуватися туалетним папером, помити руки після відвідування туалету
- формувати навички поведінки за столом: користуватися правильно ложкою, серветкою, тримати ложку в правій руці; не розкришувати хліб,

пережовувати їжу із закритим ротом, не говорити за столом, не розмовляти з повним ротом, акуратно їсти, сидіти рівненько, щоб їжа не падала на підлогу, пити не обливаючись, мити руки перед прийомом їжі.

– формувати звичку утримувати особисті речі у порядку: завжди прибирати їх за собою, класти у шафку або на стілець, обережно розвішуючи, дбайливо ставитися до кожної речі, розкладати їх таким чином, щоб зручно було користуватися.

– формувати початкові уявлення про цінності здоров'я, про те, що здоров'я розпочинається з чистоти тіла, що чистота-краса-здоров'я – це пов'язані поняття.

Перехід навичок у звички відбувається за систематичного їх повторення. Поки звичка не закріпилась, дітям необхідний контроль і вказівки старших, а також заохочення, похвала та схвалення.

Слід пам'ятати, що процес формування у дошкільнят культурно-гігієнічних навичок буде вдалим тільки за умови тісного взаємозв'язку закладу дошкільньої освіти з родинами. Тому, у формуванні культурно-гігієнічних навичок, також як в іншому виді педагогічної діяльності важливо єдність вимог вихователів закладу дошкільньої освіти та батьків.

Не менш важливою для дошкільників також є гігієнічна гімнастика. Її виділяють як окремий вид основної гімнастики. Вона відіграє велику роль для зміцнення здоров'я, загартування організму дітей, покращує фізичний розвиток і підвищує працездатність дитини.

Розповсюдженим різновидом гігієнічної гімнастики є ранкова гімнастика («зарядка»). Загально-розвиваючі вправи, які складають її, підбирають так, щоб охопити всі великі м'язові групи, вплинути на поліпшення обміну речовин, дихання, кровообігу та покращання інших функцій організму.

Гігієнічну гімнастику поділяють на індивідуальну та колективну. Індивідуальною гімнастикою займаються вдома, вранці після сну. Прикладом її є ритмічна гімнастика по телебаченню (аеробіка), яка розрахована для населення різних вікових груп (від дошкільнят до людей похилого віку).

Колективна гігієнічна гімнастика проводиться в закладах дошкільної освіти вранці та після денного сну. Особливо корисно для здоров'я дітей поєднувати гімнастику з повітряними ваннами та водними процедурами. Легкий одяг дітей не ускладнює рухи і дихання, а постійне обтирання після гімнастики, душ або купання загартовують організм і мають велике гігієнічне значення [2].

Для прищеплення культурно-гігієнічних навичок у дітей варто використовувати приклад, показ, пояснення, заохочення,

Головною у центрі виховного процесу є дитина. Вихователь повинен супроводжувати свої дії поясненнями, варто чітко ділити нову дію на операції, спочатку виділяти більш важливе, а потім незначне, додаткове.

Дитина старшого дошкільного віку правильно називає частини свого тіла й органи чуття. Дотримує правил особистої гігієни та культури споживання їжі. Знає основні чинники здоров'я: настрій, довкілля, природа, погода, сезонність, харчування, побут. У дитини сформовані знання про хвору і здорову людину, можливі причини захворювань. Дитина може допомогти дорослим у разі їх хвороби (дати термометр, зробити компрес, викликати швидку допомогу). У дошкільника сформовано уявлення про потребу використання сезонного одягу. Діти знають оздоровчу спрямованість побуту українського народу; про те, що негативні емоції впливають на здоров'я людини. Дошкільник усвідомлює, що рухова активність, виконання гартувальних процедур, дотримання правил особистої гігієни та вживання здорової їжі впливають на збереження здоров'я [1].

Таким чином, у роботі з дітьми старшого дошкільного віку вихователь продовжує формувати культуру споживання їжі, вдосконалювати навички правильного користування столовими приборами; вчить дітей не їсти «на ходу» (на вулиці, в транспорті), не брати їжу брудними (невимитими) руками, підводячи до усвідомлення негативних наслідків таких звичок.

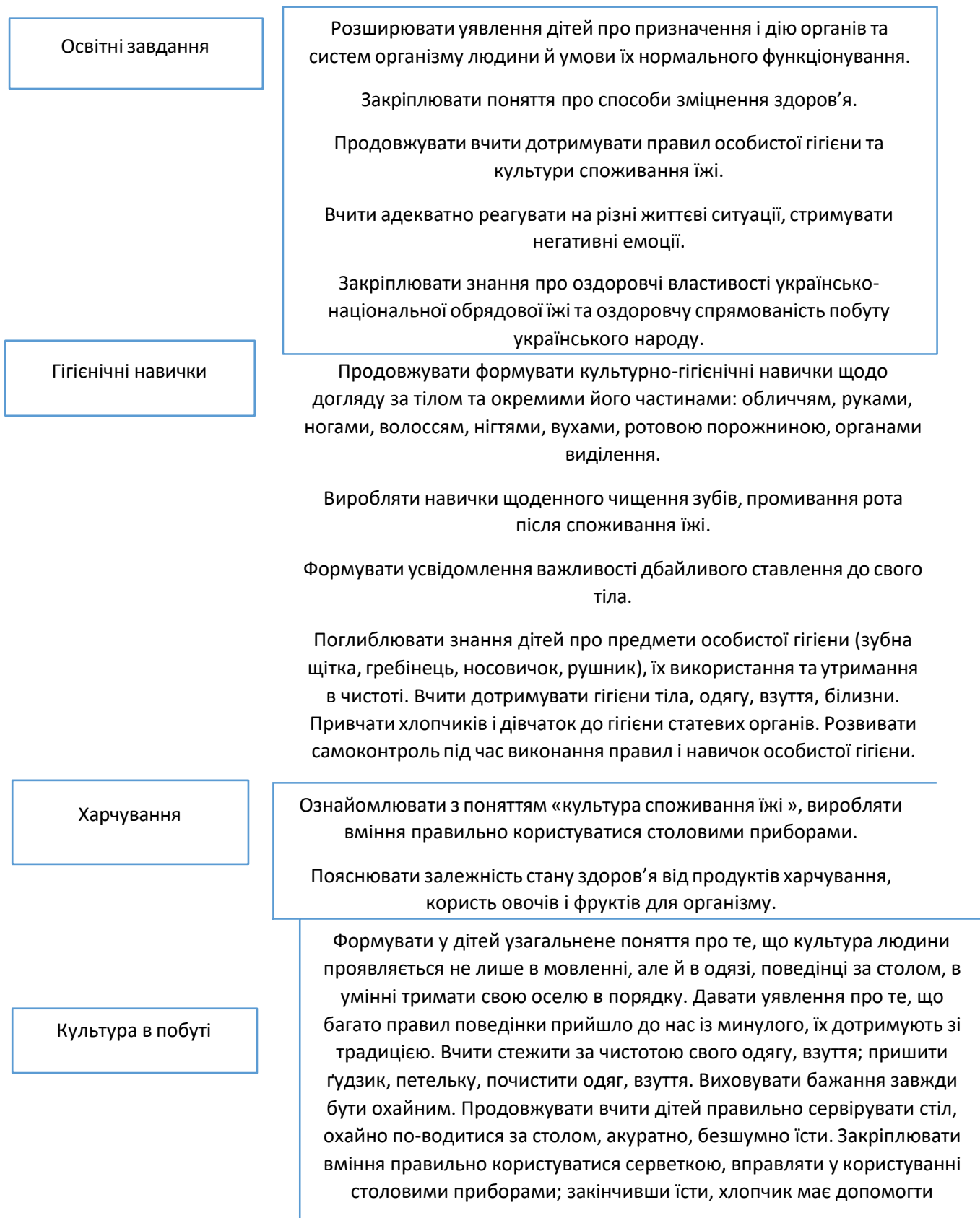

Рис. 1. Прищеплення культурно-гігієнічних навичок у дітей

Педагогам слід активніше використовувати у навчально-виховному

процесі художнє слово, народний фольклор (потішки, примовки) для створення позитивних емоцій в дітей у процесі засвоєння певних культурно-гігієнічних навичок.

Організуючи чергування по їдальні, дорослому потрібно знати, що діти старшого дошкільного віку здатні повністю сервірувати стіл із дотриманням певної послідовності, узгоджувати діяльність та розподіляти між собою роботу, приходити на допомогу один одному й спільно доводити справу до кінця. У процесі виконання роботи діти виявляють більшу старанність, активність, ініціативність, прагнучи високого результату. Керівництво педагога спрямовується на розвиток самостійності, самоорганізації дітей, збільшення обсягу й темпу роботи при якісному її виконанні.

Процес формування у дошкільників культурно-гігієнічних навичок буде успішним лише за умови тісної співпраці дошкільного закладу та сім'ї.

Важливо ознайомити батьків (на батьківських зборах, під час бесід, індивідуальних зустрічей) з вимогами базової програми щодо виховання даних навичок у дітей певного віку та роботою, яка ведеться в зв'язку з цим у дошкільному закладі. Вихователь рекомендує дотримуватися визначеного режиму дня; навчає батьків ефективних методів формування у дітей необхідних навичок, умінь та звичок; переконує у великому виховному впливі посильних трудових доручень. Доцільно дібрати для батьків також науково-популярну літературу з короткими анотаціями, статті про вплив гігієни на фізичний розвиток дитини.

Список використаної літератури:

1. Вільчковський Е., Курок О. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2017. 428 с.
2. Желан А. Формування культури поведінки дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*, 2014, (45), 20-24.
3. Єфименко М. Фізкультурні корекційні етюди. Оптимальний руховий режим дошкільника. *Дошкільне виховання*. 2014. № 12. С. 20-22.

СЕКЦІЯ 2 МОЛОДІЖНА НАУКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ІДЕЇ, ДОСЛІДЖЕННЯ, РОЗВИТОК

ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ СТРЕСОВИХ СТАНІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вікторія Аршулік,

*студентка 41 ПО групи спеціальності Початкова освіта факультету
початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

**Наукова керівниця – Марія Козігора, доктор філософії зі
спеціальності Психологія, старший викладач кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти**

У тезах проаналізовано основні фактори виникнення стресових станів у процесі освітньої діяльності. Розкрито вплив психологічних, педагогічних, соціально-психологічних та організаційних чинників на емоційний стан здобувачів освіти. Охарактеризовано роль навчального навантаження, системи оцінювання, стилю педагогічної взаємодії, міжособистісних відносин та особливостей організації освітнього середовища у формуванні психоемоційного напруження.

Освітня діяльність супроводжується значним психоемоційним навантаженням, що може спричиняти виникнення стресових станів у здобувачів освіти. Сучасне освітнє середовище характеризується високими вимогами до навчальної успішності, необхідністю адаптації до нових умов, інтенсивною міжособистісною взаємодією та значним інформаційним навантаженням. Унаслідок невідповідності між вимогами освітнього процесу та індивідуальними можливостями дитини можуть виникати емоційне напруження, тривожність, перевтома та труднощі психологічної адаптації. Тривалий вплив стресогенних

чинників негативно позначається на емоційному стані, навчальній мотивації, когнітивній активності та психологічному благополуччі особистості, що зумовлює необхідність дослідження факторів виникнення стресових станів у процесі освітньої діяльності.

Проблема виникнення стресових станів у навчальній діяльності має багатокомпонентний характер, оскільки зумовлюється взаємодією психологічних, педагогічних і соціальних чинників. Освітнє середовище охоплює систему впливів, до якої належать вимоги навчального процесу, особливості педагогічної взаємодії, система оцінювання та характер міжособистісних взаємин у класному колективі. У випадку невідповідності між можливостями дитини та вимогами освітнього середовища може виникати психоемоційне напруження [2, с. 69].

Одним із чинників розвитку стресових станів є надмірне навчальне навантаження. Значний обсяг навчальних завдань, високий темп роботи та дефіцит часу на виконання вправ можуть спричиняти перевтому, зниження працездатності й концентрації уваги. Дослідження у сфері педагогічної психології засвідчують, що систематичне перевантаження негативно позначається на емоційному стані молодших школярів і сприяє підвищенню рівня тривожності.

Суттєвий вплив на емоційний стан дитини має й система оцінювання навчальних досягнень. Для учнів молодшого шкільного віку оцінка виконує не лише функцію контролю знань, а й має виражене емоційне значення. Переважання критики, відсутність підтримки та акцентування уваги на помилках можуть формувати страх невдачі й посилювати стресові переживання [3, с. 236].

Важливим чинником виникнення стресових станів є стиль педагогічної взаємодії. Підтримувальна та доброзичлива комунікація з боку вчителя сприяє формуванню в учнів упевненості у власних можливостях, створює відчуття психологічної безпеки та знижує рівень тривожності. Водночас авторитарний стиль спілкування, який базується на жорсткому контролі, надмірній

вимогливості та покараннях, може посилювати страх помилки й емоційне напруження.

Суттєвий вплив на емоційний стан дітей мають і соціально-психологічні чинники, зокрема труднощі адаптації до учнівського колективу, міжособистісні конфлікти та прагнення відповідати очікуванням ровесників. Потреба у соціальному прийнятті та позитивному ставленні з боку оточення є однією з важливих особливостей молодшого шкільного віку, тому негативний досвід спілкування або відчуття неприйняття можуть спричинити стійке емоційне напруження та розвиток стресових переживань.

Окрему групу становлять організаційні чинники освітнього середовища, які також можуть спричинити виникнення стресових станів. Недостатній рівень рухової активності, одноманітність навчальної діяльності, відсутність зміни видів роботи та переживання навчальних невдач сприяють накопиченню психічної втоми й емоційного виснаження. Відповідно до досліджень у галузі вікової психології, для молодших школярів природною потребою є чергування різних видів діяльності, що забезпечує підтримання працездатності та збереження емоційної рівноваги [1, с. 194].

Отже, виникнення стресових станів у процесі освітньої діяльності зумовлюється комплексом взаємопов'язаних психологічних, педагогічних і організаційних чинників. Їх негативний вплив може позначатися на емоційному стані, поведінці та навчальній активності учнів. Усвідомлення причин виникнення стресових переживань є важливою передумовою створення психологічно безпечного освітнього середовища та розроблення ефективних профілактичних заходів.

Список використаних джерел:

1. Іванцанич В. І. Особливості розвитку стресостійкості у школярів. *Правничий вісник Університету «КРОК»*, 2018. Вип. 33. С. 194–201.
2. Сімович О. Г. Психологічні особливості прояву психічних станів у дітей молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 2015. Вип. 2. С. 69–77.
3. Шпак С. Г. Особливості виникнення стресу у дітей молодшого шкільного віку. *Психологія: реальність і перспективи*, 2016. Вип. 7. С. 236–240.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Вікторія Бенза,

студентка 41 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики фізичної культури

У дослідженні розглянуто проблему формування мотивації учнів спеціальних медичних груп до занять фізичною культурою в умовах зниження рівня їхньої рухової активності та погіршення стану здоров'я. Отримані результати засвідчили ефективність запропонованого підходу, що проявляється у позитивній динаміці мотиваційних показників учнів експериментальної групи та підтверджує доцільність його використання у практиці фізичного виховання.

Сучасні тенденції розвитку освіти, які передбачають збереження та зміцнення здоров'я учнів як одного з пріоритетних завдань школи. В умовах зниження рівня фізичної активності дітей та погіршення їхнього фізичного стану проблема залучення учнів до занять фізичною культурою набуває особливого значення. Як зазначає О. Язловецька, формування мотивації до фізичної культури є важливим чинником підвищення ефективності навчально-виховного процесу та розвитку особистості школяра [3].

Особливої уваги потребують учні спеціальних медичних груп, оскільки вони мають певні відхилення у стані здоров'я, що обмежує їхню участь у фізичній діяльності. За даними І. Боднар, такі учні характеризуються зниженими функціональними можливостями організму та потребують спеціально організованого підходу до фізичного виховання [1]. Це обумовлює необхідність пошуку ефективних засобів і методів, які б сприяли не лише фізичному розвитку, а й формуванню позитивного ставлення до занять.

Актуальність дослідження також посилюється тим, що у сучасних умовах спостерігається зростання кількості учнів, віднесених до спеціальних медичних груп. Як зазначають С. Трачук, М. Дєдх та І. Соверда, щороку збільшується частка школярів із відхиленнями у стані здоров'я, що вимагає перегляду підходів до організації фізичного виховання та пошуку нових педагогічних рішень [2].

Отже, проблема формування мотивації учнів спеціальних медичних груп до занять фізичною культурою є надзвичайно актуальною в сучасних умовах. Вона потребує комплексного підходу, який поєднує врахування стану здоров'я, індивідуальних особливостей учнів та використання ефективних педагогічних засобів. Саме тому дослідження цієї теми має важливе теоретичне і практичне значення для вдосконалення системи фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти.

На початковому етапі дослідження, з метою визначення вихідного рівня мотивації учнів до занять фізичною культурою, було проведено анкетування у контрольній (8 учнів) та експериментальній (9 учнів) групах на базі ОЗ «Доросинівський ліцей» Доросинівської сільської ради Луцького району Волинської області. Усі досліджувані, які брали участь, віднесені до спеціальної медичної групи. Отримані результати дали змогу проаналізувати ставлення учнів до занять, рівень усвідомлення їхньої користі, активність, емоційний стан та самооцінку власної участі у фізичній діяльності.

Аналіз отриманих даних на початку експерименту засвідчив недостатній рівень сформованості мотивації учнів до занять фізичною культурою як у контрольній, так і в експериментальній групах. Зокрема, лише 12,5 % учнів у контрольній групі та 11,1 % в експериментальній зазначили, що їм подобаються заняття, тоді як значна частина має негативне ставлення (37,5 % у КГ і 33,3 % в ЕГ), а більшість демонструє лише частковий інтерес. Аналогічна ситуація спостерігається і щодо активності: лише 12,5 % учнів КГ та 11,1 % ЕГ активно беруть участь у заняттях, тоді як близько третини залишаються пасивними. Водночас лише 12,5 % і 11,1 % учнів відповідно відчують покращення самопочуття після занять, а регулярною фізичною активністю поза школою

займаються лише 12,5 % у КГ та 11,1 % у ЕГ, що свідчить про відсутність сформованої потреби у руховій діяльності. Крім того, близько 25,0 % учнів у контрольній та 22,2 % в експериментальній групах зазначили, що їх взагалі нічого не мотивує, що є досить тривожним показником. Отже, отримані дані підтверджують необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу та впровадження спеціальної програми, спрямованої на формування мотивації учнів спеціальних медичних груп до занять фізичною культурою.

З огляду на виявлені проблеми наступним етапом дослідження стало розроблення та впровадження експериментальної програми, спрямованої на підвищення рівня мотивації учнів спеціальної медичної групи до занять фізичною культурою. Програма була орієнтована не лише на покращення фізичного стану учнів, а передусім на формування позитивного ставлення до занять, підвищення інтересу, активності та усвідомлення значення рухової діяльності для здоров'я. В її основу покладено принципи доступності, індивідуалізації, безпечності та створення позитивного емоційного середовища.

Оцінювання ефективності впровадженої програми засвідчило її позитивний вплив на більшість показників мотивації в експериментальній групі. Зокрема, частка учнів, яким подобаються заняття фізичною культурою, зросла з 11,1 % до 33,3 %, а кількість тих, хто приходить на урок із задоволенням – з 11,1 % до 55,6 %, при цьому повністю зникли відповіді «не хочу йти». Також значно збільшилася частка учнів, які відчують покращення самопочуття після занять (з 11,1 % до 44,4 %), активно беруть участь у заняттях (з 11,1 % до 44,4 %) та намагаються покращувати власні результати (з 11,1 % до 55,6 %). Позитивні зміни простежуються і в мотиваційній сфері: зросла кількість учнів, яких мотивує бажання бути здоровими (з 44,4 % до 55,6 %), а частка тих, кого нічого не мотивує, зменшилася до 11,1 %. Крім того, підвищилася самооцінка активності учнів (високий рівень зріс з 11,1 % до 44,4 %) та збільшилася кількість тих, хто займається фізичними вправами поза школою (з 11,1 % до 33,3 %). Водночас у контрольній групі суттєвих змін не відбулося, що підтверджує, що саме цілеспрямований педагогічний вплив і використання

спеціально розробленої програми забезпечили позитивну динаміку у формуванні мотивації учнів спеціальних медичних груп до занять фізичною культурою.

Отже, результати дослідження засвідчили, що цілеспрямоване впровадження спеціально розробленої програми є ефективним засобом підвищення рівня мотивації учнів спеціальних медичних груп до занять фізичною культурою, що проявляється у зростанні їхньої активності, позитивного ставлення та усвідомлення значущості рухової діяльності для власного здоров'я.

Література та джерела:

1. Боднар І., Павлова Ю. Спеціальна медична група чи особливі освітні потреби. *Науковий дискурс у фізичному вихованні і спорті*. 2024. №1(3). С. 1–11. <https://doi.org/10.69468/2786-7544-2024-1-1>

2. Трачук С., Дедух М., Соверда І. Тенденції в розподілі здобувачів освіти на заняттях фізичною культурою в закладах загальної середньої освіти. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2025. № 1. С. 112–115. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.16>

3. Язловецька О. В. Проблема формування мотивації учнів до занять фізичною культурою у закладах загальної середньої освіти в Україні. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. (215). С. 313-318. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-313-318>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИЗМУ ЯК ЗАСОБУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Оксана Бігун, Антоніна Триндюк,

здобувачі освіти 31 ФК групи спеціальності Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У статті розглянуто особливості використання туризму як ефективного засобу фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано вплив туристичної діяльності на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я, формування морально-вольових якостей та соціальної активності школярів.

Сучасні умови життя характеризуються зниженням рівня рухової активності дітей та підлітків, що негативно впливає на стан їхнього здоров'я, фізичний розвиток і психоемоційний стан. Значна кількість школярів проводить велику частину часу за комп'ютерами та мобільними пристроями, що сприяє розвитку гіподинамії та погіршенню фізичної підготовленості [3; 5].

У зв'язку з цим особливого значення набуває пошук ефективних засобів фізичного виховання, які поєднували б оздоровчий, виховний і пізнавальний вплив. Одним із таких засобів є туризм, що сприяє гармонійному розвитку особистості школяра, формуванню фізичних якостей, зміцненню здоров'я та розвитку навичок колективної взаємодії [4].

Туризм є важливою складовою системи фізичного виховання учнівської молоді. Туристична діяльність забезпечує комплексний вплив на організм дитини, оскільки поєднує фізичні навантаження, перебування на свіжому повітрі та емоційно позитивну діяльність [2].

Під час туристичних походів і мандрівок учні виконують різноманітні рухові дії: ходьбу, біг, подолання природних перешкод, орієнтування на місцевості, перенесення спорядження. Такі види діяльності сприяють розвитку сили, витривалості, координації рухів, швидкості та спритності [6]. Крім фізичного розвитку, туризм позитивно впливає на психологічний стан дітей. Перебування в природному середовищі сприяє зниженню емоційного напруження, формує позитивне ставлення до активного способу життя та підвищує мотивацію до занять фізичною культурою [2; 6].

У закладах загальної середньої освіти туристична діяльність може реалізовуватися у різних формах залежно від віку учнів та матеріально-технічних можливостей школи. Найбільш поширеними є туристичні походи, екскурсії,

прогулянки, туристичні змагання, краєзнавчі експедиції та робота туристичних гуртків [6]. Для учнів молодшого шкільного віку доцільно використовувати короткотривалі прогулянки та екскурсії з елементами гри. Для учнів середніх і старших класів ефективними є одноденні та багатоденні походи, спортивне орієнтування та змагання з техніки туризму [5].

Важливим напрямом туристичної діяльності є краєзнавча робота. Вона сприяє розширенню знань учнів про природу, історію та культуру рідного краю, а також формує екологічну свідомість і патріотичне виховання [4]. Ефективність використання туризму як засобу фізичного виховання залежить від правильного педагогічного підходу та організації діяльності учнів. Насамперед необхідно враховувати вікові особливості дітей, рівень їхньої фізичної підготовленості та стан здоров'я [1].

Фізичні навантаження повинні бути доступними та поступово ускладнюватися. Особливу увагу слід приділяти дотриманню правил безпеки, підготовці маршруту та організації відпочинку учнів під час туристичних заходів [5, с. 46]. Важливу роль відіграє особистість учителя фізичної культури або керівника туристичного гуртка. Педагог повинен володіти туристичними навичками, знати основи безпеки життєдіяльності, вміти надавати домедичну допомогу та створювати позитивний психологічний клімат у групі [4].

Туризм має інтегративний характер, оскільки поєднує фізичне, моральне, екологічне та патріотичне виховання. Під час туристичних заходів учні вчаться працювати в колективі, бути дисциплінованими, відповідальними та самостійними [1]. Туризм сприяє формуванню у школярів стійкої мотивації до здорового способу життя та регулярної рухової активності. Систематичні туристичні заняття позитивно впливають на діяльність серцево-судинної та дихальної систем, зміцнюють опорно-руховий апарат і підвищують загальну працездатність організму [2]. Крім того, туристична діяльність допомагає дітям раціонально організувати дозвілля, зменшує залежність від гаджетів та сприяє активному відпочинку на природі [4]. Особливо актуальним використання туризму є в сучасних умовах, коли проблема збереження фізичного та

психічного здоров'я дітей стає одним із пріоритетних напрямів освітньої діяльності [5].

Отже, туризм є ефективним засобом фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Його використання забезпечує комплексний вплив на фізичний, психічний і соціальний розвиток школярів. Туристична діяльність сприяє розвитку фізичних якостей, підвищенню рухової активності, зміцненню здоров'я та формуванню навичок здорового способу життя.

Особливістю туризму є його багатофункціональність, оскільки він поєднує оздоровчі, виховні та пізнавальні можливості. Ефективне використання туристичної діяльності у школі потребує належної організації, професійної підготовки педагогів і врахування вікових особливостей учнів.

Список використаних джерел:

1. Гриньова Т.І. Вплив оздоровчих занять різними видами спортивного туризму на формування фізичного стану дітей 10-13 років : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Харків, 2014. 20 с.
2. Денисенко І. О. Використання засобів спортивно-оздоровчого туризму в підвищенні фізичного стану студентів 18-19 років : автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Дніпропетровськ, 2014. 20 с.
3. Дмитрук О.Ю., Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм: навч. посіб. 2 вид., перероб. та допов. Київ: «Альтерпрес», 2008. 280 с.
4. Колеснікова М., Борисюк М. Пішохідний туризм – як засіб оптимізації рухового режиму школярів. Туризм і краєзнавство: додаток до Гуманітарного вісника ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2012. №1. С. 87–91.
5. Москаленко Н., Решетилова В., Михайленко Ю. Сучасні підходи щодо підвищення рухової активності дітей шкільного віку. Спортивний вісник Придніпров'я. Дніпро. 2018. №1. С. 203–208.
6. Мулик К. В. Методична система використання спортивно-оздоровчого туризму в процесі фізичного виховання школярів і студентів : автореф. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). Чернігів. 2016. 40 с.

ВПЛИВ МУЗЕЮ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ

Ангеліна Бобер, Яна Слобода,

*студентки 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва*

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя, доктор філософії у галузі

*01 Освіта/Педагогіка, старший викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Розкрито вплив Музею сучасного українського мистецтва Корсаків як інноваційного культурно-освітнього простору на формування естетичного світогляду молоді. Проаналізовано його роль у розвитку емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, критичного мислення та естетичної компетентності. Обґрунтовано значення сучасних мистецьких практик у становленні творчої самореалізації та культурної ідентичності молодого покоління.

У контексті сучасних трансформацій освітнього простору особливої значущості набуває проблема формування естетичного світогляду молоді як складової гармонійного розвитку особистості. Естетичний світогляд визначає здатність людини сприймати, оцінювати й творити прекрасне, а також усвідомлювати культурні смисли та цінності суспільства. У цьому процесі важливу роль відіграють не лише заклади освіти, а й культурні інституції, які формують нові моделі взаємодії людини з мистецтвом. Саме таким інноваційним середовищем є музей сучасного українського мистецтва Корсаків, діяльність якого спрямована на інтеграцію мистецтва в освітній і соціокультурний простір.

Передусім слід підкреслити, що музей виступає не лише як місце збереження художніх цінностей, а як відкритий культуротворчий простір, що

стимулює активну взаємодію відвідувача з мистецтвом. Експозиційна політика музею ґрунтується на представленні широкого спектра сучасних мистецьких практик – живопису, графіки, скульптури, інсталяції, відео-арту, перформансу. Така різноманітність форм сприяє формуванню у молоді багатовимірною сприйняття мистецтва, розвитку асоціативного мислення та здатності до інтерпретації складних художніх образів [1].

Важливим педагогічним аспектом є здатність музейного середовища стимулювати особистісну рефлексію та смислотворення. Сприймаючи сучасні художні твори, молодь не лише ознайомлюється з новими формами мистецького вираження, а й залучається до процесу осмислення власного досвіду, цінностей і життєвих орієнтирів. Це сприяє формуванню внутрішньої потреби у самовираженні, розвитку естетичної культури та здатності до творчого переосмислення дійсності, що є важливою складовою становлення сучасної особистості. Водночас знайомство із сучасним мистецтвом дозволяє молоді усвідомити актуальні соціальні, культурні й філософські проблеми. Важливою характеристикою діяльності музею є його орієнтація на діалогічність і відкритість. На відміну від традиційних музеїв, де відвідувач виступає пасивним спостерігачем, тут він стає активним співучасником культурного процесу. Такий підхід відповідає сучасним педагогічним концепціям і сприяє розвитку критичного мислення, уміння аналізувати та формувати власну позицію. У результаті взаємодії з мистецтвом формується індивідуальний досвід естетичного пізнання [2].

Разом із тим, значну роль відіграє емоційно-ціннісний аспект взаємодії з мистецтвом. Переживання художніх образів сприяє розвитку естетичних почуттів, формуванню художнього смаку та здатності до глибокого осмислення явищ дійсності. Саме через емоційний досвід молодь навчається бачити красу в різних проявах життя, що є важливим для гармонійного розвитку особистості [4].

Сучасний музей перестав бути лише місцем збереження експонатів. Сьогодні він виконує освітню, комунікативну та виховну функції. Відвідуючи виставки сучасного мистецтва, молодь знайомиться з новими художніми

формами, концепціями та світоглядними ідеями. Це сприяє розвитку: естетичного смаку; емоційного інтелекту; здатності до критичного аналізу; творчого мислення; національної культурної ідентичності.

Музей сучасного українського мистецтва Корсаків активно реалізує ці завдання через організацію виставок, лекцій, мистецьких зустрічей, освітніх програм та інтерактивних проєктів. Музей був заснований родиною Корсаків у Луцьку та став одним із найбільших приватних музеїв сучасного мистецтва в Україні. Його діяльність спрямована на популяризацію українського сучасного мистецтва та підтримку молодих митців.

Особливістю музею є: велика колекція творів сучасних українських художників, поєднання традиційного й експериментального мистецтва, відкритість до нових культурних форматів, орієнтація на молодіжну аудиторію, проведення культурно-освітніх заходів. Завдяки сучасному підходу до презентації експозицій музей створює атмосферу активного сприйняття мистецтва, де молодь не лише спостерігає, а й бере участь у культурному процесі.

Важливо підкреслити, що емоційне занурення у мистецький простір активізує внутрішні механізми самопізнання та саморефлексії. У процесі сприйняття мистецтва молодь не лише реагує на художні образи, а й співвідносить їх із власним життєвим досвідом, що сприяє глибшому усвідомленню власних почуттів і цінностей. Це, у свою чергу, формує здатність до естетичної оцінки дійсності та сприяє розвитку духовної культури особистості. Не менш важливою є освітньо-просвітницька діяльність музею, яка реалізується через виставки, лекції та інтерактивні проєкти. Такі форми роботи сприяють активному залученню молоді до культурного життя та розвитку їхньої творчої активності. Участь у подібних заходах формує естетичну компетентність і стимулює прагнення до самовираження [3].

Крім того, освітній потенціал музею розкривається через використання інноваційних підходів до подання мистецького матеріалу. Інтерактивні формати, мультимедійні технології, залучення відвідувачів до творчих практик сприяють

більш глибокому засвоєнню інформації та формуванню стійкого інтересу до мистецтва. Такий підхід відповідає сучасним освітнім тенденціям і робить процес пізнання більш доступним, динамічним та особистісно значущим для молоді [5]. Окрім зазначеного, музей виступає важливим простором неформальної освіти, де поєднуються пізнавальні, емоційні та соціальні аспекти розвитку особистості. У такому середовищі молодь має змогу не лише отримувати нові знання, а й взаємодіяти з однолітками, обмінюватися думками, дискутувати щодо сучасних мистецьких явищ. Це сприяє формуванню комунікативної культури та здатності до культурного діалогу [2].

Водночас особливої уваги заслуговує соціокультурна функція музею як простору формування ціннісних орієнтацій молоді. У процесі взаємодії з мистецтвом відбувається осмислення національної культурної спадщини, актуалізація почуття приналежності до культурної спільноти та усвідомлення значущості збереження культурних надбань. Це сприяє вихованню культурної ідентичності та формуванню відповідального ставлення до культурного середовища. Варто підкреслити, що знайомство із сучасним мистецтвом через музейний простір сприяє розвитку креативності та нестандартного мислення. Сучасні мистецькі форми часто виходять за межі традиційного сприйняття, що спонукає молодь до пошуку нових інтерпретацій і власного бачення реальності. Таким чином, діяльність музею сприяє не лише естетичному, а й загальному культурному розвитку молоді, формуючи їхню здатність до усвідомлення себе як частини сучасного культурного простору. У результаті відбувається становлення цілісного світогляду, який поєднує естетичні, моральні та інтелектуальні компоненти, що є основою гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Лелик Я. Р. Сучасні тенденції розвитку мистецтва Волині. Музей сучасного українського мистецтва Корсаків. *Світ наукових досліджень*. 2023. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/uk/147258369/14694> (дата звернення: 30.04.2026).
2. Стоян С. П. Приватний музей сучасного українського мистецтва Корсаків: практика культурної децентралізації. *Українські культурологічні студії*. 2018. URL: <https://ir.library.knu.ua/entities/publication/19642501-9963-4c03-a83a-ce9b48fbdbbf> (дата звернення: 30.04.2026).

3. Музей сучасного українського мистецтва Корсаків. *Офіційний сайт музею*. URL: <https://msumk.com> (дата звернення: 30.04.2026).

4. Музей Корсаків. *LART*. URL: <https://lart.lviv.ua/pl/objects/muzei-korsakiv> (дата звернення: 30.04.2026).

5. Музей сучасного українського мистецтва Корсаків. *Museum of Contemporary Ukrainian Art of the Korsacks*. Дрогобич : Коло, 2018. 263 с.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ПІЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ

Вікторія Бобик, Ольга Шилюк,

студентки 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта

факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя, доктор філософії у галузі

*01 Освіта/Педагогіка, старший викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій*

У статті розглядається проблема формування у дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до Батьківщини через ознайомлення з українськими традиціями, культурою та народною спадщиною. Висвітлено роль сім'ї та закладу дошкільної освіти у розвитку патріотичних почуттів, громадянської ідентичності та любові до рідного краю. Наголошено на важливості використання народознавчого матеріалу у вихованні дітей дошкільного віку.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання національно-патріотичного виховання дітей. Саме в дошкільному віці закладаються основи світогляду дитини, формуються перші уявлення про рідний край, народ, його традиції та культуру. Тому важливим завданням закладу дошкільної освіти є формування у дошкільників ціннісного ставлення до Батьківщини. Ознайомлення дітей з українськими традиціями, звичаями, народними святами,

фольклором і культурною спадщиною сприяє вихованню любові до рідної землі, поваги до історії та культури свого народу. Через різні види діяльності – бесіди, ігри, творчі завдання та свята – у дітей формується почуття гордості за свою країну та бажання берегти її традиції.

В. Сухомлинський, наголошував, що той, хто забув колыску, з якої піднявся, щоб піти по землі, хто байдужий до матері, що вигодувала та виховала його, не здатен пережити високі патріотичні почуття. Відомий педагог адресував свої праці не тільки педагогам, а й батькам, підкреслюючи важливу роль сім'ї у формуванні особистості. Вічно живим і незамінним джерелом патріотичних почуттів і переконань є любов сина і дочки до матері й батька, взаємна відданість і вірність, що створює честь сім'ї [1, с. 195]. На думку Василя Сухомлинського, завдання патріотичного виховання полягає у тому, щоб відкрити перед дитиною всі джерела, з яких формується любов до Батьківщини: природу рідного краю, сім'ю, рідне слово, місто, де живуть і працюють батьки, а також славне минуле та героїчну історію Вітчизни.

Народні сімейні традиції, перекази, легенди, а також гордість за свою країну, своїх батьків і дідів є важливою складовою формування національної свідомості людини, патріотичних почуттів та менталітету суспільства [1, с. 4]. Основна функція патріотичних почуттів полягає у формуванні позитивного ставлення до свого народу та Батьківщини. За словами В. Вугрича, суб'єктом патріотизму виступає людина як суспільна істота, а його об'єктом є народ і Батьківщина. Дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для формування громадянських рис особистості. Саме в цей час у дітей зароджується любов до Батьківщини, усвідомлення себе частиною великої української родини, а також перші уявлення про добро, справедливість і красу [2, с. 5].

Оскільки початок становлення особистості відбувається в ранньому віці, найсприятливіший вік для початку систематичного патріотичного виховання – 5-й рік життя, коли активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ, близького оточення та далеких країн. Формування основ національно-патріотичного виховання особистості дитини покладається на

сім'ю і дошкільні заклади. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» одним із найголовніших завдань дошкільної освіти є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу. У Державному стандарті дошкільної освіти зазначається, що у дітей старшого дошкільного віку має бути сформована соціально-громадянська компетентність як здатність проявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини та готовність до посильної участі у соціальних подіях. З огляду на це, освітня робота з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку повинна бути спрямована на формування ціннісного ставлення дитини до рідних, близьких, рідного міста, свого народу та Батьківщини, а також забезпечувати єдність патріотичного, соціально-громадянського і морально-правового виховання. Заклад дошкільної освіти повинен створювати умови, де дитина вчиться любити Батьківщину. Педагоги поєднують інформацію про історію, традиції, культуру та сучасні героїчні події з активним залученням дітей у процес здобуття знань, а пізнавальна діяльність наповнюється позитивними емоціями та практичними вправами.

У патріотичному вихованні виділяють дві ключові складові, причому одна з них формує платформу для іншої. Моральне виховання передбачає засвоєння дитиною загальнолюдських цінностей і моральних норм, формування позитивного ставлення до людини (незалежно від національності, кольору шкіри тощо) та націленості на добрі вчинки не лише в межах своєї країни, а й у світі загалом. Це створює основу для національного виховання, що спрямоване на розвиток любові до Батьківщини, ціннісного ставлення до рідної землі, українського народу, його історії, культури та традицій. Дитина насамперед має засвоїти цінність життя, повагу до творчої праці та неприйняття ненависті, руйнування чи знищення як способів вирішення конфліктів [3, с. 3].

Для визначення рівня патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку застосовують три основні критерії: когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий. Когнітивний критерій включає: уявлення про малу та велику

Батьківщину, знання державних символів, народних традицій, звичаїв та обрядів; усвідомлення своєї приналежності до Батьківщини; розуміння змісту літературних творів та аналіз вчинків їхніх героїв. Емоційно-ціннісний критерій: активний інтерес до історії, культури та традицій України; прагнення оволодіти рідною мовою; любов до родини; гордість за заслуги старшого покоління; прояв емоційного відгуку на художні твори та вміння співставляти вчинки героїв з їхніми патріотичними й моральними якостями. Поведінковий критерій: прояв співчуття й турботи про рідних та оточення; допомога дорослим; наслідування позитивної поведінки літературних героїв у повсякденному житті [4, с. 2-3].

В сучасних умовах основна мета патріотичного виховання полягає у зміцненні національної ідентичності. Батьки та педагоги сприяють збагаченню світогляду дітей знаннями про суспільні явища та події в країні. Важливо також створювати умови для накопичення соціального досвіду через знайомство з культурою, родинними традиціями та виховання любові до Батьківщини й рідного дому. Сучасне бачення патріотичного виховання дошкільників визначено в Державному стандарті дошкільної освіти. Зокрема, у старшому дошкільному віці дитина повинна сформувати соціально-громадянську компетентність, що передбачає базові знання про рідну країну, її символіку, традиції та звичаї.

У народознавчій роботі з дошкільниками вихователі реалізують пізнавальні, навчальні, розвивальні, виховні та мовленнєві завдання. Пізнавальні: знання про Україну, її історію, культуру та природу рідного краю. Навчальні: основи народознавчих і історичних понять, розвиток наукового мислення та національної свідомості. Розвивальні: пам'ять, увага, логічне мислення, уява. Мовленнєві: поповнення словника, обговорення почутого та пережитого. Виховні: любов до рідного краю, мови, Батьківщини, повага до культури та традицій, гордість за народ. Щирість, гостинність, доброта, мудрість і щедрість – риси, які виховуються через народознавчий матеріал. [7, с. 97]

Дошкільний заклад має забезпечувати середовище, де дитина формує любов до Батьківщини. Педагоги поєднують знання про історію, традиції,

культуру та сучасні героїчні події з активним залученням дітей у навчально-пізнавальний процес, наповнений позитивними емоціями та практичними завданнями. Формування у дошкільників ціннісного ставлення до Батьківщини є важливим завданням сучасної дошкільної освіти. Ознайомлення дітей з українськими традиціями, звичаями, культурою та народною спадщиною сприяє розвитку національної свідомості, патріотичних почуттів і громадянської ідентичності. Ефективність цього процесу забезпечується за умови тісної співпраці сім'ї та закладу дошкільної освіти, а також використання різноманітних форм і методів роботи, що сприяють формуванню любові до рідного краю, поваги до історії та культури українського народу.

Список використаних джерел:

1. Кравченко Р., Козуб В. Національно-патріотичне виховання дошкільників в контексті педагогічної спадщини Василя Сухомлинського. *Педагогічний вісник*. 2023. № 1–2. С. 193–198.

2. Панова Т. О. Досвід роботи. С. 193–195. URL: <https://osvita-zm.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Dosvid-roboty-Panova-Tetiana-Oleksiiivna.pdf> (дата звернення: 24.03.2026).

3. Гавриш Н. В., Крутій К. Л. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 2–7.

4. Шкребтієнко Л. П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Людмила Петрівна Шкребтієнко. Одеса, 2019. 298 с. URL: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/shkrebtienko/dis.pdf> (дата звернення: 24.03.2026).

5. Гавриш Н. Національно-патріотичне виховання у закладі дошкільної освіти. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2212-nationalno-patrotichne-vihovannya-u-zaklad-doshklno-osvti> (дата звернення: 28.03.2026).

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАВЧАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Софія Богомолова,

студентка II курсу, 225 групи, спеціальності 231 «Соціальна робота», Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова».

Наукова керівниця – Олександра Погребняк, *викладач української мови і літератури*

У тезах зазначено про трансформацію освіти в сфері соціальної роботи під впливом цифровізації та штучного інтелекту; визначено можливості застосування інтерактивних систем для розвитку практичних компетентностей майбутніх фахівців соціальної роботи; окреслено основні ризики використання цифрових технологій.

Цифровізація освіти стрімко розвивається, зокрема технології штучного інтелекту, які використовують у комплексі з традиційними методи під час навчання. У процесі підготовки фахівців соціальної роботи є потреба в поєднанні професійних знань, практичних і комунікативних навичок з інноваційними технологіями, що забезпечує розвиток критичного мислення, аналітичні здібності й цифрову грамотність, які сприяють формуванню професійних компетентностей.

Науковець О. Дорошенко підкреслює, що впровадження цифрових технологій у соціальній сфері сприяє підвищенню якості, доступності й ефективності надання соціальних послуг, а також допомагає у підвищенні спроможності надавачів соціальних послуг долати нові виклики сьогодення в умовах повномасштабної війни в Україні [1, с. 232]. У зв'язку з стрімким розвитком інноваційних технологій майбутні соціальні працівники повинні вивчати електронні платформи, бази даних, онлайн-сервіси й інструменти

штучного інтелекту. На нашу думку, впровадження цифрових засобів забезпечить якісну підготовку здобувачів освіти до викликів сьогодення.

Штучний інтелект – це сукупність технологій, що забезпечують розробку комп'ютерних систем, які імітують окремі інтелектуальні здібності людини. Введення в освітній процес засобів штучного інтелекту впливає на наближення до реальної практики соціальної роботи під час аудиторних занять.

Завдяки використанню засобів штучного інтелекту студент може моделювати практичні ситуації й відпрацьовувати алгоритм дії. Наприклад, можна подати запит на імітацію звернення особи, яка перебуває у складних життєвих обставинах, а майбутній фахівець соціальної роботи повинен підібрати коректну стратегію консультування, оцінити ризики й запропонувати шляхи вирішення проблеми.

Важливо наголосити, що використання засобів штучного інтелекту доречно впроваджувати з класичними методами, оскільки це впливає на розширення можливостей професійної підготовки.

Цифрові технології відкривають нові можливості для спрощення процедур отримання соціальної допомоги, підвищення оперативності реагування на соціальні потреби та формування клієнтоорієнтованої моделі соціальної роботи [2, с. 2]. Майбутні соціальні працівники повинні вчитися користуватися цифровими інструментами, які дають змогу надавати консультації онлайн, оформлювати електронні документи, відстежувати й взаємодіяти із соціальними установами.

Разом із тим, на нашу думку, потрібно враховувати, що упровадження цифрових технологій в освітній процес може супроводжуватися викликами перед викладачами й студентами. Штучний інтелект не може замінити безпосередню взаємодію з людиною, що зумовлено відсутністю емпатії в комп'ютерній системі й людських факторів. Варто зазначити, що існують виклики порушення конфіденційності персональних даних. За дослідженнями М. Скочко, Н. Салата, проблеми ризиків цифровізації у сфері цифрового забезпечення соціальної допомоги досліджуються українськими науковцями.

Водночас наразі не вироблено єдиного узгодженого підходу до визначення поняття цифрового забезпечення соціальної допомоги [2, с. 2]. Цифровізація соціальної сфери є комплексним процесом, який вимагає аналізу правильного впровадження в професійну діяльність і введення в освітній процес.

Отже, впровадження інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, під час підготовки майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи включає навчальне моделювання професійних ситуацій, автоматизацію документообігу, аналітику даних, персоналізацію навчання. Їхнє використання сприяє підготовці умінь і навичок працювати в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко О. О. Формування soft skills у майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології: зб. наук. пр.* Харків: 2021. Вип. 14. С. 44-58. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a0cc4c1c-3153-4236-810e-6ac8011552ab/content> (дата звернення: 08.05.2026).

2. Скочко М., Салата Н. Вплив цифрових технологій на доступність соціальних послуг для вразливих категорій населення. *Social Work and Education*. 2025. Vol. 12, № 4. С. 650-660. URL: <https://journals.uran.ua/swe/article/view/349235/336532> (дата звернення: 08.05.2026).

РОЛЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЯК ОСНОВИ ЇЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Ганна Бойко,

студентка 4–ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта відділення
педагогічної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Анна Сачанюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

У тезах досліджується роль дошкільної освіти як фундаменту особистісного розвитку. Аналізуються методологічні підходи до виховання, сучасні методичні проблеми організації освітнього процесу та вплив професійної компетентності педагога на формування базису особистісної культури дитини.

Дошкільна освіта є однією з найважливіших ланок освітньої системи, оскільки саме в ранньому віці відбувається інтенсивне формування когнітивних, соціальних, емоційних та моральних компетентностей дитини. Ранній період розвитку характеризується високою пластичністю психіки, формуванням базових цінностей, установок і моделей поведінки, які визначають подальшу траєкторію розвитку особистості. У цьому контексті дошкільна освіта виступає фундаментом, на якому будується не лише навчальна діяльність дитини в школі, а й її соціальна адаптація, емоційна стабільність та здатність до самостійного мислення.

Сучасна педагогіка дошкільного віку орієнтується на принципи дитиноцентризму, гуманізації та інтеграції освітнього процесу. Принцип дитиноцентризму передбачає, що освітній процес організовується з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини, її інтересів, потреб та темпу розвитку. Гуманістичний підхід робить акцент на розвитку особистісного потенціалу, формуванні самостійності, відповідальності, здатності до конструктивної взаємодії з оточенням.

Ігрова діяльність є основним методом організації навчання у дошкільних закладах. Вона сприяє розвитку уяви, творчого мислення, комунікативних та соціальних навичок. Діяльнісний підхід забезпечує активне пізнання світу через власні дії дитини, експериментування, дослідження та спостереження. Інтеграційний підхід поєднує різні види діяльності-когнітивну, художню, фізичну, забезпечуючи комплексний розвиток особистості.

Сучасна методологія дошкільної освіти також передбачає використання інноваційних технологій навчання, таких як інтерактивні методи, технології розвитку критичного мислення, програми з розвитку емоційного інтелекту та

соціальних навичок. Це сприяє формуванню у дітей комплексних компетентностей, необхідних для успішного навчання та соціалізації в сучасному суспільстві.

Незважаючи на досягнення сучасної педагогіки, дошкільна освіта стикається з низкою методичних проблем:

Оновлення змісту освіти – необхідність впровадження актуальних методик, адаптованих до швидкозмінних умов сучасного світу.

Забезпечення наступності – організація плавного переходу від дошкільного закладу до школи, враховуючи психологічні та пізнавальні особливості дітей.

Індивідуалізація навчання – створення умов для розвитку здібностей і талантів кожної дитини, врахування темпу її навчання, інтересів та потреб.

Комплексна діагностика розвитку – використання сучасних психолого-педагогічних методик для оцінки і корекції освітніх програм.

Успішне вирішення цих проблем можливе лише за умови системного підходу, який поєднує методологічну теорію, практичні методики та професійну компетентність педагогів.

Професійна компетентність педагога є визначальним чинником ефективності дошкільної освіти. Вона включає педагогічну майстерність, психологічну обізнаність, комунікативні навички, здатність до професійного самовдосконалення та формування позитивного професійного іміджу.

Висококваліфікований педагог створює сприятливе освітнє середовище, формує довірливі взаємини з дітьми та батьками, що забезпечує гармонійний розвиток особистості дитини.

Наукові дослідження підкреслюють, що компетентний педагог здатен організувати диференційовану освітню діяльність, мотивувати дитину до навчання, підтримувати інтерес до пізнання світу та сприяти розвитку критичного мислення і творчих здібностей. Професійна компетентність безпосередньо впливає на формування базису особистісної культури дитини, її моральних цінностей та соціальної поведінки.

Дошкільна освіта є фундаментом для подальшого розвитку особистості дитини. Її ефективність залежить від узгодженості методологічних підходів, якості організації освітнього процесу, інноваційності методик і високого рівня професійної компетентності педагогів.

Перспективи розвитку дошкільної освіти включають:

- впровадження інтерактивних та інноваційних методик навчання;
- розвиток індивідуалізованих освітніх програм;
- підвищення кваліфікації педагогів;
- створення умов для всебічного розвитку особистості, що враховує когнітивні, соціальні та емоційні аспекти.

Таким чином, дошкільна освіта формує основу для подальшого навчання та соціалізації, сприяє розвитку життєвих компетентностей, соціальної зрілості та самостійності дитини. Вона забезпечує комплексний розвиток особистості, який є ключовим фактором успішної адаптації в сучасному суспільстві.

Література та джерела:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р.
2. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (дошкільний вік). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Генеза, 2010. 256 с.
3. Кузьменко В. У. Психолого-педагогічні основи формування індивідуальності дитини у дошкільні роки: Монографія. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. 350 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III (зі змінами та доповненнями).

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Руслана Бубало,

студентка 4 ДО групи, спеціальності 012 Дошкільна освіта,
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик**

У тезах висвітлено психолого-педагогічні передумови розвитку художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку. Розкрито особливості формування творчих здібностей, уяви, дрібної моторики та конструктивного мислення дітей старшого дошкільного віку у процесі художньо-продуктивної діяльності.

Старший дошкільний вік у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях розглядається як особливий етап розвитку, під час якого формуються психічні новоутворення, що стають основою для переходу до систематичного навчання. У цей період відбуваються суттєві якісні зміни в усіх сферах розвитку дитини: фізіологічній, пізнавальній, емоційно-вольовій та соціальній. Саме тоді виникають передумови для розвитку художньо-конструкторських умінь, адже дитина набуває здатності до цілеспрямованого й усвідомленого перетворення матеріалу [3].

Фізіологічною основою розвитку в старшому дошкільному віці є активне дозрівання кори головного мозку та укріплення кістково-м'язової системи кисті. Порівняно з дітьми молодшої групи, у дітей старшої помітно покращується рівень дрібної моторики та зорово-рухової координації. Це відкриває можливість виконувати більш складні дії з папером, які вимагають точності: поєднання кутів, акуратного пропрасовування ліній згину, послідовного складання за визначеним

алгоритмом. Водночас розвиток ручних навичок тісно пов'язаний із мовленнєвим розвитком та інтелектуальною зрілістю, що підсилює ефективність оригамі як засобу формування художньо-конструкторських умінь [1].

Поряд із фізичним удосконаленням відбуваються суттєві зміни у пізнавальній сфері. Визначальною особливістю стає перехід від наочно-дійового до наочно-схематичного мислення. Дитина починає оперувати внутрішніми образами, що дає змогу аналізувати об'єкт ще до початку практичної діяльності. У роботі з оригамі це виявляється у вмінні розуміти схеми, орієнтуватися в просторових відношеннях (верх і низ, центр і кут, діагональ) та самостійно планувати послідовність створення виробу. Сприймання набуває більш аналітичного характеру: дитина не лише відтворює дії дорослого, а й усвідомлює логіку перетворення плоского аркуша на об'ємну форму [4].

Аналізуючи розвиток дитини крізь призму конструктивної діяльності, важливо звернути увагу на зміст її здібностей і внутрішніх мотивів. Уміння працювати в техніці оригамі не зводяться лише до технічної вправності: вони поєднують у собі розвинену просторову уяву, естетичне чуття та здатність до комбінування різних елементів.

Провідною потребою дітей старшого дошкільного віку є прагнення до відчуття компетентності та соціальної значущості результатів власної діяльності. У процесі створення виробів з паперу ця потреба задовольняється через перетворення звичайного аркуша на впізнаваний об'єкт. Можливість самостійно виготовити іграшку або подарунок сприяє формуванню впевненості у власних силах і відчуття самостійності. Одночасно посилюється пізнавальна активність: дитина прагне зрозуміти послідовність дій і встановити, як саме окремі згини впливають на загальну форму виробу. Для успішної реалізації цих потреб необхідно забезпечити специфічні умови творчої діяльності. Окрім якісного матеріального забезпечення, критично важливою є інтелектуальна насиченість середовища - наявність варіативних схем різного рівня складності, що стимулюють дитину до подолання «посильних труднощів». Педагогічний супровід має бути спрямований на перехід від прямого копіювання до

самостійного творчого пошуку, де дитина старшого дошкільного віку відчуває себе суб'єктом діяльності.

Старший дошкільний вік є переломним моментом у розвитку дитини, коли відбувається перехід від ігрової діяльності до усвідомленого навчання. Психологічна готовність до художнього конструювання у цьому віці базується на стрімкому дозріванні центральної нервової системи. Особливості фізичного розвитку характеризуються зміцненням скелета та дрібних м'язів руки. Якщо дитина у молодшій дошкільній групі працювала всією кистю, то дитина старшої групи може виконувати точні рухи кінчиками пальців. Це дозволяє дитині не просто «м'яти» папір, а чітко суміщати кути, фіксувати складні лінії згину та виконувати операції, що вимагають високої точності - саме це є фундаментом художньо-конструкторських умінь [2].

Інтелектуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку характеризується формуванням умінь аналізувати й узагальнювати інформацію. У цей період наочно-дійове мислення поступово трансформується в наочно-схематичне. Це означає, що дитина вже може усвідомлювати внутрішню структуру предмета без необхідності розбирати його на частини. У процесі роботи з оригамі ця здатність набуває особливого значення: дошкільник вчиться орієнтуватися в умовних позначеннях і покрокових інструкціях, розуміючи, що звичайний аркуш паперу може змінювати форму завдяки послідовності логічно пов'язаних дій [3].

Розглядаючи здібності дітей 5–7 років, доцільно акцентувати увагу на розвитку просторової уяви та логічного мислення. У цьому віці дитина здатна уявно трансформувати об'єкти – «розгортати» і «згортати» їх, передбачаючи результат власних дій. Творчий потенціал проявляється у вмінні поєднувати вже відомі способи дій: опанувавши базову форму, наприклад «трикутник», дитина починає експериментувати, створюючи з неї різні образи – від літаків до квітів чи тварин. Це свідчить про появу елементів конструкторської ініціативи, коли дитина переходить від простого відтворення до самостійного творення.

Зміни відбуваються і в мотиваційно-потребовій сфері. Якщо раніше

діяльність визначалася переважно допитливістю, то тепер зростає значення досягнення результату та отримання соціального схвалення. Для дітей старшого віку важливо отримати позитивну оцінку дорослого за виконану роботу. Оригамі ефективно задовольняє цю потребу, адже результат діяльності є наочним і відчутним – це готовий виріб, який можна використати як іграшку або подарунок. Водночас посилюється прагнення до самостійності: дитина хоче довести, що здатна виконати завдання власними силами. Створення складної фігури з простого аркуша паперу сприяє формуванню впевненості у власних можливостях і відчуття компетентності.

Разом із тим реалізація цих можливостей потребує створення відповідних педагогічних умов. Рівень сформованості художньо-конструкторських умінь значною мірою залежить від того, наскільки грамотно педагог поєднує чітке навчання за зразком із наданням простору для самовираження. Це зумовлює необхідність організації спеціальних умов, які сприяють розвитку творчої активності дітей у роботі з папером.

Важливою передумовою є створення розвивального предметно-просторового середовища. У групі доцільно облаштувати окрему зону для художньої діяльності, забезпечену різними видами паперу (глянцевим, матовим, фактурним, кольоровим), що стимулює сенсорне пізнання матеріалу. Значну роль відіграє наочність: поряд із готовими виробами мають бути доступні покрокові схеми, операційні картки та піктограми, які допомагають дітям самостійно орієнтуватися в процесі створення фігур.

Не менш значущим є психологічний клімат, сформований педагогом. Творча діяльність потребує атмосфери довіри, підтримки та свободи дій. Вихователь у цьому процесі має виступати не контролером, а партнером, який стимулює ініціативу й не обмежує дитину жорсткими рамками. Відхилення від інструкції доцільно розглядати як прояв творчості, а не помилку. Ефективним засобом підтримання інтересу є ігрова мотивація, коли виготовлення виробів включається в сюжетну діяльність (наприклад, створення персонажів або атрибутів для казкової історії) [1].

Ще однією важливою умовою є поступове ускладнення завдань відповідно до принципу «від простого до складного». Педагог має враховувати індивідуальні можливості кожної дитини, пропонуючи завдання, що відповідають її рівню розвитку, але водночас стимулюють подальший прогрес. Це забезпечує переживання ситуації успіху, яка є надзвичайно важливою для дітей старшого дошкільного віку. Досягнення видимого результату підсилює інтерес до діяльності та сприяє формуванню стійкої мотивації до творчості.

Отже, старший дошкільний вік є особливо сприятливим періодом для розвитку художньо-конструкторських умінь, оскільки саме в цей час поєднуються необхідні когнітивні, мотиваційні та фізіологічні передумови для ефективного засвоєння діяльності, зокрема в техніці оригамі.

Список використаних джерел:

1. Красовська О. О. Технології викладання освітньої галузі «Мистецтво». Перероблене і доповнене видання. Львів: Новий світ – 2000. 2020. 154 с.
2. Нежура Т. В. Розвиток креативності майбутніх вихователів у процесі вивчення дисциплін художньо-естетичного циклу. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців у контексті сучасних освітніх реформ: матеріали Всеукр. наук-практ конф., 06-07 грудня 2018р. Львів, 2018. С. 82-84.
3. Нерянова С., Швачова О. Досягнення та перспективи розвитку дошкільної освіти. Робота з оновлення Базового компонента дошкільної освіти. Дошкільне виховання. №1. 2021. С. 3-6.
4. Поліщук О.В., Воедило О.В.. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. 120с.

САМООЦІНКА ЯК ЧИННИК НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Бублій,

*студентка 41 ПО групи спеціальності Початкова освіта факультету
початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

Наукова керівниця – Марія Козігора, доктор філософії зі спеціальності Психологія, старший викладач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти

У тезах проаналізовано самооцінку як важливий чинник формування навчальної мотивації дітей молодшого шкільного віку. Розкрито психологічні особливості формування самооцінки, охарактеризовано її структурні компоненти та типи. Визначено вплив самооцінки на розвиток пізнавальної активності, емоційного ставлення до навчання, рівень упевненості у власних можливостях і мотивацію досягнення успіху.

Молодший шкільний вік є важливим періодом становлення особистості дитини, упродовж якого активно формуються уявлення про себе, власні можливості та ставлення до навчальної діяльності. Одним із ключових особистісних утворень у цьому віці є самооцінка, яка впливає на рівень упевненості дитини у власних силах, характер переживання успіхів і невдач, поведінкову активність та ставлення до навчання. Навчальна мотивація виступає важливою умовою успішного засвоєння знань, розвитку пізнавальної активності та позитивного ставлення до освітнього процесу. Сформованість позитивної самооцінки сприяє розвитку інтересу до навчання, прагненню досягати успіху та готовності долати труднощі, тоді як занижена самооцінка може супроводжуватися невпевненістю, страхом помилки та зниженням навчальної активності.

Формування самооцінки відбувається у процесі взаємодії особистості із соціальним середовищем та значною мірою залежить від досвіду діяльності й спілкування. У межах гуманістичної психології К. Роджерс розглядав самооцінку як важливий компонент «Я-концепції», формування якої залежить від досвіду безумовного прийняття, підтримки та позитивного ставлення з боку значущих людей. Відсутність емоційної підтримки може спричинити розвиток невпевненості, внутрішнього напруження та труднощів особистісного самосприйняття.

У сучасній психологічній науці самооцінка трактується як складне багаторівневе особистісне утворення, що має певну внутрішню структуру. Найбільш поширеним є підхід, згідно з яким у структурі самооцінки виокремлюють когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти [1].

Когнітивний компонент пов'язаний із системою уявлень особистості про себе, власні здібності, досягнення та індивідуальні особливості. У молодшому шкільному віці його формування значною мірою відбувається у процесі навчальної діяльності під впливом оцінювання та зворотного зв'язку з боку вчителя. Емоційно-ціннісний компонент відображає ставлення дитини до самої себе, рівень самоповаги, впевненості та задоволеності власними результатами. Саме він визначає особливості переживання успіхів і невдач, готовність долати труднощі та підтримувати позитивне ставлення до власних можливостей. Поведінковий компонент виконує регулятивну функцію та проявляється у конкретних формах діяльності й поведінки. Він визначає активність дитини, її наполегливість, відповідальність, готовність приймати виклики та досягати поставлених цілей [2, с. 61].

Залежно від того, наскільки уявлення особистості про себе відповідають її реальним можливостям, у психології виокремлюють адекватну, занижену та завищену самооцінку. Адекватна самооцінка характеризується реалістичним сприйняттям власних сильних і слабких сторін, сприяє формуванню стійкої навчальної мотивації та здатності конструктивно оцінювати результати діяльності. Занижена самооцінка проявляється у невпевненості, схильності недооцінювати власні досягнення, уникненні складних завдань і страху помилок, що негативно позначається на навчальній активності. Завищена самооцінка, навпаки, пов'язана з переоцінкою власних можливостей та недостатнім рівнем критичності до результатів діяльності, що може ускладнювати взаємодію з оточенням і адекватне сприйняття зауважень.

Сформованість позитивного уявлення дитини про власні можливості сприяє розвитку внутрішньої навчальної мотивації, підвищенню рівня

впевненості у власних силах та активізації пізнавального інтересу. Самооцінка визначає особливості переживання успіхів і невдач, впливає на рівень домагань, здатність до самоконтролю та стійкість до труднощів у навчальному процесі. У молодшому шкільному віці значний вплив на формування самооцінки мають оцінювання результатів діяльності з боку вчителя, ставлення батьків і характер міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі.

Взаємозв'язок самооцінки та навчальної мотивації проявляється також у формуванні емоційного ставлення до навчальної діяльності. Самооцінка впливає на рівень навчальної тривожності, емоційну стійкість та готовність дитини до самостійного виконання завдань. Підтримувальний стиль педагогічної взаємодії, створення ситуацій успіху та конструктивний зворотний зв'язок сприяють розвитку позитивної мотивації до навчання, формуванню відповідального ставлення до діяльності та підвищенню ефективності освітнього процесу [3, с. 159]

Отже, самооцінка є важливим особистісним чинником, що впливає на формування навчальної мотивації молодших школярів, визначає рівень їх пізнавальної активності, емоційної стійкості та ставлення до навчальної діяльності. Сформованість позитивного уявлення про власні можливості сприяє розвитку впевненості, готовності долати труднощі та підтриманню стійкого інтересу до навчання. Ефективність формування самооцінки значною мірою залежить від характеру педагогічної взаємодії, підтримки з боку дорослих та створення емоційно безпечного освітнього середовища, що забезпечує позитивний вплив на навчальну мотивацію й особистісний розвиток дитини.

Список використаних джерел:

1. Верещак Є., Запорожченко Т. Самооцінка у молодших школярів, як чинник впливу на навчальну діяльність. *Молодий вчений*, 2025. Вип. 5(136). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/-article/view/6488/6342> (дата звернення: 11.05.2026).
2. Ліпковська Ю. Формування адекватної самооцінки у школярів. *Психологічні виміри культури, економіки, управління*. 2016. Вип. 9. С. 61–69.
3. Чаусова, Т. Вплив тривожності на самооцінку в дітей молодшого шкільного віку. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 2018. С. 159–164.

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ ТА ЕТИЧНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дарина Вайнер,

*студентка 11 ПО групи, спеціальності АЗ Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури*

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, кандидат економічних наук,
доцент

У тезах висвітлено сутність соціально-емоційного та етичного навчання як важливого засобу розвитку soft skills здобувачів початкової освіти. Охарактеризовано роль учителя у створенні безпечного освітнього середовища та значення СЕЕН для формування гармонійно розвиненої особистості.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується переорієнтацією освітнього процесу на формування компетентної, мобільної та емоційно зрілої особистості. У зв'язку з цим особливого значення набуває розвиток soft skills – комплексу універсальних навичок, які забезпечують ефективну взаємодію людини із соціумом та сприяють її успішній самореалізації. До soft skills належать уміння спілкуватися, працювати в команді, критично мислити, проявляти емпатію, контролювати емоції, приймати відповідальні рішення та адаптуватися до змін.

Одним із ефективних засобів розвитку soft skills здобувачів початкової освіти є соціально-емоційне та етичне навчання (СЕЕН). Воно спрямоване на формування емоційного інтелекту, моральних цінностей, навичок конструктивної взаємодії та відповідальної поведінки. Соціально-емоційне навчання допомагає дитині усвідомлювати власні емоції, розуміти почуття

інших людей, будувати позитивні міжособистісні стосунки та конструктивно вирішувати конфліктні ситуації.

У Концепції Нової української школи наголошується на необхідності формування компетентностей, які забезпечують готовність учнів до життя в сучасному суспільстві, зокрема вміння співпрацювати, критично мислити, спілкуватися та проявляти ініціативність [2]. Так, науковиця Н. Бібік зазначає, що компетентнісний підхід передбачає орієнтацію освітнього процесу не лише на засвоєння знань, а й на розвиток особистісних якостей і життєвих умінь учнів [1, с. 45].

Важливим компонентом соціально-емоційного та етичного навчання є розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. Емоційний інтелект сприяє формуванню навичок саморегуляції, розвитку позитивної самооцінки та зниженню рівня тривожності у дітей [4]. Уміння розпізнавати власні емоції та керувати ними допомагає здобувачам початкової освіти краще адаптуватися до шкільного середовища та ефективніше взаємодіяти з однолітками.

Міжнародна організація CASEL визначає соціально-емоційне навчання як процес розвитку навичок самосвідомості, самоконтролю, соціальної обізнаності, відповідального прийняття рішень та побудови позитивних взаємин [5]. Саме ці компоненти становлять основу розвитку soft skills, необхідних для гармонійного розвитку особистості у XXI столітті.

Розвиток soft skills у початковій школі відбувається завдяки використанню інтерактивних методів навчання: ранкових зустрічей, рольових ігор, групових проєктів, ситуаційного моделювання, вправ на рефлексію та обговорення морально-етичних ситуацій. Такі форми роботи сприяють створенню сприятливого психологічного клімату в класі, активізують пізнавальну діяльність учнів та формують навички співпраці. Адже початкова школа має бути простором підтримки, довіри та психологічного комфорту, де дитина може вільно висловлювати власні думки й емоції [3, с. 59]. Саме тому важлива роль у впровадженні СЕЕН належить учителю, який виступає не лише джерелом знань, а й фасилітатором, наставником та прикладом етичної поведінки.

Отже, соціально-емоційне та етичне навчання є важливим засобом розвитку soft skills учнів початкової школи. СЕЕН сприяє формуванню емоційного інтелекту, комунікативних умінь, навичок співпраці, відповідальності та критичного мислення. Упровадження соціально-емоційного навчання в освітній процес забезпечує гармонійний розвиток особистості молодшого школяра та створює передумови для його успішної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2019. 112 с.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2016. 40 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2020. 504 с.
4. Соціально-емоційне та етичне навчання. URL: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/> (дата звернення: 01.05.2026).
5. CASEL. What Is Social and Emotional Learning? URL: <https://casel.org/what-is-sel/> (дата звернення: 01.05.2026).

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Аліна Василега,

*студентка групи К 13-22 спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного відділення ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж
ЗНУ»*

Науковий керівник – Олена Муращенко, *кандидат педагогічних наук,
викладач фахових дисциплін*

У статті розкрито сутність психолого-педагогічної підтримки учнів початкової школи як важливого показника професійної майстерності вчителя початкових класів. Обґрунтовано, що ефективність освітнього процесу визначається не лише рівнем засвоєння

знань, а й здатністю педагога створювати умови для гармонійного розвитку особистості дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей.

Сучасна початкова освіта функціонує в умовах глибокої трансформації освітньої парадигми, що зумовлює перехід від знанневої моделі навчання до особистісно орієнтованої. У цьому контексті особливої значущості набуває проблема психолого-педагогічної підтримки учнів як ключового чинника їхнього гармонійного розвитку та успішної соціалізації. Посилення уваги до індивідуальних освітніх потреб дитини, її емоційного благополуччя та формування внутрішньої мотивації до навчання актуалізує необхідність підвищення рівня професійної майстерності вчителя початкових класів.

Проблематика психолого-педагогічної підтримки учнів широко представлена у наукових дослідженнях вітчизняних учених, зокрема І. Бега [1, с. 46], А. Кузьмінського, С. Максименка [3], Н. Мойсеюк [4, с. 87], В. Омеляненка [2], О. Савченко [5, с. 64] та ін. У їхніх працях обґрунтовується, що ефективна педагогічна взаємодія має базуватися на засадах особистісно орієнтованого підходу, передбачати врахування індивідуальних особливостей учнів та створення сприятливого емоційного освітнього середовища. Науковці розглядають психолого-педагогічну підтримку як цілісну систему професійної діяльності вчителя, спрямовану на розвиток навчальної мотивації, самостійності та позитивної «Я-концепції» дитини.

У сучасному освітньому просторі початкова школа розглядається як ключовий етап формування особистості дитини, на якому закладаються базові когнітивні, емоційні та соціальні механізми розвитку. Відповідно до положень особистісно орієнтованої педагогіки, ефективність навчального процесу визначається не лише рівнем засвоєння знань, а й ступенем урахування індивідуальних особливостей учнів та створення умов для їхнього гармонійного розвитку (О. Савченко [5, с. 64]).

У цьому контексті психолого-педагогічна підтримка учнів виступає цілісним феноменом педагогічної діяльності, що інтегрує діагностичну,

розвивальну, корекційну та профілактичну функції. Її основна мета, на думку І. Бега [1, с. 46], спрямована на забезпечення психологічного благополуччя дитини, формування стійкої навчальної мотивації та запобігання дезадаптації в освітньому середовищі.

Наукові дослідження А. Кузьмінського та В. Омеляненка [2, с. 98] засвідчують, що професійна майстерність учителя початкових класів насамперед виявляється у здатності до гнучкої педагогічної взаємодії, яка враховує емоційний стан учня, його індивідуальні потреби та темп розвитку. Саме така взаємодія створює передумови для формування внутрішньої мотивації до навчання та розвитку навчальної самостійності.

Особливої уваги потребує той факт, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування самооцінки та базової навчальної впевненості. Негативний педагогічний досвід у цей період може мати довготривалі наслідки, тоді як системна підтримка сприяє розвитку внутрішньої мотивації та позитивного ставлення до навчання.

Психолого-педагогічна підтримка не є епізодичною діяльністю. Вона має системний характер та реалізується у щоденній освітній практиці. До її компонентів належить організація сприятливого навчального середовища, індивідуалізація завдань, емоційне підкріплення, створення ситуацій успіху та розвиток саморегуляції учнів.

Водночас рівень ефективності такої підтримки безпосередньо залежить від професійної компетентності педагога. Учитель, який володіє розвиненими рефлексивними вміннями, здатний аналізувати власну діяльність, гнучко змінювати педагогічні стратегії та адаптувати їх відповідно до потреб кожного учня.

Практична реалізація психолого-педагогічної підтримки в початковій школі є одним із найточніших індикаторів професійної майстерності вчителя. Саме у щоденній взаємодії з учнями виявляється здатність педагога трансформувати теоретичні знання у дієві педагогічні рішення.

Зокрема, поширеною є ситуація роботи з учнями зі зниженою навчальною мотивацією. Якщо дитина відмовляється виконувати завдання через складність, ефективним є метод поступового включення: спочатку виконання разом із учителем, далі – частково самостійно, і лише потім – повністю самостійно. Такий підхід знижує рівень тривожності та формує відчуття досяжності результату.

Не менш показовою є робота з тривожними учнями, які уникають відповідей біля дошки. У цьому випадку доцільно застосовувати альтернативні форми участі, а саме: відповіді з місця, роботу в парах, використання карток чи коротких презентацій. Це поступово знижує емоційне напруження та сприяє формуванню впевненості у власних можливостях.

Однією з найефективніших стратегій є створення ситуації успіху, коли кожен учень отримує можливість досягти позитивного результату. Наприклад, під час уроку математики завдання можуть варіюватися за рівнем складності: від базових до творчих. Такий підхід забезпечує включеність усіх учнів у навчальну діяльність.

Важливим інструментом є також диференційоване навчання, що передбачає організацію завдань різного рівня складності. Надання учням права вибору або рекомендаційного добору завдань сприяє розвитку відповідальності, самостійності та адекватної самооцінки.

У практиці початкової школи нерідко виникають ситуації порушення дисципліни. Замість авторитарних методів покарання доцільно використовувати конструктивні стратегії корекції поведінки. Наприклад, надання учневі ролі помічника вчителя дозволяє спрямувати його активність у продуктивне русло та зменшити конфліктність.

Психоемоційний стан учнів безпосередньо впливає на ефективність навчання, тому вчителю варто використовувати короткі емоційні практики, як от: «коло настрою», «емоційний термометр», дихальні вправи. Такі прийоми допомагають стабілізувати емоційний фон і підвищити готовність до навчальної діяльності.

Важливим складником психолого-педагогічної підтримки є взаємодія з батьками. Регулярний зворотний зв'язок, рекомендації щодо організації навчального режиму та акцент на досягненнях дитини сприяють підвищенню її навчальної мотивації.

В умовах інклюзивного навчання значущість психолого-педагогічної підтримки суттєво зростає. Адаптація навчального матеріалу (зменшення обсягу тексту, використання візуальних опор, аудіо-супроводу) забезпечує доступність освіти та включеність кожного учня в освітній процес.

Отже, психолого-педагогічна підтримка є ключовим компонентом професійної діяльності вчителя початкових класів. Вона поєднує теоретичні засади та практичні дії, спрямовані на розвиток особистості дитини. Саме рівень її сформованості визначає професійну майстерність педагога та його здатність забезпечити гармонійний розвиток кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. / Бех І.Д. Київ: Либідь, 2003. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.
2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка родинного виховання. Київ: Знання, 2006. 324 с.
3. Максименко С.Д. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 272 с.
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Київ: Кондор, 2007. 656 с.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. Київ: Генеза, 2002. 368 с.

ВПЛИВ ПАЛИЧОК КЮЇЗЕНЕРА НА РОЗВИТОК АБСТРАКТНОГО МИСЛЕННЯ ТА РОЗУМІННЯ ЧИСЛА У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Зіна Ващук,

*студентка 2 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій*

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Анна Сачанюк,

викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

Формування уявлень про число та множину належить до провідних напрямів логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Саме в цей період відбувається поступовий перехід від наочно-дійового мислення до наочно-образного, а згодом і до словесно-логічного, що створює необхідне підґрунтя для усвідомленого засвоєння кількісних відношень та числових залежностей.

Такий процес має комплексний характер, оскільки поєднує сенсорний досвід, практичну діяльність, мовленнєвий супровід та інтелектуальний розвиток. Завдяки цьому діти поступово оволодівають здатністю не лише виконувати елементарні математичні дії, а й усвідомлювати закономірності, що лежать в основі числових і логічних відношень, що у свою чергу забезпечує підготовку до подальшого систематичного навчання у школі.

Освітня технологія «Кольорові палички Кюїзенера» була створена бельгійським учителем початкової школи Джорджем Кюїзенером. Він запропонував використовувати у навчанні дітей так звані «числа в кольорі» – спеціальні дерев'яні або пластмасові палички різної довжини та кольору: 2×2 см, 2×4 см, 2×6 см, 2×8 см, 2×10 см, 2×12 см, 2×14 см, 2×16 см, 2×18 см, 2×20 см.

Набір має чітку структуру: білий брусочок відповідає числу 1 (25 шт.); рожевий – числу 2 (20 шт.); блакитний – числу 3 (16 шт.); червоний – числу 4 (12 шт.); жовтий – числу 5 (10 шт.); фіолетовий – числу 6 (9 шт.); чорний – числу 7 (8 шт.); бордовий – числу 8 (7 шт.); синій – числу 9 (5 шт.); помаранчевий – числу 10 (4 шт.) [6, с. 139].

Палички Кюїзенера слугують ефективним засобом для навчання математики та засвоєння основних математичних понять і категорій. Водночас вони позитивно впливають на розвиток дитини: удосконалюють дрібну моторику, формують просторове та зорове сприйняття, виховують охайність і звичку до порядку. Цей дидактичний матеріал активно застосовується

педагогами у роботі з дітьми – від молодших дошкільних груп і аж до учнів старших класів школи [11, с. 40].

Як зазначає Т. Журавко, методика Кюїзенера має універсальний характер й не суперечить іншим педагогічним системам, тому може застосовуватися як самостійно, так і в поєднанні з іншими методиками, доповнюючи їх. Як дидактичний інструмент вона відповідає віковим особливостям дітей у процесі засвоєння елементарних математичних знань і виступає багатофункціональним навчальним посібником. Завдяки роботі «через руки» діти поступово приходять до розуміння абстрактних понять, що формують у них наочно-дійове та наочно-образне мислення [11, с. 40].

І. Газіна акцентує увагу на тому, що палички Кюїзенера є доступними та зрозумілими для дошкільнят. Оскільки їх застосування органічно поєднується з ігровою діяльністю, діти охоче працюють із цим матеріалом, сприймаючи його як звичайну іграшку. Завдяки цьому вони швидко звикають до паличок і використовують їх із задоволенням [6, с. 139].

«Кольорові числа», на переконання Л. Клеваки, відкривають можливість для дошкільників моделювати різні математичні поняття: число, цифру, розмір, довжину, форму, а також виконувати операції додавання й віднімання, порівнювати «більше» та «менше». Вони допомагають дітям усвідомлено засвоювати уявлення про величину, довжину, висоту, ширину, послідовність натурального ряду, а також про парні й непарні числа [15, с. 273].

У процесі виконання завдань із використанням паличок Кюїзенера у дітей формуються базові математичні вміння та навички. Зокрема, вони опановують прямий і зворотний рахунок, усвідомлюють кількісний і порядковий склад числа, засвоюють зміст основних арифметичних дій додавання та віднімання, а також отримують первинні уявлення про множення і ділення як способи встановлення кількісних відношень. Робота з паличками сприяє розумінню принципу поділу цілого на частини, співвіднесенню частини й цілого, а також формуванню навичок вимірювання шляхом накладання, прикладання та порівняння за довжиною.

Окрім цього, у процесі практичних дій із дидактичним матеріалом діти ознайомлюються з елементарними властивостями геометричних фігур, вчать моделювати їх за допомогою паличок, аналізувати форму, розмір і просторове розташування об'єктів. Важливим результатом такої діяльності є активний розвиток просторових уявлень і орієнтування в просторі: діти засвоюють поняття «більше-менше», «довше-коротше», «зліва-справа», «вище-нижче», «між», «поряд» тощо, що є необхідною передумовою подальшого успішного навчання математики [15, с. 273].

Використання паличок Кюїзенера у роботі зі старшими дошкільниками дає змогу здійснювати перехід від наочно-дійового до наочно-образного та елементів словесно-логічного мислення. Діти не просто маніпулюють предметами, а встановлюють між ними кількісні співвідношення, порівнюють довжину, співвідносять частину й ціле, що створює підґрунтя для усвідомлення складу числа та відношень між числами.

Особливого значення палички Кюїзенера набувають у процесі формування уявлень про множину. За їх допомогою діти вчать об'єднувати елементи за спільною ознакою (кольором, довжиною, числовим значенням), утворювати рівні та нерівні множини, встановлювати взаємно-однозначну відповідність між елементами різних груп. Практичні дії з паличками допомагають наочно показати, що одна й та сама кількість може бути утворена з різних числових комбінацій, що підводить дошкільників до розуміння складу числа.

Отже, палички Кюїзенера виступають ефективним дидактичним засобом формування уявлень про число та множину у дітей старшого дошкільного віку. Вони забезпечують наочність, доступність і практичну спрямованість навчання, створюють умови для активної пізнавальної діяльності дітей та сприяють поступовому переходу від конкретних дій до усвідомленого оперування математичними уявленнями.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П. та ін.. К.: Видавництво. 2021. 38 с.

2. Березовська Л. І. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. 252 с.

3. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». За заг. ред. О. В. Низковської. ТОВ «Мандрівець», 2017. 256 с.

4. Бурсова С. Використання розвивального математичного матеріалу з метою формування елементарних математичних уявлень старших дошкільників. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення: моногр.* Суми, 2018. С. 7–25.

5. Вільхова О. Логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами сучасних освітніх технологій. *XI International scientific and practical conference «Innovative Solutions to Modern Scientific Challenges»(February 21-23, 2024) Zagreb, Croatia, International Scientific Unity.* 2024. С. 148-150.

6. Газіна І. О. Палички Кюїзенера як засіб навчання основ математики дітей дошкільного віку. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів.* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 21. С. 139-140.

ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ООП У КРИЗОВИХ УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Орина Вікторова,

студентка 1 курсу Відокремленого структурного підрозділу «Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету»

**Науковий керівник – Юлія Тимошенко, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист**

Воєнні події на території України призвели до суттєвих змін у житті дітей та істотно вплинули на їхній психоемоційний стан, процес навчання й соціальну взаємодію. Значна частина учнів була вимушена змінити місце проживання, умови навчання або перейти на змішаний формат здобуття освіти. Це призвело

до порушення звичного способу життя, зниження рівня стабільності та безпеки, а також ускладнило освітню взаємодію. Особливо вразливою категорією в цих умовах є діти з особливими освітніми потребами (ООП), для яких передбачуваність середовища, чіткий режим дня та постійна підтримка дорослих є ключовими умовами розвитку. Зміна освітнього формату, обмеження соціальних контактів, підвищений рівень стресу та тривожності значно ускладнюють їхню адаптацію до нових життєвих і навчальних умов.

У зв'язку з цим виникає необхідність посилення психолого-педагогічної підтримки дітей з ООП, спрямованої на забезпечення їхньої емоційної стабільності, адаптації до кризових умов, збереження навчальної мотивації та створення безпечного освітнього середовища. Крім того, відсутність стабільного та передбачуваного освітнього середовища може призводити до втрати сформованих навчальних навичок, труднощів у концентрації уваги та зниженні мотивації до навчання.

Закон України «Про освіту» визначає осіб з особливими освітніми потребами як осіб, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі в житті громади.

Дослідники в галузі інклюзивної освіти, зокрема Алла Колупаєва та Оксана Таранченко, у своїх наукових працях, таких як «Інклюзивна освіта: реалії та перспективи», «Інклюзивна освіта: від основ до практики» та «Педагогічні технології інклюзивного навчання», висвітлювали проблеми організації інклюзивного навчання, створення сприятливого освітнього середовища та підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Вони доводять, що ключовими є командна взаємодія педагогів, підтримка асистента вчителя, готовність школи до змін і спеціальна педагогічна підтримка дітей з ООП. Також авторки наголошують, що успішність інклюзивного навчання залежить від підготовки вчителів, толерантного ставлення в колективі та системної організації корекційно-розвиткової роботи.

Пріоритетним завданням у цьому контексті є створення захищеного освітнього простору. Безпека розглядається не лише як фізичний захист, а й як емоційна стабільність, передбачуваність подій та наявність дорослих, які підтримують. Для дітей з ООП особливо важливо відчувати сталість у взаємодії з педагогами, наявність зрозумілих правил та чіткої організації навчального процесу. Навіть в умовах дистанційного навчання важливо зберігати сталі ритуали початку та завершення занять, що сприяє зниженню тривожності. Наприклад, під час онлайн-уроку педагог може розпочинати заняття з короткого стабілізуючого ритуалу (вітання, вибір смайлика настрою), а завершувати його етапом рефлексії. На цьому етапі учням пропонується відповісти на прості запитання, наприклад: «Що сьогодні було найцікавішим?», «Що в мене вийшло найкраще?» або обрати картку настрою, яка відображає їхній стан після заняття. Така передбачувана структура уроку з обов'язковим рефлексивним завершенням допомагає дітям з ООП краще усвідомлювати освітній процес, знижує рівень тривожності та формує відчуття стабільності й контролю над ситуацією.

Саме вчитель забезпечує базову педагогічну та емоційну підтримку дитини з ООП у процесі навчання. Дуже важливим є створення доброзичливої, безпечної атмосфери на уроці, що набуває особливого значення в кризових умовах. Учитель заохочує навіть незначні успіхи дитини, формує ситуацію успіху та підтримує навчальну мотивацію. У кризових умовах особливого значення набуває стабільність взаємодії між учителем і учнем, що сприяє зниженню тривожності та формуванню відчуття безпеки. Окремо слід відзначити використання чіткої структури уроку з визначеним початком, основною частиною та завершенням, що допомагає дитині з ООП краще орієнтуватися в навчальному процесі та зменшує рівень стресу. У кризових умовах пріоритетного значення набуває психоемоційний стан дитини над її академічними успіхами. Саме тому важливим є використання формувального оцінювання, яке зосереджується не лише на правильності виконання завдань, а й на зусиллях, індивідуальному прогресі та підтримці навчальної мотивації учня.

Такий підхід сприяє зниженню рівня тривожності, формуванню впевненості у власних можливостях та створенню ситуації успіху для дитини з ООП.

Слід відокремити корекційно-розвиткову роботу, яка набула особливого значення як форма підтримки дитини з ООП. Її організація часто здійснюється в змішаному форматі з використанням цифрових технологій, онлайн-занять та індивідуальних завдань. У реалізації цієї роботи беруть участь різні фахівці, зокрема практичний психолог і логопед. Практичний психолог допомагає дитині впоратися зі стресом, тривожністю та страхами, використовує елементи ігрової терапії, арттерапії, техніки саморегуляції та стабілізації емоційного стану. Логопед забезпечує розвиток мовлення, корекцію мовленнєвих порушень та підтримку комунікативних навичок дитини. Важливу роль у цьому процесі відіграє залучення батьків, які допомагають забезпечити виконання рекомендацій фахівців у домашніх умовах. Таким чином, корекційно-розвиткова робота в сучасних умовах є не лише освітнім, а й підтримувальним ресурсом, що сприяє стабілізації стану дитини, її адаптації та збереженню розвитку в складних життєвих обставинах.

Суттєво зросла роль асистента вчителя, оскільки саме він забезпечує індивідуальний супровід дитини під час освітнього процесу, сприяє її адаптації до змін та допомагає в подоланні навчальних і поведінкових труднощів. Асистент вчителя надає підтримку у виконанні завдань, організації робочого місця і у регуляції емоційного стану дитини. Крім того, асистент вчителя виступає посередником між дитиною, учителем, батьками та іншими фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу. Така підтримка є особливо значущою, оскільки сприяє зниженню тривожності дитини та формуванню відчуття безпеки.

Отже, можна зазначити, що діти з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану перебувають у підвищено вразливому становищі, що зумовлює необхідність комплексної психолого-педагогічної підтримки. Ключовими її складовими є створення безпечного та передбачуваного освітнього

середовища, індивідуалізація навчального процесу, а також системна взаємодія всіх учасників освітнього процесу.

Ефективність підтримки забезпечується спільною роботою учителя, асистента, практичного психолога, логопеда та батьків, а також реалізацією корекційно-розвиткової роботи як важливого ресурсу адаптації дитини. Такий підхід сприяє зниженню рівня тривожності, збереженню навчальної мотивації та підтриманню розвитку дітей з ООП навіть у складних кризових умовах.

Література та джерела:

1. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Навчально-методичний посібник / А. Колупаєва, О. Таранченко, 2019 Вид-во «Ранок», 304 с. м. Харків, Україна.

2. Закон України «Про освіту» від 5.09.2017. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39. С. 380.

3. Таранченко О. Стратегія сучасного викладання: надання підтримки учням з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. *Початкова школа*. 2013. № 4. С. 51–54.

4. Методичні рекомендації «Організація безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану» / укладачі О.М. Грушевенчук, Л.М. Богданович, О.Г.Мулько, С.М.Сарай. Львів. Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Волинської області, 2022, 49 с.

5. Бабак Л. Є. Організація безпечного освітнього середовища для дітей з ООП в умовах воєнного стану: виклики та педагогічні рішення. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами III Всеукр. конф., (м. Харків, 13–14 трав. 2025 р.) / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін. Харків, 2025. С. 27–29.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК МИСТЕЦЬКА ДІЯ В ТЕАТРІ

Ніка Вовк-Алой,

*студентка групи К 13-22 спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного відділення ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж
ЗНУ»*

**Науковий керівник – Олена Муращенко, кандидат педагогічних наук,
викладач фахових дисциплін**

У статті обґрунтовано педагогічну майстерність вчителя початкових класів як мистецьку дію, споріднену з театральним мистецтвом. Розкрито значення образного мислення, педагогічної дії, психотехніки управління почуттями та естетичного впливу. Визначено потенціал театральної педагогіки для оновлення освітнього процесу в умовах сучасних викликів.

Сучасна початкова освіта перебуває в стані динамічних змін, зумовлених викликами Нової української школи. У цьому контексті особливого значення набуває педагогічна майстерність учителя, яка виходить за межі суто технологічного підходу й наближається до мистецтва. Театральне мистецтво, з його акцентом на живу дію, образність та емоційний вплив, пропонує унікальну модель для переосмислення професійної діяльності вчителя початкових класів.

Метою роботи є обґрунтування концепції педагогічної майстерності як мистецької дії, що ґрунтується на спільності образного мислення, психологічних механізмів та естетичних засад театру й педагогіки.

Успішність педагогічної взаємодії в початковій школі значною мірою залежить від здатності вчителя створювати яскраві чуттєво-конкретні образи. На відміну від наукового мислення, яке оперує абстракціями, образне мислення ґрунтується на першій сигнальній системі (за І. Павловим) і дозволяє безпосередньо впливати на емоційно-почуттєву сферу дитини. Художній образ зберігає нерозривний зв'язок між тим, хто пізнає, і тим, що пізнається. Для вчителя початкових класів розвинене образне мислення є інструментом активізації уваги, емпатії та цілісного сприймання світу молодшими школярами. Як стверджувала Леся Українка, саме мистецтво вчить бачити світ у конкретно-чуттєвих виявах. Це твердження безпосередньо проєктується на педагогічну діяльність.

Ключовим поняттям, що поєднує театр і педагогіку, є *дія*. У театральному мистецтві дія – це вольовий акт поведінки актора, спрямований на досягнення

мети, в якому органічно поєднуються думка, почуття та фізична поведінка. Подібно до цього, педагогічна майстерність виявляється не в трансляції знань, а в живій навчальній дії, яка розгортається «тут і тепер». Учитель початкових класів, як і актор, використовує власне тіло, мовлення, міміку та жести як «матеріал» для створення освітнього впливу. Принцип К. Станіславського [3] «Не чекайте почуттів – дійте!» є однаково продуктивним для сцени й для класу. Педагогічна дія має бути цілеспрямованою, органічною та психофізично цілісною, що особливо важливо в роботі з дітьми молодшого шкільного віку, які чутливі до невербальних сигналів.

Театральне мистецтво у вимірах психології дає змогу глибше зрозуміти природу педагогічної взаємодії. Сценічні почуття, засновані на емоційній пам'яті, та педагогічні почуття (зацікавленість, емпатія, захоплення) мають спільну природу – вони є вторинними, соціально зумовленими утвореннями, які актор/учитель викликає свідомо. Концепція установки Д. Узнадзе [2, с. 98] – як неусвідомленої готовності до дії – пояснює, чому пряме вольове втручання в емоції учня є неефективним. Натомість створення педагогічних умов, у яких потрібна дія чи почуття виникають природно, є вищою майстерністю. Учитель, як і режисер, не «змушує» відчувати, а формує установку через організацію уваги, завдань та ігрових ситуацій.

У вимірах естетики театр постає як мистецтво впливу завдяки почуттям, метою якого є катарсис – духовне очищення. Для педагогіки початкової школи це означає, що формування моральних норм і життєвих цілей учня має відбуватися не через декларації, а через переживання прекрасного. Естетичні почуття (прекрасне/потворне, піднесене/низьке, трагічне/комічне) є універсальною формою духовного життя. Учитель, який володіє власними почуттями і свідомо використовує їх як інструмент виховання, реалізує завдання, яке К. Ушинський [4, с. 120] називав «вищим мистецтвом» – удосконалення людської природи.

Синтетична та колективна природа театру пропонує конкретні шляхи оновлення освітнього процесу. Театральна педагогіка як модель забезпечує:

- формування творчої особистості вчителя та учня (розвиток світогляду, естетичного смаку, моральних цінностей);
- розкриття потенціалу дії як дидактичної одиниці (перенесення діяльності в різні життєві ситуації);
- міждисциплінарний синтез (поєднання психології, соціології, мистецтва та фізіології в навчанні).

Упровадження елементів театральної педагогіки в початковій школі вимагає не імітації, а глибокого методологічного переосмислення: розробки технологій, оновлення термінології, моделювання дидактичних систем і чітких критеріїв ефективності.

Педагогічна майстерність учителя початкових класів є мистецькою дією, оскільки вона ґрунтується на тих самих засадах, що й театральне мистецтво: образному мисленні, живій дії, психотехніці управління почуттями та естетичному впливі. У контексті викликів сьогодення (цифровізація, зниження безпосередньої комунікації) саме театральний підхід до педагогіки здатен повернути освіті її живу, людинотворчу сутність. Перспективним напрямом подальших досліджень є створення адаптованої системи психофізичних тренінгів для вчителів початкової школи на основі акторської психотехніки, а також розробка критеріїв оцінювання педагогічної майстерності як мистецької дії.

Список використаних джерел:

1. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.
2. Коваленко А.Б. Вплив теорії установки Д.М. Узнадзе на розвиток учення про соціальну установку. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Психологія.* 2011. № 981, Вип. 47. С. 98–102. URL: <https://lnk.ua/PQXBqwyXW> (Дата звернення 11.05.2026).
3. Станіславський К.С. Робота над роллю («Ревізор»). Реальне відчуття життя п'єси та ролі (1936–1937). Львів, 2018. 84 с.
4. Шевченко С.М. К.Д. Ушинський про виховання «нової людини». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2009. № 4. С. 120–123.

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ПАНІКА ТА СТРЕС

Анна Гавула,

*студентка групи ІТ-22 спеціальності «Інформаційні технології»,
відділення інформаційних технологій Відокремленого структурного
підрозділу «Фаховий коледж технологій, бізнесу та права Волинського
національного університету імені Лесі Українки»*

**Науковий керівник – Валентина Веснянка, викладачка циклової комісії
фізичної, культури та цивільної безпеки, викладач-методист**

У тезах розглянуто проблему збереження психологічної безпеки під час воєнних дій на території України. На основі аналізу наукових джерел та реальних ситуацій описано механізми виникнення паніки і хронічного стресу, а також визначено практичні способи їх подолання – як для самої людини, так і для надання допомоги оточуючим.

Паніка та стрес є одними з ключових викликів сучасного українського суспільства. Повномасштабна війна в Україні створила ситуацію постійної загрози, коли небезпека стала частиною повсякденного життя. Звуки повітряних тривоги, вибухи, щоденний потік новин про втрати та руйнування поступово перетворились на фоновий «шум» повсякденного життя. Але навіть якщо людина адаптується зовні, її психіка продовжує реагувати на постійну загрозу – і ця реакція має конкретні прояви [4].

Психологічна безпека – це не просто відсутність страху. Дослідники визначають її як суб'єктивне відчуття захищеності та здатність людини зберігати контроль над своїми діями й думками навіть у кризових ситуаціях [1]. Саме це відчуття під час війни зазнає найбільшого удару: коли зовнішня ситуація непередбачувана, внутрішній баланс підтримувати надзвичайно складно.

Одним із найгостріших психологічних проявів у таких умовах є паніка. На відміну від звичайного страху, паніка – це стан, коли людина втрачає здатність раціонально оцінювати ситуацію і приймати рішення. Під час обстрілів або тривалого перебування в укритті це виявляється особливо яскраво: хтось починає хаотично рухатись, хтось завмирає, хтось починає голосно говорити або плакати. Такі реакції є нормальними з фізіологічної точки зору – вони пов'язані з активацією симпатичної нервової системи і реакцією «бий або тікай» [2]. Проблема виникає тоді, коли паніка поширюється на оточуючих і перешкоджає організованим діям – евакуації, наданню першої допомоги тощо.

Якщо паніка – гостра реакція, то стрес наразі набуває здебільшого хронічної форми. Порушення сну через нічні тривоги, постійна невизначеність щодо майбутнього, втрата звичного способу життя – усе це поступово виснажує нервову систему. Людина може виглядати зовні спокійною, але при цьому відчувати апатію, труднощі з концентрацією уваги або, навпаки, підвищену дратівливість. За даними досліджень, проведених у зонах збройних конфліктів, до 40% цивільного населення демонструє симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР) протягом перших двох років після початку активних бойових дій [3].

Що можна зробити практично? По-перше, важливо опанувати базові техніки регуляції свого стану. Контрольоване дихання – один із найдоступніших інструментів: повільний вдих на 4 рахунки, затримка на 4, видих на 6–8 рахунків – це знижує рівень кортизолу і дозволяє «вийти» з гострої тривожної реакції [5]. По-друге, ефективними є техніки заземлення – наприклад, метод «5–4–3–2–1», коли людина послідовно називає п'ять предметів, які бачить, чотири звуки, які чує, три речі, яких торкається, два запахи та один смак. Це повертає увагу до теперішнього моменту й знижує рівень дезорієнтації [5]. По-третє, структурування дій – навіть просте складання списку того, що потрібно взяти в укриття дає відчуття контролю, яке є критично важливим у ситуаціях безсилля [4].

Не менш важливим є інформаційна гігієна. Надмірне споживання новин, особливо з неперевіраних джерел, суттєво посилює тривожність. Психологи рекомендують обмежити перегляд новин і користуватися лише офіційними джерелами [1; 5].

Окремої уваги заслуговує питання допомоги іншим у стані паніки. Тут ключовими є кілька принципів: говорити спокійно і коротко, адже довгі пояснення людина в паніці просто не сприймає, звертатися до неї на ім'я, залучати до конкретних простих дій. Важливим є не знецінювати емоції – це лише посилює відчуття ізоляції. Натомість коротке «я тут, ми впораємось» може суттєво змінити стан людини [5].

Отже, психологічна безпека в умовах війни – це не абстрактне поняття, а набір цілком конкретних навичок і звичок, які можна і потрібно розвивати. Досвід України показує, що суспільство здатне адаптуватися навіть до найважчих умов – але ця адаптація відбувається значно легше, коли люди знають, як підтримати себе й один одного [4].

Список використаних джерел:

1. Карамушка Л. М. Психологічна безпека особистості в умовах кризових ситуацій: методичні рекомендації. – Київ, 2024.
2. Вінтюк Ю. В. Психологічні особливості поведінки людини в екстремальних умовах // Матеріали наукової конференції. – 2021.
3. Духневич В. М., та ін. Психологія стресу та травматичних подій: навчальний посібник. – Київ, 2023.
4. Жигайло Н., Шолубка Т. Психологічна стійкість студентів в умовах війни // Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. – 2022. – Вип. 14. – С. 3–14.
5. Карамушка Л. М. Психологічна підтримка особистості в умовах війни: методичні рекомендації. – 2022.

ВИКОРИСТАННЯ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Ілля Ганюк,

здобувач освіти 21 групи спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Марач,

спеціаліст вищої категорії, викладач кафедри музичного мистецтва

У тезах розглянуто значення використання танцювальних елементів на уроках фізичної культури в початковій школі. Визначено вплив танцювальних вправ на фізичний, емоційний та естетичний розвиток молодших школярів.

Сучасна система початкової освіти спрямована не лише на засвоєння учнями навчального матеріалу, а й на забезпечення гармонійного фізичного, емоційного та творчого розвитку дитини. Одним із важливих напрямів роботи вчителя є формування в учнів позитивного ставлення до здорового способу життя та рухової активності. Саме уроки фізичної культури створюють сприятливі умови для зміцнення здоров'я дітей, розвитку фізичних якостей та виховання інтересу до активного дозвілля.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває пошук нових підходів до організації уроків фізичної культури в початковій школі. Традиційні форми роботи не завжди здатні підтримувати зацікавленість молодших школярів, тому педагоги активно впроваджують інтерактивні, творчі та емоційно насичені методи навчання. Одним із таких засобів є використання танцювальних елементів на уроках фізичної культури.

Танцювальні рухи поєднують фізичні вправи, музичний супровід, ритм і творчість. Для дітей молодшого шкільного віку танець є природним способом самовираження, адже рух під музику викликає позитивні емоції, сприяє розвитку

уяви та допомагає легше засвоювати нові рухові дії. Завдяки цьому уроки фізичної культури стають більш цікавими, емоційно насиченими та ефективними [1].

Танцювальні елементи позитивно впливають на фізичний розвиток дітей молодшого шкільного віку. Під час виконання танцювальних вправ активно працюють різні групи м'язів, покращується координація рухів, гнучкість, пластичність та витривалість організму. Регулярне використання рухів під музику сприяє формуванню правильної постави, зміцненню опорно-рухового апарату та розвитку моторики.

Особливе значення мають вправи на розвиток координації. Молодші школярі часто мають недостатньо сформовані навички узгодження рухів, тому танцювальні комбінації допомагають навчитися контролювати власне тіло, орієнтуватися у просторі та виконувати рухи відповідно до ритму музики. Це позитивно впливає не лише на фізичний стан дітей, а й на розвиток уваги та швидкості реакції.

Танцювальні вправи також допомагають розвивати витривалість і дихальну систему. Рухова активність під музичний супровід виконується у невимушеній формі, тому діти менше втомлюються та із задоволенням беруть участь у виконанні вправ. Водночас танець є ефективним засобом профілактики гіподинамії, яка часто спостерігається у сучасних школярів через малорухливий спосіб життя та тривале використання гаджетів.

Крім того, танцювальні елементи сприяють розвитку відчуття ритму та музичного слуху. Діти вчаться співвідносити рухи з темпом і характером музики, що допомагає їм краще сприймати музичні твори та розвиває естетичний смак. Особливістю молодшого шкільного віку є висока емоційність дітей та їхня потреба у рухливій діяльності. Саме танцювальні вправи допомагають реалізувати ці потреби у цікавій та доступній формі. Учні охоче виконують рухи під музичний супровід, беруть участь у рухливих іграх з танцювальними елементами, що позитивно впливає на дисципліну та організованість під час уроку [3].

На уроках фізичної культури в початковій школі можуть використовуватися елементи народних, сучасних та спортивних танців. Зокрема, доцільно застосовувати прості ритмічні рухи, танцювальні кроки, вправи на координацію та рухливі композиції під музику. Важливим є врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також поступове ускладнення вправ.

Використання українських народних танцювальних елементів сприяє також національно-патріотичному вихованню молодших школярів. Діти знайомляться з культурними традиціями українського народу, вчать працювати у колективі та розвивають естетичний смак. Такі вправи формують позитивне ставлення до фізичної культури та здорового способу життя.

Ефективність використання танцювальних вправ залежить від професійної підготовки вчителя фізичної культури, його творчого підходу та вміння зацікавити дітей. Учитель повинен добирати музичний супровід відповідно до віку учнів, поєднувати танцювальні елементи з рухливими іграми та забезпечувати безпечні умови виконання вправ.

Отже, використання танцювальних елементів на уроках фізичної культури у початковій школі є ефективним засобом розвитку фізичних якостей, емоційної сфери та творчих здібностей молодших школярів. Такі вправи підвищують інтерес дітей до занять фізичною культурою, сприяють формуванню позитивної мотивації до рухової активності та забезпечують гармонійний розвиток особистості.

Список використаних джерел:

1. Боднар І., Стефанишин М. Сучасні підходи до організації фізичного виховання молодших школярів засобами ритмічних і танцювальних вправ // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2021. № 5(135). С. 28–33.

2. Боляк А. А., Коломоєць Г. А., Ребриня А. А., Боляк Н. Л. Нова українська школа: методика навчання фізичної культури у 1–4 класах закладів загальної середньої освіти. Полтава: Симон, 2021. 238 с.

3. Лампіка Ю., Шукатка О. Механізми формування стійкого інтересу до занять фізичною культурою учнів початкових класів // Освіта. Інноватика. Практика. 2023. Т. 11, № 6. С. 45–50.

4. Надім'янова Т., Чепелюк А. Інноваційні підходи у фізичному вихованні учнів початкової школи // Молодь і ринок. 2019. № 10(177). С. 118–123.

ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Анна Германюк,

студент 4 курсу спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Ганна Поплавська,

викладачка інформатики

У статті подано теоретичний аналіз формування інформаційної культури яка є важливою складовою сучасної освіти. У сучасних умовах розвитку освіти цифрові технології стають невід'ємною складовою навчального процесу, зокрема й у галузі мистецької освіти. Використання цифрового освітнього середовища на уроках музичного мистецтва відкриває нові можливості для формування творчої, емоційно розвиненої та компетентної особистості учня.

Інформаційна культура допомагає учням ефективно орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати інформаційні ресурси для навчання та саморозвитку. Саме тому проблема формування інформаційної культури учнів є актуальною для сучасної педагогічної науки та практики.

Музична освіта спрямована на виховання в учнів естетичного та художнього бачення. Її метою є прищеплення любові до музики розвиток слухового сприймання музичного матеріалу, розвинення гармонічного слуху, вміння співати та грати на музичних інструментів, дотримання ритмічного ансамблю.

Інформаційно-комунікаційні технології допомагають полегшити проведення уроку для вчителя. Згідно з рекомендаціями педагогіки у навчальному процесі повинні використовуватися нові методи подання інформації. Українські педагоги зробили акцент на своєму досвіді, що мультимедійні програми та комп'ютерні технології підвищують ефективність сприйняття дитиною музичного матеріалу розписує у своїй праці Н. Філіпенко [4]. Тому вчителі повинні поєднувати творчу активність із освоєнням сучасних технологій, щоб учні швидше і легше засвоїли новий музичний матеріал.

Найбільш ефективним є поєднання традиційних і сучасних методів навчання з використанням ІКТ. Раціональне впровадження цифрових ресурсів, програм і навчальних систем разом із підручниками підвищує результативність навчання. Це також дає змогу індивідуалізувати освітній процес, зберігаючи групову форму занять [2]. Глибоке опанування сучасних технологій стає можливим завдяки впровадженню інтегрованих завдань або тематичних занять. Використовуючи різноманітні онлайн-платформи, учні здобувають необхідні навички, які згодом демонструють під час контрольних уроків які розписані у табл. 1. Саме на таких етапах перевірки знань учні вчаться працювати з ІКТ самостійно або наочно.

Таблиця 1

Контрольні роботи та їх вплив на дітей

Контрольні роботи	Розвиток у дітей використання технологій
Онлайн-презентації	Розвиває пошук інформації про авторів, та пошук аудіо- чи відео- матеріали в Інтернет просторі
Хоровий спів	Вивчені пісню вчитель записує у -відео форматі, після чого діти слухають та аналізують свій спів, обговорюють як вони заспівали даний твір
Проектна робота	Учні самостійно об'єднуються в групи створюють відео чи подкаст за інтересом музики (класична музика, поп музика, джас). Розвиває самостійний пошук інформації та вміння монтувати аудіо- чи відео- матеріали.

Формування інформаційної культури на уроках музики є багаторівневим процесом, що поєднує мистецький зміст та цифрові навички. Учні сприймають та інтерпретують музичну інформацію (звук, слова текстів) але завдяки інформаційно-комунікативні технології вони можуть опанувати прийоми її здобуття і обробки музичного матеріалу. Методи проєктів та мультимедіа розвивають творчість і вміння орієнтуватись в інформаційній сфері, такий підхід сприяє загальному розвитку учнів.

Тому формування інформаційної культури учнів на уроках музичного мистецтва є дуже важливим і багатограним процесом, що поєднує у собі розвиток із набуттям сучасних інформаційних умінь.

Поєднання традиційних методів навчання з використанням ІКТ значно підвищує ефективність музичного освітнього процесу, що робить його більш цікавим і доступним.

Використання відеоматеріалів, презентацій, інтерактивних завдань сприяють розвитку учнів. Інформаційно-комунікаційних технології є необхідною умовою сучасної освіти, тому що учні не лише засвоюють матеріал, а ще застосовують на практиці. Б. Кишакевич, С. Кишакевич та Г. Стець [1] дослідили особливості розвитку цифрових технологій в Україні, підкресливши, що цей процес відбувається у тісній взаємодії зі світовими тенденціями цифровізації, які поступово охоплюють усі сфери суспільного життя, включно з культурною сферою. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальному процесі відкриває нові можливості для глибшого осмислення різних аспектів музики як виду мистецтва пише О. Матвєєва[3].

Таким чином формування інформаційної культури на уроках музичного мистецтва має комплексний характер і поєднує розвиток творчих здібностей із опануванням сучасних інформаційних технологій. Використання мультимедійних засобів та інтерактивних методів навчання сприяє глибшому розумінню музичного матеріалу та підвищує мотивацію учнів до навчання. У результаті учні не лише засвоюють мистецькі знання, а й набувають важливих інформаційних компетентностей, необхідних для сучасного життя.

Отже, інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у процес музичного навчання не лише модернізує освітнє середовище, а й якісно змінює підходи до формування навчальних результатів. Вона сприяє переходу від пасивного засвоєння знань до активної, творчої та дослідницької діяльності учнів. Використання цифрових ресурсів у поєднанні з традиційними педагогічними методами забезпечує більш глибоке залучення учнів до навчального процесу, розвиває їхню самостійність, критичне мислення та здатність до командної роботи. Таким чином, інформаційна культура стає не лише складовою навчального процесу, а й важливим чинником формування гармонійно розвиненої особистості в умовах сучасного цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Кишакевич Б. Ю., Кишакевич С. В., Стець Г. В. Сучасні тенденції цифровізації музичної освіти. *Візія Академії*. 2024. Вип. 1. С. 1–9. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/888/822>
2. Литвин А. В. Організація навчально-виховного процесу у професійній школі з використанням ІКТ. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів* : зб. наук. ст. Київ : НТУ, 2015. С. 719–729. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/1312>
3. Матвеева О. О. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках музичного мистецтва. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 4 (10). С. 554–564. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/4548/4572>
4. Філіппенко Н. Інформаційно-комунікаційні технології навчання музичного мистецтва: досвід Польщі. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 2–3 (12–13). С. 1–6. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2012/2012_2_3.pdf

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віталіна Гуляр,

*студентка ВСП «Фаховий коледж технологій, бізнесу та
права Волинського національного університету імені Лесі Українки»*

Науковий керівник – Валентина Веснянка,

*викладачка циклової комісії фізичної, культури та цивільної безпеки,
викладач-методист*

У роботі досліджено інтеграцію штучного інтелекту (ШІ) в системи цивільного захисту та охорони праці в умовах воєнного стану, зокрема проаналізовано сучасну нормативно-правову базу України та міжнародний досвід застосування ШІ. Розглянуто практичні можливості використання штучного інтелекту для прогнозування загроз, моніторингу критичної інфраструктури та оцінки професійних ризиків, а також визначено ключові виклики, серед яких кіберзагрози, питання захисту персональних даних, етичні аспекти та недостатній рівень підготовки фахівців. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до впровадження ШІ, що передбачає вдосконалення нормативної бази, навчання кадрів і реалізацію пілотних проєктів, спрямованих на підвищення безпеки населення та працівників в сучасних умовах.

Повномасштабна війна суттєво ускладнила роботу систем цивільного захисту (ЦЗ) та охорони праці (ОП). Зросла потреба в оперативному прогнозуванні загроз, моніторингу укриттів, критичної інфраструктури та оцінці професійних ризиків для працівників. Штучний інтелект є потужним інструментом, здатним у короткий термін обробляти великі обсяги даних, виявляти закономірності та прискорювати прийняття рішень [1]. Актуальність

теми пов'язана з активним розвитком державної політики у сфері ШІ в Україні протягом 2025-2026 років.

Метою дослідження є аналіз нормативно-правової бази, практичних можливостей застосування ШІ в системах ЦЗ і ОП, виявлення основних викликів та формулювання рекомендацій для умов воєнного стану.

Нормативна база України вже створює основу для такої інтеграції. У травні 2025 року Кабінет Міністрів затвердив план заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту на 2025-2026 роки (розпорядження № 457-р), який акцентує увагу на кіберзахисті систем ШІ та їх використанні в державному секторі [2]. Важливим кроком стало підписання у травні 2025 року Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права, яка встановлює етичні принципи застосування цих технологій [3]. У лютому 2026 року Адміністрація Держспецзв'язку наказом № 154 затвердила Рекомендації з кіберзахисту інформаційно-комунікаційних систем, що використовують технології ШІ [4].

На міжнародному рівні важливим орієнтиром є глобальний звіт Міжнародної організації праці (МОП) до Всесвітнього дня охорони праці 2025 року. У ньому розглядається потенціал ШІ для прогнозування професійних ризиків, запобігання аваріям і створення персоналізованих програм навчання працівників [5].

У практичній площині ШІ вже використовується в умовах війни: для аналізу супутникових і дронних даних, прогнозування ракетних ударів, автоматизованого оповіщення населення, а також реального часу моніторингу небезпечних ситуацій на підприємствах енергетики, транспорту та хімічної промисловості. Такі рішення особливо корисні під час обстрілів критичної інфраструктури.

Водночас інтеграція ШІ пов'язана з серйозними викликами: кіберзагрозами для моделей ШІ, захистом персональних даних працівників, етичними ризиками та недостатньою підготовкою фахівців. На мою думку, без

одночасного оновлення нормативної бази та навчання кадрів технології ШІ можуть створити нові вразливості [4].

Підсумовуючи, інтеграція штучного інтелекту відкриває значні перспективи для підвищення стійкості систем ЦЗ та забезпечення безпечних умов праці. Для ефективної реалізації, на мою думку, необхідно:

- розробити галузеві рекомендації щодо застосування ШІ в ЦЗ і ОП з урахуванням воєнних ризиків;
- запровадити обов'язкове навчання фахівців основам роботи з ШІ-інструментами;
- реалізувати пілотні проекти моніторингу укріплень і оцінки професійних ризиків на об'єктах критичної інфраструктури.

Реалізація запропонованих заходів дозволить суттєво посилити безпеку населення і працівників України в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Цивільний захист в умовах війни : збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17-18 квітня 2025 р.) / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. – Львів : ЛДУБЖД, 2025. – 298 с.

2. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025-2026 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.05.2025 № 457-р // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2025-%D1%80> (дата звернення: 05.04.2026).

3. Безпечний ШІ для мільйонів українців: Україна підписала Рамкову конвенцію про штучний інтелект та права людини : повідомлення Кабінету Міністрів України від 15.05.2025. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/bezpechnyi-shi-dlia-milioniv-ukraintiv-ukraina-pidpysala-ramkovu-konventsiiu-pro-shtuchnyi-intelekt-ta-prava-liudyny> (дата звернення: 05.04.2026).

4. Про затвердження Рекомендацій з кіберзахисту інформаційно-комунікаційних систем, які використовують технології штучного інтелекту : наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 23.02.2026 № 154 // Офіційний сайт Держспецзв'язку. – URL: <https://cip.gov.ua/ua/docs/nakaz-administraciyi-derzhspeczv-yazku-vid-23-02-2026-154-pro-zatverdzhennya-rekomendacii-z-kiberzakhistu-informaciino-komunikaciinikh-sistem-yaki-vikoristovuyut-tekhnologiyi-shtuchnogo-intelektu> (дата звернення: 05.04.2026).

5. Революційні підходи до здоров'я і безпеки: роль ШІ та цифровізації на роботі : глобальний звіт Міжнародної організації праці до Всесвітнього дня охорони праці 2025 року. – Geneva : ILO, 2025. – 79 p. – URL: <https://www.ilo.org/publications/revolutionizing-health-and-safety-role-ai-and-digitalization-work> (дата звернення: 05.04.2026).

ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ У НАВЧАННІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ

Христина Дерлюк, Софія Нікончук,

*студентки 31 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

**Науковий керівник – Віктор Корнелюк, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Розглянуто можливості використання електронних освітніх ресурсів у процесі навчання розв'язування задач як одного з ключових компонентів формування математичної компетентності. Проаналізовано сутність і класифікацію електронних освітніх ресурсів, визначено їх роль у підвищенні ефективності навчального процесу. Особливу увагу приділено інтерактивним засобам навчання, які сприяють розвитку логічного мислення та пізнавальної активності учнів.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Цифровізація освіти відкриває нові можливості для організації навчальної діяльності, забезпечує доступ до великої кількості навчальних матеріалів та створює умови для підвищення якості освіти. Важливим елементом цифрового освітнього середовища є електронні освітні ресурси (ЕОР), які включають електронні

підручники, мультимедійні матеріали, інтерактивні вправи, онлайн-курси, відеоуроки та різноманітні навчальні платформи [1].

Використання електронних ресурсів значно розширює можливості традиційного навчання. Вони дозволяють урізноманітнити форми подання навчального матеріалу, підвищити мотивацію учнів до навчання та забезпечити індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти. Особливо ефективними електронні освітні ресурси є під час навчання розв'язування задач, адже цей процес передбачає активну пізнавальну діяльність, логічне мислення та здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях [2].

Електронні освітні ресурси є важливою складовою сучасного освітнього середовища. Під цим поняттям розуміють навчальні матеріали, створені у цифровому форматі та призначені для використання у процесі навчання з використанням комп'ютерних технологій [1].

До електронних освітніх ресурсів належать різні види навчальних матеріалів: електронні підручники, навчальні презентації, відеолекції, інтерактивні симуляції, тестові програми, освітні платформи та мобільні додатки. Їх використання дозволяє значно розширити можливості традиційного навчання та підвищити його ефективність.

Однією з головних переваг електронних освітніх ресурсів є їх інтерактивність. На відміну від традиційних підручників, електронні ресурси дозволяють учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом. Наприклад, учні можуть виконувати інтерактивні вправи, моделювати математичні процеси або переглядати анімації, що пояснюють складні поняття [4].

Ще однією важливою перевагою є наочність. Використання мультимедійних елементів, таких як графіки, схеми, відео та анімації, допомагає краще зрозуміти навчальний матеріал. Це особливо важливо під час навчання розв'язування задач, оскільки візуалізація умов задачі часто сприяє більш глибокому розумінню її змісту.

Крім того, електронні освітні ресурси забезпечують можливість індивідуалізації навчання. Учні можуть працювати з матеріалом у власному

темпі, повторювати складні теми та виконувати додаткові завдання для закріплення знань.

Концепція Нової української школи передбачає модернізацію освітнього процесу та впровадження інноваційних педагогічних технологій. Одним із ключових напрямів цієї реформи є використання цифрових технологій у навчанні [3].

Важливою особливістю НУШ є компетентнісний підхід. Він передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, але й формування практичних умінь та навичок. У цьому контексті навчання розв'язування задач має особливе значення, оскільки сприяє розвитку логічного мислення, аналітичних здібностей та здатності застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Електронні освітні ресурси допомагають реалізувати діяльнісний підхід до навчання. Учні не просто отримують інформацію, а активно працюють з нею: аналізують умови задач, будують моделі, виконують інтерактивні вправи та перевіряють свої результати.

Використання цифрових платформ також сприяє розвитку навичок самостійного навчання. Учні можуть самостійно виконувати завдання, переглядати відеопояснення та отримувати миттєвий зворотний зв'язок щодо правильності виконання вправ.

Упродовж останніх років значна кількість наукових досліджень присвячена проблемі використання цифрових технологій у навчанні.

Дослідження Дудки Т. та Чумака М. (2024) показало, що використання електронних освітніх ресурсів у змішаному навчанні значно підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу. Автори підкреслюють, що інтерактивні платформи сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів та розвитку їхньої самостійності [1].

Саган О. та Блах В. (2024) зазначають, що використання цифрових ресурсів позитивно впливає на мотивацію студентів до навчання. Завдяки інтерактивним завданням та мультимедійним матеріалам навчальний процес стає більш цікавим і доступним [2].

Міжнародні дослідження також підтверджують ефективність використання електронних ресурсів. Зокрема, аналітичні звіти OECD підкреслюють, що цифрові технології сприяють розвитку критичного мислення та формуванню навичок вирішення проблем [4].

Мобільні технології сьогодні відіграють важливу роль у навчанні. Більшість учнів та студентів мають смартфони, що дозволяє використовувати мобільні додатки як інструмент навчання.

Одним із найпопулярніших додатків є Photomath, який дозволяє сканувати математичні задачі та отримувати покрокове пояснення їх розв'язання [6]. Такий підхід допомагає учням зрозуміти алгоритм розв'язування задач, а не просто отримати готову відповідь.

Ще одним корисним інструментом є Microsoft Math Solver. Цей додаток дозволяє розв'язувати різні типи математичних задач та пропонує детальні пояснення кожного кроку.

Особливе місце серед освітніх ресурсів займає GeoGebra – програмне забезпечення для створення математичних моделей, побудови графіків та дослідження функцій [7].

Крім того, популярною освітньою платформою є Khan Academy, яка пропонує відеоуроки, практичні вправи та інтерактивні завдання з різних предметів [8].

Інтерактивні інтернет-ресурси дозволяють зробити навчання більш цікавим та ефективним. Вони забезпечують активну участь учнів у навчальному процесі та сприяють формуванню практичних навичок.

Одним із таких ресурсів є LearningApps – платформа для створення інтерактивних вправ та дидактичних ігор [9]. Вона дозволяє створювати різні типи завдань: відповідність, класифікацію, кросворди, вікторини.

Сервіс Kahoot використовується для проведення інтерактивних тестів та вікторин. Його використання допомагає зробити процес перевірки знань більш цікавим та мотивуючим для учнів.

Платформа Wordwall дозволяє створювати навчальні ігри та інтерактивні вправи, що сприяють активному засвоєнню навчального матеріалу.

Відеоматеріали є одним із найбільш ефективних засобів подання навчальної інформації. Вони поєднують текстову, графічну та аудіоінформацію, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Освітні відеоресурси дозволяють учням переглядати пояснення складних тем у зручній для них час. Це особливо важливо під час дистанційного навчання.

Серед найбільш популярних відеоресурсів можна виділити Khan Academy, Всеукраїнську школу онлайн та освітні канали на платформі YouTube [8].

Учителі також можуть створювати власні відеоматеріали з поясненням алгоритмів розв'язування задач, що дозволяє адаптувати навчальний матеріал до потреб конкретної аудиторії.

Поширення дистанційного навчання сприяло активному використанню цифрових платформ.

Однією з найбільш популярних платформ є Google Classroom, яка дозволяє організовувати навчальні курси, розміщувати завдання та здійснювати оцінювання результатів навчання [10].

Система Moodle широко використовується у закладах вищої освіти для створення онлайн-курсів та проведення тестування.

Платформи Zoom та Microsoft Teams забезпечують проведення онлайн-занять та відеоконференцій.

Отож, електронні освітні ресурси відіграють важливу роль у сучасному освітньому процесі. Вони сприяють підвищенню ефективності навчання, розвитку логічного мислення та формуванню ключових компетентностей учнів.

Використання цифрових платформ, мобільних додатків та інтерактивних ресурсів дозволяє зробити процес навчання більш цікавим і доступним. ЕОР також сприяють індивідуалізації навчання та розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів.

Інтеграція електронних освітніх ресурсів у навчання розв'язування задач відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти та сприяє підготовці учнів до життя в інформаційному суспільстві.

Використані джерела:

1. Дудка Т., Чумак М. Використання електронних освітніх ресурсів у змішаному навчанні. 2024.
2. Саган О., Блах В. Цифрові технології в сучасній освіті. 2024.
3. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України.
4. OECD. Digital Education and Learning Technologies. 2022.
5. Морзе Н., Буйницька О. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. 2021.
6. Photomath – <https://photomath.com>
7. GeoGebra – <https://www.geogebra.org>
8. Khan Academy – <https://www.khanacademy.org>
9. LearningApps – <https://learningapps.org>
10. Google Classroom – <https://classroom.google.com>

ІДЕЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сергій Джурак,

*студент спеціальності Середня освіта (Фізична культура) факультету
початкової освіти та фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний
інститут» Волинської обласної ради*

**Науковий керівник – Сергій Марчук, кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової
освіти**

Висвітлено погляди Василя Сухомлинського на фізичне виховання школярів як важливу складову гармонійного розвитку особистості. Розкрито значення здоров'язбережувальної педагогіки, раціонального режиму дня, рухової активності, загартування та перебування дітей на свіжому повітрі. Обґрунтовано актуальність педагогічних ідей В. Сухомлинського для сучасної системи фізичного виховання та здоров'язбережувальної освіти.

У процесі вивчення педагогічної спадщини В. Сухомлинського з'ясовано, що фізичне виховання є важливою складовою всебічного гармонійного розвитку особистості та спрямоване на зміцнення здоров'я, удосконалення фізичних якостей, формування рухових умінь і навичок, виховання морально-вольових рис характеру та стійкої потреби у здоровому способі життя. У працях Сухомлинського «Серце віддаю дітям», «Павлиська середня школа», «Сто порад учителеві», «Народження громадянина», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості»[5-10] на основі власного педагогічного досвіду та досвіду колег доведено важливість фізичного виховання і необхідність створення сприятливих умов для збереження здоров'я школярів. Аналіз його творів, зокрема статей «Школа під блакитним небом», «Наш куток мрії», «Природа – джерело здоров'я», «Ми живемо в саду здоров'я», «Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я», свідчить про значну увагу, яку в Павлиській школі приділяли проблемам фізичного виховання [4].

На основі аналізу педагогічних праць В. Сухомлинського визначено, що проблема збереження й зміцнення здоров'я дитини посідає центральне місце у його педагогічній системі. Педагог розглядав здоров'я як основу повноцінного фізичного, духовного, інтелектуального та морального розвитку особистості. Концепція фізичного виховання В. Сухомлинського ґрунтується на принципах гуманізму, природовідповідності, гармонійного поєднання фізичної й розумової праці, урахування вікових та індивідуальних особливостей школярів.

Особливого значення педагог надавав раціональному режиму праці та відпочинку, перебуванню дітей на свіжому повітрі, фізичній праці, загартуванню, раціональному харчуванню, руховій активності та створенню психологічно комфортного освітнього середовища [2].

Педагогічна діяльність Павлиської середньої школи була прикладом практичного впровадження здоров'язбережувальної педагогіки. У школі реалізовувалася система медико-педагогічного контролю за станом здоров'я

дітей, організовувалися «уроки мислення серед природи», забезпечувалися умови для активного відпочинку, фізичної праці та творчої діяльності учнів.

В. Сухомлинський наголошував на необхідності уникнення перевантаження школярів, збереження їхньої душевної рівноваги, розвитку позитивних емоцій і радості пізнання [1].

Ефективність фізичного виховання забезпечується за умов дотримання раціонального режиму дня, оптимального поєднання розумової та фізичної праці, організації активного відпочинку, використання природних чинників для загартування організму, створення позитивного психологічного мікроклімату в сім'ї та школі, а також формування в учнів мотивації до здорового способу життя [3].

Отже, педагогічна спадщина Василя Сухомлинського має значний теоретичний і практичний потенціал для розвитку сучасної системи фізичного виховання школярів. Його ідеї щодо пріоритетності здоров'я дитини, гуманізації освітнього процесу, гармонійного розвитку особистості та валеологізації навчання залишаються актуальними й сьогодні та можуть бути ефективно використані в умовах Нової української школи.

Література та джерела:

1. Ковальчук Г. В. О. Сухомлинський про фізичне виховання та зміцнення здоров'я школярів. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». 2010. Вип.3. С. 153–160.
2. Мазченко А. Використання спадщини В. О. Сухомлинського на шляху впровадження здоров'язбережувальних технологій. *Рідна школа*. 2012. № 7. С. 3–7.
3. Поліщук Н. А. Культура здоров'я учнів у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». 2022. Вип. 1. С. 146–153.
4. Сухомлинська О. Думки В. О. Сухомлинського про здоров'я дітей в історичній перспективі. *Рідна школа*. 2012. № 7. С. 58–60.
5. Сухомлинський В. О. Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я. *Вибрані твори в 5 томах. Т. 1*. Київ: Рад. школа, 1977. С. 103–111.
6. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. *Вибрані твори в 5 томах. Т. 3*. Київ: Рад. школа, 1976. С. 283–583.
7. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. *Вибрані твори в 5 томах. Т. 4*. Київ: Рад. школа, 1976. С. 7–390.

8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. *Вибрані твори в 5 томах. Т. 1.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 55–208.

9. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори в 5 томах. Т. 3.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 7–279.

10. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. *Вибрані твори в 5 томах. Т. 2.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 419–654.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ФЕЙКИ, КІБЕРЗАГРОЗИ ТА ВЕРБУВАННЯ ЧЕРЕЗ МЕСЕНДЖЕРИ

Анастасія Захарчук,

*студентка групи ІТ-22 спеціальності «Інформаційні технології»,
відділення інформаційних технологій Відокремленого структурного
підрозділу «Фаховий коледж технологій, бізнесу та права Волинського
національного університету імені Лесі Українки»*

**Науковий керівник – Валентина Веснянка, викладачка циклової комісії
фізичної, культури та цивільної безпеки,
викладач-методист**

У роботі розглянуто три основні загрози інформаційній безпеці під час російсько-української війни: поширення фейків та deepfake-контенту, кібератаки і фішинг, а також вербування людей через Telegram для вчинення диверсій. Описано способи розпізнавання маніпуляцій та заходи захисту.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало очевидно, що сучасна війна не обмежується лише бойовими діями на фронті. Поряд із фізичними атаками Росія активно використовує кіберпростір та інформаційне середовище для дестабілізації країни зсередини. Інформаційна

безпека більше не є чимось далеким від звичайної людини: вона стосується кожного, хто має телефон і доступ до інтернету [1].

Мета цієї роботи полягає в тому, щоб розглянути актуальні загрози інформаційній безпеці під час збройного конфлікту та запропонувати конкретні поради, як від них захиститися.

Дезінформація і deepfake. Одним із головних інструментів інформаційної війни є фейки. Важливо розуміти, що їхня мета зазвичай не в тому, щоб переконати людину у чомусь конкретному, а в тому, щоб посіяти сумніви і не дати нікому нічому довіряти. Коли людина не знає, що правда, а що ні, нею легко маніпулювати. У хід ідуть реальні фото та відео, вирвані з контексту, а також контент, повністю згенерований штучним інтелектом [1].

Особливу небезпеку несуть deepfake-технології, які дозволяють підробити зображення і голос будь-якої людини. Вже фіксувалися випадки, коли поширювали фейкові звернення нібито від посадовців, щоб викликати паніку або ввести людей в оману [2]. За даними Держспецзв'язку, у 2024 році кількість кіберінцидентів, пов'язаних з маніпулятивним контентом в Україні, зросла на 69% порівняно з 2023 роком [3].

Кібератаки і фішинг. Ще один напрямок загроз пов'язаний безпосередньо з технологіями. Згідно зі звітом Держспецзв'язку, у другій половині 2024 року кількість кібератак з боку Росії проти України зросла на 48% порівняно з тим самим періодом 2023 року [3]. При цьому атаки нерідко координуються з ракетними обстрілами: коли відключають світло чи зв'язок, одночасно запускають кібератаки, щоб ускладнити роботу аварійних служб.

Для звичайних людей найбільш поширеною загрозою залишається фішинг. Якщо раніше фішингові листи легко впізнавали за граматичними помилками та підозрілим виглядом, то зараз ситуація змінилася. Сучасні шахрайські повідомлення генеруються за допомогою штучного інтелекту, який перед цим вивчає профілі жертв у соцмережах. Такі листи виглядають як звичайні повідомлення від знайомих або офіційні звернення від банків чи державних органів. Так само поширена соціальна інженерія: дзвінок нібито від банку,

повідомлення від «військкомату» або прохання «від друга» терміново переказати гроші [2].

Вербування через Telegram. Найнебезпечніший прояв гібридної загрози полягає в тому, що через інтернет вербують звичайних людей для вчинення реальних злочинів. За даними МВС України, половина задокументованих випадків залучення до терактів відбувається саме через Telegram [4].

Схема у більшості справ однакова. Спочатку невідома особа виходить на контакт через канали пошуку роботи, ігрові чати або групи оголошень. Людині пропонують «просте завдання» за гроші: сфотографувати будівлю, перевірити, чи є охорона. Це виглядає безнешкідливо, проте куратор вже фіксує виконання. Пізніше ці матеріали використовують для шантажу. Наступні завдання стають серйознішими: підпалити авто, закласти вибуховий пристрій, передати координати позицій ЗСУ. Оплату здійснюють криптовалютою USDT через посередників, щоб приховати зв'язок з куратором.

Окремо варто сказати, що виконавців нерідко знищують ті самі люди, що їх завербували. Вибухові пристрої можуть активувати дистанційно раніше, ніж планував виконавець. У лютому 2026 року в центрі Львова сталися два вибухи: загинула поліцейська офіцерка, ще десятки людей отримали поранення. Організаторкою виявилась завербована через Telegram мешканка міста [4]. У 2025 році до скоєння терактів залучили 24 неповнолітніх віком від 14 до 17 років [5].

Як захиститися. Щоб протидіяти цим загрозам, потрібно діяти одночасно на кількох рівнях.

Перш за все, перш ніж поширити будь-яку новину, варто її перевірити. Для цього є спеціальні ресурси: StopFake, «Детектор медіа», VoxCheck. Якщо матеріал викликає сильну емоцію, наприклад страх або злість, це вже привід зупинитися і засумніватися. З технічного боку обов'язково слід увімкнути двофакторну аутентифікацію на всіх важливих акаунтах, не переходити за посиланнями з незнайомих повідомлень і вчасно оновлювати програми [2].

Якщо у Telegram пишуть незнайомці з пропозицією легко заробити, виконавши якесь завдання, особливо якщо воно стосується будівель, людей або конкретних локацій, це дуже серйозний сигнал. У такому випадку не треба нічого виконувати. Слід зберегти скріншоти листування та одразу повідомити в СБУ через чат-бот @Spaly_FSB_bot у Telegram. З моменту запуску цей сервіс отримав понад 22 000 звернень від громадян, і завдяки ним вдалося розкрити чимало злочинних мереж [5].

Висновки. Інформаційна безпека сьогодні стосується кожного. Фейки, кібератаки і вербування через месенджери є частиною однієї великої стратегії, спрямованої на дестабілізацію України зсередини. Всі ці загрози використовують не лише технології, а й звичайну людську довірливість. Саме тому найважливішим захистом є критичне мислення, базові знання цифрової безпеки та готовність повідомляти про підозрілі ситуації.

Список використаних джерел:

1. Бурячок В. Л., Толубко В. Б., Хорошко В. О., Толюпа С. В. Інформаційна та кібербезпека: соціотехнічний аспект : підручник. Львів : Магнолія 2006, 2018. 320 с.
2. CERT-UA. Аналітичний звіт «Російські кібероперації» Н2'2024. Держспецзв'язку України, 2025. URL: <https://cip.gov.ua/services/cm/api/attachment/download?id=68769> (дата звернення: 05.05.2026).
3. МВС і СБУ закликають врегулювати роботу Telegram через ризики вербування для диверсій. 0362.ua. 24.02.2026. URL: <https://www.0362.ua/news/4071261/mvs-i-sbu-zaklikaut-vreguluvati-robotu-telegram-cerez-riziki-verbuvanna-dla-diversij> (дата звернення: 05.05.2026).
4. СБУ запустила чатбот «Спали ФСБешника» для протидії вербуванню молоді спецслужбами РФ. Dev.ua. 15.12.2024. URL: <https://dev.ua/news/naichastishe-dlia-verbuvannia-ukraintsiv-spetsluzhby-rf-vykorystovuiut-sotsialnu-merezhu-telegram-1734257786> (дата звернення: 05.05.2026).
5. ФСБ у Telegram вербує дітей: яка відповідальність, які вироки. 24 Канал. 2026. URL: https://24tv.ua/verbuvannya-pidlitkiv-dlya-diversiy-yak-pratsyuye-shema-fsb-yaki_n3052903 (дата звернення: 05.05.2026).

ЦИФРОВА РИТОРИКА
ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ПЕДАГОГІЧНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Марина Карліна,

*студентка групи К 13-23 спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного відділення ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж
ЗНУ»*

**Науковий керівник – Олена Муращенко, кандидат педагогічних наук,
викладач фахових дисциплін**

У статті розкрито сутність цифрової риторики як ключового компонента педагогічної майстерності вчителя початкових класів в умовах дистанційного навчання. Уточнено зміст поняття «цифрова риторика педагога» та схарактеризовано її основні складники: культура мовлення, інтонаційна виразність, невербальна комунікація перед камерою, візуальна презентація навчального контенту та цифровий етикет. Досліджено специфіку педагогічної взаємодії в онлайн-середовищі та визначено роль цифрової риторики у підтриманні уваги, мотивації й емоційного зв'язку з молодшими школярами. Обґрунтовано значущість розвитку цифрової риторичної майстерності сучасного педагога в умовах цифровізації освіти.

Сучасна початкова освіта зазнає суттєвих змін, викликаних глобальною цифровою трансформацією та специфічними викликами в Україні. У контексті змішаного та дистанційного навчання педагогічна майстерність вчителя набуває нових аспектів, де особливе значення відведено цифровій риторичності. Уміння вчителя початкових класів не лише досконало володіти словом, але й адаптувати його до мультимедійного середовища, стає ключовим фактором успішної соціалізації, мотивації та навчання молодших школярів.

У сучасному освітньому середовищі цифрова риторика набуває особливого значення. Це здатність педагога ефективно здійснювати

мовленнєвий, емоційний та візуальний вплив у процесі онлайн-взаємодії засобами цифрових технологій. Цифрова риторика охоплює культуру мовлення, інтонаційну виразність, невербальну комунікацію перед камерою, візуальну організацію навчального матеріалу та дотримання цифрового етикету.

Проблема педагогічної майстерності завжди займала важливе місце в педагогічній науці. За словами І. Зязюна [3], професіоналізм педагога є складною системою, що базується на гуманістичних цінностях та високому рівні самоорганізації. Проте сучасні зміни потребують від учителя оновлення методів комунікації. Традиційна безпосередня взаємодія з учнями тепер опосередковується екраном монітора, що створює певні психологічні та технічні бар'єри. Для молодших школярів, які віддають перевагу наочно-образному мисленню, такі бар'єри можуть бути критичними, якщо вчитель не володіє цифровими інструментами впливу, зокрема цифровою риторикою.

Риторична культура вчителя, на думку С. Бадер [1, с. 22], є фундаментом професійної ідентичності педагога, оскільки формує первинне мовленнєве середовище для учнів. Вона виконує певні стратегічні функції, а саме: комунікативну для встановлення емоційного контакту; експресивну для передачі ціннісного ставлення до знань; сугестивну для спонукання учнів до виконання навчальних завдань.

Одним із ключових аспектів педагогічної майстерності є оволодіння стратегіями подолання так званого «цифрового шуму». У традиційному класному середовищі початкової школи вчитель активно застосовує проксемику та фізичне наближення до учня для стимулювання його уваги. Однак у дистанційному режимі навчання цей підхід втрачає свою ефективність, і тому особливого значення набуває інтонаційна виразність цифрової риторики. Здатність вчителя початкових класів змінювати темп і ритм мовлення є важливим показником його професійної майстерності. Перехід від динамічного й експресивного викладу під час пояснення нового матеріалу до навмисних пауз у ключових моментах для перевірки усвідомлення є ефективним риторичним засобом педагога, що дозволяє учням обробити отриману інформацію.

Виразність голосу вчителя при цьому стає основним інструментом утримання уваги молодших школярів і забезпечення їхньої активної участі в освітньому процесі.

В умовах дистанційної освіти функції риторики зазнають значної трансформації. Вчитель має враховувати специфіку сприйняття інформації під час використання відео-зв'язку. На думку М. Топузова [5, с. 110], майстерність педагога в умовах онлайн-навчання передбачає не лише технічну підготовку, а й уміння залучати аудиторію за допомогою адаптованих до цифрових платформ риторичних стратегій. Водночас цифрова етика та мережевий етикет стають невід'ємними компонентами професійної культури педагога.

Однією зі значущих проблем початкової освіти залишається питання невербальної комунікації. У форматі відео-зв'язку вчитель обмежений рамками екрану, що вимагає переосмислення жестів та міміки. Педагогічна майстерність у цьому випадку проявляється під час «риторики погляду», коли вчитель спрямовує свій зір безпосередньо в об'єктив камери, аби створити відчуття прямого візуального контакту з учнями. Жестикуляція має бути помірною, але чіткою та зосередженою в межах видимості камери. Такий підхід дозволяє зменшити негативний вплив відсутності фізичної присутності та забезпечити емоційну взаємодію між вчителем і учнями.

Особливої ваги набуває культура мовлення вчителя початкових класів. Молодші школярі підсвідомо переймають мовленнєві моделі й поведінкові манери своїх наставників. Дослідниця Л. Хоружа [6, с. 195] наголошує на значущості етичного й риторичного аспектів мовлення вчителя та підкреслює, що воно має відповідати не лише граматичним нормам, а й містити елементи моральної цінності й щирості.

Поняття цифрової риторики привертає значну увагу у сучасних українських і зарубіжних наукових дослідженнях, виступаючи невід'ємним складником трансформаційних процесів у педагогіці та комунікативних практиках. Зокрема, Д. Айман [7, с. 66] визначає цифрову риторику як застосування риторичних принципів до створення, аналізу й використання

комунікацій у цифровому середовищі. Науковець підкреслює, що цифрова комунікація кардинально змінює традиційні підходи до навчання та поєднує вербальні й мультимедійні засоби взаємодії.

На українських теренах проблематику цифрової риторики досліджує Т. Бауліна [2, с. 43], яка акцентує увагу на тому, що діджиталізація суспільства трансформує класичну риторику та сприяє формуванню нових форм комунікації в умовах мультимедійного простору, онлайн-взаємодії та цифрових платформ дистанційного навчання.

Особливе значення у межах цифрової риторики має візуальна організація навчального матеріалу. Н. Олійник [4, с. 145] вказує, що в умовах цифровізації педагогічна майстерність передбачає інтеграцію вербальних і невербальних прийомів впливу. Вона охоплює створення якісного медіаконтенту, дизайн презентацій і структурування навчального відеоматеріалу. Візуальна риторика виконує важливу функцію спрощення та адаптації складного дидактичного матеріалу, роблячи його зрозумілим і доступним для учнів.

Ключовим аспектом цифрової педагогічної риторики є забезпечення ефективного зворотного зв'язку у синхронному й асинхронному режимах. Належна побудова риторичних конструкцій похвали або критичних зауважень для учнів початкової школи має бути максимально точною та мотивуючою. У контексті дистанційного навчання, де міжособистісна взаємодія учнів обмежена, саме слово вчителя стає джерелом академічної підтримки та віри в успіх.

Варто також звернути увагу на питання риторичної стійкості вчителя. Робота перед камерою значною мірою супроводжується більшим психоемоційним навантаженням, яке зазвичай супроводжує діяльність у класі. Оволодіння навичками керування голосом, дикцією, мімікою та жестикуляцією в умовах обмеженого простору екрану стає важливим елементом педагогічної майстерності. Учитель має опанувати способи трансляції тепла і підтримки учням засобами цифрових медіа та специфічних мовленнєвих конструкцій емоційного підкріплення.

Отже, цифрова риторика виступає важливим складником професійної майстерності сучасного вчителя початкових класів. Вона забезпечує ефективність педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання, сприяє створенню та підтриманню емоційного зв'язку з учнями та підвищує рівень їхньої навчальної мотивації. Формування цифрової риторичної майстерності потребує цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в цифровому освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Бадер С.О. Розвиток риторичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Вип. 1 (40). С. 22–25.

2. Бауліна Т. Цифрова риторика: специфіка та перспективи. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*. 2022. № 44. С. 43–59.

3. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.

4. Олійник Н.А. Розвиток педагогічної майстерності вчителя в умовах цифровізації освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 58. Т. 2. С. 145–149.

5. Топузов М.О. Педагогічна майстерність учителя в умовах дистанційного навчання. *Вісник Черкаського університету. Серія: «Педагогічні науки»*. 2021. № 2. С. 110–116.

6. Хоружа Л.Л. Етико-риторична складова професійно-педагогічної компетентності вчителя. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 4. С. 195–204.

7. Euman Douglas. *Digital Rhetoric: Theory, Method, Practice*. University of Michigan Press. 2015. p. 66. URL: <https://lnk.ua/X5rFbaCQy> (Дата звернення 08.05.2026).

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Софія Коваль,

*студентка 41 ПО групи спеціальності Початкова освіта факультету
початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

**Наукова керівниця – Марія Козігора, доктор філософії зі
спеціальності Психологія, старший викладач кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти**

У тезах розкрито сутність емоційної саморегуляції як важливої складової емоційного інтелекту молодших школярів. Проаналізовано психологічні особливості формування навичок емоційної саморегуляції, охарактеризовано рівні емоційної саморегуляції особистості та визначено роль психолого-педагогічного супроводу у розвитку емоційної компетентності дітей.

Молодший шкільний вік є важливим етапом психічного та особистісного розвитку дитини, упродовж якого активно формуються емоційна сфера, навички спілкування, самоконтролю та регуляції поведінки. У цей період дитина адаптується до нових соціальних умов, пов'язаних із навчальною діяльністю, взаємодією з учителями й однолітками, необхідністю дотримання правил та організації власної поведінки. Такі зміни нерідко супроводжуються емоційним напруженням, тривожністю, труднощами адаптації та нестійкістю емоційних реакцій. Сформованість емоційної саморегуляції є важливою умовою успішної адаптації молодших школярів до освітнього середовища, підтримання позитивних міжособистісних взаємин, розвитку навчальної мотивації та психологічного благополуччя. Водночас недостатній рівень розвитку таких

навичок може проявлятися у підвищеній тривожності, імпульсивності, конфліктності, труднощах концентрації уваги та зниженні успішності навчання.

Виокремлюють три рівні емоційної саморегуляції особистості, які розглядаються як етапи розвитку механізмів регуляції емоцій та можуть свідчити про рівень сформованості емоційного інтелекту. Перший рівень – несвідома емоційна саморегуляція – пов'язаний із дією механізмів психологічного захисту, що функціонують на підсвідомому рівні та спрямовані на зменшення емоційного дискомфорту, тривоги й внутрішніх конфліктів. До таких механізмів належать заперечення, витіснення, проєкція, раціоналізація, сублимація та інші. Другий рівень – свідома вольова емоційна саморегуляція – передбачає використання вольових зусиль для досягнення емоційної рівноваги та контролю зовнішніх проявів емоційних переживань. На цьому рівні людина намагається не усунути причину внутрішнього дискомфорту, а контролювати його прояви. Третій рівень – свідома смислова емоційна саморегуляція – є найвищим і спрямований на усвідомлення причин емоційних переживань через переосмислення власних потреб, цінностей і життєвих смислів. Для цього необхідні розвинені вміння аналізувати власні емоції, вербалізувати їх та усвідомлювати внутрішні потреби, що, на думку автора, безпосередньо пов'язано з розвитком емоційного інтелекту [1].

О. Матвієнко та ін. розглядають емоційну саморегуляцію молодших школярів як важливу умову їхнього психоемоційного благополуччя, успішної адаптації та навчальної діяльності. Зазначається, що в молодшому шкільному віці навички саморегуляції лише формуються та значною мірою залежать від підтримки дорослих і безпечного освітнього середовища. Підкреслюється, що емоційна саморегуляція пов'язана зі здатністю дитини усвідомлювати власні емоції, контролювати поведінкові реакції та знижувати рівень емоційного напруження. Ефективним засобом розвитку таких навичок визначено технологію майндфулнес, яка сприяє зменшенню тривожності, розвитку уваги, самоконтролю та емоційної стійкості [2].

Емоційна саморегуляція розглядається як складний психічний процес, що забезпечує усвідомлення, контроль і корекцію емоційних реакцій відповідно до вимог ситуації та соціально прийнятних норм поведінки. Вона виступає важливою складовою емоційного інтелекту особистості та пов'язана зі здатністю до самоконтролю, емоційної стійкості, рефлексії й адаптивної поведінки. Сформованість навичок емоційної саморегуляції забезпечує оптимізацію міжособистісної взаємодії, зниження рівня емоційного напруження та підвищення ефективності навчальної діяльності. Недостатній рівень розвитку емоційної саморегуляції може проявлятися у підвищеній тривожності, імпульсивності, емоційній нестійкості, труднощах концентрації уваги та порушеннях поведінкової адаптації.

Т. Цуркан та М. Корня наголошують, що молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для розвитку емоційної сфери та формування навичок емоційної саморегуляції. Зазначається, що емоції виконують важливу функцію внутрішньої регуляції психічної активності й поведінки дитини, а в процесі навчальної діяльності молодші школярі поступово оволодівають умінням контролювати власні емоційні реакції. Автори підкреслюють, що в цьому віці діти характеризуються емоційною вразливістю, нестійкістю емоцій та потребують підтримки й допомоги з боку дорослих. Водночас саме в молодшому шкільному віці формується здатність до довільного регулювання емоцій, стримування небажаних реакцій та розвитку емоційної компетентності. Особлива роль у формуванні емоційної саморегуляції відводиться педагогам і батькам, які мають створювати емоційно комфортне середовище, сприяти розвитку навичок спілкування, самоконтролю та конструктивного реагування на життєві труднощі. Автори також зазначають, що емоційна саморегуляція є важливою складовою емоційного інтелекту та забезпечує здатність дитини адаптуватися до освітнього середовища, керувати власним емоційним станом і підтримувати психологічне благополуччя [3].

Процес формування емоційної саморегуляції передбачає розвиток здатності до розпізнавання власних емоційних станів, їх вербалізації,

усвідомлення причин виникнення та вибору конструктивних способів емоційного реагування. Важливу роль у цьому процесі відіграють механізми довільної регуляції поведінки, розвиток емоційної рефлексії та формування навичок контролю емоційних проявів. Психолого-педагогічний супровід формування емоційної саморегуляції має ґрунтуватися на створенні емоційно безпечного освітнього середовища, підтримці позитивного психологічного клімату та розвитку навичок конструктивної комунікації.

Ефективними засобами розвитку навичок емоційної саморегуляції є дихальні вправи, техніки релаксації, вправи на усвідомлення емоцій, методи емоційного рефлексування та елементи майндфулнес-практик. Систематичне застосування таких методів сприяє розвитку емоційної компетентності, підвищенню рівня самоконтролю, зниженню ситуативної тривожності та формуванню психологічної стійкості особистості. Формування навичок емоційної саморегуляції є важливою умовою гармонійного психічного розвитку та ефективної соціальної адаптації дитини.

Таким чином, формування навичок емоційної саморегуляції є важливою умовою психічного благополуччя, емоційної стійкості та успішної соціальної адаптації молодших школярів. Розвиток здатності усвідомлювати, контролювати та конструктивно виражати власні емоції сприяє зниженню рівня тривожності, покращенню міжособистісної взаємодії та підвищенню ефективності навчальної діяльності. Ефективність формування емоційної саморегуляції значною мірою залежить від створення емоційно безпечного освітнього середовища, підтримки з боку дорослих та систематичного використання психолого-педагогічних методів розвитку емоційної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Журавльова Л., Шпак М. Саморегуляція в структурі емоційного інтелекту молодших школярів. URL: https://eprints.zu.edu.ua/23549/1/pptp_2016_3_11.pdf (дата звернення: 05.05.2026).
2. Матвієнко О. В, Себало Л., Пелех І. Б. Особливості формування навичок саморегуляції і психоемоційного добробуту молодших школярів засобами технології майндфулнес. URL: <https://pedagogy.com.ua/index.php/journal/article/view/24/25> (дата звернення: 07.05.2026)

3. Цуркан Т., Корня М. Особливості емоційної саморегуляції в поведінці молодших школярів. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: збірник наукових статей у 2 томах / За заг. ред. О. В. Гузенко. Суми: ФОП Цьома С.П., 2020. Т.1. С. 215–219.*

СУЧАСНІ ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ

Іван Колос,

студент 41 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олесь Дишко, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури**

У роботі досліджено проблему впровадження сучасних оздоровчих технологій у фізичне виховання учнів середніх класів та обґрунтовано їх значення для підвищення мотивації й рівня рухової активності школярів. На основі результатів педагогічного експерименту доведено ефективність використання фітнес-аеробіки, функціональних і колових тренувань, вправ під музичний супровід та рухових челенджів у структурі уроків фізичної культури.

У сучасних соціально-економічних умовах проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей і підлітків набуває особливої гостроти. Погіршення екологічної ситуації, зростання інформаційного навантаження, тривале перебування за комп'ютерами й мобільними пристроями, а також недостатній рівень щоденної рухової активності негативно впливають на фізичний розвиток школярів. За даними вітчизняних науковців, серед учнів середніх класів спостерігається тенденція до зниження показників витривалості, сили та координаційних здібностей. Зокрема, Т. Круцевич зазначає, що традиційна система фізичного виховання потребує оновлення з урахуванням сучасних

потреб і мотиваційних запитів підлітків, оскільки саме інтерес до занять є ключовим чинником їх регулярності [2].

Проблема формування мотивації до занять фізичною культурою висвітлюється також у працях О. Язловецької, яка підкреслює, що ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від використання варіативних та інноваційних підходів до організації уроку. На думку вченої, оновлення змісту фізичного виховання має відбуватися через інтеграцію сучасних технологій, що відповідають інтересам дітей середнього шкільного віку [4]. У своїй праці науковці [1] акцентується увага на необхідності створення таких умов, за яких фізична активність сприйматиметься учнями не як обов'язок, а як особиста цінність і складова повсякденного життя.

Водночас Н. Пангелова, Т. Круцевич та В. Данилко обґрунтовує доцільність застосування сучасних оздоровчих технологій, що поєднують розвиток фізичних якостей із позитивним емоційним фоном занять [3]. Дослідники підкреслюють, що використання фітнес-програм, функціональних вправ, музичного супроводу та ігрових елементів сприяє підвищенню зацікавленості підлітків та формуванню відповідального ставлення до власного здоров'я. Саме середній шкільний вік є сенситивним періодом для закріплення здорових звичок, тому своєчасне оновлення підходів до фізичного виховання має довготривале значення [3].

Крім того, сучасні оздоровчі технології дають змогу реалізувати індивідуально-диференційований підхід у роботі з учнями 6–7 класів, оскільки дозволяють враховувати рівень підготовленості та психофізіологічні особливості підлітків. Їх використання забезпечує варіативність навантаження, поєднання традиційних і новітніх форм роботи, а також підтримує сприятливий емоційний клімат на уроці. Це особливо важливо, адже практика показує: монотонність занять і відсутність оновлення змісту нерідко знижують інтерес школярів до фізичної культури, тоді як сучасні формати стимулюють активнішу участь дітей у навчальному процесі [5]. Саме тому виникла потреба перевірити ефективність таких підходів у реальних умовах закладу освіти.

Дослідження було проведено на базі Залухівського ліцею Самарівської сільської ради Ковельського району Волинської області. У ньому взяли участь 24 учні середніх класів: 11 школярів 6 класу та 13 учнів 7 класу. Зосередження уваги на цій віковій групі є обґрунтованим, оскільки підлітковий період характеризується активним формуванням інтересів, мотивації до занять фізичною культурою та звичок здорового способу життя, які в подальшому можуть або закріплюватися, або втрачатися.

На констатувальному етапі було проаналізовано вихідний рівень фізичної підготовленості та мотивації учнів до використання сучасних оздоровчих технологій за допомогою розробленої анкети. Отримані результати засвідчили, що хоча 17 із 24 школярів (70,8 %) загалом позитивно ставляться до уроків фізичної культури, майже третина (29,2 %) не повністю задоволені їх змістом. Середній рівень інтересу становив лише 3,5 бали, при цьому 20,8 % учнів оцінили його на 1–2 бали. Регулярно займаються фізичною активністю поза школою лише 7 учнів (29,2 %), тоді як 8 осіб (33,3 %) мають низький рівень рухової активності (заняття рідко або відсутні). Також третина опитаних (33,3 %) оцінюють свою фізичну підготовленість як нижчу за середню або не впевнені у ній. Водночас більшість учнів демонстрували відкритість до змін: 22 школярі (91,7 %) підтримали впровадження сучасних оздоровчих технологій повністю або частково, 91,6 % наголосили на важливості різноманітності вправ, а 66,7 % підкреслили значення музичного супроводу. Таким чином, вихідні дані підтвердили наявність інтересу до оновлення змісту занять за одночасної потреби підвищення систематичної рухової активності, що й стало підставою для організації формувального етапу.

Формувальний етап передбачав безпосереднє впровадження розробленої програми сучасних оздоровчих технологій у структуру уроків фізичної культури. Заняття проводилися двічі на тиждень у межах навчального часу та органічно поєднувалися з варіативними модулями програми. Протягом цього періоду систематично застосовувалися елементи фітнес-аеробіки, колові й функціональні тренування, вправи з власною вагою, рухові челенджі та

музичний супровід, а навантаження добиралося з урахуванням вікових особливостей учнів і поступово збільшувалося. Логіка такого впровадження полягала в тому, щоб зробити заняття більш різноманітними та емоційно привабливими, не знижуючи при цьому їх оздоровчої спрямованості.

Після завершення програми було узагальнено результати повторного анкетування, які засвідчили помітні позитивні зміни. Покращилось ставлення до уроків фізичної культури у 22 учнів із 24 (91,7 %): 66,7 % відповіли «так», а варіант «ні» не обрав жоден респондент. Високі оцінки інтересу (4–5 балів) поставили 83,3 % школярів, причому 45,8 % обрали максимальний бал. Рівень рухової активності поза школою також зріс: регулярно або періодично займаються вже 79,2 % учнів. Крім того, 83,4 % оцінили власну фізичну підготовленість як середню або високу, що свідчить про зростання впевненості у власних можливостях. Переважна більшість опитаних (83,3 %) висловили бажання й надалі використовувати сучасні оздоровчі технології, 95,8 % відзначили їх позитивний вплив – на мотивацію, 91,7 % – на формування здорового способу життя, а 79,2 % підкреслили покращення настрою після занять. Важливими залишилися й емоційні чинники: 75 % учнів вказали, що музичний супровід підвищує інтерес до уроків, а 70,8 % вважають різноманітність вправ дуже важливою. У сукупності ці показники доводять доцільність і практичну результативність використання сучасних оздоровчих технологій у фізичному вихованні учнів 6–7 класів.

Отже, результати дослідження підтвердили, що впровадження сучасних оздоровчих технологій у фізичне виховання учнів 6–7 класів сприяє підвищенню рівня їхньої рухової активності, зростанню мотивації до занять та формуванню позитивного ставлення до здорового способу життя.

Література та джерела:

1. Григоренко Г. В., Григоренко Д. П. Фізкультурно-оздоровча робота з учнями в структурі діяльності загальноосвітнього закладу. *Педагогічні науки*. 2020. № 93. С. 32-37. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-93-4>
2. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Том 2. Київ: Олімпійська література, 2012. 368 с.

3. Пангелова Н.Є., Круцевич Т.Ю., Данилко В.М. Теоретико-методичні основи оздоровчої фізичної культури: навчальний посібник. Переяслав-Хмельницький, 2017. 505 с.

4. Язловецька О. В. Проблема формування мотивації учнів до занять фізичною культурою у закладах загальної середньої освіти в Україні. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. (215). С. 313-318. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-313-318>

5. Bozhok O. A Differentiated Approach in the Organization of Sports and Health Work with Student Youth. *Problems of Education*. 2024. № 2(101). P. 244-255. <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-101.2024.16>

РІВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ В СИСТЕМІ DIR/FLOORTIME ТА ЇХ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Юлія Корольчук,

*студентка групи КПЛ-2 спеціальності 016 Спеціальна освіта,
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Наукова керівниця – Ірина Брушневська,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної
науки*

У тезах розкрито сутність шести базових рівнів функціонального емоційного розвитку дитини в системі DIR/Floortime, визначено їхню роль у становленні комунікативно-мовленнєвої сфери дошкільників із порушеннями мовлення та обґрунтовано значення цієї моделі для корекційно-розвивальної роботи.

Проблема розвитку комунікативно-мовленнєвої сфери дошкільників із порушеннями мовлення залишається однією з центральних у сучасній корекційній педагогіці та логопедії. Серед підходів, що здатні комплексно

впливати на мовленнєвий, емоційний та соціальний розвиток дитини, особливого значення набуває модель DIR/Floortime, розроблена доктором Стенлі Грінспаном. Ця модель активно впроваджується у практику роботи з дітьми різних категорій і демонструє значний потенціал для застосування в умовах вітчизняної логопедичної практики.

Теоретичним фундаментом моделі DIR/Floortime є концепція функціональних емоційних здібностей розвитку (ФЕЗР). Ці здібності можна уявити як послідовні сходинки, кожна з яких вибудовується на основі попередньої і відкриває шлях до наступної. У загальній системі ФЕЗР нараховується до шістнадцяти здібностей, що охоплюють увесь життєвий шлях людини від народження до зрілості. Проте в контексті корекційної роботи з дошкільниками ключову роль відіграють саме перші шість рівнів, адже вони формують фундамент усього подальшого розвитку: мислення, комунікації та соціальної взаємодії. Без міцного засвоєння цих базових здібностей будь-яке подальше навчання є значно ускладненим, тому саме на них зосереджується увага фахівців, які працюють з дітьми раннього та дошкільного віку [1; 2].

Перший рівень – саморегуляція та інтерес до навколишнього світу (0–3 місяці) – є базовим фундаментом усього подальшого розвитку. На цьому рівні дитина вчиться регулювати власні реакції на сенсорні подразники, заспокоюватися та зосереджуватися на навколишньому середовищі. Для дітей із порушеннями мовлення труднощі саморегуляції часто зумовлюють підвищену тривожність та уникнення комунікативних ситуацій, що поглиблює мовленнєвий дефіцит [2].

Другий рівень – взаємодія та взаємовідносини (2–6 місяців) – передбачає формування емоційного зв'язку з близьким дорослим: дитина починає особливим чином реагувати на батьків, посміхатися у відповідь, виявляти інтерес до взаємодії. Цей рівень є передумовою будь-якої подальшої комунікації, адже мотивація до спілкування виникає саме з емоційного зв'язку [2].

Третій рівень – двостороння цілеспрямована комунікація (4–9 місяців) – є переломним у становленні комунікативно-мовленнєвої сфери. Саме тут

формується здатність ініціювати та відповідати на комунікативні сигнали: погляд, жест, вокалізацію. Дитина усвідомлює себе як суб'єкта, здатного впливати на навколишній світ і викликати відповідну реакцію іншої людини. Для дітей із порушеннями мовлення цей рівень нерідко є найбільш проблемним. Вони можуть уникати ініціювання контакту через страх «неправильної» відповіді. Методика Floortime пропонує ефективну відповідь на цю проблему. А саме через прийоми «відкриття кіл комунікації» та навмисного очікування дорослий створює умови, в яких дитина відчуває безпеку для власної ініціативи [2].

Четвертий рівень – складна комунікація та спільне вирішення проблем (9–18 місяців) – передбачає здатність до тривалих діалогічних обмінів, де дитина не просто реагує, а й організовує власні дії для досягнення певної мети у взаємодії з партнером. На цьому рівні дитина вперше демонструє здатність «вести» спілкування, пропонуючи власні ідеї та підхоплюючи ідеї іншого. Саме тут закладається основа для майбутнього діалогічного мовлення [2].

П'ятий рівень – використання символів та створення емоційних ідей (18–30 місяців) – ознаменовує якісний стрибок у розвитку. Дитина починає використовувати слова, образи та ігрові символи для вираження власних внутрішніх переживань і потреб. У дітей із порушеннями мовлення перехід до цього рівня часто затримується, однак методика Floortime, спираючись на провідну роль гри та емоцій, створює сприятливі умови для його досягнення [2,3].

Шостий рівень – встановлення зв'язків між символами та ідеям (30–48 місяців) – передбачає здатність до логічного, причинно-наслідкового мислення, вміння пояснювати свої переживання та вчинки, будувати розгорнуті висловлювання. Досягнення цього рівня є показником готовності дитини до повноцінної комунікативно-мовленнєвої взаємодії з навколишнім світом [1, 2].

Принципово важливою є теза про те, що у дітей із порушеннями нейророзвитку проходження цих рівнів може відбуватися значно повільніше, однак не є неможливим. Якщо нормотипова дитина проходить усі шість рівнів

до чотирьох-п'яти років, то дитина з порушеннями мовлення може потребувати значно більше часу, і саме це визначає індивідуальний характер втручання за методикою Floortime. Принципова відмінність цього підходу від традиційних поведінкових методів полягає в тому, що він починається не з хронологічного віку дитини, а з того функціонального рівня, на якому вона фактично перебуває, і рухається далі у її власному темпі [1; 2].

Для корекційної роботи фахівця знання про рівні ФЕЗР є практично значущим інструментом діагностики і планування. Визначення актуального функціонального рівня дитини дозволяє не лише зрозуміти, на якому етапі становлення комунікативно-мовленнєвої сфери вона перебуває, а й окреслити конкретні завдання корекційної роботи: які кола комунікації вже відкриваються, а які потребують цілеспрямованого формування. Такий підхід забезпечує комплексний вплив на всі компоненти комунікативно-мовленнєвої сфери – мотиваційний, емоційний, соціальний та власне мовленнєвий [4].

Практичний досвід застосування методики Floortime у роботі з дошкільниками, які мають порушення мовленнєвої діяльності, підтверджує, що поступове «проходження» рівнів ФЕЗР в умовах емоційно насиченої ігрової взаємодії дозволяє досягти стійкої позитивної динаміки у розвитку комунікативних навичок.

Отже, концепція шести базових рівнів функціонального емоційного розвитку є теоретичним фундаментом моделі DIR/Floortime та практичним орієнтиром для організації корекційно-розвивальної роботи з дошкільниками, які мають порушення мовлення. Розуміння цих рівнів дозволяє будувати індивідуалізований, послідовний та емоційно насичений корекційний процес, що відповідає природним закономірностям становлення комунікативно-мовленнєвої сфери дитини.

Список використаних джерел:

1. Грінспен С., Уіндер С. На ти з аутизмом. Використання методики Floortime для розвитку відносин, спілкування та мислення. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 597 с.
2. Климус Т. М., Герус О. І., Козак М. Я. Методика Floortime у роботі педагога з дітьми із особливими освітніми потребами. *Науковий часопис НПУ*

імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. 2020. Вип. 78. С. 96-101.

3. Якуба Л. С. Використання DIR-Floortime в корекційній роботі з формування

навичок діалогу у дошкільників з інтелектуальними порушеннями. Inclusion and Diversity. 2024. Вип. 4. С. 36-41.

4. Greenspan S., Wieder S. What is the DIR/Floortime Model? ICDL – The Interdisciplinary Council on Developmental and Learning Disorders. URL: <https://www.icdl.com/dir> (дата звернення: 10.05.2026).

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Альона Левчик,

*студентка 4 ДО групи, спеціальності 012 Дошкільна освіта,
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій*

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Тетяна Яцик, *викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик*

У тезах розкрито дидактичні основи використання засобів наочності у навчанні математики дітей старшого дошкільного віку. Визначено роль наочності у формуванні елементарних математичних уявлень, розвитку логічного мислення, уваги та пізнавальної активності дошкільників. Охарактеризовано види наочних засобів та особливості їх застосування під час ознайомлення дітей із числом, формою, величиною, просторовими й часовими уявленнями. Наголошено на важливості використання наочності для підвищення ефективності математичного розвитку дітей та підготовки їх до навчання у школі.

Відповідно до положень Базового компоненту дошкільної освіти необхідно формувати у дітей уміння міркувати, орієнтуватись в усьому, що їх оточує, належно оцінювати життєві ситуації, приймати самостійні рішення, аргументувати свої міркування, помічати і розкривати причинно-наслідкові

зв'язки в довкіллі [2]. Це й *актуалізує проблему* навчання математики дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз різних наукових джерел та методичних розробок свідчить про те, що наочність є одним із ключових принципів дошкільної педагогіки, особливо у навчанні математики. Засоби наочності допомагають дітям старшого дошкільного віку формувати абстрактні математичні поняття, забезпечують доступність навчального матеріалу, сприяють розвитку пізнавальної активності, уваги, пам'яті та мислення [1]. Так, у контексті нашого дослідження актуальними є наукові ідеї Н. Черепані стосовно виділення основних функцій засобів навчання: 1) реалізація принципу наочності; 2) сприяння накопиченню чуттєвого досвіду; 3) ведення до оволодіння способами дій; 4) репрезентація складних абстрактних математичних понять у доступній формі; 5) надання можливості вихователю керувати пізнавальною діяльністю дітей; 6) збільшення обсягу самостійної пізнавальної діяльності дітей; 7) раціоналізація, інтенсифікація процесу навчання [4]. Вчена стверджує, що ці функції постійно змінюються у зв'язку з удосконаленням теорії й практики навчання дітей. Кожний засіб навчання виконує певну функцію. Так, образ як засіб навчання в основному забезпечує розвиток особистого досвіду дитини, відображеного в уявленнях; дія – формування умінь і навичок; слово (вихователя, дитини і художнє слово) створює можливість формування узагальнених уявлень, абстрактних понять [4].

Доведено, що без безпосереднього практичного орієнтування дитини в просторі і часі неможливе формування уявлень і понять. Однак на певному етапі навчання, коли необхідне розуміння дітьми цих відношень, більш суттєвим є не практичне орієнтування у просторі, а саме сприймання і розуміння просторових і часових відношень з допомогою графіків, схем, моделей.

Значення демонстраційного наочного матеріалу полягає в тому, що з його допомогою можна зробити процес навчання цікавим, доступним і зрозумілим дітям, створити умови, чуттєву опору для формування конкретних математичних уявлень, для розвитку пізнавальних інтересів і здібностей. У свою чергу,

значення роздавального наочного матеріалу полягає, перш за все, у тому, що він дає можливість надати процесу навчання дієвий характер, включити дитину безпосередньо в практичну діяльність. Роздавальний матеріал потрібен у великих кількостях для кожної дитини, демонстраційний – один на групу дітей [4].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про велику роль наочності у вивченні математики старшими дошкільниками. Так, зокрема, насамперед наголошується на тому, що засоби наочності допомагають дітям краще зрозуміти математичні поняття, оскільки дозволяють візуалізувати складні ідеї. А відтак перехід від конкретного до абстрактного стає простішим завдяки використанню предметів, малюнків, схем. А це означає, що матеріал стає більш доступним для дитини [1; 4].

У ході дослідження нами також зауважено, що наочні засоби активізують інтерес дітей старшого дошкільного віку. Йдеться про те, що використання яскравих, цікавих засобів наочності стимулює інтерес до математичних занять і мотивацію до навчання.

Принципами використання наочності при вивченні елементарної математики дітьми старшого дошкільного віку в умовах ЗДО є:

доступність - засоби наочності повинні відповідати віковим особливостям дітей і бути зрозумілими;

доцільність - наочність слід використовувати лише там, де вона дійсно потрібна для пояснення або закріплення матеріалу.

поступовість - переходити від предметної до образної, а потім до символічної наочності;

різноманітність - поєднання різних видів наочності для збагачення сприйняття та закріплення математичних знань;

інтерактивність - залучення дітей до активної взаємодії із засобами наочності [3; 4; 5].

У педагогічній літературі виділені такі види засобів наочності [1]:

Предметна наочність - використання реальних об'єктів: іграшок, кубиків, геометричних фігур, паличок, дрібних предметів. Така наочність забезпечує зв'язок із практичним досвідом дітей.

Образна наочність – це малюнки, схеми, таблиці, карти, зображення чисел, геометричних форм. Допомогає дітям краще уявляти абстрактні поняття.

Динамічна наочність - мультимедійні засоби: інтерактивні презентації, відео, анімації. Підсилює емоційне сприйняття матеріалу та урізноманітнює форми навчання.

Символічна наочність - числа, умовні позначення, математичні символи. Формує уявлення про абстрактні математичні поняття.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дає можливість виокремити *вимоги до методики використання наочного матеріалу*.

1. При підготовці до заняття ретельно продумати, коли (у якій частині заняття), у якій діяльності та як буде використано наочний матеріал.

2. Продумати місце та порядок розміщення матеріалів: демонстраційний матеріал розміщується у зручному для використання місці, у певній послідовності. Після використання наочного матеріалу його необхідно прибрати, щоб увага дітей не відволікалася. З цією метою використовуються серветки, коробочки, ширмочки; роздавальний матеріал дітям старшої групи дають на загальному підносі для кожного столу. Дітей учать користуватися роздавальним матеріалом. Для цього вихователь стежить, щоб діти усвідомлено та самостійно виконували практичні дії, акуратно брали матеріал правою рукою, розміщували його відповідно до завдання, після роботи з ним клали на місце.

3. Потрібно правильно дозувати наочний матеріал. Негативно позначається на результатах навчання, як недостатнє його використання, так і надлишки.

4. Наочність не повинна використовуватись лише для активізації уваги.

5. Наочний матеріал підбирається відповідно до дидактичних завдань: для формування початкових уявлень про ті чи інші властивості, ознаки об'єкта, можна обмежитися невеликою кількістю матеріалу.

Вчені також наголошують на тому, що *ефективність навчання досягається з'єднанням слова вихователя, практичних дій дітей та різноманітних засобів наочності* [5].

1. Обладнання для самостійних ігор та занять: спеціальні дидактичні засоби для індивідуальної роботи з дітьми, для попереднього ознайомлення з новими іграшками та матеріалами; різноманітні дидактичні ігри (настільно-друковані та з предметами), що розвивають, шашки, шахи;

2. Цікавий математичний матеріал: головоломки, геометричні мозаїки та конструктори, лабіринти, завдання-жарти, завдання на трансфігурацію тощо; окремі дидактичні засоби: логічні блоки Дьенеша, палички Х. К'юзенера, лічильний матеріал (відмінний від того, що застосовується на заняттях), кубики з цифрами та знаками, дитячі комп'ютери та ін.;

3. Книги з навчально-пізнавальним змістом для читання дітям та розгляду ілюстрацій [4].

Література та джерела:

1. Брежнєва О. Жива математика, або технологія інтегрованих дидактичних модулів для логіко-математичного розвитку дітей. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. №9–11. С.15, 24–31, 58–65.

2. Державний стандарт дошкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021). https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації/ Лазарович Н.Б., Чупахіна С.В. Івано-Франківськ, 2018. 90 с.

4. Черепаня Н.І. Дидактичні засоби навчання математики дітей дошкільного віку. Інноваційна педагогіка. Випуск 46. 2022. С. 183-188.

5. Фунтікова О. О., Щербакова К. Й. Викладання методик дошкільної освіти : навч. посіб. для студентів магістратури спец. 012 "Дошкільна освіта" / ; Маріуп. держ. ун-т, Запоріж. класич. приват. ун-т. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2016. 190 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ З УЧНЯМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Станіслав Литвин,

студент 41 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики фізичної культури

У статті обґрунтовано доцільність використання ігрових технологій як ефективного засобу підвищення рухової активності та мотивації молодших школярів до занять фізичною культурою з урахуванням їхніх психолого-педагогічних особливостей. Результати дослідження засвідчили високий рівень зацікавленості учнів ігровими формами діяльності та їх позитивний вплив на емоційний стан, активність і якість виконання фізичних вправ, що підтверджує ефективність їх систематичного впровадження в освітній процес.

Однією з важливих проблем сучасної школи є зниження рівня рухової активності дітей, що негативно впливає на їхній фізичний стан і здоров'я. Відповідно до сучасних наукових досліджень, недостатня рухова активність у молодшому шкільному віці може призводити до порушень у розвитку організму та зниження працездатності. Саме тому виникає необхідність пошуку ефективних засобів активізації рухової діяльності учнів, серед яких важливе місце посідають ігрові технології.

Молодший шкільний вік характеризується специфічними психолого-педагогічними особливостями, зокрема високою емоційністю, потребою в русі та переважанням ігрової діяльності. Як підкреслює Л. Ткаченко, навчання в цьому віці є більш ефективним за умов використання активних та емоційно насичених форм роботи [4]. У зв'язку з цим ігрові технології виступають природним і доцільним засобом організації освітнього процесу.

Сутність ігрових технологій як педагогічного явища полягає у поєднанні

навчальної діяльності з елементами гри, що сприяє підвищенню інтересу та активності учнів. За визначенням І. Дичківської, інноваційні педагогічні технології, зокрема ігрові, забезпечують ефективну взаємодію учасників освітнього процесу та сприяють розвитку ключових компетентностей [3]. Це особливо важливо у фізичному вихованні, де мотивація до діяльності відіграє визначальну роль.

Дослідження сучасних науковців підтверджують позитивний вплив ігрових технологій на фізичний стан і розвиток дітей. Так, Н. Базилевич та співавт. доводять, що використання ігрового методу сприяє розвитку фізичних якостей, підвищенню рухової активності та покращенню загального самопочуття учнів [1].

У дослідженні О. Бородіної, А. Лайчук та О. Гусаревич, присвяченому використанню інтерактивних ігрових технологій у фізичному вихованні, автори обґрунтовують доцільність переходу від традиційно орієнтованого на фізичні показники підходу до більш комплексної моделі розвитку особистості учнів. Показано, що ігрові технології забезпечують поєднання рухової активності з формуванням важливих соціальних і особистісних якостей, зокрема комунікативності, відповідальності, лідерства та емоційної стійкості. Особлива увага приділяється інтерактивному характеру таких технологій, який передбачає активну взаємодію учасників освітнього процесу, співпрацю та постійний зворотний зв'язок. Впровадження ігрових форм (командні ігри, змагання, рольові ситуації, квести тощо) сприяє підвищенню мотивації до занять фізичною культурою, покращує психологічний клімат у колективі та знижує рівень тривожності. Водночас наголошується на важливій ролі педагога як організатора і фасилітатора ігрової діяльності, який спрямовує взаємодію учнів і допомагає усвідомити набутий досвід. Тому інтерактивні ігрові технології є ефективним засобом гармонійного поєднання фізичного, соціального та емоційного розвитку особистості та мають значний потенціал для модернізації сучасної системи фізичного виховання [2].

З метою з'ясування ставлення учнів до використання ігрових технологій у процесі фізичного виховання було проведено анкетування, спрямоване на виявлення рівня їхньої зацікавленості, мотивації до рухової діяльності та емоційного сприйняття уроків фізичної культури. У дослідженні взяли участь 23 учні початкових класів (4 клас), що дало змогу отримати узагальнене уявлення про особливості сприйняття ігрових форм навчання дітьми молодшого шкільного віку. Анкетування було організовано та проведено на базі Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ратнівський ліцей Боратинської сільської ради», що забезпечило реальні умови освітнього процесу та достовірність отриманих результатів.

Дослідивши ставлення учнів до ігрових технологій у фізичному вихованні, встановили, що 86,96 % учнів надають перевагу рухливим іграм, 73,91 % естафетам, а 60,87 % – змагальним формам діяльності, що свідчить про високу привабливість ігрових методів. Більшість опитаних (52,17 % – «дуже подобаються» і 34,78 % – «подобаються») позитивно оцінюють уроки фізичної культури, а 78,26 % висловлюють бажання збільшити кількість ігор на заняттях. Водночас 73,91 % учнів зазначають, що їм легше займатися у формі гри, а 65,22 % вважають, що ігрові технології допомагають краще виконувати фізичні вправи. Отримані результати також підтверджують позитивний емоційний вплив ігрової діяльності: 86,96 % учнів відчувають радість і задоволення під час гри.

Отже, дослідження доводить доцільність систематичного використання ігрових технологій у фізичному вихованні молодших школярів як ефективного засобу їх всебічного розвитку.

Література та джерела:

1. Базилевич Н., Поліщук В., Мовчан В., Никоненко Є. Вплив ігрового методу на фізичний стан учнів початкової школи. *Науковий збірник «InterConf+»*. 2023. № 31(147). С. 602–620. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.03.2023.064>
2. Бородіна О., Лайчук А., Гусаревич О. Інтерактивні ігрові технології у фізичному вихованні як чинник розвитку soft skills. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/45978/1/1.pdf> (дата звернення: 23.11.2025)
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004.

4. Ткаченко Л.В. Психолого-педагогічні особливості учнів молодших класів у процесі навчальної діяльності. *Педагогічні науки*. 2015. Том 1 № 67. С. 148-152.

ВПЛИВ СПОРТИВНО-АНІМАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Андрій Ліник,

*студент першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності 014
Середня освіта (Фізична культура) Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

Науковий керівник – Олеся Дишко, *канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації*

У роботі розкрито вплив спортивно-анімаційних заходів на формування мотивації учнів до занять фізичною культурою в умовах закладу загальної середньої освіти. Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що використання спортивних квестів, рухливих ігор та інших анімаційних форм діяльності сприяє підвищенню рухової активності, емоційної залученості та позитивного ставлення школярів до фізичних вправ.

Нині розвиток фізичної культури у закладах загальної середньої освіти характеризується необхідністю пошуку нових підходів до організації рухової діяльності учнів. Традиційні форми проведення уроків не завжди забезпечують достатній рівень зацікавленості школярів, що негативно позначається на їхній мотивації до систематичних занять фізичними вправами. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває впровадження спортивно-анімаційних заходів, які поєднують фізичну активність, емоційне залучення та елементи ігрової взаємодії.

Науковці зазначають, що використання спортивно-анімаційних технологій у роботі з учнями сприяє підвищенню інтересу до занять фізичною культурою, створює позитивний емоційний фон та активізує участь школярів у різних видах рухової діяльності [2; 3]. Завдяки поєднанню фізичних вправ із творчими, ігровими та командними формами роботи учні сприймають заняття не лише як навчальну необхідність, а як цікаву та змістовну діяльність.

Проблема зниження мотивації учнів до фізичної культури залишається однією з найактуальніших у сучасній школі. У цьому контексті важливого значення набуває використання інтерактивних та анімаційних форм організації занять, які враховують вікові особливості, інтереси та потреби школярів. А. Голенков [1] і О. Ніколайчук разом із О. Цибанюк [4] підкреслюють, що такі підходи сприяють формуванню позитивного ставлення до фізичної активності, розвитку комунікативних навичок, підвищенню самооцінки та залученню учнів до активного способу життя [1; 4].

Нами було проведено дослідно-експериментальну роботу серед учнів 6 класу Комунального закладу загальної середньої освіти «Луцький ліцей №26 Луцької міської ради», яка була спрямована на вивчення впливу спортивно-анімаційних заходів на формування мотивації школярів до занять фізичною культурою. На початку дослідження результати засвідчили, що лише 33,33% учнів надають перевагу активним формам дозвілля, тоді як 45,83% поєднують активний і пасивний відпочинок. Водночас встановлено недостатній рівень рухової активності значної частини школярів: 20,83% учнів приділяють фізичній активності менше 30 хвилин на день, а 12,50% практично не займаються нею. Серед основних причин низької рухової активності респонденти найчастіше називали нестачу вільного часу (29,17%) та відсутність компанії для спільних занять (20,83%).

Упродовж п'яти тижнів для учнів систематично організовувалися спортивно-анімаційні заходи з періодичністю 1–2 рази на тиждень. До програми входили спортивні квести, естафети з ігровими елементами, рухливі ігри під музичний супровід, а також тематичні «Дні здоров'я». Зміст та організація

заходів добиралися з урахуванням вікових особливостей школярів, їхніх інтересів, потреб і рівня фізичної підготовленості. Особлива увага приділялася поєднанню рухової активності, емоційного залучення та елементів командної взаємодії. Основною метою цього етапу дослідження було підвищення рівня рухової активності учнів, формування стійкого інтересу до занять фізичною культурою та створення позитивної мотивації до систематичної фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Після впровадження спортивно-анімаційних заходів у процес фізичного виховання було зафіксовано, що частка школярів, які надають перевагу активному дозвіллю, зростає до 50,00 %, тоді як кількість учнів, схильних до переважно пасивного відпочинку, зменшилася до 12,50 %. Водночас спостерігалось збільшення тривалості щоденної рухової активності: 41,67 % учнів займаються фізичними вправами понад одну годину на день, а 37,50 % – від 30 до 60 хвилин. Також знизився до 8,33% показник відсутності інтересу до рухової діяльності як одного з основних стримувальних чинників.

Результати повторного опитування підтвердили ефективність використання спортивно-анімаційних заходів у системі фізичного виховання. Зокрема, 91,67% учнів позитивно оцінили креативні форми фізичної активності та відзначили покращення ставлення до занять фізичною культурою. Крім того, 91,67 % школярів повідомили про підвищення рівня власної активності, а 87,50% – про покращення емоційного стану. Важливим є й те, що 58,33 % респондентів відзначили розвиток навичок командної взаємодії та комунікації.

Отже, отримані результати дають підстави стверджувати, що спортивно-анімаційні заходи є ефективним засобом підвищення мотивації учнів до занять фізичною культурою, активізації рухової діяльності та гармонійного розвитку особистості школярів.

Література та джерела:

1. Голенкова А. Сутність поняття «спортивна анімація» та її класифікація. *Physical culture and sport: scientific perspective*. № 2(1). С. 128-135. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.60>
2. Коваль В.Ю., Кольцова О.С., Мухтаров М.А. Спортивна анімація як засіб популяризації занять фізичною культурою та спортом. *Основи побудови*

тренувального процесу в циклічних та екстремальних видах спорту. 2021. С. 157-163.

3. Мицкан Т., Мицкан Б., Маланюк Т., Єрмаков С., Єрмакова Т., Потапчук С., Зубаль М., Кужель М.. Анімація в системі активного дозвілля. *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2023. Випуск 28. № 1. С. 24-37.*

4. Ніколайчук О., Цибанюк О. Використання анімаційних прийомів у розв'язанні педагогічної проблеми перемоги в організації фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів. *Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. 2024. № 4(68). С. 63–67. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2024-04-63-67>*

ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЖІНОЧОГО СПОРТУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ ПАРАДИГМИ – ВІД АНТИЧНИХ ОБМЕЖЕНЬ ДО СУЧАСНОЇ РОЛІ ЖІНКИ

Врінда Логінова,

студентка групи 2024/ спеціальності А7 фізична культура і спорт КЗ

«Харківський фаховий коледж спортивного профілю»

Харківської обласної ради

Науковий керівник – Андрій Потоцький, старший викладач

У тезах проаналізовано формування ідентичності жіночого спорту як самостійного явища через діяльність ключових історичних постатей. Показано логіку трансформації від індивідуальних проривів до системних змін і сучасного утвердження жінки як повноцінного суб'єкта спортивного та суспільного життя.

Сучасні динамічні зміни в соціокультурній, освітній та спортивній сферах зумовлюють необхідність переосмислення ролі жінки у світовому спорті. Йдеться не лише про розширення її участі у змаганнях, а про формування ідентичності жіночого спорту як самостійного явища. Сьогодні його вже неможливо розглядати як додаток до чоловічого – це окремий напрям розвитку

з власною логікою, викликами та досягненнями, що пройшов шлях від обмеження до глобального визнання.

Метою дослідження є простежити, як упродовж історії формувалася ця ідентичність через діяльність окремих постатей, та показати, як індивідуальні прориви трансформувалися у системні зміни. Йдеться про виявлення логіки цього процесу – від дій в умовах обмежень до утвердження жінки як повноцінного суб'єкта спортивного життя. Концепція тез ґрунтується не на переліку біографій, а на аналізі еволюції жіночого лідерства.

Жіночий спорт формувався поступово через серію проривів і конфліктів з усталеними нормами. Тому його доцільно розглядати як процес становлення суб'єктності, у якому окремі постаті виступають точками зламу.

Ключовою фігурою цього процесу є Аліса Мілльят, діяльність якої перевела жіночий спорт із рівня поодиноких досягнень у площину системних змін. Вона не лише відстоювала участь жінок у змаганнях, а й сформувала модель розвитку жіночого спорту як цілісної системи, що визначає логіку подальшого аналізу.

Вибір постатей підпорядкований принципу змістовності. Кожна з них репрезентує окремий етап формування ідентичності жіночого спорту: від перших перемог в умовах заборон до подолання фізичних, соціальних і економічних обмежень. Завершує цей ряд сучасний приклад, у якому спорт постає як простір ціннісного вибору та суспільної позиції.

Таким чином, у центрі дослідження перебуває не лише історія участі жінок у спорті, а процес набуття ними права діяти, впливати і визначати зміст спортивної культури. У цій логіці простежується еволюція процесу – від боротьби за присутність до здатності формувати смисли й цінності сучасного спорту.

Кініска є одним із перших прикладів жіночої суб'єктності в спорті. Донька царя Архідама, вона стала першою жінкою – переможницею Олімпійських ігор, виставивши колісницю. Це було можливим завдяки специфіці правил, де перемагав власник коней. Таким чином вона, формально не порушуючи заборон,

фактично зруйнувала уявлення про виключно чоловічий характер олімпійської слави. За свідченням Ксенофонта, її участь підтримав Агесілай [1, с. 37]. Павсаній також відзначає її прагнення до честі та офіційне визнання в Спарті [2].

Цей приклад демонструє перший етап – використання системи для досягнення результату.

Наступним кроком стала діяльність Шарлотти Купер, яка фактично легітимізувала участь жінок у сучасному спорті. Її перемога на Олімпіаді 1900 року відбулася в умовах нечіткої організації жіночих змагань, що, за М. Дайресом, не були повністю санкціоновані П'єром де Кубертенем [3, с. 153–156]. Це означає, що жіноча присутність у спорті на цьому етапі, ще не була чітко оформленою на офіційному рівні, однак вже перестала бути випадковою. Сам факт перемоги створив ситуацію, коли ігнорувати жінок у спорті стало неможливо.

Водночас соціальний статус тенісу як «прийняттого» виду діяльності дозволив жінкам увійти в спортивний простір без відкритого конфлікту з усталеними нормами. У цьому сенсі участь Купер була своєрідним компромісом між традицією і новими можливостями. Саме через такі «допустимі» форми активності жіночий спорт поступово закріплювався в суспільній свідомості як легітимне явище [3, с. 158–162]. Таким чином, формується важливий перехід від поодинокого прецеденту до поступового визнання.

Якісний злам пов'язаний із діяльністю Аліси Мілльят. Вона відповіла на обмеження з боку МОК не адаптацією до існуючих умов, а створенням альтернативної системи – Міжнародної жіночої спортивної федерації та Жіночих Всесвітніх ігор [4, с. 72–75]. Такий підхід свідчить про перехід від боротьби за участь до формування власних правил гри.

Успіх цих змагань довів суспільний попит на жіночий спорт і змусив офіційні структури включити жіночі дисципліни до програми Олімпійських ігор 1928 року [4, с. 76–79]. Водночас її переговори з міжнародними організаціями демонструють стратегічне мислення та здатність до компромісу як інструменту досягнення довгострокових цілей [4, с. 80–83]. У науковій літературі її діяльність

визначається як «спортивний суфражизм» [5, с. 45–52], що підкреслює її роль не лише як організаторки, а як діячки ширшого соціального руху.

Подальший етап пов'язаний із переглядом уявлень про фізичні можливості жінки. Мілдред Дідріксон Захаріас продемонструвала універсальність жіночого атлетизму, здобувши медалі у різних дисциплінах на Олімпіаді 1932 року [6, с. 112–118]. Її виступи стали переконливим доказом того, що фізичні можливості жінок значно ширші, ніж це уявлялося раніше.

Вона не лише зруйнувала стереотипи щодо обмеженості жіночого організму, а й сформувала новий образ жінки-спортсменки, у якому сила, швидкість і змагальність стають нормою [6, с. 145–152]. Важливим є і те, що її діяльність сприяла розвитку професійного спорту через участь у створенні LPGA (Жіночої професійної асоціації гольфу), що заклало основи економічної самостійності жіночого атлетизму [6, с. 201–210]. Таким чином, на цьому етапі жіночий спорт еволюціонує від обмеженого допуску до змагань, переходячи у фазу самостійного розвитку.

Кетрін Світцер виводить проблему на рівень регламентів. Її участь у Бостонському марафоні 1967 року показала, що обмеження жінок мають не фізичний, а адміністративний характер. Використавши прогалину в правилах, вона довела необхідність їх перегляду [7, с. 23–31]. Цей випадок став прикладом того, як формальні норми можуть стримувати розвиток спорту навіть за відсутності реальних підстав.

Резонанс події та її фініш спростували медичні міфи щодо витривалості жінок і сприяли включенню жіночого марафону до програми Олімпійських ігор [7, с. 88–96]. У цьому сенсі її діяльність поєднує спортивний, науковий і правовий виміри, демонструючи комплексний характер змін.

Біллі Джин Кінг переносить боротьбу в економічну площину. Її діяльність доводить, що рівність у спорті неможлива без рівних умов оплати та професійної реалізації. Створення Жіночої тенісної асоціації стало важливим кроком до формування жіночого спорту як самостійного економічного сегмента [8, с. 67–75].

Матч із Боббі Ріггсом у 1973 році, відомий як «Битва статей», вийшов за межі спортивного протистояння і продемонстрував не лише конкурентоспроможність жінок, а й комерційний потенціал жіночого спорту [8, с. 112–121]. Таким чином, на цьому етапі питання рівності набуває матеріального виміру.

Сучасний етап репрезентує Ольга Харлан, яка поєднує високий рівень професіоналізму, лідерство та громадянську позицію. Її стабільність результатів протягом двох десятиліть є показником не лише індивідуальної майстерності, а й ефективності сучасних підходів до підготовки спортсменів [9, с. 112–118].

Водночас її публічна позиція демонструє, що сучасний спорт тісно пов'язаний із моральними та суспільними питаннями, зокрема у ситуаціях, коли дотримання формальних регламентів вступає в суперечність із національною гідністю та особистими переконаннями, як це засвідчила її відмова від рукостискання з представницею країни-агресора на міжнародних змаганнях 2023 року. У цьому контексті спортсменка виступає не лише як учасниця змагань, а як активний суб'єкт суспільних процесів [9, с. 140–145].

Проведений аналіз дозволяє розглядати розвиток жіночого спорту не як поступове «додавання» жінок до вже існуючої системи, а як цілісний процес формування власної ідентичності, що проходить через послідовні якісні зміни. У цьому процесі ключову роль відіграють не масові явища самі по собі, а дії окремих постатей, які змінювали уявлення про можливе, допустиме і нормативне.

Еволюція жіночого спорту від античності до сьогодення – це не просто літопис рекордів, а складний процес організаційного та соціокультурного пошуку. На кожному етапі цього шляху конкретні постаті ставали каталізаторами змін, перетворюючи спорт на майданчик для самоствердження та боротьби за людську гідність. Ми побачили, як фундаментальна ініціатива Кініски зі Спарти, що довела пріоритет стратегії та волі над біологічними обмеженнями, через десятиліття трансформувалася в професійний олімпійський

успіх Шарлотти Купер. Ці поодинокі прецеденти створили необхідний соціокультурний ґрунт для появи системного архітектора – Аліси Мілльят.

Ця діяльність виявилася вирішальною для формування сучасної архітектури спорту. Створивши альтернативну систему змагань, вона змусила консервативні міжнародні структури визнати жіночий атлетизм як самостійну та видовищну галузь. Саме її стратегічне лідерство дозволило наступним поколінням героїнь, таким як Бейб Дідріксон, Кетрін Світцер та Біллі Джин Кінг, послідовно руйнувати міфи про вузьку спеціалізацію, обмежену витривалість та економічну меншовартість жінок у професійній індустрії.

Кожна з цих постатей додала свій унікальний акцент у загальну картину емансипації, перетворюючи спорт на простір абсолютної рівності можливостей.

Сьогоднішній етап, яскраво представлений постаттю Ольги Харлан, яка демонструє найвищий рівень інтеграції спорту в суспільне та політичне життя. Сучасна атлетка – це не лише рекордист і лідер команди, а й суб'єкт морального вибору, чия громадянська позиція здатна змінювати міжнародні правові регламенти та етичні норми. Для сучасного освітнього простору цей досвід є фундаментальним, адже він доводить: вектор розвитку спорту спрямований від фізичної сили до сили духу та національної ідентичності. Таким чином, вивчення цих трансформаційних процесів дозволяє майбутнім фахівцям усвідомити, що професіоналізм у спорті є невід'ємним від лідерства, стратегічного мислення та активного захисту цінностей людства.

Таким чином, логіка розвитку жіночого спорту може бути окреслена як рух від індивідуального прориву до системного оформлення, від фізичного доведення можливостей до економічної та символічної рівності, і зрештою – до формування повноцінної суб'єктності. Саме в цій послідовності розкривається зміст пошуку ідентичності жіночого спорту, який триває і в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Ксенофонт. Твори. Харків : Фоліо, 2018. Розд. IX, 6.
2. Павсаній. Опис Еллади / пер. з давньогрец. Київ: б.р. Кн. III, 8.1; Кн. VI, 1.6.

3. Дайресон М. Початки сучасного олімпійського руху // The Oxford Handbook of the History of Modern Sports / ed. by R. Edelman, W. Wilson. Oxford : Oxford University Press, 2017. P. 153–172.

4. Leigh M. H., Bonin T. M. The Pioneering Role of Alice Milliat and the FSFI in Establishing International Women's Sport // Journal of Sport History. 1977. Vol. 4, No. 1. P. 72–83.

5. Gillen N. La Vie Jamais Racontée: Alice Milliat, a French Heroine and Sporting Suffragette. Lausanne : International Olympic Committee, 2021. 112 p.

6. Cayleff S. E. Babe: The Life and Legend of Babe Didrikson Zaharias. Urbana : University of Illinois Press, 1996. 352 p.

7. Switzer K. Marathon Woman: Running the Race to Revolutionize Women's Sports. New York : Carroll & Graf, 2007. 448 p.

8. Ware S. Game, Set, Match: Billie Jean King and the Revolution in Women's Sports. Chapel Hill : University of North Carolina Press, 2011. 256 p.

9. Булатова М. М. Олімпійське сузір'я України: Атлети. Київ : Олімпійська література, 2020. 168 с.

ПОДОЛАННЯ СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ У ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ КОЛЕКТИВНОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анна Лук'янчук

*студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення
початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій КЗВО*

«Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Марач,

*спеціаліст вищої категорії, викладач циклової комісії методики музичної
освіти та вокально-хорової підготовки*

У тезах розглядається проблема сором'язливості у дітей та шляхи її подолання засобами колективної хореографічної діяльності. Визначено вплив танцю на розвиток упевненості в собі, комунікативних навичок і творчого самовираження дітей. Доведено, що участь у колективних хореографічних постановках сприяє соціалізації та емоційному розвитку дитини.

Сором'язливість у дітей є поширеним психологічним явищем, яке може негативно впливати на їх соціалізацію, навчальну діяльність та формування особистості. У сучасних умовах особливої актуальності набуває пошук ефективних засобів подолання сором'язливості, що сприятимуть гармонійному розвитку дитини.

Одним із таких засобів є колективна хореографічна діяльність, яка поєднує рух, емоційне самовираження та взаємодію в групі. Дослідження доводять, що танцювальна діяльність позитивно впливає на соціально-емоційний розвиток дітей, формуючи впевненість і відкритість у спілкуванні [1].

Сором'язливість розглядається як індивідуально-психологічна особливість, що проявляється у невпевненості, страху соціальної оцінки, уникненні комунікації та обмеженій активності в колективі [2]. У дитячому віці ця риса може ускладнювати процес адаптації до нових умов, взаємодії з однолітками та формування адекватної самооцінки.

Сучасні дослідження підтверджують, що колективна діяльність є ефективним засобом подолання сором'язливості, оскільки сприяє розвитку соціальних навичок і почуття приналежності до групи. Зокрема, участь у танцювальних програмах значно підвищує рівень соціальних навичок і знижує прояви сором'язливості у дітей [3].

Колективна хореографічна діяльність є ефективним засобом впливу на емоційний та соціальний розвиток дитини. Вона поєднує фізичну активність, музику та елементи гри, що робить процес навчання природним і цікавим. Під час занять діти вчаться працювати в команді, синхронізувати свої дії з іншими, долати внутрішні бар'єри та виражати свої емоції через рух [4].

Однією з ключових особливостей хореографії є її невербальний характер, що особливо важливо для сором'язливих дітей. Вони отримують можливість самовираження без необхідності вербальної комунікації, що знижує рівень тривожності та страху помилки [5]. Поступово це сприяє розвитку впевненості у власних силах.

Важливим аспектом є також сценічна діяльність (виступи, концерти), яка формує у дітей досвід публічних виступів. Регулярна участь у таких заходах допомагає подолати страх аудиторії, розвиває впевненість та позитивне ставлення до себе.

Колективні танцювальні заняття сприяють:

- розвитку комунікативних навичок через взаємодію з однолітками;
- формуванню адекватної самооцінки та впевненості у собі;
- зниженню рівня тривожності та емоційної напруги;
- розвитку творчих здібностей та емоційного інтелекту;
- формуванню навичок самопрезентації та відкритості [1; 4].

Особливу роль відіграє педагог або хореограф, який створює атмосферу підтримки, прийняття та заохочення. Використання ігрових методів, групових вправ, імпровізації та позитивного підкріплення дозволяє ефективно залучати сором'язливих дітей до активної участі [6].

Не менш важливим є врахування індивідуальних особливостей кожної дитини. Поступове ускладнення завдань, підтримка навіть незначних успіхів та уникнення критики сприяють формуванню позитивного досвіду участі у колективній діяльності.

Отже, подолання сором'язливості у дітей є важливим завданням сучасної педагогіки та психології. Колективна хореографічна діяльність виступає ефективним засобом, що поєднує фізичний, емоційний та соціальний розвиток дитини. Вона сприяє формуванню впевненості, розвитку комунікативних навичок та розкриттю творчого потенціалу. Комплексний підхід, що включає підтримку з боку педагога, створення сприятливого середовища та врахування індивідуальних особливостей, забезпечує успішне подолання сором'язливості та гармонійний розвиток особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Гавеля О., Драч Т. Розвиток пластичних здібностей дітей засобами танцю. *Мистецтвознавчі записки*. 2021. № 39. С. 59-63.

2. Зозуля К. Організація навчання хореографії дітей молодшого шкільного віку в позашкільних закладах України. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. № 4. С.74-82.

3. Ситченко К. В. Хореографія як культурно-естетичний компонент розробки змагальних програм техніко-естетичних видів спорту. *Танцювальні студії*. 2020. № 1. С. 80-91.

4. Хольченкова Н. М. Вплив сучасної хореографії на емоційно-вольову сферу та духовний розвиток підлітків. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»*. 2022. № 22. С. 106-111.

5. Borowski T. G. How dance promotes the development of social and emotional competence. *Arts Education Policy Review*. 2021. № 124 (3). P. 157-170.

6. Kotaman H., İnceoğlu S., Kotaman Ş. Dancing program and young children's social development. *Current Psychology*. 2024. № 43. P. 19171-19179.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПРИЯННЯ ВИКОРИСТАННЮ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СИТУАЦІЯХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ

Валерія Макогон,

*студентка педагогічного відділення, спеціальності початкової освіти,
ВСП "Економіко-правничого фахового коледжу ЗНУ"*

Науковий керівник – Юлія Тимошенко, викладачка української мови та літератури, спеціалістка вищої категорії, викладач методист

Наразі, кожний з нас страждає від стресу. Діти не є винятком. Освітняни мають розуміти логіку копінг-стратегій. У цьому дослідженні буде інформація про важливість стратегій, як працювати з ними та їх вплив на життя.

Копінг-стратегії – це сукупність свідомих і несвідомих поведінкових, когнітивних та емоційних способів, які людина використовує для подолання стресових ситуацій і адаптації до складних обставин та зниження негативного впливу стресу на психічне та фізичне здоров'я.

Зараз, під час повномасштабної війни, діти, як і дорослі, переживають багато стресу, який спричиняють повітряна тривога, вибухи та ПТСР після травматичних ситуацій. Для освітян в Україні ця тема є частиною життя, тому маємо розкрити її значення та сприяти її поширенню у суспільстві. Саме таким чином можемо допомогти новому поколінню впоратись зі стресом, з яким вони стикаються продовж життя у небезпечних умовах невизначеного освітнього простору.

Слово копінг з англійської означає “подолати”. Термін “копінг-стратегії” запровадила американська психологиня Лоїс Барклі Мерфі у 1962 році. Такими стратегіями саме називають емоційні, когнітивні та поведінкові реакції, які людина застосовує, щоб впоратися зі стресовою ситуацією.

Адаптивні копінг-стратегії:

- проблемно-орієнтовані стратегії - пошук виходу з ситуації використовуючи всі свої ресурси;
- стратегія пошуку соціальної підтримки - звернення за допомогою близьких людей;
- емоційно-регулятивні стратегії – спрямовані на контроль емоційного стану.

Якщо дитина не має достатнього досвіду ефективного подолання стресу або не отримує належної підтримки від оточуючих, вона може використовувати деадаптивні стратегії.

Деадаптивні копінг-стратегії:

- стратегія уникнення - намагання не стикатися з ситуацією та уникання її;
- емоційне уникнення – намагання ігнорувати або витіснити негативні емоції.
- агресивна поведінка –спроба компенсувати стрес через конфлікти з оточенням.

Фактори, які впливають на вибір копінг-стратегії – це сімейне середовище, шкільне середовище та індивідуальні властивості.

По дослідженню Річарда Лазаруса, виділяється два основні типи копінг-стратегій, які фокусуються на різних аспектах стресової ситуації:

1) проблемно-фокусований копінг-спрямований на зміну самої ситуації, усунення її або зменшення її впливу;

2) емоційно-фокусований копінг-цей вид спрямований на регуляцію емоційної відповіді на стрес;

Стрес у дитини може визивати, як і внутрішні, так і зовнішні фактори. Через стрес дитина не знає, що їй робити і підсвідомо використовує якусь із стратегій чи одразу декілька, створюючи безпечний простір для себе. Це називають - "безпечне середовище". Вчитель, як людина, яка перебуває у тісному контакті з дитиною може відстежити поведінку дитини та яка стратегія їм застосовується. Залежно від цього, вчитель використовує різний підхід:

- когнітивно-поведінкові моделі – зосередження на зміні негативних думок і розвитку навичок емоційної саморегуляції;

- біопсихосоціальний підхід - це врахування біологічних, психічних та соціальних факторів та використання їх для подолання стресу;

- емоційно-регуляційний підхід, що передбачає у собі різні методики контролю емоцій, такі як релаксаційні техніки, дихальні вправи, арт-терапія та інші.

Таким чином можна стабілізувати дитячий розвиток. Кожна дитина індивідуальна та до неї треба підібрати підхід, який буде корисний саме в її випадку. Дитяча психіка ще не адаптована для самовирішення джерела стресу, тому саме педагог допомагає дитині знайти спосіб ліквідування чи зниження стресу.

Багато педагогів у своїй практиці використовують копінг-стратегії, тому існує багато досліджень. Це автор Лоїс Барклі Мерфі у 1962 році у книзі «Розширення світу дитинства: шляхи до майстерності» та подальше у книзі «Подолання труднощів, вразливість та проживання в дитинстві» 1974 року. Розкрив цю тему вже детальніше, розробивши класичну трансакційну модель стресу та копіngu, автор Річард Лазарус у 1984 році. В українському суспільстві,

у 2020 році Людмилою Карамушкою та Аллою Клочко. були досліджені і розкриті деталі та різні методи копінг-стратегій.

Основним завданням педагогів та батьків є формування і впровадження в освітній процес ефективних копінг-стратегій. Потрібно навчати дітей способам подолання стресу, розвитку емоційного інтелекту та навичок саморегуляції, що сприяє їхній адаптації до навчального процесу та створює сприятливе освітнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Дзюбка Л. В., Мельник І. В. Копінг-стратегії молодших школярів як реакція на учбовий стрес в умовах невизначеності освітнього простору. *Педагогічна та вікова психологія*. 2025. №2. С. 157-162.

2. Богун В., Макогончук Н. Переважачі копінг-стратегії в педагогів в умовах воєнного часу. *Психологічні студії*. 2023. №3. С. 7-14.

3. Карамушка Л., Клочко А. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. *Актуальні проблеми психології*. 2020. №55. С. 23-30.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Віра Мандзій,

*студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій*

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Людмила Северіна, спеціаліст вищої категорії,
«викладач-методист» циклової комісії теорії та методики фізичного
виховання**

У статті розглянуто проблему патріотичного виховання молодших школярів. Основна увага приділена засобам фізичного виховання, які можна ефективно використовувати для розвитку патріотизму у здобувачів початкової освіти.

У сучасних умовах розвитку України питання патріотичного виховання дітей набуває особливої актуальності. Це безпосередньо пов'язано з воєнними подіями, які відбуваються в державі, та необхідністю формування свідомих громадян, здатних цінувати свою країну, її незалежність і культурну спадщину.

Починати виховання патріотизму потрібно ще з раннього віку. Саме в молодшому шкільному віці відбувається формування основних моральних цінностей, ставлення до суспільства та власної держави. Діти в цей період є особливо сприйнятливими до виховного впливу, тому школа відіграє ключову роль у становленні їхньої громадянської позиції [1, с. 19].

Одним із важливих засобів виховання є фізична культура. Вона не обмежується лише розвитком фізичних якостей, а має значний потенціал для формування особистісних рис. Під час уроків фізичного виховання здобувачі початкової освіти навчаються взаємодіяти в колективі, дотримуватися правил, проявляти відповідальність, витримку та наполегливість. Саме ці якості є важливою складовою патріотичного виховання.

Однак у практиці сучасної школи виховні можливості фізичної культури реалізуються не повною мірою. Переважна увага приділяється фізичному розвитку дітей, тоді як виховний потенціал залишається недостатньо використаним. Це актуалізує потребу у пошуку ефективних шляхів інтеграції фізичного та патріотичного виховання [3].

Проблема патріотичного виховання учнів початкової школи широко досліджується сучасною педагогічною наукою та визначається як один із пріоритетних напрямів розвитку освіти. Дане питання висвітлюється у працях Н. Калити, М. Пантюк [1], М. Мелащенко [3]. Питання патріотичного виховання на уроках фізкультури розглядають Л. Красюк, С. Гвоздецька, С. Гавришко [2], В. Микитчик [4]. Науковці наголошують, що формування патріотичних цінностей має здійснюватися системно, з урахуванням вікових особливостей дітей та специфіки освітнього середовища. Саме такий підхід забезпечує формування основ патріотизму, громадянської свідомості та соціальної активності здобувачів початкової освіти початкової школи.

За умови цілеспрямованої організації освітнього процесу фізичне виховання може виступати ефективним засобом патріотичного виховання, що відповідає сучасним потребам українського суспільства.

Патріотичне виховання здобувачів початкової освіти засобами фізичного виховання реалізується через різноманітні форми, методи та засоби організації освітнього процесу. Їх правильне поєднання дозволяє не лише забезпечити фізичний розвиток дітей, а й ефективно формувати моральні, соціальні та громадянські якості [4, с. 189].

Основною формою є урок фізичної культури, який має значний виховний потенціал. Саме під час уроків створюються умови для формування дисциплінованості, відповідальності та взаємоповаги.

Крім уроків, важливе значення мають позаурочні форми роботи. Фізкультурно-оздоровчі заходи, спортивні свята, змагання та естафети сприяють формуванню колективізму, почуття єдності та командного духу. Серед найбільш ефективних методів у контексті патріотичного виховання можна виділити ігрові методи, змагальний метод, метод прикладу та метод заохочення.

Засоби фізичного виховання також відіграють важливу роль у процесі патріотичного виховання. До них належать фізичні вправи, рухливі ігри, спортивні вправи, естафети, туристичні заходи.

Особливо ефективними є засоби, що мають національно-патріотичне спрямування, зокрема народні рухливі ігри, елементи козацьких забав, спортивні заходи з патріотичною тематикою. Вони сприяють формуванню інтересу до національної культури, традицій та історії [2, с. 717].

Таким чином, засоби фізичного виховання є ефективним інструментом патріотичного виховання здобувачів початкової освіти. Їх цілеспрямоване та систематичне використання сприяє формуванню в молодших школярів патріотичних почуттів, соціально значущих якостей і позитивного ставлення до своєї держави.

Список використаних джерел:

1. Калита Н., Пантюк М. Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи. Молодь і ринок. 2021. №10 (196). С. 19-24. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/248333> (дата звернення: 22.04.2026).
2. Красюк Л. В., Гвоздецька С. В., Гавришко С. Г. Особливості фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку в умовах воєнного стану в Україні. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 2(20). С. 712-724. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/10494> (дата звернення: 22.04.2026).
3. Мелащенко М. О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів у сучасній школі [Електронний ресурс]. Чернігів, 2021. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9946/1/Мелащенко.pdf> (дата звернення: 22.04.2026).
4. Микитчик В. С. Організаційно-педагогічні умови формування патріотизму у молодших школярів у різних формах фізичного виховання. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2023. № 16. С. 188-193. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/38696/> (дата звернення: 22.04.2026).

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Дмитро Матвєєв,

студент II курсу 225 групи спеціальності 231 «Соціальна робота»

*Відокремленого структурно підрозділу «Фаховий коледж національного
університету імені адмірала Макарова»*

Наукова керівниця – Олександра Погребняк, *викладач української
мови і літератури*

У тезах розглянуто актуальність і доцільність застосування практичного методу навчання соціального працівника; проаналізовано основні методики практико-орієнтованого навчання майбутніх фахівців соціальної сфери послуг.

У сучасному світі суспільство зазнає стрімкого розвитку в прагненні до якісної освіти, взаємодії між людьми, орієнтації на самореалізацію – це ті факти, які свідчать про постійний соціальний прогрес суспільства.

Соціальний розвиток неможливо підтримувати без комунікації, оскільки еволюція соціуму потребує взаємодії. Соціальний працівник сприяє на налагодження соціальної зав'язків і забезпечення підтримки, захисту прав, адаптації тощо.

Стрімко зростає попит на соціальні послуги через економічні, політичні, культурні кризи, змінюються надання й отримування допомоги, що призводить до пристосування соціального працівника до нових умов. У зв'язку з цим фахівець соціальної сфери виконує свої професійні обов'язки в кризових умовах, до яких здійснюється підготовка під час навчання.

У своїй статті науковці В. Заїка, Л. Куторжевська, М. Мельничук зазначають, що «практичне заняття – форма навчального заняття, в ході якої викладач організує розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння й навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачами відповідно сформульованих завдань з чіткою професійною спрямованістю» [1, с. 82]. Практичний метод навчання сприяє закріпленню теоретичних вмінь, навичок і надає потрібну підготовку майбутньому спеціалістові.

Виокремлюються різні методики практико-орієнтованого навчання майбутніх соціальних працівників, які спрямовані на багатовекторний розвиток практичних навичок майбутніх спеціалістів:

- консультації;
- case-study;
- інтерактивні методи.

Методика проведення консультації (викладача з майбутнім фахівцем) допомагає студентові застосувати теоретичні знання для набуття практичного досвіду ще до повноцінної виробничої практики. Дослідники В. Заїка, Л. Куторжевська, М. Мельничук стверджують, що «консультація – форма навчального заняття, що передбачає надання здобувачам потрібної допомоги у засвоєнні теоретичних знань і виробленні практичних умінь і навичок шляхом відповіді викладача на конкретні запитання або пояснення окремих

теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування» [1, с. 82]. Наприклад, під час опрацювання тем про засоби комунікації можна провести консультацію у форматі «викладач ставить питання, студент відповідає», метою якої є визначення рівня знань з теоретичних засадах соціальної взаємодії.

Доцільно наголосити, що в кризових умовах (економічних, політичних, культурних тощо) перебувають соціальні працівники, які повинні бути обізнаними у своїй сфері й знати актуальні проблеми, які виникають у цій галузі. Аналіз ситуацій (Case-study), інтерактивні вправи (тренінги, дискусії) – методи практики, які допомагають зануритися в соціальні труднощі сучасності. Г. Васянович і В. Логвиненко наголошують, що «забезпечення становлення і розвитку майбутнього соціального працівника суттєво залежить від належного використання у цьому процесі комплексу інтерактивних методів (діалогу, диспуту, дискусії, групової презентації, тренінги та ін.)» [2, с. 91]. Студентам можна запропонувати виконати вправи, в яких будуть змодельовані ситуації, наприклад, описати соціальне положення сім'ї, яка перебуває в складних життєвих обставинах, і скласти індивідуального плану соціального супроводу.

Проведення інтерактивних вправ у режимі реального часу дають змогу спілкуватися з іншими здобувачами освіти, тому що взаємодія є навичкою для практичного засвоєння отриманих знань соціального працівника.

Доречно звернути увагу на те, що практичне засвоєння вмінь і навичок неможливо досягнути без теоретичної бази знань, які стосуються соціальної сфери послуг. О. Пожидаєва акцентує увагу на тому, що підготовка фахівців соціальної сфери – «це процес, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду» [3, с. 16]. Завдяки орієнтуванню в теорії майбутній фахівець здатен досліджувати соціальні проблеми в заходах практичного закріплення знань.

Отже, практико-орієнтоване навчання в підготовці соціальних працівників є вирішальним для належного закріплення теоретичних знань майбутніх

соціальних працівників, оскільки покращує готовність здобувачів освіти до кризових умов, в яких нині перебуває світ, зокрема соціальна сфера послуг.

Список використаних джерел:

1. Заїка В., Куторжевська Л., Мельничук М. Практика в системі навчального процесу майбутніх фахівців факультету психології і соціальної роботи. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. С. 81-87.

2. Васянович Г. П., Логвиненко В. М. Використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Збірник наукових праць: Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск шістдесят восьмий. Київ - Вінниця. 2023. С. 85-93.

3. Пожидаєва О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2011. 22 с.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Валентина Медведчук, Назарій Єпіфанович,

здобувачі освіти 31 ФК групи спеціальності Середня освіта (Фізична культура) КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У роботі розглядається технологія формування позитивної мотивації учнів закладів загальної середньої освіти до занять фізичною культурою. Визначено та обґрунтовано етапи реалізації технології формування мотивації, педагогічні умови ефективності технології та критерії сформованості позитивної мотивації.

Формування позитивної мотивації старшокласників до занять фізичною культурою є одним із пріоритетних завдань сучасного фізичного виховання. У старшому шкільному віці мотиваційна сфера особистості набуває більш

усвідомленого характеру, формується система цінностей, інтересів, потреб і життєвих орієнтацій. Саме тому ефективність фізичного виховання у значній мірі залежить не лише від змісту занять, а й від технологій, які забезпечують розвиток позитивного ставлення учнів до рухової активності [1, с. 164].

У педагогічній науці технологію формування мотивації розглядають як цілеспрямовану систему методів, засобів, прийомів та педагогічних умов, спрямованих на розвиток у здобувачів освіти стійкого інтересу, внутрішньої потреби й позитивного ставлення до занять фізичною культурою [2, с. 87].

На відміну від окремих методичних прийомів, педагогічна технологія у нашому дослідженні передбачає системність, послідовність, керованість та прогнозований результат. У контексті фізичного виховання технологія формування позитивної мотивації спрямована не лише на активізацію інтересу до уроків, а й на формування внутрішньої установки на систематичну рухову активність і здоровий спосіб життя.

У нашому дослідженні технологію формування мотивації ми розглядали як систему взаємопов'язаних компонентів, а саме: цільового; змістового; мотиваційного; діяльнісного; результативного.

Цільовий компонент передбачає формування у школярів: позитивне ставлення до фізичної культури; стійкий інтерес до занять; внутрішню мотивацію до рухової активності; потребу у фізичному самовдосконаленні. Цільовий компонент визначає загальну спрямованість усієї педагогічної роботи.

Змістовий компонент передбачає добір такого навчального матеріалу, який є цікавим, доступним і значущим для учнів. Дослідження показують, що мотивація зростає, якщо зміст занять: відповідає віковим інтересам учнів; має варіативний характер; включає сучасні види рухової активності; забезпечує можливість вибору [3].

Саме тому в сучасній практиці дедалі частіше використовуються варіативні модулі, серед яких: флорбол; алтимат-фризбі; фітнес-технології; функціональний тренінг; елементи воркауту. Таке оновлення змісту сприяє підвищенню інтересу учнів до занять.

У нашому дослідженні технологія формування мотивації учнів старших класів до занять фізичними вправами передбачає кілька етапів.

Перший (діагностичний) етап передбачає виявлення рівня мотивації учнів. На цьому етапі використовуються: анкетування; опитування; бесіди; педагогічне спостереження. Діагностика дає змогу визначити: провідні мотиви учнів; рівень інтересу до занять; причини низької мотивації [6].

Наприклад, серед типових причин зниження мотивації старшокласників часто можна було виявити: одноманітність уроків; відсутність вибору; страх невдачі; невідповідність навантаження можливостям учня.

На проектувальному етапі на основі результатів діагностики необхідно визначати педагогічні засоби формування мотивації. На цьому етапі плануються: методи роботи; добір вправ; мотиваційні прийоми; форми занять. Проектування базується на індивідуальному та диференційованому підходах.

Практичний етап передбачає безпосередню реалізацію технології. Основними засобами формування позитивної мотивації виступають: створення ситуації успіху. Ситуація успіху є одним із найефективніших мотиваційних механізмів. *Учень має відчувати*: що він може впоратися; що його досягнення помітні; що зусилля мають результат. Це формує за переконанням Качан О. А. впевненість і підсилює внутрішню мотивацію [4].

Для старшокласників особливо значущою є можливість вибору. Наприклад, учень може обирати: варіативний модуль; тип вправ; рівень складності завдання. Право вибору підсилює відчуття автономії. У межах теорії самодетермінації Deci–Ryan автономія прямо пов'язана з внутрішньою мотивацією [7].

У нашому дослідженні ми пропонуємо ігрові та змагальні технології. Ми користувалися твердженням Пристинського В. М про те, що змагальні форми стимулюють інтерес і активність [5]. Попри вік учнів, елементи змагання залишаються потужним мотиватором. Ефективними можуть бути: командні міні-турніри; рейтингові виклики; спортивні челенджі; естафети.

Сучасні старшокласники позитивно реагують на цифрові елементи. Можуть використовуватися: фітнес-трекери; крокоміри; рухові челенджі; цифровий моніторинг результатів. Такі засоби посилювали залученість учнів до активних дій на уроках фізичної культури.

Ефективність технології формування позитивної мотивації залежить від певних педагогічних умов, які були визначені у нашому дослідженні. Особистісно орієнтований підхід враховував інтереси та потреби школярів, які є базовою умовою. Варіативність змісту передбачав різноманітніші заняття, що давало вищий мотиваційний ефект. Позитивний психологічний клімат забезпечує зростання мотивації там, де учень не боїться помилитися. Важливо було уникати: порівнянь; осуду; надмірного примусу.

Адекватне дозування навантаження давало можливість уникати перевантаження, яке часто руйнує мотивацію. Тому навантаження було: посильним; поступовим; адаптованим.

У роботі були визначені критерії сформованості позитивної мотивації. Результативність технології можна оцінювати за критеріями. Мотиваційний критерій передбачає інтерес до занять та бажання брати активну участь у фізичній активності. Когнітивний критерій передбачав усвідомлення користі фізичних вправ для здоров'я та особистісного розвитку кожного школяра. Під поведінковим критерієм ми розуміємо активність на уроках фізичної культури та участь у позакласних заходах.

Під ціннісним критерієм розуміється сформована потреба у фізичній активності. Реалізація технології має сприяти: зростанню внутрішньої мотивації; підвищенню активності учнів; покращенню відвідуваності; формуванню позитивного ставлення до фізичної культури; зростанню показників фізичної підготовленості.

Дослідження засвідчують, що системне застосування мотиваційних технологій дає кращий результат, ніж використання окремих стимулюючих прийомів.

Список використаних джерел:

1. Александров Д. Категорія «інтерес» як об'єкт протосоціологічної і соціологічної рефлексії. Київ : Інститут соціології НАН України, 2009. 197 с.
2. Аксьонов М. Теоретичні напрацювання щодо мотивації та їх впровадження в освіту підлітків. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. Вип. 3 (75). С. 295–302.
3. Артюшенко О. Формування мотивів фізичного самовдосконалення учнів середнього шкільного віку. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. №4. С.236–240.
4. Качан О. А. Цікава фізкультура в закладах загальної середньої освіти. Слов'янськ, 2022. 163 с.
5. Пристинський В. М. Мотиваційні аспекти фізичного виховання школярів. Слов'янськ, 2021. 214 с.
6. Язловецька О. В. Проблема формування мотивації учнів до занять фізичною культурою у закладах загальної середньої освіти. *Наукові записки*. 2024. № 215. С. 313–318.
7. Deci E., Ryan R. *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York : Plenum Press, 1985. 371 p.

ТАНЦЮВАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ

Олександр Мельник,

здобувач освіти 21 групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури КЗВО

«Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Марач,

спеціаліст вищої категорії, викладач кафедри музичного мистецтва

У тезах розглянуто вплив танцювальних елементів на мотивацію учнів до занять фізичним вихованням. Пояснюється, чому використання танців на уроках фізичної культури допомагає зробити заняття більш цікавими, активними та корисними для здоров'я.

У сучасний час проблема мотивації учнів до занять фізичним вихованням є дуже актуальною. Багато школярів не люблять уроки фізичної культури через одноманітні вправи та недостатню зацікавленість. Часто учні більше часу проводять за телефонами, комп'ютерами або соціальними мережами, тому рівень їхньої фізичної активності значно зменшується. Через це погіршується фізичний стан молоді, знижується витривалість та з'являються проблеми зі здоров'ям. Саме тому вчителям потрібно шукати нові сучасні методи проведення уроків фізичної культури, які будуть цікавими та зрозумілими для учнів.

Одним із таких способів є використання танцювальних елементів на уроках фізичного виховання. Танці поєднують у собі рух, музику та позитивні емоції, тому вони викликають у школярів більше зацікавленості. Учні із задоволенням беруть участь у таких заняттях, оскільки вони відрізняються від звичайних фізичних вправ. Танцювальні рухи допомагають зробити урок більш емоційним та активним [1;5].

Танцювальні вправи позитивно впливають на фізичний розвиток учнів. Під час виконання рухів розвивається координація, гнучкість, витривалість, швидкість та відчуття ритму. Також покращується постава, зміцнюються м'язи та загальний фізичний стан організму. Регулярні заняття допомагають підтримувати активний спосіб життя та сприяють зміцненню здоров'я. Особливо важливо це для сучасної молоді, яка часто веде малорухливий спосіб життя [2].

Крім фізичного розвитку, танцювальні елементи позитивно впливають і на психологічний стан школярів. Під час таких занять учні отримують позитивні емоції, стають більш відкритими та впевненими у собі. На уроках створюється дружня атмосфера, де учні можуть краще спілкуватися між собою та працювати в команді. Також танці допомагають зменшити стрес та покращити настрій. Особливо це важливо для підлітків, які часто переживають через навчання або власну самооцінку [3].

Сьогодні серед молоді популярними є сучасні танці, фітнес-аеробіка, dance fitness та ритмічні вправи. Саме тому використання таких елементів на уроках фізичної культури робить заняття більш сучасними та цікавими для учнів.

Музичний супровід також позитивно впливає на бажання брати участь у заняттях та створює хороший настрій. Завдяки цьому школярі активніше виконують вправи та краще сприймають фізичне навантаження [4].

Ще однією перевагою танцювальних елементів є те, що їх можна використовувати для учнів різного віку та рівня підготовки. Вчитель може підбирати вправи відповідно до можливостей класу та поступово ускладнювати рухи. Такі заняття не потребують дорогого обладнання, тому їх легко організувати у школі. Танцювальні вправи можна проводити як у спортивному залі, так і на свіжому повітрі.

Також танці допомагають розвивати дисципліну та уважність. Під час виконання рухів учні повинні слухати музику, запам'ятовувати послідовність вправ та працювати синхронно з іншими. Це допомагає покращити концентрацію уваги та навички роботи у колективі. Крім цього, танцювальні елементи можуть сприяти розвитку творчих здібностей та самовираження учнів.

На мою думку, використання танцювальних елементів на уроках фізичної культури є дуже ефективним способом підвищення мотивації учнів до занять фізичним вихованням. Такі уроки є більш цікавими, сучасними та емоційними. Учні не лише виконують фізичні вправи, а й отримують позитивні емоції та гарний настрій. Завдяки цьому у школярів формується позитивне ставлення до спорту та активного способу життя.

Отже, танцювальні елементи є важливим засобом підвищення мотивації учнів до занять фізичним вихованням. Вони позитивно впливають на фізичний та емоційний стан школярів, допомагають урізноманітнити уроки та зробити їх більш цікавими. Використання танцювальних вправ сприяє формуванню здорового способу життя та підвищенню інтересу молоді до фізичної активності.

Список використаних джерел:

1. Лампіка Ю., Шукатка О. Механізми формування стійкого інтересу до занять фізичною культурою учнів початкових класів // Освіта. Інноватика. Практика. 2023. Т. 11, № 6. С. 45–50.
2. Лоза Т. О. Мотиваційні пріоритети молодших школярів у процесі фізичного виховання // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 3(87). С. 290–299.

3. Надім'янова Т., Чепелюк А. Інноваційні підходи у фізичному вихованні учнів початкової школи // Молодь і ринок. 2019. № 10(177). С. 118–123.

4. Фролова О., Ярхо І. Мотивація дітей молодшого шкільного віку до занять спортом у позаурочний час // Витоки педагогічної майстерності. 2019. № 24. С. 210–214.

5. Яковлів В., Герасимишин В., Чуйко Ю. Мотиваційні пріоритети до занять фізичною культурою учнів початкової школи // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2020. № 9(28). С. 90–97 .

6. Гаврилюк П., Дмитренко С. Формування мотивації до занять фізичною культурою і спортом учнів початкової школи // Особливості викладання дисципліни «Фізичне виховання» в сучасних умовах : матеріали круглого столу. Вінниця, 2024. Вип. 6. С. 24–25.

SOFT SKILLS DEVELOPMENT IN SECONDARY SCHOOL: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Bohdana Mykhalevych,

student of Group 11 PE, majoring in 014.11 Secondary Education (Physical Education) at the Faculty of Primary Education and Physical Education of the Municipal Institution of Higher Education “Lutsk Pedagogical Institute” of Volyn Regional Council”

Scientific Supervisor – Valentyna Tryndiuk, PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Philology Department of the Municipal Institution of Higher Education “Lutsk Pedagogical Institute” of Volyn Regional Council”

This paper theoretically substantiates the integration of soft skills in secondary education. It analyzes the roles of Social and Emotional Learning (SEL) and resilience in crisis conditions. Furthermore, it provides practical recommendations for implementing the "8Cs" methodology and collaborative skills to foster students' holistic personality development and future success.

In today's globalized world, characterized by high levels of uncertainty, the traditional educational paradigm is undergoing a profound transformation. For adolescents in secondary education, academic knowledge alone is no longer a sufficient

guarantee of success, as the labor market and social life demand high adaptability and emotional intelligence. The cultivation of soft skills at this particular stage is critical, as it coincides with a period of intense personality formation and the search for identity. Consequently, integrating psychological resilience and interpersonal skills into the curriculum is a prerequisite for fostering a viable and thriving future generation.

Social and Emotional Learning (SEL) is viewed as a fundamental process through which students acquire the ability to understand their emotions, demonstrate empathy, make responsible decisions, and maintain positive interpersonal relationships. In secondary school, this process takes on particular importance as adolescents confront new social challenges and hormonal shifts.

As renowned educational researcher Sir Ken Robinson aptly notes: “We have to create environments where children feel that their ideas matter and where mistakes are seen as necessary stepping stones to deeper understanding. Education should be directed towards the holistic development of the human being, not just the training of their intellect” [1, p. 54]. This reinforces the notion that SEL is not merely a supplementary subject but an atmosphere in which the child flourishes.

Practical Application of SEL: an effective tool in middle-grade classrooms is the implementation of "daily check-ins," during which students learn to identify their emotional state. Teachers can utilize the "Emotion Wheel" to discuss the motivations of figures in literature or history lessons. This allows for the translation of theoretical psychological knowledge into the realm of practical experience, thereby enhancing critical self-awareness.

In modern pedagogy, the concept of "resilience" is defined as an individual's capacity to maintain stability and recover from stressful events. For Ukrainian students, this concept has gained exceptional relevance due to the necessity of learning amidst war and social instability.

According to research highlighted in UNICEF reports: “The development of durable skills in children aged 10–14 directly depends on their capacity for self-regulation. A child who possesses resilience skills is better able to concentrate on complex academic tasks and exhibits lower levels of assessment anxiety” [4, p. 18].

Practical Application of Resilience: it is essential to cultivate a "Growth Mindset" in secondary school. Practically, this is achieved by shifting the assessment system: the focus is placed on progress rather than errors. Teachers should establish "psychological comfort zones" where students can attempt highly challenging tasks, knowing that failure will not result in condemnation but will instead serve as an opportunity for analysis and a renewed attempt.

The "8Cs" Methodology in the Context of 21st-Century Competencies. The "8Cs" methodology is a comprehensive model integrating eight key areas of student development: Critical Thinking, Creativity, Communication, Collaboration, Computer Literacy, Cultural Awareness, Career Skills, and Capacity to Manage One's Own Learning.

Ken Robinson and Lou Aronica emphasize that modern schooling must move away from the industrial "assembly line" model [2, p. 112]. The "8Cs" methodology precisely allows for the individualization of learning, rendering it applied and relevant.

Practical Application of the "8Cs": this methodology is most effectively realized through Project-Based Learning (PBL). For instance, while studying geography or ecology, students may develop a "Green School" project. Here, they employ critical thinking (problem analysis), creativity (searching for solutions), computer literacy (creating presentations), and communication (project defense).

Collaboration in the secondary school educational process is more than mere group work where each individual performs their part. It is a synergistic interaction aimed at creating a collective intellectual product.

In their guide on soft skills development, S. Vasylieva and Yu. Olshana state: "For an adolescent, soft skills are best formed through practical activities where they are compelled to negotiate, delegate, and remain accountable to the group. It is within a team that a child learns to perceive the value of another person as a partner rather than a competitor" [3, p. 45].

Practical Application of Collaboration: a poignant example is the "Collaborative Drawing" exercise. Students work in pairs or groups with a single sheet of paper and one constraint: no talking during the process. They must sense their partner's

movements, adapt to their style, and create a unified composition together. This fosters non-verbal communication and empathy, which are the cornerstones of collaboration.

In conclusion, the formation of soft skills in secondary school is a multifaceted process that requires educators to possess not only subject matter expertise but also a mastery of psychological tools. Social and emotional learning provides the groundwork for emotional stability; resilience ensures viability in turbulent times; and the "8Cs" methodology, along with collaborative skills, arms the student with the instruments for successful societal integration. Thus, the modern secondary school must evolve beyond a mere information transfer point into a space for the formation of a holistic personality prepared for the challenges of the future.

References

1. Brackett M. *Permission to Feel: Unlocking the Power of Emotions to Help Our Kids, Ourselves, and Our Society Thrive*. London : Yellow Kite, 2020. 304 p.
 2. Dweck C. S. *Mindset: The New Psychology of Success*. Updated ed. New York : Ballantine Books, 2016. 320 p.
 3. OECD. *Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What It Means in School*. Paris : OECD Publishing, 2019. 164 p. URL: <https://doi.org/10.1787/62212c37-en>
 4. Litopys Publishing House Robinson K., Aronica L. *Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education* / trans. from English H. Leliv. 2nd ed. Kyiv : Litopys, 2021. 256 p. (Original work published 2015).
 5. Robinson K., Robinson K. *Imagine If: Creating a Future for Us All*. London : Penguin Books, 2022. 224 p.
 6. UNICEF Ukraine *Formation of Social-Emotional Skills and Resilience in Adolescents under Martial Law [Formuvannia sotsialno-emotsiinykh navychok ta zhittiistiikosti u pidlitkiv v umovakh voiennoho stanu]* : report. Kyiv : UNICEF, 2025. 45 p.
 7. Vasylieva S., Olshana Yu. *Innovative Gaming Practices in Education [Innovatsiini ihrovi praktyky v osviti]*. Kharkiv : [s. n.], 2021. 98 p.
 8. Vasylieva S., Olshana Yu. *Soft Skills: Theoretical and Practical Foundations of Flexible Skills Formation in Modern Schools [Teoretychni ta praktychni osnovy formuvannia hnuchkykh navychok u suchasni shkoli]* : methodological manual. Kharkiv : Osnova, 2022. 120 p.
 9. Wagner T. *The Global Achievement Gap: Why Even Our Best Schools Don't Teach the New Survival Skills Our Children Need – and What We Can Do About It*. Revised ed. New York : Basic Books, 2014. 352 p.
- World Economic Forum *Soft Skills for the Future of Work* : briefing paper. Geneva : WEF, 2023. 38 p. URL: <https://www.weforum.org/reports/soft-skills-future-of-work>

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Милана Мінакова,

студентка групи К 13-23 спеціальності 013 Початкова освіта педагогічного відділення ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ»

Науковий керівник – Олена Муращенко, *кандидат педагогічних наук, викладач фахових дисциплін*

У статті розглянуто проблему розвитку критичного мислення молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Обґрунтовано значення критичного мислення як однієї з ключових компетентностей сучасної освіти. Проаналізовано потенціал курсу щодо формування в учнів умінь аналізувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формулювати власні висновки. Доведено, що використання активних методів навчання, дослідницьких завдань і рефлексивної діяльності сприяє ефективному розвитку критичного мислення молодших школярів.

У сучасному інформаційному суспільстві критичне мислення виступає однією з базових навичок, що забезпечує здатність особистості аналізувати, оцінювати та синтезувати інформацію. Його формування розпочинається ще в ранньому дитинстві, коли дитина здійснює перші елементарні вибори та приймає прості рішення. З віком ці рішення ускладнюються та набувають більш усвідомленого характеру, що вимагає сформованих умінь аналізу, порівняння та аргументації. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема розвитку критичного мислення в учнів початкової школи, зокрема в умовах реалізації інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проблема розвитку критичного мислення знайшла відображення у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема К. Баханова, Л. Білецької [2, с. 66], І. Дорожко [1, с. 52], І. Зязюна, Л. Колток [2], С. Терно [3] та ін. Теоретичні

засади критичного мислення, його структуру та особливості досліджували Б. Блум, Д. Дьюї, Р. Джонсон, Д. Клустер, К. Мередіт, Д. Стіл та ін.

Метою дослідження є обґрунтування шляхів розвитку критичного мислення молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», зокрема під час організації активної пізнавальної діяльності, формування вмінь аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» має значний потенціал для розвитку критичного мислення, оскільки поєднує зміст кількох освітніх галузей, зокрема: природничої, соціальної, громадянської та здоров'язбережувальної.

Реалізація змісту курсу ґрунтується на компетентнісному та діяльнісному підходах, що передбачає активну участь учнів у навчальному процесі. Особливу роль відіграє застосування дослідницького методу навчання, який сприяє формуванню вмінь аналізувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та самостійно знаходити способи розв'язання проблемних завдань.

У процесі вивчення курсу «Я досліджую світ» доцільно застосовувати різноманітні форми організації діяльності молодших школярів та активні методи навчання. Такі методи актуалізують пізнавальну діяльність, розвивають уміння аргументувати власну думку та критично оцінювати інформацію.

Важливим компонентом розвитку критичного мислення є рефлексивна діяльність. Її організація можлива під час проведення ранкових зустрічей, використання вправ на самооцінку та визначення емоційного стану. Це сприяє усвідомленню учнями власного досвіду, формуванню навичок саморефлексії та відповідального ставлення до навчання.

Крім того, створення позитивного психологічного клімату в класі забезпечує відкритість учнів до висловлення власних думок, знижує страх помилки та стимулює активну участь у навчальному діалозі.

Отже, інтегрований курс «Я досліджую світ» створює сприятливі умови для розвитку критичного мислення молодших школярів. Це досягається завдяки

інтеграції змісту навчання, використанню діяльнісного підходу та впровадження активних методів навчання.

Формування критичного мислення забезпечує не лише успішність навчання, а й підготовку учнів до свідомої життєвої діяльності, здатності приймати обґрунтовані рішення та орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

Список літератури:

1. Дорожко І., Туріщева Л. Особливості розвитку критичного мислення молодших школярів у процесі відгадування загадок. *Освіта та суспільство*. 2019. № 1 (95). С. 52–59.

2. Колток Л., Білецька Л. Критичне мислення молодших школярів як психолого-педагогічний феномен. *Молодь і ринок*. 2019. № 9 (176). С. 66–70.

3. Терно С.О. Теорія розвитку критичного мислення: посібник для вчителя. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 105 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Яна Мосійчук,

здобувачка освіти спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Фаловська, доцент кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти

У дослідженні розглянуто особливості реалізації індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Результати проведеного експерименту підтвердили, що адаптація методів і засобів фізичного виховання сприяє підвищенню рухової активності, позитивної мотивації та соціальної взаємодії учнів.

Сучасний розвиток освіти в Україні характеризується активним упровадженням інклюзивного підходу, який передбачає забезпечення рівних можливостей для навчання та всебічного розвитку всіх дітей незалежно від їхніх психофізичних особливостей. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема організації фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами, оскільки саме рухова активність є важливим чинником зміцнення здоров'я, соціалізації та гармонійного розвитку особистості.

Фізичне виховання дітей з особливими освітніми потребами потребує переосмислення традиційних підходів до організації освітнього процесу. Використання однакових методів і навантажень для всіх учнів не забезпечує належної ефективності навчання, оскільки не враховує індивідуальних можливостей, потреб та темпу розвитку кожної дитини. Саме тому важливого значення набуває реалізація індивідуального підходу, який дозволяє адаптувати зміст, методи та форми фізичного виховання відповідно до особливостей учнів [1].

Індивідуальний підхід у процесі фізичного виховання сприяє не лише підвищенню ефективності засвоєння рухових умінь і навичок, а й формуванню позитивної мотивації до занять, розвитку впевненості у власних можливостях та створенню комфортного емоційного середовища. Особливого значення він набуває в умовах інклюзивного навчання, де педагог має забезпечити активну участь кожної дитини у спільній діяльності, уникаючи ситуацій ізоляції чи перевантаження [2].

А. Hidayat зі співавт. наголошує, що ефективність інклюзивного фізичного виховання безпосередньо залежить від рівня індивідуалізації навчання та адаптації освітнього середовища до потреб учнів. У науковій праці підкреслюється, що використання адаптованих педагогічних стратегій, модифікація рухової діяльності, диференціація фізичного навантаження та застосування інклюзивних моделей навчання сприяють підвищенню рівня залученості дітей з особливими освітніми потребами до занять фізичною культурою, покращують їх соціалізацію та емоційний стан. Водночас серед

основних проблем науковці виокремлюють недостатню підготовленість педагогів до роботи в умовах інклюзії та потребу у вдосконаленні методичного забезпечення освітнього процесу [3].

Окрему увагу сучасні науковці приділяють необхідності переходу від традиційної моделі фізичного виховання до адаптивного та особистісно орієнтованого підходу, який враховує психофізичні особливості кожної дитини. У дослідженні G. Iedynaka та співавт. наголошується, що ефективна організація фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами повинна ґрунтуватися на принципах індивідуалізації, мотиваційної підтримки, безпечності та створення позитивного емоційного середовища. Доведено, що саме індивідуальний підхід сприяє підвищенню рівня рухової активності, формуванню позитивного ставлення до занять фізичною культурою та забезпечує більш успішну інтеграцію дітей у колектив однолітків [4].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів реалізації індивідуального підходу у фізичному вихованні дітей з особливими освітніми потребами, а також потребою вдосконалення професійної підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Саме тому проблема створення умов для повноцінного залучення таких дітей до рухової діяльності є важливим напрямом сучасних педагогічних досліджень.

У процесі проходження педагогічної практики на базі Комунального закладу загальної середньої освіти «Луцький ліцей №21 імені Михайла Кравчука Луцької міської ради» нами було проведено експериментальне дослідження, спрямоване на перевірку ефективності використання індивідуального підходу під час занять фізичною культурою з дітьми, які мають особливі освітні потреби. У дослідженні взяли участь 12 учнів ООП з різних класів. У ході спостереження встановлено, що адаптація фізичних вправ відповідно до можливостей учнів, диференціація навантаження та використання елементів ігрової діяльності сприяли підвищенню активності дітей, покращенню їх емоційного стану та зацікавленості у виконанні завдань. Зокрема, кількість учнів, які активно брали участь у виконанні вправ, зросла з 41,7 % до 75,0 %, а рівень позитивного

ставлення до занять фізичною культурою підвищився з 50,0 % до 83,3 %. Особливо помітними були зміни у дітей, які на початковому етапі демонстрували невпевненість або уникали активної участі у спільній діяльності.

Аналіз результатів експерименту засвідчив, що реалізація індивідуального підходу позитивно впливає не лише на рівень рухової активності учнів, а й на формування сприятливого психологічного клімату в колективі. Після впровадження адаптованих методів навчання 66,7 % учнів стали охочіше брати участь у командних вправах, а 58,3 % продемонстрували вищий рівень самостійності під час виконання завдань. Крім того, спостерігалось зниження проявів тривожності та невпевненості у дітей, що позитивно вплинуло на їхню взаємодію з однолітками. Отримані результати підтверджують доцільність використання індивідуалізованих методів навчання у фізичному вихованні дітей з особливими освітніми потребами та свідчать про важливу роль учителя у створенні безпечного й підтримувального освітнього середовища.

Отже, результати дослідження підтвердили, що реалізація індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами сприяє підвищенню їхньої рухової активності, позитивної мотивації до занять, емоційного комфорту та ефективнішій соціальній взаємодії в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Література та джерела:

1. Гук А., Боднар І. Основні проблеми інклюзивного фізичного виховання дітей з особливими потребами. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 7–15. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264512>
2. Курівський Я., Єдинак Г. Рухова активність дітей з особливими освітніми потребами у процесі змішаного навчання: стан та тенденції. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2024. № 28(4). С. 216–223. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2023>
3. Hidayat R. A., Ihsan F., Nugroho S., Edmizal E. Inclusive physical education learning strategies for students with special needs in senior high schools: A literaturereview. *Jurnal Pendidikan Jasmani Indonesia*. 2024. № 20(1). P. 65-79. <https://doi.org/10.21831/jpji.v20i1.73462>
4. Iedynak G, Naumchuk V, Paykush M, Shanta I, Kozibroda L. Inclusive physical education in the individualization of the educational process based on the control of emotional processes in students with disabilities resulting from the war.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олександра Огребчук,

*студентка 4 ДО групи, спеціальності 012 Дошкільна освіта,
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій*

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Тетяна Яцик, *викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик*

У тезах розкрито сутність та значення естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку як важливого складника гармонійного розвитку особистості. Охарактеризовано основні завдання естетичного виховання, зокрема формування естетичних почуттів, смаків, уявлень про красу та творчих здібностей дітей.

Естетичне виховання є важливою складовою всебічного розвитку особистості, оскільки воно спрямоване на формування здатності сприймати, розуміти і створювати прекрасне у навколишньому світі. Особливої актуальності естетичне виховання набуває в дошкільному віці, адже саме в цей період відбувається інтенсивне становлення емоційної сфери дитини, її ціннісних орієнтацій та основ світогляду.

У науковій літературі естетичне виховання розглядається як цілеспрямований педагогічний процес формування естетичних почуттів, смаків, ідеалів і здатності до творчої діяльності. За визначенням учених, естетичне виховання передбачає розвиток у дитини здатності емоційно відгукуватися на прояви краси в природі, мистецтві, людських взаєминах і праці [1].

Дошкільний вік є сенситивним періодом для формування естетичного сприймання. У цей час діти відзначаються підвищеною емоційністю, вразливістю до яскравих образів, кольорів, звуків і форм. Вони здатні безпосередньо й широко реагувати на красу навколишнього світу, що створює сприятливі умови для розвитку їхніх естетичних почуттів [2].

Сутність естетичного виховання полягає у формуванні гармонійної особистості, яка не лише сприймає красу, а й прагне до її створення. Це передбачає розвиток таких компонентів:

- естетичного сприймання;
- емоційно-ціннісного ставлення до дійсності;
- естетичних суджень і смаків;
- творчих здібностей [1].

Кращу візуалізацію цих компонентів відображена в Рис. 1.

Рис. 1. Структура естетичного виховання

Важливо зазначити, що естетичне виховання тісно пов'язане з іншими напрямками розвитку дитини – моральним, інтелектуальним, трудовим. Через сприймання прекрасного формується ставлення до людей, природи, результатів праці, що сприяє вихованню гуманістичних цінностей та етичних норм поведінки [3].

Значення естетичного виховання в старшому дошкільному віці полягає також у розвитку творчого потенціалу дитини. У процесі художньої діяльності діти вчаться виражати свої думки, почуття та переживання, що сприяє розвитку

уяви, фантазії та образного мислення. Це, у свою чергу, позитивно впливає на загальний психічний розвиток особистості [2].

Особливу роль у естетичному вихованні відіграє середовище, у якому перебуває дитина. Естетично організований простір, наявність художніх матеріалів, доступ до творів мистецтва стимулюють розвиток естетичних потреб і інтересів. Вихователь має створювати умови, які сприятимуть активному залученню дітей старшого дошкільного віку до різних видів художньої діяльності [1].

Ефективність естетичного виховання залежить від системності та цілеспрямованості педагогічного впливу. Важливо не лише ознайомлювати дітей з явищами мистецтва, а й формувати в них здатність до емоційного переживання, оцінювання та творчого відтворення прекрасного. При цьому значну роль відіграють індивідуальні особливості дітей, їхній рівень розвитку, інтереси та потреби [2].

Таким чином, естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку є складним і багатограним процесом, спрямованим на формування емоційно-ціннісного ставлення до світу, розвиток творчих здібностей та здатності до сприймання і створення прекрасного. Його значення полягає у забезпеченні гармонійного розвитку особистості та підготовці дитини до повноцінного життя в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Красовська О. О. Технології викладання освітньої галузі «Мистецтво». Перероблене і доповнене видання. Львів: Новий світ – 2000. 2020. 154 с.
2. Кривоніс М.Л. Образотворча діяльність. Середній вік: Посібник / М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. Харків: «Ранок», 2021. 208 с.
3. Дроботій О.Л., Кривоніс М.Л.. Образотворча діяльність. Старший вік: посіб. Харків: Ранок, 2019.208с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Софія Оласюк, Дарина Денисюк,

студентки групи 3-А спеціальності 013 Початкова освіта відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Алла Хомярчук, викладач вищої категорії

У тезах розглянуто теоретичні та практичні аспекти організації навчальних екскурсій у межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Окреслено їх види, особливості організації та значення для розвитку компетентностей здобувачів освіти початкової школи.

Сучасна початкова освіта, спрямована на реалізацію засад Нової української школи, орієнтується на компетентнісний підхід, що передбачає застосування знань у реальних життєвих ситуаціях. Однією з найефективніших форм організації навчання, яка дає змогу поєднати теоретичний матеріал із практичними спостереженнями, є навчальна екскурсія. У межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» екскурсії набувають особливого значення, оскільки курс передбачає безпосереднє дослідження здобувачами освіти природного та соціального середовища. Попри це, питання методики організації та проведення навчальних екскурсій залишаються недостатньо опрацьованими у практиці сучасної початкової школи.

Аналіз досліджень. Питання використання екскурсій у навчанні розглядалися у працях В. Сухомлинського, який наголошував на визначальній ролі природи та живого спілкування з навколишнім світом у розвитку особистості дитини. Сучасні науковці також приділяють значну увагу цій темі. Н. Бібік зазначає, що ефективне впровадження концепції Нової української школи неможливе без застосування активних форм навчання, зокрема екскурсійної діяльності [1]. Методичні засади організації навчання в рамках

інтегрованого курсу «Я досліджую світ», включно з проведенням екскурсій, обґрунтовано у працях Т. Гільберг, С. Тарнавської та Н. Павич [2].

Мета тез – розкрити сутність навчальної екскурсії як форми організації навчально-пізнавальної діяльності, окреслити її види та особливості організації в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу. Навчальна екскурсія – це форма організації навчально-виховного процесу, яка передбачає безпосереднє ознайомлення здобувачів освіти з об'єктами та явищами реального світу у природному або штучно створеному середовищі [2]. На відміну від традиційного уроку, проведення якого обмежено класною кімнатою, екскурсія виводить навчання за її межі й дозволяє школярам спостерігати, досліджувати та пізнавати навколишній світ безпосередньо – у природі, музеї, на підприємстві чи в громаді. Саме тому екскурсії є невід'ємним складником інтегрованого курсу «Я досліджую світ», навчальна програма якого передбачає систематичне дослідження здобувачами освіти природного, соціального та технологічного середовища.

У практиці початкової школи виокремлюють кілька основних видів навчальних екскурсій. За змістом розрізняють: природничі екскурсії (спостереження за явищами природи, рослинним і тваринним світом, сезонними змінами), краєзнавчі (ознайомлення з історією, культурою, пам'ятками рідного краю), виробничі (відвідування підприємств, установ, ознайомлення з різними видами праці) та екологічні (формування дбайливого ставлення до природи, дослідження стану довкілля). За місцем у навчальному процесі екскурсії поділяють на вступні (проводяться на початку вивчення теми для формування первинних уявлень), поточні (під час опрацювання теми для конкретизації знань) та підсумкові (після вивчення теми для узагальнення й систематизації набутих знань) [2, с. 48]. Кожен із видів виконує свою дидактичну функцію та обирається вчителем залежно від мети і змісту навчального матеріалу.

Ефективна організація навчальної екскурсії передбачає три взаємопов'язані етапи. Підготовчий етап включає визначення мети й завдань

екскурсії, вибір об'єкта, попереднє ознайомлення вчителя з місцем проведення, розробку маршруту, підготовку завдань для здобувачів освіти та інструктаж з правил безпеки. Основний етап передбачає безпосереднє проведення екскурсії: спостереження, дослідницькі завдання, збір інформації та матеріалів, роботу в парах або групах. Важливо, щоб школярі були активними учасниками процесу, а не пасивними спостерігачами. Заключний етап – це обговорення результатів, систематизація спостережень, виконання творчих завдань (малюнки, описи, міні-проекти) та рефлексія. Саме на цьому етапі відбувається закріплення та усвідомлення здобутих знань.

Значення навчальних екскурсій для розвитку здобувачів освіти початкової школи є багатоаспектним. По-перше, вони сприяють формуванню цілісного образу світу та розвитку природничо-наукової компетентності. По-друге, екскурсії активізують спостережливість, увагу, пам'ять та логічне мислення школярів – уміння аналізувати побачене, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. По-третє, вони розвивають соціальні та комунікативні вміння: здобувачі освіти навчаються взаємодіяти в команді, слухати одне одного, формулювати та висловлювати власні думки. По-четверте, безпосередній контакт із реальними об'єктами та явищами підвищує мотивацію до навчання, формує стійкий пізнавальний інтерес. Н. Бібік підкреслює, що емоційно насичений досвід, здобутий у реальному середовищі, є значно ефективнішим для формування ключових компетентностей, ніж засвоєння готових знань у межах класу [1, с. 93].

Висновки. Навчальна екскурсія є важливою та дидактично ефективною формою організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти початкової школи в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Різноманіття видів екскурсій дозволяє вчителю гнучко добирати їх відповідно до навчальної програми та вікових особливостей школярів. Дотримання триетапної структури організації – підготовка, проведення, підсумок – є запорукою результативності екскурсії. Систематичне впровадження екскурсій у навчальний процес сприяє формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти,

підвищує їхній пізнавальний інтерес та забезпечує кращу якість засвоєння навчального матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Нова українська школа. Порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 208 с.
2. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. В., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2019. 256 с.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ПАТРІОТИЗМУ І НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ КРАЄЗНАВСТВА

Діана Осадчук,

студентка КЗВО «Луцький педагогічний інститут»

Волинської обласної ради

Науковий керівник – Алла Хомярчук, викладачка-методистка

У статті розкрито сучасні підходи до формування патріотизму та національної свідомості дітей через призму краєзнавчої діяльності. Акцентовано увагу на переході від репродуктивних методів навчання до активного дослідження локальної історії. Визначено роль краєзнавства як інструменту соціалізації та самоідентифікації особистості в умовах глобалізаційних викликів.

Процес становлення сучасної української освіти неможливо уявити без глибокої рефлексії над питаннями національної ідентичності та патріотичного виховання. У часи докорінних суспільно-політичних трансформацій та боротьби за державну цілісність, виховання свідомого громадянина стає не просто педагогічним завданням, а питанням національної безпеки. Провідним механізмом у цій системі виступає краєзнавство - унікальний синтетичний напрям, що дозволяє дитині інтегрувати знання про минуле свого народу з

особистим досвідом проживання на конкретній території. Патріотизм, за своєю суттю, не може бути абстрактним; він завжди має конкретне коріння, прив'язане до певної місцевості, родини, вулиці чи рідного міста.

Фундаментальні засади цього процесу були закладені в українській етнопедagogіці та розвинуті видатними постатями нашої науки. Зокрема, Василь Сухомлинський розглядав краєзнавство як шлях до «виховання серця» [1]. Він стверджував, що дитина, яка не навчилася бачити красу в рідному джерелі чи поважати історію старого дуба на околиці села, не зможе досягнути величі цілої країни. Для нього природа і побут рідного краю були першою «книгою», за якою малюк вчиться читати світ. Не менш важливою є спадщина Софії Русової, яка в основу своєї концепції ставила принцип народності. Вона наголошувала, що навчання має відбуватися в середовищі, максимально наближеному до національних традицій, де вивчення локальних звичаїв та фольклору стає природним засобом формування національної душі.

Сьогодні ці ідеї набувають нового звучання в контексті Нової української школи (НУШ). Краєзнавство перестає бути лише факультативом або додатковим параграфом у підручнику історії; воно стає наскрізною лінією, що пронизує всі освітні галузі від мовно-літературної до природничої. Основна філософія сучасного підходу полягає в тому, що національна свідомість формується через дію та емоційне залучення. Дитина має відчувати себе не просто споживачем інформації про минуле, а спадкоємцем великої культурної традиції. Це вимагає від педагога відмови від сухих лекційних методів на користь живого діалогу з історією свого регіону.

Особливого значення набуває формування ціннісних орієнтацій. Вивчення рідного краю дозволяє дитині зрозуміти складну структуру національної пам'яті. Через знайомство з пам'ятками архітектури, мистецтва та природи, учні усвідомлюють тяглість поколінь та неперервність українського державотворення. Краєзнавча робота створює міцний емоційний зв'язок між особистістю та державою, де «своє» сприймається як найвища цінність. Це закладає фундамент для розвитку громадянської відповідальності, адже

розуміння унікальності своєї «малої батьківщини» природно переростає в готовність захищати та розбудовувати велику Україну. Таким чином, краєзнавство стає першим етапом великого шляху самоідентифікації, де через пізнання локального формується масштабне бачення національної ідеї.

Наукова та практична новизна сучасного краєзнавства в освітньому процесі полягає у докорінній зміні ролі учня: від пасивного слухача до активного дослідника та творця контенту. В умовах цифрової трансформації суспільства краєзнавча робота набуває нових форм, де традиційні методи поєднуються з високими технологіями. Одним із найбільш перспективних напрямів є цифровий сторітелінг - створення дітьми власних медіапроектів (відеосе, подкастів, цифрових виставок) про історію своєї громади, видатних земляків або архітектурні пам'ятки [2]. Це дозволяє перетворити складний історичний матеріал на зрозумілу та близьку для покоління «альфа» форму, інтегруючи патріотичне виховання з розвитком ІТ-компетентностей.

Особливого значення сьогодні набуває педагогіка пам'яті, яка фокусується на дослідженні мікроісторії. Новизна підходу полягає у використанні методу «усної історії» - фіксації спогадів очевидців сучасних подій, зокрема захисників України, волонтерів та внутрішньо переміщених осіб. Коли дитина бере інтерв'ю у сучасного героя, який живе на сусідній вулиці, поняття патріотизму стає для неї відчутним і позбавленим фальші. Такі дослідження формують соціокультурну стійкість та допомагають дитині вибудовувати власну ідентичність на засадах правди та безпосереднього досвіду. Крім того, інноваційним елементом є використання технологій доповненої та віртуальної реальності. Створення віртуальних екскурсій зруйнованими або втраченими об'єктами культурної спадщини регіону дає учням змогу відчути себе реставраторами національної пам'яті та усвідомити цінність кожної деталі рідного ландшафту[5].

Важливим аспектом сучасного краєзнавства є його вихід за межі шкільного кабінету в простір громади. Соціальне проектування на основі краєзнавчого матеріалу дозволяє дітям долучатися до реальних справ: розробки туристичних

маршрутів, встановлення інформаційних табличок з QR-кодами біля пам'яток, участі в екологічних акціях зі збереження заповідних зон рідного краю [4]. Це формує дієвий патріотизм - готовність не лише пишатися минулим, а й брати відповідальність за теперішнє та майбутнє своєї місцевості. Краєзнавча діяльність у такому форматі стає майданчиком для розвитку критичного мислення, оскільки учні вчаться працювати з першоджерелами, аналізувати суперечливі історичні факти та протистояти маніпуляціям і дезінформації.

Отже, сучасне краєзнавство – це потужний інструмент формування національної свідомості, що базується на синтезі традицій та інновацій. Воно дозволяє виховати особистість, яка чітко усвідомлює своє коріння, поважає культурне різноманіття свого регіону та водночас відчуває себе невід'ємною частиною єдиної європейської України [3]. Через пізнання «малої батьківщини» дитина приходить до розуміння великої національної ідеї, де патріотизм проявляється у щоденній свідомій дії та глибокій повазі до своєї ідентичності. Системна краєзнавча робота забезпечує тяглість поколінь і стає запорукою збереження національного генетичного коду в глобалізованому світі.

Література та джерела:

1. Методичні рекомендації: форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання дітей та молоді у сучасній системі виховної роботи школи. На Урок: освітній портал. 2019. URL: <https://surl.li/bbrspu> (дата звернення: 20.04.2026).

2. Національно-патріотичне виховання - пріоритетний напрям виховної роботи. *Всеосвіта*. 2023. URL: <https://surl.li/ksluow> (дата звернення: 20.04.2026).

3. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства. *На Урок: освітній портал*. 2022. URL: <https://surl.li/ltsise> (дата звернення: 20.04.2026).

4. Калита Н. В. Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2021. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/248333> (дата звернення: 20.04.2026).

5. Мачуський В. В. Національно-патріотичне виховання учнів у закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2024. Вип. 28(2). С. 32–45. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746346/1/137-Текст%20статті-288-1-10-20241219.pdf> (дата звернення: 20.04.2026).

6. Горбатюк О. В. Національно-патріотичне виховання учнів у контексті сучасних викликів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. URL: <https://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/283870> (дата звернення: 20.04.2026).

ВПЛИВ АРТТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Анна Остапук,

*студентка 21 ПО групи спеціальності Початкова освіта факультету
початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

**Наукова керівниця – Марія Козігора, доктор філософії зі
спеціальності Психологія, старший викладач кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти**

У тезах розкрито вплив арттехнологій на розвиток комунікативної компетентності особистості. Проаналізовано значення творчих методів у формуванні мовлення, емоційного інтелекту, навичок взаємодії та самовираження. Наведено приклади використання арттехнологій у сучасному освітньому процесі.

Сучасний вектор розвитку освіти спрямований на відхід від репродуктивної передачі знань на користь формування цілісної особистості, здатної до адаптивної комунікації, креативного партнерства та успішної самоактуалізації. У межах реалізації стратегії Нової української школи особливий пріоритет надається розвитку ключових компетентностей, де комунікативна складова визначена як одна з визначальних [5].

На нашу думку, важливу роль у розвитку комунікативної компетентності відіграють саме арттехнології, оскільки вони створюють умови для творчого самовираження, відкритого спілкування та емоційної взаємодії між учасниками освітнього процесу. Арттехнології поєднують мистецтво, творчість, гру та педагогічні методи, завдяки чому навчання стає емоційно насиченим і сприяє активній комунікації.

О. Вознесенська та Л. Мовчан зазначають, що творчі методики допомагають людині безпечно висловлювати емоції, налагоджувати контакт з

іншими людьми та розвивати навички спілкування. Автори підкреслюють, що через малювання, музику, театралізацію чи казкотерапію дитина легше передає власні переживання та вчиться взаємодіяти у групі [1, с. 82].

Навчаючись в інституті я проходжу різні види практики на кожній з них, на заняттях я мала змогу спостерігати, що використання арттехнологій значно активізує мовлення молодших школярів. Наприклад, під час створення спільного малюнка або колажу діти навчаються домовлятися між собою, висловлювати пропозиції, слухати одне одного та аргументувати власну думку. Такі види роботи формують культуру спілкування та взаємоповагу.

Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін, який буде креативно підходити до освітнього процесу учнів і використовувати в своїй роботі новітні технології і готувати власні авторські програми, методи, стратегії.

Одним із найпопулярніших методів роботи з молодшими школярами є саме метод казкотерапії. Адже саме цей метод має велику кількість переваг, над усіма іншими новітніми методиками, бо казка супроводжує людину протягом усього життя. Казкотерапія – це «один з напрямів арт-терапії, метод у якому казкова форма застосовується для інтеграції особистості, розвитку її творчих здібностей, удосконалення взаємодії з навколишнім світом». Мета казкотерапії полягає в усвідомленні дитиною своєї внутрішньої гармонії, своєї єдності, у злагодженості себе і навколишнього світу, розвитку творчих і адаптивних навичок, удосконалення способів взаємодії з навколишнім світом. Використання цього методу дає педагогам можливість допомогти дітям справитись зі своїми проблемами, відновити їх емоційну рівновагу чи усунути наявні порушення поведінки сприяти інтелектуальному розвитку, процесу активізації ресурсів, потенціалу особистості [3, с. 21].

Не менш важливу роль у розвитку комунікативної компетентності відіграє театральна діяльність. Н. Миропольська підкреслює, що драматизація розвиває виразність мовлення, навички невербальної комунікації, вміння працювати у колективі. Інсценізації казок, рольові ігри та театральні вправи допомагають

дітям краще розуміти емоції інших людей і впевненіше почуватися під час спілкування [4, с. 116].

Також у процесі навчання, можна ввести самоконтроль, коли учням дозволяється самостійно оцінювати свої дії та вчинки. Необхідно дозволяти учням говорити відкрито про свої почуття та емоційний стан на уроках музичного мистецтва, образотворчого мистецтва, читання тощо. Розвивати емоційний інтелект у молодших школярів доцільно за допомогою включення елементів музикотерапії у освітній процес початкової школи.

Особливий інтерес викликає використання музичного мистецтва у психології, яке отримало назву музикотерапії. Музикотерапія—це систематичне використання музики з метою немuzичного результату, коли музика застосовується для корекції фізичних, психологічних, когнітивних і соціальних функцій.

Музикотерапія широко використовується при лікуванні рухових і мовленнєвих розладів (заїкання, порушення координації), корекції недостатнього психомоторного розвитку, почуття ритму, мовного дихання учнів. Загалом музикотерапію розглядають як: основний психокорекційний засіб для вирішення особистісних та комунікативних проблем; допоміжний засіб психологічного впливу та оздоровлення; засіб психокорекції функціональних рухових, психогенних або соціальних відхилень.

Музикотерапія включає в себе ряд прийомів і методів, які сприяють нормалізації життя учнів. Задачами музикотерапії є: формування і розвиток музичних здібностей і навичок, нормалізація емоційної сфери, розвиток комунікативних навичок, розвиток емоційного інтелекту, навчання релаксації [6].

Арттехнології також допомагають формувати емоційний інтелект, який є важливою складовою комунікативної компетентності. У праці Д. Гоулмана «Емоційний інтелект» зазначено, що здатність розуміти власні емоції та емоції інших людей безпосередньо впливає на якість спілкування та успішність соціальної взаємодії [2, с. 94].

На нашу думку, ефективність арттехнологій полягає ще й у тому, що вони поєднують навчання та емоційний розвиток особистості. Через творчість дитина не лише здобуває нові знання, а й навчається співпрацювати, слухати, підтримувати інших, відкрито висловлювати думки та почуття. Саме тому використання арттехнологій у сучасній освіті є важливою умовою формування гармонійної, комунікабельної та творчої особистості.

Підсумовуючи, слід зазначити, що арттехнології мають значний вплив на розвиток комунікативної компетентності особистості. Вони сприяють розвитку мовлення, емоційного інтелекту, творчого мислення та навичок міжособистісної взаємодії. Використання малювання, театралізації, музикотерапії, казкотерапії та інших творчих методів робить освітній процес більш гуманним, емоційно комфортним і спрямованим на всебічний розвиток особистості.

Список використаних джерел:

1. Вознесенська О. Л., Мовчан Л. І. Арттерапія в роботі практичного психолога : використання арттехнологій в освіті. Київ : Шкільний світ, 2007. 120 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Vivat, 2019. 512 с.
3. Малахай Л. Казкотерапія в освітньому процесі початкової школи. *Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи* : матеріали наук.-практ. інтернет-конференції. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. Ч. 1. С. 22 –23.
4. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня : підруч. Київ : Парламентське видавництво, 2002. 204 с.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. С. 11. 40 с. URL:https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf?utm_source (дата звернення: 14.05.2026).
6. Чижмак А. Музикотерапія як засіб розвитку емоційного інтелекту для корекції тривожності молодших школярів. *Актуальні проблеми початкової школи і підготовки вчителів початкових класів*. Харків, 2021. Вип. 9. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/319d065f-3e9f4165-96ba-cad27fb7ce95/content> (дата звернення: 14.05.2026).

МИСТЕЦТВО ВИЖИВАННЯ: АЛГОРИТМ ДІЙ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Ярослав Перкевич,

студент групи IT-22 спеціальності 126 “Інформаційні системи та технології” відділення інформаційних технологій Відокремленого структурного підрозділу “Фаховий коледж технологій, бізнесу та права Волинського національного університету імені Лесі Українки”

Науковий керівник – Веснянка Валентина, викладачка циклової комісії фізичної, культури та цивільної безпеки, викладач вищої категорії

У тезах розглянуто алгоритм дій в умовах надзвичайних ситуацій, обґрунтовано ефективність систематизованих безпекових протоколів для мінімізації ризиків та збереження життя населення в кризових умовах.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням частоти та непередбачуваності надзвичайних ситуацій (НС), що зумовлює підвищену увагу до питань особистої та колективної безпеки.

Згідно з українським законодавством «надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб’єкті господарювання на ній або водному об’єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров’ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об’єкті, провадження на ній господарської діяльності».[1]

Загальні ознаки НС:

- наявність або загроза загибелі людей;

- значне погіршення умов життєдіяльності;
- істотне погіршення стану здоров'я людей;
- заподіяння економічних збитків [2, с. 248].

Розуміння природи надзвичайної ситуації є фундаментальною передумовою для застосування алгоритму дій. Згідно з загальноприйнятою класифікацією у сфері цивільного захисту, НС розподіляють за походженням:

- Техногенні: аварії на промислових об'єктах, хімічне або радіаційне забруднення, транспортні катастрофи, пожежі та вибухи.
- Природні: землетруси, повені, урагани, зсуви ґрунту, екстремальні погодні умови.
- Соціально-політичні: терористичні акти, масові заворушення, політичні конфлікти, захоплення об'єктів.
- Воєнні: бойові дії, артилерійські обстріли, ракетні удари, окупація, діяльність диверсійно-розвідувальних груп.

Хоча характер кожної НС вимагає специфічних знань (наприклад, правил поведінки при радіації чи під час обстрілу), базова логіка виживання залишається ідентичною. Саме цей універсальний «каркас» дій - від оцінки обстановки до прийняття рішення - дозволяє діяти ефективно в умовах, коли кожна секунда має критичне значення.

Алгоритм реагування на надзвичайні ситуації передбачає комплексний підхід, що поєднує оперативне оцінювання обстановки та методи психологічної стабілізації. Першочерговим завданням є огляд місця події задля унеможливлення загроз для самого рятівника. Тільки після забезпечення особистої безпеки проводиться первинне сортування постраждалих для визначення пріоритетності допомоги та оповіщення екстрених служб. Постійний супровід постраждалого до прибуття фахівців є критичним фактором підтримки його життєвих функцій.

Встановлення психологічного контакту вимагає від рятівника чіткої самопрезентації та виваженої комунікації. Стабілізація стану досягається через фізіологічне «заземлення»: використання дихальних вправ у стабільному ритмі

та переорієнтацію особи в часі й просторі через прості, однозначні інструкції. Доречним є відновлення когнітивного зв'язку через спокійне обговорення подій, проте без примусу до детального викладу травматичного досвіду [1].

Кожен вид надзвичайної ситуації вимагає специфічного алгоритму реагування, де ключовим фактором є трансформація теоретичних знань у автоматизовані дії. Під час артилерійського обстрілу фундаментальним захисним механізмом є використання архітектурної стійкості будівель через реалізацію принципу «двох стін». Перша стіна приймає на себе пряму кінетичну енергію уламків та ударну силу, тоді як друга створює необхідну буферну зону, що гасить залишкову хвилю, яка є небезпечною для внутрішніх органів. Стандарти надання першої допомоги та безпеки підкреслюють, що перебування поблизу вікон, дзеркальних поверхонь або скляних вітрин є неприпустимим, оскільки фрагменти скла перетворюються на вторинні вражаючі елементи з високою пробивною здатністю [1]. У ситуаціях, коли обстріл застає на відкритій місцевості, необхідно миттєво прийняти горизонтальне положення обличчям донизу, максимально зменшуючи проекцію тіла, та захистити голову руками, причому будь-яка спроба зміни позиції до повної стабілізації середовища є критично небезпечною через ризик повторних ударів по тій самій ділянці.

Техногенні аварії, особливо пов'язані з викидом хімічних речовин, вимагають негайної стратегії герметизації, що базується на припиненні будь-якого повітрообміну із зовнішнім середовищем. Важливо не лише закрити вікна та двері, але й максимально ущільнити вентиляційні отвори, оскільки навіть мікроскопічні щілини дозволяють проникнути токсичним аерозолям. Якщо евакуація відбувається на відкритому просторі, рух повинен бути суворо перпендикулярним до напрямку руху вітру, що дозволяє мінімізувати час перебування в епіцентрі розповсюдження хмари, а використання засобів індивідуального захисту дихальних шляхів - від спеціалізованих респіраторів до багатошарової вологої тканини - є обов'язковим. У разі витоку побутового газу пріоритетом є виключення іскроутворення: категорично заборонено користуватися вимикачами світла, мобільними пристроями чи навіть

здійснювати тертя одягу при переодяганні, оскільки статичний розряд є достатнім для детонації газоповітряної суміші [3].

Природні катаклізми, зокрема землетруси, вимагають адаптації під мінливі умови структурної цілісності будівлі. Стратегія виживання полягає у пошуку «трикутників життя» - простору поруч із масивними меблями, які спроможні витримати обвал бетонних перекриттів, зберігаючи порожнину для перебування людини. Категорично заборонено використання ліфтів, оскільки знеструмлення будівлі гарантує блокування кабіни та унеможлиблює самостійну евакуацію [3]. У випадку повеней алгоритм дій передбачає вертикальний переміщення на найвищі доступні рівні, причому піше пересування у водному потоці визнано смертельно небезпечним: динамічна сила навіть неглибокого потоку води є достатньою для того, щоб збити людину з ніг, спричинивши втрату рівноваги та подальше утоплення.

Поведінка в натовпі як у фізичному середовищі високого тиску потребує постійного контролю за станом грудної клітки, оскільки основною причиною загибелі в тисняві є механічна асфіксія внаслідок здавлювання. Рятівною моделлю є тримання рук, зігнутих у ліктях, безпосередньо перед грудьми, що створює каркас, який не дозволяє здавити легені. Заборонено рухатися проти основного потоку, оскільки це створює критичні зони опору; раціональним є зміщення під кутом до периферії, де тиск є нижчим. Якщо падіння уникнути не вдалося, єдиним шансом на порятунок є згортання в позу ембріона із жорсткою фіксацією голови руками, що захищає життєво важливі органи від травмування масою людей.

Надання домедичної допомоги при травмах підпорядковується протоколам, де пріоритетом №1 є зупинка масивної кровотечі. Використання сертифікованого турнікета максимально високо на кінцівку, вище місця поранення, до повної зупинки пульсації периферичних судин, є єдиним визнаним науковим стандартом [3]. Опікові травми вимагають лише одного алгоритму – охолодження проточною водою кімнатної температури протягом 15–20 хвилин, що зупиняє теплову деструкцію тканин. При травмах хребта чи переломах діє

принцип абсолютної іммобілізації: постраждалого не можна транспортувати без крайньої потреби, оскільки будь-яке зміщення фрагментів кісток може призвести до незворотного пошкодження нервових волокон, а при втраті свідомості стабільне бокове положення є обов'язковим для уникнення аспірації блювотними масами.

Отже, ефективність реагування на надзвичайні ситуації безпосередньо залежить від здатності особи трансформувати страх у конструктивний алгоритм поведінки. Доведено, що успіх виживання не є наслідком випадкового везіння, а результатом завчасної психологічної підготовки та системного знання протоколів безпеки. Універсальна модель поведінки, що базується на пріоритеті власного життя, «заземленні» емоцій та чіткому виконанні медичних і технічних рекомендацій, дозволяє мінімізувати ризики та зберегти життєдіяльність навіть у найкритичніших умовах.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України [Електронний ресурс] – <http://www.mns.gov.ua>
2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо - К.: "Каравела". – 2008.
3. First Aid Guidelines: 2025/2026 Edition / International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). – Geneva, 2026.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Анастасія Пилипенко,

*студентка групи К 13-22 спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного відділення ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж
ЗНУ»*

Науковий керівник – Олена Муращенко, кандидат педагогічних наук, викладач фахових дисциплін ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ»

У статті теоретично обґрунтовано значущість розвитку емоційного інтелекту вчителя початкових класів як одного з ключових чинників підвищення ефективності освітнього процесу. Уточнено сутність емоційного інтелекту та схарактеризовано його провідні складники, зокрема емоційну саморегуляцію, емпатію та здатність до продуктивної міжособистісної взаємодії. Визначено вплив рівня сформованості емоційного інтелекту педагога на навчальну мотивацію учнів і психологічний клімат у класі. Окреслено ефективні засоби розвитку емоційного інтелекту вчителя в умовах сучасної освіти. Акцентовано увагу на ролі емоційного інтелекту як важливого ресурсу професійного зростання педагога.

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується динамічними реформами та зростанням психоемоційного навантаження на всіх учасників освітнього процесу. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема розвитку емоційного інтелекту вчителя початкових класів як важливого чинника забезпечення ефективної педагогічної взаємодії та створення безпечного, підтримувального й мотивувального освітнього середовища.

Результати аналізу наукових досліджень (Д. Гоулман [1, с. 48], С. Максименко [2, с. 45–52], С. Марчук [3, с. 20] та ін.) переконливо свідчать, що високий рівень розвитку емоційного інтелекту педагога позитивно впливає на якість освітнього процесу, підвищує навчальну мотивацію учнів і сприяє формуванню сприятливого психологічного клімату в класному колективі. Водночас недостатня його сформованість може зумовлювати труднощі у педагогічній взаємодії, провокувати конфліктні ситуації та сприяти професійному вигоранню вчителя.

Емоційний інтелект у науковому дискурсі розглядається як інтегративна здатність особистості усвідомлювати власні емоції, регулювати їх, розпізнавати емоційні стани інших людей і на цій основі будувати продуктивну міжособистісну взаємодію (Д. Гоулман [1, с. 48] та ін.). Для вчителя початкових класів ця здатність має особливе значення, оскільки саме в молодшому

шкільному віці формуються основи емоційної культури, саморегуляції та соціальної поведінки дитини.

Ключовим напрямом розвитку емоційного інтелекту є формування навичок емоційної саморегуляції, що передбачає здатність учителя усвідомлено керувати власними емоційними реакціями та зберігати психологічну рівновагу в умовах стресу. Значущість цих умінь істотно зростає в контексті дистанційного та змішаного навчання, де педагог стикається з новими комунікативними викликами та необхідністю швидкої адаптації до змін освітнього середовища.

Не менш важливим складником емоційного інтелекту є емпатія – здатність розуміти емоційні стани учнів, співпереживати їм і враховувати їх у процесі навчання та виховання. Емпатійний учитель, на думку Н. Бібік [4], С. Марчук [3], О. Савченко [5, с. 56] та ін., не лише ефективніше організовує освітній процес, а й створює атмосферу довіри, що сприяє формуванню позитивної самооцінки учнів і їхньої внутрішньої мотивації до навчання.

Практика засвідчує, що ефективними засобами розвитку емоційного інтелекту педагога є спеціалізовані тренінги, рефлексивні практики, а також цілеспрямована самоосвітня діяльність. Важливу роль у цьому процесі відіграє безперервний професійний розвиток, спрямований на гармонійне поєднання фахових знань і особистісного зростання вчителя.

В умовах сучасних соціальних викликів, зокрема нестабільності та підвищеного рівня стресу в суспільстві, учитель початкових класів виконує не лише освітню, а й важливу підтримувальну та стабілізуючу функцію. Це, своєю чергою, підвищує вимоги до рівня його емоційного інтелекту та психологічної готовності до професійної діяльності.

Отже, розвиток емоційного інтелекту вчителя початкових класів є невід'ємним складником його педагогічної майстерності. Сформованість цієї якості забезпечує підвищення ефективності освітнього процесу, сприяє гармонійному розвитку особистості учня та створює передумови для формування позитивного освітнього середовища. Перспективи подальших

досліджень убачаємо у розробленні та впровадженні дієвих методик розвитку емоційного інтелекту вчителів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.Л. Гумецької. Київ : Vivat, 2018. 512 с.
2. Максименко С.Д. Психологія особистості: змістові ознаки. *Наука і освіта*. 2014. № 5. С. 45–52.
3. Марчук С.В. Теоретичний аналіз поняття емоційного інтелекту в психології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Психологія»*. 2021. Вип. 3. С. 20–23.
4. Нова українська школа : poradnik dla vchiteliv / za red. H.M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
5. Савченко О.Я. Сучасний урок у початковій школі : навч.-метод. посіб. Київ : Освіта, 2011. 272 с.
6. OECD. *Social and Emotional Skills: Well-being, Connectedness and Success*. Paris : OECD Publishing, 2021. 180 p.

ОСОБЛИВОСТІ МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Подлевська,

студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта,
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик**

У тезах висвітлено особливості математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Розкрито значення формування елементарних математичних уявлень у процесі пізнавальної діяльності дошкільників. Охарактеризовано основні напрями математичного розвитку дітей: формування уявлень про число, величину, форму, простір і час, розвиток логічного мислення, уваги та пам'яті. Наголошено на важливості використання ігрових методів і практичних завдань для підвищення інтересу дітей до математичної діяльності та успішної підготовки до навчання в школі.

На сучасному розвитку українського суспільства важливим є математичний розвиток особистості дитини. У змісті дошкільної освіти, визначеному Базовим компонентом дошкільної освіти, виділено логіко-математичний розвиток дітей, який передбачає наявність у старших дошкільників таких умінь: *використання початкових логічних прийомів; доведення правильності свого міркування; здійснення вимірювання, обчислення; виявлення інтересу до логіко-математичної діяльності тощо*. Іншими словами, мова йде про формування елементарної математичної компетентності, що є однією зі складних комплексних характеристик розумового розвитку дитини [2]. А відтак, ця проблема є надзвичайно *актуальною* й своєчасною для вирішення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що питання розумового розвитку дітей у цілому й зокрема дітей дошкільного віку аналізуються та досліджуються вченими й практиками.

Метою нашого дослідження є визначення специфіки математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, врахування яких активізує цей процес.

У ході дослідження нами встановлено, що вчені Л. Іщенко та Т. Журавко аналізують психолого-педагогічні особливості формування логіко-математичних компетенцій старших дошкільників [4]. Можливість засвоєння логічних знань і прийомів дітьми старшого дошкільного віку аналізуються в наукових доробках С. Ладивір, С. Татарінової, Л. Обухової. Так, учені наголошують на можливості формування у дітей старшого дошкільного віку окремих логічних дій, як-от: серіації, класифікації, умовиводів на підставі транзитивності відношень між величинами під час використання відповідної методики в умовах фронтального навчання [3].

Нами також з'ясовано, що математичний розвиток у старшому дошкільному віці (5-6 років) є важливим етапом підготовки дитини до шкільного навчання. У цей період діти починають опановувати базові математичні поняття і формувати початкові навички, які є основою для подальшого навчання.

Математичний розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку є важливою складовою загального особистісного розвитку й передбачає формування математичних знань і вмінь, які є основою математичної компетентності (елементарної). Саме математичний розвиток обумовлює активізацію пізнавальних процесів, виховання базових особистісних якостей, сприяє розвитку математичних здібностей та формуванню математичної культури, що в кінцевому результаті є передумовою математичної освіти (рис.1.).

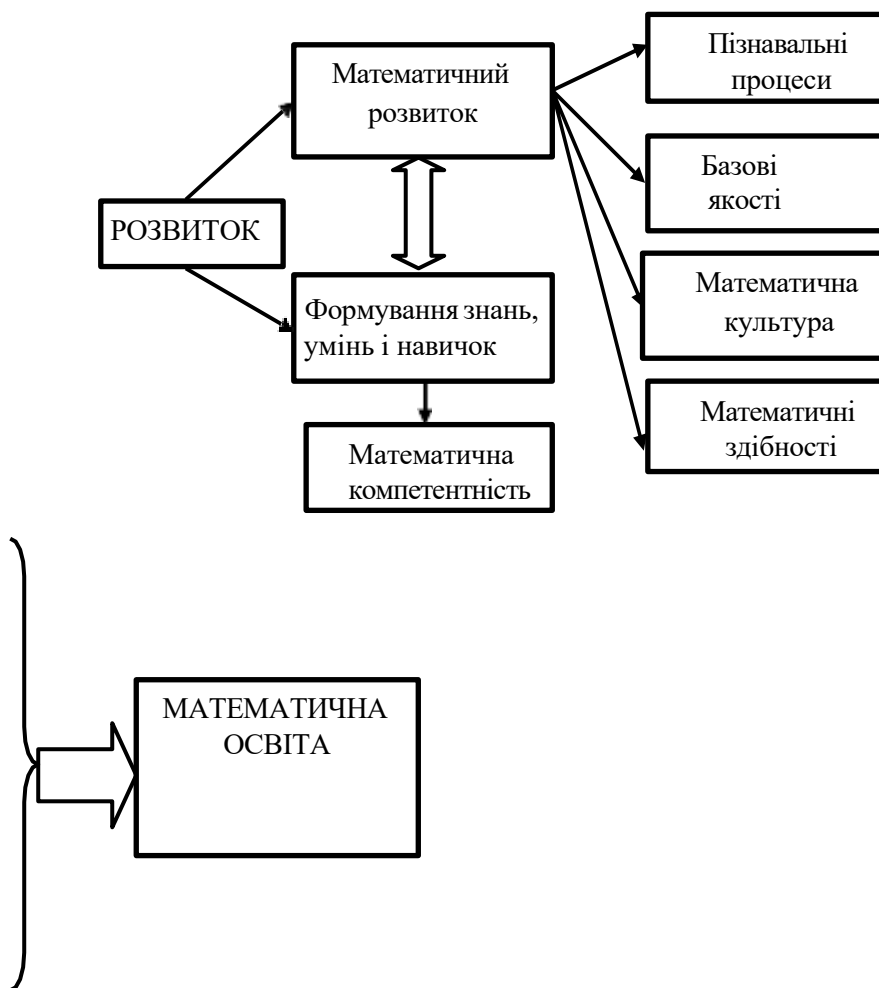

Рис.1. Математичний розвиток як складова особистісного розвитку дитини старшого дошкільного віку

З аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, досвіду практичної роботи в ЗДО ми виділили такі основні особливості математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку [1; 5]:

1. *Формування уявлень про число і кількість*: діти навчаються співвідносити числа з кількістю предметів (конкретний рахунок); формуються навички лічби в прямому і зворотному порядку в межах 10 (а іноді й більше); виникають первинні уявлення про арифметичні дії (додавання, віднімання).

2. *Розвиток просторових уявлень*: старші дошкільники засвоюють поняття «ліворуч», «праворуч», «попереду», «позаду», «вгорі», «внизу»; діти починають орієнтуватися в просторі (наприклад, розташування предметів щодо себе чи інших об'єктів).

3. *Знайомство з геометричними фігурами*: засвоєння назв і основних характеристик геометричних фігур (коло, квадрат, трикутник, прямокутник); розвиток вміння розрізняти, класифікувати та порівнювати фігури за розміром, формою, кольором.

4. *Розуміння часу і послідовності*: старші дошкільники починають розуміти поняття «вчора», «сьогодні», «завтра»; вони можуть визначати частини доби (ранок, день, вечір, ніч) та послідовність подій.

5. *Розвиток логічного мислення*: формуються вміння знаходити закономірності, аналізувати, порівнювати, групувати та класифікувати об'єкти за певними ознаками; діти навчаються розв'язувати прості логічні задачі.

6. *Оперування величинами*: засвоєння понять «довший – коротший», «вищий – нижчий», «важчий – легший»; формується уявлення про вимірювання величин, хоча часто вони залишаються інтуїтивними.

7. *Розвиток мовленнєвої компетентності у контексті математики*: діти вчаться висловлювати свої математичні судження, пояснювати логіку своїх дій і результатів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу визначити також особливості навчання математики у старшому дошкільному віці, які варто

враховувати у ЗДО у роботі з дітьми. Мова йде насамперед *про актуалізацію ігрової діяльності як провідного виду діяльності для дітей*, оскільки саме через ігрові вправи діти засвоюють математичні знання у цікавій і доступній формі.

Математичний розвиток дітей здійснюється на *основі індивідуального підходу* - врахування темпів розвитку та інтересів кожної дитини є важливим для досягнення результату. Необхідними у процесі математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку є *практична спрямованість*: навчання відбувається через практичні дії (лічба реальних предметів, побудова з кубиків, розв'язання ситуаційних задач) та *інтеграція знань*: математичний розвиток інтегрується з іншими сферами: мовленнєвою, художньо-естетичною, природознавчою тощо. Важливим є у цьому процесі забезпечення *емоційно-позитивного сприйняття* - створення емоційно привабливої атмосфери стимулює інтерес до математичних знань.

Література та джерела:

1. Брежнєва О. Г. Концептуальні засади математичного розвитку дітей дошкільного віку: логіка реалізації технології "інтегрованих дидактичних модулів". *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 2. С. 5-10.
2. Державний стандарт дошкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021). https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Дитина – педагог: сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної дошкільної та початкової освіти : Колективна монографія / авт. кол.: О.П. Амацьєва, Г.В. Беленька, Н.В. Гавриш, В.В. Докучаєва, В.В. Желанова, С.М. Курінна та ін.; за заг. ред. В.В. Докучаєвої; Держ. закл. «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. 492 с.
4. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»]. Вид. 2-ге, перер. та доп. Умань : ПП Жовтий О. О., 2020. 149 с.
5. Старченко В.С. Формування логіко-математичної компетентності у старших дошкільників. Київ : Світоч, 2014. 76 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анастасія Поліщук,

студентка 4 курсу спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Ганна Поплавська, викладачка інформатики

У статті висвітлюються можливості застосування інтерактивних вправ на уроках музичного мистецтва. Розглядаються платформи для створення цих вправ, можливі варіанти їх поєднання із традиційними методами проведення занять та інтегрування у різні етапи.

Сучасний освітній процес потребує вдосконалення структури уроку, що передбачає використання дидактичних матеріалів, інтерактивних вправ спрямованих на вивчення, повторення, закріплення та перевірку поданого матеріалу. Такі зміни пов'язані з активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій як під час музичного заняття, так і інших освітніх компонентів. У цьому контексті особливого значення набувають інтерактивні методи навчання, що забезпечують активну участь учнів у пізнавальній діяльності. Інтерактивні вправи можуть бути спрямовані на розвиток різних видів музичної діяльності: сприймання музики, вивчення окремих тем музичної грамоти, виконання розспівок та розучування пісень, вдосконалення музично-теоретичних знань і творчої реалізації загалом. Вони охоплюють широкий спектр завдань: від елементарних вправ на розпізнавання мелодій, ритмічних особливостей, темпів і тембрів до складніших форм роботи, таких як аналіз музичних творів, створення власних композицій чи інтерпретацію музичного матеріалу. Суть такої моделі навчання полягає у створенні умов, за яких учні стають активними співучасниками власного процесу сприйняття [5].

Незалежні дослідження різних вчених показали, що використання інтерактивних методів навчання суттєво підвищує ефективність засвоєння матеріалу, щонайменше в чотири рази. При чому час, необхідний для опанування певної теми скорочується. Такі результати зумовлені залученням різних органів чуття та зацікавленістю учнів [2,с.7].

У ході власного педагогічного досвіду можу виокремити такі платформи, які можна використати на уроках музичного мистецтва: Kahoot, LearningApps, інтерактивні дошки Padlet та Linoit, Wordwall, Canva та інші. Інтерактивні дошки та сервіси по типу Canva найкраще використовувати для власних розробок вікторин, квізу, ігор в команді, тощо. На таких сервісах як LearningApps, Wordwall та схожих представлена бібліотека готових вправ доступних для використання, серед них є розробки із музичної грамоти, які охоплюють вивчення нотного запису, тривалостей звуків, ритмічних малюнків, музичних термінів, а також вправи на розпізнавання музичних інструментів, видів жіночих та чоловічих тембрів, різноманітності темпів, вивчення засобів музичної виразності, тощо. Таким чином, вчитель має змогу підібрати вже готову вправу та використати її на одному із етапів уроку. Kahoot є однією з найбільш популярних платформ для створення інтерактивних вправ, опитування, ігор, тощо. Цей сервіс є частково безкоштовним, однак навіть базовий доступ надає користувачам широкий спектр можливостей. Серед переваг можна виокремити яскраве сучасне оформлення, музичний супровід, створення ефекту змагань завдяки таблиці рейтингу, цікаві аватарки для учасників, можливість працювати як в команді, так я індивідуально, усе це активізує учнів під час навчання. Використання цієї платформи допомагає не лише урізноманітнити навчання, а й провести опитування у невимушеній ігровій формі [1,с. 79]. Розгляньмо використання подібних вправ на різних етапах проведення уроку. До прикладу на початку заняття вони можуть виконувати мотиваційну функцію, допомагають вчителю налаштувати учнів на подальшу роботу, оголосити тему за допомогою та продовжити свою бесіду. Аналізуючи основну частину уроку, можна зазначити, що інтерактивні завдання зазвичай використовують для актуалізації

раніше вивченого матеріалу, сприяють глибшому засвоєнню нових знань, а також їх систематизації та поєднання між собою. Вкінці уроку виступають ефективним інструментом рефлексії та оцінювання навчальних досягнень.

Та слід зазначити, що ефективність використання інтерактивної складової залежить від здатності вчителя правильно підібрати відповідні ресурси, врахувати вікові особливості та педагогічну доцільність їх застосування. Надмірне використання інтерактивних вправ без чіткої мети не матиме результативності, тому важливо забезпечити інтеграцію та баланс між традиційними та інноваційними методами навчання.

Отже, застосування інтерактивних вправ на уроках музичного мистецтва є необхідною складовою в умовах розвитку та впровадження сучасних інноваційних методів в освітній процес. Завдяки поєднанню слухового, емоційного та практичного досвіду інтерактивні методи дозволяють не лише формувати музично-теоретичні знання, а й розвивати творчі здібності, музичний слух, ритмічне відчуття та естетичний смак школярів.

Список використаних джерел:

1. Білик Вікторія, Пан Ахмед Аль-Нашар. Сервіс Kahoot для проведення інтерактивних опитувань здобувачів освіти. *International Science Journal of Education & Linguistics*. Vol. 2, No. 1, 2023, pp. 77-85.
2. Кобук О. А., Степанюк А. В. Використання інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва: методична розробка. Луцьк. 2019. 27 с.
3. Коваленко Г. Інтерактивні методи навчання на уроках музичного мистецтва. *Client Challenge*. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-42989915/42989915#2> (дата звернення: 15.05.2026).
4. Кравченко К. Використання інтерактивних методів навчання та організація ігрової діяльності на уроках музики / К. Кравченко // Шкільний світ. – 2011. – № 35. – С. 1–10
5. Черемохова О. Використання інтерактивних вправ на уроках музичного мистецтва. *vseosvita.ua* URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-interaktivnih-vprav-na-urokah-muzicnogo-mistectva-423837.html> (дата звернення: 15.05.2026).
6. Щиголева А. Застосування інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва / А. Щиголева // Мистецтво в школі. – 2011. – № 9. – С. 4–7.

СУЧАСНІ ВИДИ СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗЗСО

Максим Приходько, Максим Воробей,

здобувачі освіти 41 ФК групи спеціальності Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У статті обґрунтовано значення сучасних ігрових видів спорту в удосконаленні змісту фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Визначено ефективні методи навчання основам сучасних ігор.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати доцільність використання сучасних видів спорту як засіб оновлення змісту фізичного виховання учнів.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності фізичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти. Зниження рівня рухової активності школярів, поширення малорухливого способу життя, а також зниження інтересу до традиційних форм фізичної культури зумовлюють необхідність оновлення змісту фізичного виховання. Одним із перспективних напрямів вирішення цієї проблеми є впровадження сучасних видів спорту, які відповідають інтересам молоді, мають інноваційний характер і сприяють підвищенню мотивації до занять руховою активністю.

В умовах реалізації концепції Нова українська школа особливої ваги набуває оновлення змісту фізичного виховання на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів. Одним із перспективних напрямів такого оновлення є впровадження сучасних видів спорту, які

характеризуються доступністю, варіативністю, емоційною привабливістю та високим мотиваційним потенціалом.

Ефективність використання сучасних видів спорту в системі фізичного виховання учнів значною мірою залежить від правильно обраних методів навчання та раціонального підбору вправ. Саме методичне забезпечення визначає доступність засвоєння нових рухових дій, рівень зацікавленості учнів та результативність навчального процесу [4, с. 152].

Сучасні види спорту, на відміну від багатьох традиційних засобів фізичного виховання, часто передбачають нові для учнів технічні елементи, нестандартні рухові дії, інші правила взаємодії та варіативні форми діяльності. Тому їх викладання потребує використання таких методів навчання, які забезпечують поступове оволодіння технікою, формування рухових навичок і розвиток фізичних якостей [5, с. 94].

У теорії і методиці фізичного виховання методи навчання традиційно поділяють на словесні, наочні та практичні [6, с. 67]. У процесі викладання сучасних видів спорту всі ці групи методів доцільно застосовувати комплексно.

Словесні методи передбачають пояснення, інструктаж, бесіду, коментарі та аналіз виконання вправ. Пояснення застосовується для ознайомлення учнів із правилами гри, технікою виконання рухів, послідовністю дій. Наприклад, під час навчання елементам флорбол учитель пояснює: правила тримання ключки; техніку передачі; правила переміщення з м'ячем; принципи командної взаємодії.

Інструктаж є особливо важливим перед виконанням нових вправ, станційних завдань або елементів підвищеної складності [2, с. 84]. Бесіда може використовуватися для формування інтересу до сучасного виду спорту, обговорення тактики гри чи самооцінки виконання вправ.

Словесні методи сприяють усвідомленому засвоєнню матеріалу та формуванню теоретичних знань учнів [5, с. 72].

Наочні методи базуються на показі рухових дій, демонстрації техніки та використанні візуальних засобів. До них належать: особистий показ учителя; демонстрація учнем-зразком; відеодемонстрації; схеми, картки, тактичні моделі.

Показ є одним із найважливіших методів навчання техніки сучасних видів спорту. Правильна демонстрація створює в учнів уявлення про структуру руху та сприяє швидшому оволодінню вправою [5, с. 164].

Наприклад, під час навчання елементам алтимат-фризбі демонструються: базові кидки; ловіння диска; переміщення на майданчику.

У сучасній практиці дедалі частіше використовуються відеоматеріали, які дозволяють візуалізувати техніку виконання та підвищують інтерес учнів до навчання [1, с. 103]. Практичні методи є основними при викладанні сучасних видів спорту. До них належать: метод вправлення; повторний метод; ігровий метод; змагальний метод; колове тренування.

Метод вправлення передбачає багаторазове повторення рухової дії з метою її засвоєння. Наприклад: повторення передач у флорболі; відпрацювання кидків у фризбі; повторення базових комбінацій у черлідінгу. Багаторазове повторення дозволяє сформувати рухову навичку та довести виконання до автоматизму. Повторний метод застосовується для вдосконалення техніки й розвитку фізичних якостей. Наприклад: 5 повторень передач по 30 секунд; серії вправ на координацію; повторні проходження станцій. Його доцільно використовувати при початковому навчанні новим елементам [6, с. 95].

Ігровий метод є одним із найефективніших при викладанні сучасних видів спорту. Він базується на навчанні через ігрові ситуації. Приклади: міні-ігри 3×3 у флорболі; командні вправи з фризбі; рухливі ігри з елементами сучасних видів спорту. Цей метод підвищує емоційність занять, активізує учнів і сприяє формуванню мотивації [2, с. 117].

Змагальний метод передбачає використання елементів суперництва. Наприклад: естафети; міні-турніри; командні змагання; виконання вправ на результат. Змагальна діяльність стимулює інтерес учнів та сприяє кращому закріпленню навичок [5, с. 104].

Колове тренування широко застосовується при використанні функціонального фітнесу та воркауту. Приклад станцій: вправи на силу;

координаційні вправи; вправи на швидкість; ігрове завдання. Метод забезпечує високу рухову щільність уроку та варіативність навантаження [2, с. 126].

Раціональний підбір вправ є необхідною умовою ефективного навчання. Підбір вправ має відповідати: віку учнів; рівню підготовленості; складності рухових дій; цілям заняття; дозуванню навантаження [1, с. 179].

Важливим є й дозування вправ. Надмірне навантаження або занадто складні вправи можуть знижувати ефективність навчання. При доборі вправ слід враховувати: тривалість виконання; кількість повторень; темп; інтервали відпочинку. Особливо це актуально при використанні функціонального фітнесу та воркауту [2, с. 135].

Таким чином, методи навчання та підбір вправ є основою ефективного викладання сучасних видів спорту. Поєднання словесних, наочних і практичних методів, а також раціональний добір підготовчих, підвідних, основних та ігрових вправ забезпечують успішне оволодіння технікою, розвиток фізичних якостей і підвищення інтересу учнів до занять фізичною культурою.

Список використаних джерел:

1. Андреева О. В. Інноваційні технології у фізичному вихованні : навч. посіб. Київ : НУФВСУ, 2020. 214 с.
2. Вільчковський Е. С. Фізичне виховання дітей та молоді. Київ : Здоров'я, 2018. 310 с.
3. Вітченко А., Воеділова О., Лисенко Л. Особливості впровадження модельної навчальної програми з фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»*. 2024. Вип. 25 (181). С.16–23.
4. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання : підручник. Київ : Олімпійська література, 2017. 392 с.
5. Москаленко Н. В. Організація фізичного виховання школярів. Дніпро : Інновація, 2019. 256 с.
6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 276 с.

ВИДИ МЕТАФОР В АНГЛОМОВНИХ МАС-МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ

Ольга Пророка,

студентка 3 курсу, спеціальності 035 Філологія (Германські мови та літератури (переклад включно, перша англійська)) філологічного факультету КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Олена Коломієць, кандидат філологічних наук

У дослідженні проаналізовано ключові види метафор в англomовних медіа: мілітарні, орієнтаційні, біологічні та стихійні. Спираючись на праці Дж. Лакоффа та А. Мусолффа, автор розкриває їхню роль у структуруванні сприйняття реальності. Метафора постає не лише стилістичним засобом, а потужним інструментом маніпуляції, фреймінгу та спрощення складних політичних і економічних процесів для масової аудиторії.

Коли ми занурюємося у простір сучасних англomовних мас-медіа, стає зрозуміло, що метафора тут – це не просто художній засіб чи витончена прикраса речення, а справжній когнітивний каркас, на якому тримається сприйняття реальності. Джордж Лакофф та Марк Джонсон у своїй фундаментальній праці «Metaphors We Live By» (1980) довели, що наше мислення метафоричне за своєю суттю, і медіа-тексти лише підтверджують це щодня. Якщо ми відкриємо свіжий випуск The Economist або The Guardian, то побачимо, як концептуальна метафора «Politics is War» структурує кожен новину про вибори. Журналісти не просто описують процес, вони використовують лексику збройних зіткнень: battleground states, political skirmishes, under fire, target audience. Це створює у читача відчуття напруги та безпосередньої небезпеки, навіть якщо йдеться про рутинні дебати.

Цікаво, що економічні новини майже повністю базуються на орієнтаційних метафорах, про які детально пише Золтан Ковечеш у книзі «Metaphor: A Practical Introduction» (2010). Тут панує вертикаль: цілі мисляться через простір. Коли ми

читаємо soaring inflation або plummeting stocks, ми автоматично сприймаємо рух вгору як накопичення сили або проблему, а рух вниз – як крах. Це настільки глибоко вкорінено в мові, що ми не помічаємо, як метафора диктує нам емоційну реакцію. Окрім того, медіа часто звертаються до органістичних метафор. Як зазначає Андреас Мусолфф у «Metaphor and Political Discourse» (2004), уявлення держави чи економіки як живого організму дозволяє легітимізувати певні дії. Наприклад, якщо економіка «хвора» (ailing economy), то їй потрібна «шокова терапія» (shock therapy) або «хірургічне втручання» у бюджет. Це знімає відповідальність з політиків, перетворюючи соціальні рішення на медичну необхідність.

Інший пласт – це стихійні метафори, які Джонатан Чартеріс-Блек у праці «Politicians and Rhetoric» (2011) називає інструментом дегуманізації. Коли про міграцію пишуть як про flood (повінь) або tide (приплив), люди перестають сприйматися як особистості, перетворюючись на неконтрольовану природну силу, з якою неможливо домовитися, а можна лише зводити дамби. Спортивні метафори, своєю чергою, навпаки – спрощують складні геополітичні ігри до зрозумілих рамок матчу. Вислови на кшталт level playing field, knock-out blow або home run перетворюють нудну дипломатію на захопливе шоу, де завжди має бути переможець.

Зрештою, метафора в англomовному дискурсі виконує роль фільтра. Вона підсвічує одні аспекти явища і залишає в тіні інші. Використання терміна carbon footprint (вуглецевий слід) замість carbon pollution зміщує акцент з промислової провини на індивідуальну відповідальність споживача. Це і є та сама сила метафоричного праймінгу, про яку пише Норман Фейрклаф у «Media Discourse» (1995). Метафора не просто описує світ, вона його конструює, роблячи складні абстракції частиною нашого повсякденного фізичного досвіду, і саме тому англomовні ЗМІ залишаються такими переконливими у своєму впливі на глобальну аудиторію.

Література та джерела:

1. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press

2. Charteris-Black, J. (2011). *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. Palgrave Macmillan.
3. Musolff, A. (2004). *Metaphor and Political Discourse: Analogical Reasoning in Debates about Europe*. Palgrave Macmillan.
4. Kovecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford University Press.
5. Semino, E. (2008). *Metaphor in Discourse*. Cambridge University Press.
6. Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. Edward Arnold

ТЕХНОЛОГІЇ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Артур Сачанюк,

*студент 1 курсу спеціальності F3 Комп'ютерні науки
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу*

Науковий керівник – Анна Сачанюк,

*викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та
методик*

У сучасних умовах розвитку освіти особливого значення набуває проблема ефективної організації самостійної роботи студентів. Зростання обсягів навчальної інформації, необхідність поєднання навчання з роботою, участь у громадській діяльності та постійний інформаційний потік вимагають від студентів уміння раціонально використовувати власний час.

Саме тому технології тайм-менеджменту стають важливим інструментом підвищення продуктивності навчальної діяльності та формування навичок самоорганізації.

Тайм-менеджмент - це система методів, прийомів і технологій планування та контролю часу з метою досягнення поставлених цілей. Для студентів він

виступає не лише засобом організації навчального процесу, а й важливою складовою професійного та особистісного розвитку. Ефективне управління часом сприяє підвищенню успішності, зменшенню рівня стресу та розвитку відповідальності.

Самостійна робота є однією з ключових форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Вона передбачає самостійне опрацювання навчального матеріалу, виконання практичних завдань, підготовку до семінарів, тестів та іспитів. Успішність такої діяльності значною мірою залежить від уміння студента правильно організувати власний час.

Основні проблемами, з якими стикаються студенти: невміння планувати навчальне навантаження, прокрастинація, відволікання на соціальні мережі та інші зовнішні чинники, переважно через неправильний розподіл часу, відсутність чітких пріоритетів.

Технології тайм-менеджменту допомагають подолати ці труднощі завдяки структуризації навчальної діяльності, визначенню пріоритетних завдань, контролю за виконанням поставлених цілей, оптимізації використання часу, формуванню дисципліни та самоконтролю.

Таким чином, тайм-менеджмент виступає важливою умовою ефективної самостійної роботи студентів та сприяє формуванню навичок безперервного навчання.

Однією з найважливіших технологій тайм-менеджменту є планування. Воно дозволяє студенту чітко визначити послідовність виконання завдань та уникнути хаотичності у навчанні.

Планування може бути:

- короткостроковим (на день або тиждень);
- довгостроковим (на семестр або навчальний рік).

Для ефективного планування рекомендується:

- складати список справ;
- визначати дедлайни;
- розподіляти великі завдання на менші етапи;

- враховувати час на відпочинок.

Важливим інструментом є використання щоденників, календарів, електронних планувальників та мобільних застосунків. Ефективна організація самостійної роботи неможлива без визначення пріоритетності завдань. Часто студенти витрачають багато часу на другорядні справи, відкладаючи важливі завдання на останній момент.

Однією з найпоширеніших технологій є матриця Ейзенхауера, відповідно до якої всі справи поділяються на:

1. важливі та термінові;
2. важливі, але нетермінові;
3. термінові, але неважливі;
4. неважливі й нетермінові.

Такий підхід дозволяє студентам зосередитися на справді значущих завданнях та уникнути перевантаження.

Метод Pomodoro є однією з найефективніших технологій організації навчальної діяльності. Його суть полягає у чергуванні періодів інтенсивної роботи та короткого відпочинку: 25 хвилин роботи; хвилин перерви; після чотирьох циклів - тривала перерва.

Переваги методу: підвищення концентрації уваги; зниження втоми; боротьба з прокрастинацією; покращення продуктивності навчання.

Особливо ефективним цей метод є під час підготовки до іспитів або виконання великих обсягів інформаційної роботи.

Хоча самостійна робота передбачає індивідуальну відповідальність, окремі завдання можуть виконуватися у групах. Розподіл обов'язків під час колективних проєктів дозволяє економити час та підвищувати ефективність роботи.

Оптимізація діяльності також включає автоматизацію повторюваних процесів, використання цифрових ресурсів, створення шаблонів конспектів, застосування онлайн-платформ для навчання.

Сучасні цифрові технології значно спрощують процес самоорганізації студентів.

У сучасному освітньому середовищі важливу роль відіграють цифрові інструменти організації часу.

Вони дозволяють: контролювати виконання завдань; нагадувати про дедлайни; вести календар подій; аналізувати продуктивність.

Найпоширенішими інструментами є: електронні календарі; мобільні планувальники; застосунки для створення списків справ; онлайн-платформи управління проєктами.

Використання цифрових сервісів сприяє розвитку навичок самоорганізації та підвищує ефективність самостійної роботи студентів.

Водночас важливо уникати надмірної залежності від гаджетів, оскільки постійні повідомлення та соціальні мережі можуть знижувати концентрацію уваги. Тому ефективний тайм-менеджмент передбачає також вміння контролювати інформаційний простір.

Технології тайм-менеджменту є ефективними лише за умови систематичного використання. Формування навичок самоорганізації потребує: мотивації; дисципліни; відповідальності; здатності до самоконтролю.

Важливу роль у цьому процесі відіграють викладачі, які можуть:

- навчати студентів методам планування;
- допомагати визначати пріоритети;
- консультувати щодо організації навчальної діяльності;
- створювати умови для розвитку самостійності.

Сам студент повинен усвідомлювати значення раціонального використання часу для власного професійного становлення. Навички тайм-менеджменту є універсальними та необхідними не лише в навчанні, а й у майбутній професійній діяльності.

Отже, технології тайм-менеджменту є важливим засобом організації самостійної роботи студентів. Вони сприяють ефективному плануванню часу, підвищенню продуктивності навчальної діяльності, формуванню

відповідальності та розвитку навичок самоорганізації. Серед основних технологій тайм-менеджменту важливе місце займають планування, визначення пріоритетів, метод Pomodoro, оптимізація діяльності та використання цифрових інструментів. Їх застосування дозволяє студентам успішно поєднувати навчання, особисте життя та професійний розвиток. У сучасних умовах розвитку освіти формування навичок управління часом стає необхідною складовою підготовки конкурентоспроможного фахівця. Саме тому впровадження технологій тайм-менеджменту в організацію самостійної роботи студентів є актуальним і перспективним напрямом розвитку освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. О. Самостійна робота студентів у системі вищої освіти : навч. посіб. -Київ : Освіта України, 2018. - 256 с.
2. Васильченко Л. В. Тайм-менеджмент як технологія організації навчальної діяльності студентів // Педагогіка вищої школи. - 2020. № 3. С. 45–50.
3. Ковальчук В. І. Основи наукової організації праці студента : навч. посіб. Львів : Новий Світ, 2019. 312 с.
4. Лукашевич М. П. Теорія і практика самоменеджменту : навч. посіб. - Київ : МАУП, 2017. 360 с.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Діана Семенчук,

*студентка 4–ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій*

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Анна Сачанюк,

викладач циклової комісії шкільної,

У тезах розкрито проблему формування емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку як важливої складової їх особистісного розвитку. Обґрунтовано значення образотворчої діяльності, зокрема малювання, як ефективного засобу розвитку емоційної сфери дитини. Висвітлено сутність поняття «емоційна компетентність», її структурні компоненти та особливості формування в дошкільному віці. Охарактеризовано методичні підходи до організації образотворчої діяльності, спрямованої на розвиток емоційного інтелекту, самовираження та рефлексії дітей.

Сучасний етап розвитку дошкільної освіти характеризується зростанням уваги до формування емоційно зрілої особистості дитини, здатної до ефективної соціальної взаємодії, саморегуляції та усвідомлення власних емоцій. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема розвитку емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку як важливої складової їх загального розвитку та підготовки до шкільного навчання.

Емоційна компетентність розглядається як інтегративна характеристика особистості, що включає здатність до розпізнавання, усвідомлення, вираження та регуляції емоцій, а також розуміння емоційного стану інших людей. Старший дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку цих якостей, оскільки саме в цей час активно формується емоційна сфера, розвивається емпатія, з'являються передумови до рефлексії.

Ефективним засобом формування емоційної компетентності виступає образотворча діяльність, зокрема малювання, яке забезпечує умови для вільного самовираження дитини. У процесі малювання дитина має можливість відобразити власні емоційні переживання через кольори, форми та образи, що сприяє їх усвідомленню та регуляції. Така діяльність виконує не лише розвивальну, але й терапевтичну функцію, знижуючи рівень тривожності та емоційного напруження.

Методично доцільним є використання різноманітних форм організації образотворчої діяльності, зокрема тематичного та вільного малювання,

емоційно-образних вправ, інтегрованих занять із поєднанням музики, слова та руху. Значну ефективність мають вправи типу «Намалюй свій настрій», «Я і мої емоції», «Кольори радості і суму», які сприяють розвитку емоційної рефлексії та збагаченню емоційного досвіду дитини.

В умовах модернізації освіти особливої уваги набуває впровадження інноваційних педагогічних технологій. Зокрема, використання арттерапевтичних методик (ізотерапії, кольоротерапії, казкотерапії) дозволяє здійснювати м'який вплив на емоційну сферу дошкільника та сприяє гармонізації його психоемоційного стану. Перспективним є застосування інформаційно-комунікаційних технологій: інтерактивних дошок, цифрових платформ для малювання, графічних редакторів, що розширюють можливості творчого самовираження та підвищують мотивацію до діяльності.

Інноваційним підходом є також використання технології сторітелінгу у поєднанні з малюванням, що передбачає створення дітьми власних історій із подальшою їх візуалізацією. Це сприяє розвитку емоційного інтелекту, уяви та здатності до співпереживання. Важливим є також застосування проєктних технологій, які передбачають колективну творчу діяльність дітей і сприяють формуванню навичок співпраці та соціальної взаємодії.

Провідна роль у формуванні емоційної компетентності належить вихователю, який має забезпечити психологічно комфортне освітнє середовище, підтримувати емоційне благополуччя дітей та сприяти їх самовираженню. Важливим є використання педагогом методів підтримки, заохочення, рефлексивних бесід та індивідуального підходу до кожної дитини.

Необхідною умовою ефективності цього процесу є також тісна взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною. Залучення батьків до спільної творчої діяльності, підвищення їх педагогічної культури та узгодження виховних впливів сприяють формуванню цілісного емоційного досвіду дитини.

Отже, формування емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами малювання є ефективним напрямом сучасної дошкільної освіти. Поєднання традиційних методів із інноваційними технологіями забезпечує

розвиток емоційної сфери, сприяє становленню гармонійної особистості та підвищує рівень готовності дитини до подальшого навчання і життя в суспільстві.

Література та джерела:

1. Піроженко Т. О. Психологія моделювання дитиною соціального світу: монографія. / Київ: Нора-прінт, 2002. 202 с.
2. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі./ Київ: Слово, 2010. 376 с.
3. Тараріна О. В. Практикум з арт-терапії: теорія, методика, практичні справи. / Київ: Астарта, 2016. 250 с.
4. Шульга Л. М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання. Київ: Генеза, 2014. 128 с.
5. Вознесенська Л. В. Арт-терапія в роботі з дітьми: навч. посіб. Київ: Логос, 2023. 256 с.
6. Гавриш Н. В. Інноваційні технології в дошкільній освіті. Київ : Видавничий дім «Слово», 2019. 320 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ПОВІТРЯНИХ ЗАГРОЗ

Вікторія Смик,

студентка ВСП «Фаховий коледж технологій, бізнесу

та права Волинського національного університету імені Лесі Українки»

Науковий керівник – Валентина Веснянка,

викладачка циклової комісії фізичної культури та цивільної безпеки,

викладачка вищої категорії, викладач-методист

У тезах розглянуто питання забезпечення фізичної та психологічної безпеки людини в умовах повітряних тривог, що стали невід'ємною частиною життя населення України. Проаналізовано основні фактори впливу на стан людини під час сигналу небезпеки, зокрема рівень стресу, тривожності та ризики травмування, а також визначено значення своєчасного реагування, дотримання правил безпеки та використання «тривожної валізи». Особливу увагу приділено психологічним аспектам, зокрема типовим реакціям на небезпеку та методам підвищення стресостійкості. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу

до мінімізації ризиків, що поєднує заходи цивільного захисту, охорони праці та психологічної підготовки. Результати дослідження підтверджують взаємозв'язок фізичної та психологічної безпеки та важливість системної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях.

В умовах сучасних загроз питання безпеки людини набуває особливої актуальності. Для населення України сигнали повітряної тривоги стали частиною повсякденного життя, що впливає не лише на фізичну захищеність, а й на психологічний стан, працездатність та здатність швидко приймати рішення. Саме тому дослідження психологічної та фізичної безпеки людини в умовах повітряних тривог є важливим напрямом у сфері безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та охорони праці.

Мета – визначення основних факторів, що впливають на фізичний і психологічний стан людини під час повітряної тривоги, а також обґрунтування практичних заходів щодо зниження ризиків для життя і здоров'я.

Повітряна тривога – це сигнал оповіщення про загрозу удару з повітря, який подається населенню з метою негайного вжиття заходів для збереження життя, зокрема переходу до укриття або безпечного місця [1]. В умовах воєнного стану повітряна тривога стала невід'ємним елементом системи цивільного захисту населення, що спрямований на мінімізацію ризиків життя людей. Своєчасне реагування на сигнал дає можливість людині виконати необхідний алгоритм захисних дій, зокрема швидко переміститися до укриття, уникнути перебування в небезпечних зонах та знизити ризик травмування. Водночас регулярні сигнали сирени мають не лише захисну функцію, а й суттєво впливають на психоемоційний стан населення, спричиняючи підвищений рівень тривожності, страху та нервового напруження.

Фізична безпека людини під час сигналу залежить від чіткого дотримання встановлених правил поведінки. Після отримання сигналу необхідно негайно пройти до найближчого укриття або скористатися правилом «двох стін», якщо дістатися сховища неможливо. Особливо небезпечним є перебування біля вікон, на відкритих просторах, поблизу об'єктів критичної інфраструктури та в місцях

можливого скупчення людей. Важливим елементом фізичної безпеки є заздалегідь підготовлена «тривожна валіза», що містить документи, воду, медикаменти, зарядні пристрої та інші необхідні речі [2].

Не менш важливою є психологічна безпека людини. Сигнали сирени, вибухи та невизначеність формують постійний стресовий стан. Найпоширенішими психологічними реакціями є тривога, страх, паніка, порушення сну, зниження концентрації уваги. Для забезпечення психологічної стійкості важливо формувати у людини чіткий алгоритм дій під час тривоги. Усвідомлення послідовності кроків знижує рівень паніки та допомагає зберегти самоконтроль. Ефективними також є дихальні вправи, короткі техніки саморегуляції, інформаційна підтримка, спілкування з близькими. Швидше реагувати на небезпеку допомагають мобільні застосунки, які оповіщають повітряну тривогу.

Дослідження показало, що психологічна та фізична безпека в умовах повітряних тривог є взаємопов'язаними складовими. Для мінімізації ризиків необхідно поєднувати організаційні заходи цивільного захисту, правила безпечної поведінки, інструктажі з охорони праці та психологічну підготовку.

Список використаних джерел:

1. Повітряна тривога. URL: <https://kpl-2.com.ua/ohorona-pratsi-i-bezpeka-zhittediyalnosti/povitryana-tryvoha.html> (дата звернення: 05.04.2026).
2. «Тривожна валіза». Що необхідно взяти із собою? URL: <https://nmc.dsns.gov.ua/kyiv/pamyatki-z-cz-ta-bzhd/trivozhna-valiza> (дата звернення: 05.04.2026).

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Юлія Смоляр,

*студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури*

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, доцент кафедри загальної
педагогіки, психології та методики початкової освіти,
кандидат економічних наук**

Розкрито роль ігрових технологій у формуванні екологічної свідомості у здобувачів початкової освіти. Проаналізовано можливості дидактичних, рольових, квестових та цифрових ігор у розвитку екологічної компетентності молодших школярів.

У сучасній початковій освіті проблема формування екологічної свідомості молодших школярів набуває особливої актуальності. Концепція Нової української школи визначає одним із пріоритетних завдань виховання особистості, здатної відповідально ставитися до навколишнього середовища [3]. У зв'язку з цим особливого значення набуває використання ігрових технологій як ефективного засобу формування бережливого ставлення до природи.

Молодший шкільний вік характеризується емоційністю, потребою в активній діяльності та переважанням наочно-образного мислення. Саме тому гра є природною формою навчання і виховання дітей цього віку. Як зазначав В. Сухомлинський, «гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості. То що ж страшного в тому, що дитина вчиться писати граючись, що на якомусь етапі інтелектуального розвитку гра поєднується з працею, і вчитель не так уже часто говорить дітям: «Ну, пограли, а тепер будемо трудитися!» [4].

Використання ігрових технологій дозволяє поєднати пізнавальну діяльність із практичним досвідом екологічно доцільної поведінки. Ефективними для формування екологічної відповідальності є різні види ігор: дидактичні, рольові, квестові та цифрові. Дидактичні ігри спрямовані на засвоєння ключових природничих понять та формування навичок самостійного мислення (наприклад, «Ланцюги живлення», «Екологічний світлофор»). У процесі таких ігор виробляється звичка зосереджуватися та приймати відповідальні рішення щодо збереження довкілля, оскільки в іграх легше долаються труднощі та психологічні бар'єри [1, с. 22].

Еколого-дидактичні ігри сприяють засвоєнню знань про взаємозв'язки в природі, правила сортування відходів, раціональне використання природних ресурсів. Такі ігри допомагають учням усвідомити наслідки людського втручання у природне середовище.

Рольові та імітаційні ігри формують емоційно-ціннісне ставлення до довкілля. У процесі таких ігор учні вчаться співпереживати живим істотам, аналізувати екологічні проблеми та шукати шляхи їх розв'язання. Особливу ефективність мають ігрові ситуації, у яких молодші школярі виступають «захисниками природи» або «адвокатами» живих істот.

Виокремлюють такі ігри за їхнім виховним впливом:

- пізнавально-аналітичні ігри (наприклад, «Екологічне лото», «Харчові ланцюжки»), що спрямовані на систематизацію знань про довкілля;

- ігри-експедиції та польові квести, які спонукають здобувачів освіти до безпосереднього дослідження місцевої флори та фауни, формуючи навичку бачити екологічні проблеми у власному оточенні;

- стратегічні еко-ігри, де діти моделюють розвиток «зеленого міста» або заповідника, вчаться знаходити баланс між потребами людини та збереженням природи [2, с. 352].

Важливе місце в екологічному вихованні займають екологічні квести та ігри-експедиції. Вони забезпечують практичну діяльність учнів у природному середовищі та формують готовність до реальних природоохоронних дій.

Виконуючи дослідницькі та практичні завдання, учні не лише здобувають знання, а й набувають досвіду відповідальної поведінки.

Сучасні цифрові ресурси також мають значний потенціал у формуванні екологічної компетентності молодших школярів. Використання інтерактивних вікторин, мультимедійних вправ і гейміфікованих платформ підвищує мотивацію учнів до навчання та сприяє кращому засвоєнню екологічних знань. Такими цифровими ресурсами можуть бути сервіс як «Kahoot»-що дозволяє створювати інтерактивні вікторини та онлайн-ігри. «LearningApps»-платформа для розробки дидактичних вправ екологічного змісту. «Wordwall»-сервіс для створення інтерактивних ігор, кросвордів і завдань. «Quizizz»-ресурс для проведення навчальних тестів у ігровій формі. «Canva»-платформа для створення екологічних плакатів, презентацій та інфографіки. І таких цифрових ресурсів є дуже багато і всі вони стають в нагоді при плануванні уроку і під час нього.

Систематичне використання ігрових технологій позитивно впливає на рівень сформованості бережливого ставлення до природи у здобувачів початкової освіти. Молодші школярі демонструють вищий рівень екологічної обізнаності, активніше долучаються до природоохоронної діяльності та виявляють готовність застосовувати набуті знання у повсякденному житті.

Отже, ігрові технології є ефективним засобом формування екологічної свідомості молодших школярів, оскільки забезпечують поєднання знань, емоційного досвіду та практичної діяльності. Їх систематичне використання у початковій школі сприяє вихованню екологічно відповідальної особистості та формуванню ціннісного ставлення до природи.

Список використаних джерел:

1. Акуленко Н. О. Застосування ігрових технологій на уроках у початкових класах. *Збірник наукових праць з педагогічних наук*. 2019. № 2. С. 21–25.
2. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 352 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL:<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 09.05.2026 р.)

4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Рад. школа, 1977. Т.3. С. 95. URL:<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011667> (дата звернення 09.05.2026 р.)

КОЗАЦЬКІ ВИХОВНІ ТРАДИЦІЇ

Владислав Смушко,

студент спеціальності Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Сергій Марчук, *кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти*

Розкрито сутність козацьких виховних традицій як складника української етнопедагогіки. Висвітлено особливості фізичного, психофізичного та духовно-морального виховання запорізьких козаків, спрямованого на формування сильної, витривалої та патріотично свідомої особистості. Обґрунтовано актуальність використання ідей козацької педагогіки у сучасному освітньому процесі, зокрема у фізичному та патріотичному вихованні учнів.

Узагальнення історико-педагогічних джерел [1-4] дає підстави стверджувати, що козацька педагогіка є цілісним і самобутнім явищем української етнопедагогічної традиції, яке сформувалося в умовах розвитку козацтва як соціального, військового та культурного феномену. Вона не обмежувалася лише передачею знань, а охоплювала широкий спектр виховних впливів – духовних, моральних, інтелектуальних і фізичних.

Аналіз різних підходів дозволяє дійти висновку, що сутність козацької педагогіки полягає у вихованні вільної, духовно сильної та морально стійкої особистості – козака-лицаря, для якого головними цінностями були любов до Батьківщини, честь, гідність, свобода та готовність до її захисту. Важливо, що ця

система виховання формувалася не лише в освітніх закладах, а й у родині та військово-громадському середовищі, забезпечуючи безперервність виховного процесу [3].

Проведений аналіз історичних і наукових джерел свідчить, що фізична та психофізична підготовка запорізьких козаків становила складну, багатокомпонентну систему, яка поєднувала військово-прикладні, оздоровчі, психологічні та духовні аспекти виховання. Вона формувалася під впливом постійної військової загрози, складних природних умов і необхідності виживання в екстремальному середовищі [6-7].

Фізична підготовка козаків включала розвиток сили, витривалості, спритності, швидкості реакції, володіння різними видами зброї, верхової їзди, плавання та бойових мистецтв. Значна увага приділялася загартуванню організму через природні чинники – холод, спеку, нестачу їжі та води, що формувало високий рівень фізичної стійкості та адаптивності.

Психофізична підготовка була нерозривно пов'язана з розвитком морально-вольових якостей: сміливості, рішучості, самоконтролю, стресостійкості та здатності діяти в умовах небезпеки. Важливу роль у цьому процесі відігравали тренування, змагання, випробування, а також система суворої дисципліни та колективної відповідальності [2].

Особливістю козацької системи було поєднання фізичного виховання з духовно-моральним розвитком, що забезпечувало формування гармонійної особистості. Виховання відбувалося через практику, бойові ігри, народні змагання, військові вправи та навчання в січових школах, що сприяло постійному вдосконаленню тілесних і психічних можливостей людини.

Аналіз педагогічної практики показує, що ідеї козацької педагогіки мають значний потенціал для використання в освітньому процесі сучасної школи, особливо у сфері фізичного, морально-етичного та патріотичного виховання учнів. Ефективність їх реалізації забезпечується через комплексний підхід, який поєднує навчальну, виховну та позакласну діяльність. Зокрема, у шкільній практиці успішно застосовуються бесіди, екскурсії, музейна педагогіка,

туристично-краєзнавча робота, а також участь учнів у військово-патріотичних заходах і змаганнях. Важливе місце посідає використання елементів народних ігор, козацьких забав, фізичних вправ і єдиноборств, які сприяють розвитку сили, витривалості, координації та формуванню командної взаємодії. Значний виховний потенціал має впровадження елементів загартування організму, що відповідає традиціям козацького способу життя [5].

Окремо слід відзначити інтеграцію козацьких традицій у сучасні форми фізичного виховання, зокрема через використання елементів гопака як системи рухів, що поєднує фізичний розвиток, координацію та емоційно-вольову підготовку. Такі практики сприяють формуванню впевненості у власних силах, розвитку дисципліни та зміцненню психофізичної стійкості учнів.

Отже, використання ідей козацької педагогіки в сучасній школі є ефективним засобом гармонійного розвитку особистості, оскільки сприяє формуванню фізично загартованої, духовно зрілої та патріотично свідомої молоді, здатної до активного життєвого та громадянського самоствердження.

Таким чином, система фізичної та психофізичної підготовки запорізьких козаків була ефективною моделлю всебічного розвитку особистості, яка поєднувала фізичне загартування, військову підготовку, моральне виховання та психологічну стійкість, забезпечуючи високу боєздатність і духовну міць козацького війська.

Література та джерела:

1. Іваненко В. В., Суханова Г. П., Ушаков В. С. Педагогічні умови формування здорового способу життя молоді засобами козацької педагогіки майбутніми вчителями фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. Т. 1. С. 146–150.
2. Козацькі забави: навчальний посібник / В. І. Завацький, А. В. Цьось та ін. Луцьк: Надстир'я, 1994. 112 с.
3. Руденко Ю., Губко О. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність. Київ: МАУП, 2007. 384 с.
4. Сірополко С. Історія розвитку освіти в Україні. Львів : Афіша, 2004. 664 с.
5. Теремецький В., Михальчук М. Інтеграція ідей козацької педагогіки у професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до захисту Батьківщини. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 219. С. 96–103.

6. Цьось А. В., Деделюк Н. А. Історія фізичного виховання на теренах України з найдавніших часів до початку ХІХ ст.: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. 456 с.

7. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків: у 3 т. Т. 1. Київ: Наукова думка, 1990. 580 с.

ВПЛИВ РУХЛИВИХ ІГОР НА РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

Олександра Снитюк,

студентка 41 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Кліш, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури

У роботі досліджено вплив рухливих ігор на розвиток фізичних якостей учнів середнього шкільного віку та визначено їх ефективність у процесі фізичного виховання. Отримані результати показали, що систематичне використання рухливих ігор сприяє більш вираженому покращенню показників швидкості, сили, витривалості, спритності та гнучкості порівняно з традиційними формами занять.

У сучасних умовах розвитку освіти проблема фізичного виховання учнів набуває особливої актуальності, що зумовлено стійкою тенденцією до зниження рівня рухової активності дітей середнього шкільного віку. Як свідчать результати наукових досліджень, недостатній обсяг рухової діяльності негативно позначається на стані здоров'я школярів, рівні їх фізичної підготовленості та загальному гармонійному розвитку [2]. У зв'язку з цим особливої ваги набуває пошук та впровадження ефективних засобів і форм організації фізичного виховання, спрямованих на підвищення рухової активності учнів у процесі навчання та формування в них стійкої мотивації до занять фізичною культурою.

Середній шкільний вік є важливим періодом формування організму, оскільки саме в цей час відбуваються інтенсивні морфофункціональні зміни, пов'язані зі зростанням і розвитком основних систем організму. За даними В. Безрукої та співавт., цей період є сприятливим для розвитку фізичних якостей, проте потребує правильно організованого фізичного навантаження [1]. Недостатня увага до цього процесу може призвести до погіршення фізичного стану дітей.

Особливої уваги заслуговує проблема розвитку фізичних якостей учнів, які є основою їхньої фізичної підготовленості. Як зазначає Т. Круцевич, рівень розвитку сили, швидкості, витривалості, гнучкості та спритності визначає здатність учнів виконувати різноманітні рухові дії та адаптуватися до фізичних навантажень [3]. Саме тому розвиток цих якостей є одним із головних завдань фізичного виховання у школі.

Водночас традиційні підходи до проведення уроків фізичної культури не завжди забезпечують достатній рівень зацікавленості учнів. Дослідження Т. Лошицької, О. Антонова та Д. Мумро показують, що використання рухливих ігор значно підвищує інтерес школярів до занять та сприяє їх активнішій участі у навчальному процесі [4]. Це пояснюється емоційністю ігрової діяльності та її доступністю для дітей.

Крім того, рухливі ігри мають виражений комплексний вплив на організм учнів, оскільки поєднують фізичне навантаження з емоційною та ігровою активністю. Вони сприяють одночасному розвитку основних фізичних якостей, удосконаленню координації рухів, швидкості реакції та загального функціонального стану організму [5]. У зв'язку з цим рухливі ігри доцільно розглядати як ефективний засіб фізичного виховання, який може широко застосовуватися в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

З метою вивчення впливу рухливих ігор на розвиток фізичних якостей учнів середнього шкільного віку було проведено експериментальне дослідження на базі Комунального закладу загальної середньої освіти «Луцький ліцей №21 імені Михайла Кравчука Луцької міської ради». У дослідженні взяли участь учні

7 класу, які були розподілені на дві групи: контрольну та експериментальну. До контрольної групи увійшли 19 учнів (10 хлопців і 9 дівчат), які навчалися за традиційною програмою фізичного виховання. Експериментальну групу становили 17 учнів (9 хлопців і 8 дівчат), у яких у процесі занять систематично використовувалися рухливі ігри як додатковий засіб фізичної підготовки.

На початковому етапі експерименту було проведено тестування рівня розвитку фізичних якостей учнів обох груп з метою визначення вихідних показників. Зокрема, середній результат у бігу на 30 м, що характеризує швидкісні якості, в експериментальній групі становив 5,41 с, тоді як у контрольній – 5,64 с. Подібна тенденція простежувалася і щодо показників спритності: у експериментальній групі склав 10,91 с, у контрольній – 11,45 с. Рівень силових якостей, визначений за кількістю повторень відповідної вправи, у середньому становив 9,41 рази в експериментальній групі та 6,84 рази в контрольній. Водночас показники витривалості, що відображають функціональні можливості організму, були вищими у контрольній групі: 89,41 разів за хвилину проти 79,84 рази в експериментальній. Аналогічна ситуація спостерігалася і щодо гнучкості: середній результат у контрольній групі становив 8,82 см, тоді як в експериментальній – 7,42 см. Таким чином, аналіз отриманих даних свідчить про переважно середній рівень розвитку фізичних якостей у досліджуваних учнів, із незначними відмінностями між групами.

Експериментальне дослідження тривало протягом 5 тижнів. У цей період учні контрольної групи відвідували заняття з фізичної культури відповідно до традиційної навчальної програми без змін у змісті та структурі уроків. Натомість в експериментальній групі на кожному уроці систематично впроваджувалися рухливі ігри, спрямовані на розвиток основних фізичних якостей, що дозволило урізноманітнити зміст занять та підвищити їхню ефективність.

Здійснивши порівняльний аналіз динаміки показників фізичних якостей учнів у процесі експерименту, було встановлено, що використання рухливих ігор у системі фізичного виховання учнів 7 класу є значно ефективнішим порівняно з традиційними формами організації занять, що підтверджується отриманими

кількісними результатами. У контрольній групі протягом п'яти тижнів спостерігалися лише незначні зміни: показники швидкості покращилися з 5,64 с до 5,62 с, спритності – з 11,45 с до 11,35 с, сили – з 6,84 до 6,89 разів. Водночас рівень витривалості дещо знизився – з 79,84 до 79,58 разів, а показники гнучкості підвищилися з 7,42 до 7,63 см. Отримані результати свідчать про те, що традиційні заняття з фізичної культури не забезпечують суттєвого приросту фізичних якостей у короткотривалому часовому проміжку.

Натомість в експериментальній групі, де на уроках систематично застосовувалися рухливі ігри, зафіксовано більш виражену позитивну динаміку. Зокрема, показники швидкості покращилися з 5,41 с до 5,27 с (на 0,14 с), спритності – з 10,91 с до 10,75 с, сили – з 9,41 до 10,47 разів, витривалості – з 89,41 до 92,35 разів, а гнучкості – з 8,82 до 9,24 см. Помітно, що результати свідчать не лише про позитивний вплив рухливих ігор на розвиток окремих фізичних якостей, але й про їх комплексний характер, оскільки суттєві зміни відбулися одночасно за кількома показниками.

Отже, можна зробити висновок, що цілеспрямоване включення рухливих ігор у структуру уроків фізичної культури сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, активізації рухової діяльності учнів та більш інтенсивному розвитку їх фізичної підготовленості.

Література та джерела:

1. Безрук В.В., Нечитайло Ю.М., Шкробанець І.Д. Ріст і розвиток дитини: основні закономірності та зміни при патології: навч. посіб. Чернівці, 2025. 110с.
2. Боднар І. Р., Гук Г. І., Рихаль В. І., Пастерніков В. В. Рухова активність дітей середнього шкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 11 (157). С. 35–40.
3. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання в 2-х томах. Київ, 2012. Том 1. 391 с. Т 2. 367 с.
4. Лошицька Т., Антонова О., Мумро Д. Рухливі ігри як засіб фізичного виховання, фізичної рекреації, виховної та патріотичної роботи в НУШ. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2025. № 4. С. 216-223. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-4-216-223>
5. Сидорук І. О., Гірак А. М., Гамма Т. В., Орел І. О. Рухливі ігри в системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. *Rehabilitation and Recreation*. 2021. Вип. 9. С. 200–204. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2021.9.27>

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Діана Сопронюк, Лариса Самсонюк,

*студентки 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва*

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя, доктор філософії

*у галузі 01 Освіта/ Педагогіка, старший викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій,*

У статті розкрито значення історико-краєзнавчого аспекту як важливої основи національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Проаналізовано роль дошкільної освіти у формуванні у дітей любові до Батьківщини, поваги до історії, культури та традицій українського народу. Обґрунтовано доцільність використання краєзнавчого матеріалу як ефективного засобу формування громадянської свідомості та патріотичних почуттів у дошкільників. Висвітлено основні форми і методи роботи з дітьми, зокрема екскурсії, ігрову та проєктну діяльність, використання художньої літератури й ознайомлення з народними традиціями. Зроблено висновок про важливість системного впровадження історико-краєзнавчої роботи в освітній процес закладів дошкільної освіти.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливого значення набуває проблема формування національної свідомості, патріотичних почуттів та громадянської позиції особистості. Важливою складовою цього процесу є національно-патріотичне виховання дітей, яке повинно розпочинатися ще в дошкільному віці. Саме в цей період закладаються основи світогляду дитини, формуються моральні цінності, ставлення до рідної землі, культури та історії свого народу. Національно-патріотичне виховання передбачає формування у дітей любові до Батьківщини, поваги до культурних традицій, історичної спадщини та духовних цінностей українського народу. Дослідники

зазначають, що патріотичне виховання пов'язане з усвідомленням своєї причетності до історії та культури власного народу, формуванням почуття гордості за свою країну та відповідальності за її майбутнє [3, с.2].

Одним із ефективних засобів реалізації національно-патріотичного виховання є використання історико-краєзнавчого матеріалу. Саме краєзнавство допомагає дітям пізнавати рідний край, його історію, традиції, природні особливості та культурні пам'ятки, що сприяє формуванню емоційного зв'язку з рідною землею [4]. Дошкільний вік є важливим етапом формування особистості. У цей період дитина активно пізнає навколишній світ, засвоює соціальні норми та культурні цінності. Саме тому система дошкільної освіти відіграє важливу роль у формуванні основ патріотизму.

Вивчення історико-краєзнавчої складової та використання краєзнавчих матеріалів у освітньому процесі було обґрунтовано в працях відомого чеського педагога Я.А. Коменського. Також на важливе значення краєзнавства у вихованні дітей вказували українські вчені й педагоги В. Геринович, О. Духнович, А. Макаренко, С. Рудницький, С. Русова, К. Ушинський та ін. Науковці наголошують, що патріотичні почуття формуються поступово, через ознайомлення дитини з найближчим оточенням: сім'єю, рідним містом або селом, природою, традиціями та культурою свого народу. Саме тому важливим є використання краєзнавчого матеріалу, який є близьким і зрозумілим для дітей.

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти, метою національно-патріотичного виховання є формування у дитини любові до Батьківщини, усвідомлення своєї національної ідентичності, причетності до українського народу, його історії, культури, традицій і духовних цінностей; виховання поваги до державних символів, Конституції України, рідної мови; розвиток громадянської свідомості, відповідальності, готовності брати участь у суспільному житті на засадах демократії, гуманізму, справедливості та толерантності. Також важливо, щоб національно-патріотичне виховання сприяло становленню активної життєвої позиції дитини, почуття власної гідності як

громадянина України, шанобливого ставлення до представників інших націй і культур, миру та взаєморозуміння між людьми [1].

Краєзнавство є важливим педагогічним засобом формування у дітей любові до рідного краю. Воно включає вивчення історії, природи, культури, традицій та побуту населення певної місцевості. [Використання краєзнавчого матеріалу у роботі з дошкільниками дає змогу сформуванню у них перші уявлення про свою малу Батьківщину. Діти знайомляться з історичними подіями, народними традиціями, визначними місцями та культурними пам'ятками свого краю [2].

Історико-краєзнавчий підхід передбачає використання різноманітних форм роботи з дітьми: екскурсії, спостереження, знайомство з народними традиціями, використання народних казок, легенд, пісень та обрядів. Така діяльність сприяє розвитку інтересу до культурної спадщини українського народу. У практиці дошкільної освіти використовуються різноманітні форми роботи, спрямовані на формування у дітей інтересу до історії та культури рідного краю. Однією з найбільш ефективних форм є екскурсії та спостереження за історичними пам'ятками, природними об'єктами та культурними установами.

Важливу роль відіграє ігрова діяльність, оскільки гра є провідною діяльністю дошкільника. У процесі сюжетно-рольових ігор діти можуть відтворювати елементи народних традицій, історичних подій або побуту українського народу.

Ефективним методом є використання художньої літератури. Казки, легенди, оповідання та народні перекази допомагають дітям краще зрозуміти історію та культурні традиції свого народу [2]. Також важливе значення має проектна діяльність, під час якої діти разом з вихователем можуть досліджувати історію свого населеного пункту, знайомитися з народними ремеслами або створювати тематичні виставки.

Історико-краєзнавчий аспект є важливою складовою національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Використання краєзнавчого матеріалу дозволяє формувати у дітей перші уявлення про історію та культуру

рідного краю, сприяє розвитку патріотичних почуттів та громадянської свідомості. Залучення дітей до пізнання історії, традицій та культурної спадщини України сприяє формуванню у них любові до Батьківщини, поваги до свого народу та відповідальності за майбутнє держави. Саме тому історико-краєзнавча робота повинна займати важливе місце в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Список використаної літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція . Міністерство освіти і науки України. Київ, 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 20.03.2026).
2. Машовець М. А. *Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в сучасних умовах розвитку суспільства. Вісник Інституту розвитку дитини: Збірник наукових праць. Серія: Філософія, Педагогіка, Психологія.* 2009, С 125-130.
3. Терник А. В. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка.* №1 (315), 2018 URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3383> (дата звернення: 16.03.2026).
4. Мартін А. Організація краєзнавчої роботи в умовах закладу дошкільної освіти. *Початкова та дошкільна освіта.* 2016. С.75-77.
5. Шпетна Л. В. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства. URL: <https://vseosvita.ua/library/nacionalno-patrioticne-vihovanna-ditej-starsogo-doskilnogo-viku-zasobami-kraeznavstva-212977.html> (дата звернення: 16.03.2026).

ІДЕЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ЯНА КОМЕНСЬКОГО

Андрій Терещук,

*студент спеціальності Середня освіта (Фізична культура) факультету
початкової освіти та фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний
інститут» Волинської обласної ради*

Науковий керівник – Сергій Марчук, кандидат педагогічних наук,
*завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової
освіти*

У тезах висвітлено ідеї фізичного виховання дітей та молоді у педагогічній спадщині Яна Амоса Коменського. Розкрито значення принципу природовідповідності, роль рухової активності, гри, гігієни та здорового способу життя у гармонійному розвитку особистості. Обґрунтовано актуальність педагогічних ідей Коменського для сучасної системи фізичного виховання школярів.

Вивчення та аналіз наукових праць Я. Коменського [3-5] розкриває сутність принципу природовідповідності як провідного положення його творчої спадщини. Встановлено, що цей принцип є методологічною основою всієї його педагогічної системи та передбачає організацію навчання і виховання відповідно до законів природи, вікових та індивідуальних особливостей дитини. Коменський розглядав людину як частину природи, що підпорядковується її загальним законам, а тому освітній процес має відбуватися природно, послідовно, без примусу і перевантаження. Важливим є те, що принцип природовідповідності забезпечує доступність, поступовість і ефективність навчання, а також сприяє гармонійному розвитку особистості [7].

Фізичне виховання займає важливе місце у концепції всебічного гармонійного розвитку особистості Коменського та розглядається у тісному взаємозв'язку з розумовим, моральним і духовним розвитком [8]. Коменський

підкреслював, що здорове тіло є необхідною умовою розвитку розуму, а тому фізичне виховання має бути невід'ємною складовою освітнього процесу. Педагог розробив цілісну систему фізичного виховання, яка охоплює всі вікові етапи розвитку дитини – від народження до юності. Особливу увагу він приділяв ранньому дитинству, обґрунтовуючи важливість грудного вигодовування, правильного догляду, режиму дня, рухової активності та позитивного емоційного стану дитини. Значну роль у фізичному розвитку Коменський відводив іграм, фізичним вправам, праці, перебуванню на свіжому повітрі, дотриманню гігієнічних норм і помірності в усьому [1;2;6].

Важливими складниками фізичного виховання за Коменським є: формування здорового способу життя, розвиток рухової активності, зміцнення здоров'я, виховання витривалості та дисципліни. Він також наголошував на ролі сім'ї та школи у збереженні здоров'я дитини, підкреслюючи необхідність створення сприятливих умов для навчання і розвитку, зокрема належного санітарно-гігієнічного середовища. Значення фізичного виховання розкривається ним не лише як засобу зміцнення здоров'я, а й як важливого чинника формування гармонійної, діяльної та морально зрілої особистості.

Ефективна реалізація ідей Коменського у фізичному вихованні можлива через:

- інтеграцію здоров'язберезувальних технологій в освітній процес;
- організацію рухової активності учнів відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей;
- широке використання рухливих ігор як природної форми діяльності дітей;
- формування культури здорового способу життя (харчування, режим дня, гігієна);
- створення безпечного, естетичного та санітарно-гігієнічного освітнього середовища;
- активну взаємодію школи та сім'ї у питаннях виховання здорової дитини.

Особливої уваги заслуговує ідея Коменського про необхідність постійної активності дитини: вона повинна бути зайнята або грою, або навчанням, або працею. Це положення є надзвичайно актуальним у сучасних умовах, коли проблема гіподинамії школярів набуває все більшого поширення. Таким чином, доведено, що педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського мають значний практичний потенціал і можуть бути ефективно адаптовані до умов сучасної школи як основа здоров'язбережувальної освітньої політики.

На основі аналізу педагогічної спадщини Яна Амоса Коменського та узагальнення сучасного педагогічного досвіду розроблено методичні рекомендації щодо ефективного фізичного виховання школярів. Встановлено, що одним із ключових напрямів є забезпечення пріоритетності збереження і зміцнення здоров'я дітей. Це передбачає систематичний контроль за фізичним станом учнів, раціональне планування навантажень і дотримання принципу помірності у всіх видах діяльності.

Важливо враховувати вимоги до організації ігор, сформульовані Коменським: вони повинні бути рухливими, безпечними, не перевтомлювати дітей і водночас сприяти як фізичному, так і духовному розвитку. Гра має завершуватися до появи втоми чи втрати інтересу, що відповідає сучасним підходам до організації діяльності школярів [8].

Крім того, ефективність фізичного виховання значною мірою залежить від особистості вчителя, який повинен бути прикладом здорового способу життя, дотримуватися культури поведінки та формувати в учнів позитивне ставлення до фізичної активності.

Отже, узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що педагогічна спадщина Яна Амоса Коменського містить цілісну, науково обґрунтовану систему фізичного виховання, яка базується на принципі природовідповідності та ідеї гармонійного розвитку особистості. Багато положень цієї системи (вікова відповідність навантажень, значення рухової активності, роль гри, дотримання режиму дня, гігієнічні умови) залишаються

актуальними і сьогодні та можуть ефективно використовуватися у практиці сучасної школи.

Література та джерела:

1. Антонюк Г. Ян Амос Коменський і розвиток педагогічної думки України в XVII ст. *Педагогіка та психологія професійної освіти*. 2012. №6. С. 189–200.
2. Зайченко І. В. Коменський Я. А. Про мету і завдання виховання. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 14. С. 287–294.
3. Коменський Я. А. Закони добре організованої школи. *Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб.* Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С. 155–185.
4. Коменський Я. А. Велика дидактика. *Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб.* Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С. 101–155.
5. Коменський Я. А. Материнська школа або Про дбайливе виховання юнацтва у шість років. *Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія / упоряд. З. Н. Борисової, В. З. Смалъ.* Київ: Вища школа, 1990. С. 10–24.
6. Кравець В. П. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. Тернопіль: Тернопіль, 1996. 436 с.
7. Кучай Т. П. Пансофічна освіта Я. Коменського – необхідна передумова гармонізації суспільних відносин. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. №3. С. 36–40.
8. Марчук С. С. Порівняльний аналіз педагогічних ідей видатних слов'янських мислителів Я. А. Коменського і К. Д. Ушинського щодо проблеми фізичного виховання дітей. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки*. 2012. Вип. 96. С. 136–140.

СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ РУХЛИВИХ ІГОР В УМОВАХ НУШ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Хваль,

студентка II курсу 21 ФПО групи спеціальності 013 Початкова освіта

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Людмила Северіна, викладачка циклової комісії

теорії та методики фізичного виховання

У статті досліджується специфіка проведення рухливих ігор із учнями молодшого шкільного віку в умовах НУШ. Аналізуються особливості організації, педагогічні підходи та вплив на фізичний розвиток, мотивацію та соціальні навички дітей. Представлено рекомендації щодо ефективного використання ігор для формування здорового способу життя.

Рухливі ігри – ключовий елемент уроків фізичної культури в початковій школі відповідно до НУШ. Вони забезпечують всебічний фізичний, соціальний та емоційний розвиток дітей, підвищують мотивацію до рухової активності й формують основу здорового способу життя. Правильно організовані ігри дозволяють вчителю реалізувати програму максимально ефективно, цікаво та безпечно [1].

Рухливі ігри визначаються програмою як базовий засіб фізичного виховання молодших школярів. Вони є обов'язковим компонентом кожного уроку. Рухливі ігри інтегруються в діяльнісний підхід НУШ та сприяють розвитку рухових якостей та формуванню соціальних компетентностей.

Гра – важливий засіб виховання, доступний кожному та є одним із засобів всебічного розвитку і вдосконалення фізичних якостей дітей молодшого та середнього шкільного віку. Про значення рухливих ігор у фізичному вихованні учнів молодшого та середнього шкільного віку писали М. Борейко, В. Лях, І. Масляк, Л. Масол, О. Маїло, В. Олещук, В. Рибалка, К. Ушинський, Т. Чирва, А. Цьось, Ю. Цюпак, І. Якиманська та ін. Педагогічні проблеми змісту та методів навчання у їхвзаємозв'язку з ігровою діяльністю досліджували Н. Бібік, В. Бондар, М. Вашуленко, О. Савченко, Г. Тарасенко та ін.

Важливою особливістю шкільної програми з фізичної культури є спрямованість на всебічний розвиток основних фізичних якостей учнів, серед яких координаційні здібності займають провідне місце. Цілеспрямований розвиток координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку сприяє підвищенню швидкості та раціональності оволодіння різними руховими діями, що, у свою чергу, забезпечує більш ефективне засвоєння навчального матеріалу на уроках фізичної культури.

Специфіка фізичного виховання як педагогічного процесу полягає в тому, що основними критеріями його результативності виступають стан здоров'я та рівень фізичної підготовленості учнів. Ефективність управління процесом фізичного виховання школярів забезпечується за умови врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, а також систематичного здійснення тестового контролю, спрямованого на оцінювання рівня розвитку окремих рухових здібностей.

Для досягнення високих результатів учень повинен чітко усвідомлювати поставлене рухове завдання, що є передумовою вибору найбільш доцільного та ефективного способу його виконання.

За наявності усіх вище перелічених складових може бути забезпечена ефективна робота м'язового апарату, оскільки важливим фактором, який визначає рівень розвитку координаційних здібностей, є ефективна внутрішньом'язова та міжм'язова координація, завдяки чому активується необхідна кількість рухових одиниць і забезпечується оптимальна взаємодія м'язової системи, швидкий і ефективний перехід від напруження м'язів до їх розслаблення. Динамічна структура рухової дії формує цілісний, функціонально і конкретно спеціалізований робочий механізм для вирішення рухового завдання [3, с.30].

У програмі рухливі ігри віднесені до змістових ліній:

- «Рухливі ігри».
- «Фізичні вправи різного спрямування».
- «Комунікативні та соціальні уміння» (через ігрову діяльність).

Відповідно до програмних вимог 1 класі проводяться такі рухливі ігри:

- *Ігри на увагу та орієнтування в просторі:* «Світлофор», «Знайди свій колір», «Повтори рух», «Заборонений рух», «Слухняні руки».

- *Ігри з бігом:* «Квач» (звичайний, парний, ланцюговий), «Мисливці й зайці», «Сонце і дощик», «Хто швидше добіжить до фішки?», «У ведмедя у бору»

- *Ігри зі стрибками:* «Жабки», «Стрибай через струмок», «Класики», «Стрибни в обруч»

- *Ігри з м'ячем*: «Прокоти м'яч до прапорця», «Перекинь м'яч товаришу», «Потрап у кошик», «Хто не впустиць м'яч»

- *Спокійні ігри (на завершення уроку)*: «Тихий м'яч», «Струмочок» «Знайди, хто подав голос».

У 2 класі:

- *Ігри на розвиток швидкості і спритності*: «Кішка і миші», «Квач-естафета», «Сховайся від квача», «Перебіжки», «Швидкі ноги»

- *Ігри з координаційними елементами*: «Змійка», «Впіймай хвіст», «Передай рух по колу», «Стоп-кадр».

- *Ігри з м'ячем*: «Влуч у ціль», «Передай м'яч по колу», «Попади в обруч», «М'яч середньому»

- *Естафети*: «Естафета з кубиками», «Перенеси предмет», «Біг зі зміною напрямку», «Стрибай – біжи – повзи» (комбінована естафета)

- *Спокійні ігри*: «Мій настрій», «Тиша в лісі», «Відгадай рух».

У 3 класі:

- *Ігри з більш складними правилами*: «Два вогні», «Гуси-лебеді», «Вудочка», «Лисиця в курнику», «Вибивний м'яч».

- *Ігри на витривалість*: «Не дай себе спіймати», «Біг по колах з переслідуванням», «Перехоплення»

- *Естафети середнього рівня складності*: «Естафета з перешкодами», «Передай паличку», «Зміни напрямок – не зупиняйся», «Стрибкова естафета»

- *Ігри з м'ячем*: «Влуч у центральну мішень», «Перекидання через сітку (без змагання)», «Перехопи подачу».

- *Командні ігри*: «Хвости дракона», «Перетягування кола», «Підземні тунелі».

- *Спокійні ігри*: «Тихі кроки», «Злови звук»

У 4 класі:

- *Ігри підвищеної динамічності та тактичності*: «Третій зайвий», «Перестав фішку», «Кругова оборона», «Стріла» (біг зі зміною напрямку).

- *Командні та сюжетні ігри*: «Морська подорож», «Перехоплення території», «Флорбол-мікс» (адаптована гра з ключками), «Ловці та тіні»

- *Ігри з м'ячами різного розміру*: «Влуч у рухому мішень», «Передай м'яч двома способами», «Пас у коридор», «Міні-гандбол» (спрощений варіант).

- *Естафети з підвищеною координацією*: «Естафета зі стрибками боком», «Спіральний біг», «Естафета з веденням м'яча», «Мотузкові перепони».

- *Спокійні ігри*: «Таємний сигнал», «Відтворення фігури», «Повільний м'яч».

Визначимо освітні результати, які формуються рухливими іграми (згідно вимог програми):

Компетентності НУШ:

- *Здоров'язбережувальна компетентність*: учні засвоюють правила безпечної поведінки, вчать ся цінувати рухову активність.

- *Соціальна та громадянська компетентність*: робота в команді, уміння співпрацювати, дотримуватися норм.

- *Комунікативна компетентність*: взаємодія в ігровій діяльності, вміння висловити думку.

- *Емоційно-етична компетентність*: регуляція емоцій, чесність, взаємоповага [4].

Відповідно до цього сформулюємо результати навчання:

- учень організовано діє в групі;

- виконує рухові дії відповідно до правил гри;

- оцінює власну поведінку та інших;

- проявляє ініціативу та творчість; дотримується правил чесної гри; розуміє вплив руху на здоров'я.

Таким чином, рухливі ігри є обов'язковим та невід'ємним компонентом уроків фізичної культури у початковій школі згідно з чинними освітніми програмами НУШ. Вони виконують комплексну функцію: забезпечують фізичний розвиток дітей, сприяють формуванню ключових компетентностей та підтримують інтерес учнів до рухової активності. Програма наголошує на

необхідності відповідності ігор віковим особливостям молодших школярів, доступності, безпечності та варіативності, що дозволяє забезпечити індивідуальний підхід і включення в активність кожної дитини.

Література та джерела:

1. Концепція Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (Дата звернення 07.04.2026)
2. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 т. / [Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова, О. Д. Кривчикова та ін.; заред. Т. Ю. Круцевич]. [2-ге вид., переробл. та доп.]. Київ : НУФВС, вид-во «Олімп. л-ра», 2017. Т. 2. Методика фізичного виховання різних груп населення. 448 с.
3. Тихомиров А. К. Розвиток координаційних здібностей. *Фізична культура в школі*. 2006. №4. С. 29-31.
4. <https://www.pedrada.com.ua/article/2372-ad-fontes-pro-kontseptyu-novo-ukransko-shkoli> (дата звернення 08.04.2026).

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОПОВІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Богдана Цихович,

студентка групи ІТ-22 спеціальності Інформаційні системи та технології Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж технологій, бізнесу та права Волинського національного університету імені Лесі Українки»

Науковий керівник – Валентина Веснянка,

викладач-методист, викладачка вищої категорії, викладачка циклової комісії фізичної культури та цивільної безпеки

У роботі розглянуто, як сьогодні працює система оповіщення населення та чому її потрібно вдосконалювати. Особливу увагу приділено тому, щоб інформація була доступною для всіх, зокрема для людей з інвалідністю. Також показано, як сучасні технології можуть зробити оповіщення швидшим, зручнішим і більш ефективним.

Своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації є ключовим елементом системи цивільного захисту держави. Події природного, техногенного та воєнного характеру можуть виникати раптово і створювати безпосередню загрозу життю та здоров'ю людей. Від швидкості інформування та правильності дій громадян залежить рівень втрат і ефективність реагування.

Правові засади функціонування цієї системи визначає Кодекс цивільного захисту України, який регламентує діяльність органів влади та порядок надання відомостей. Водночас відповідно до законодавства про соціальний захист осіб з інвалідністю держава зобов'язана забезпечити рівний доступ до інформації для всіх категорій населення [1].

В умовах воєнного стану питання модернізації засобів сповіщення набуло особливої актуальності. Традиційні методи, що використовують сирени та медіа, не завжди доступні, особливо для людей з інвалідністю, осіб похилого віку, пацієнтів реабілітаційних центрів та мешканців будинків престарілих. Згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю», держава має гарантувати таким громадянам безпеку, у тому числі під час надзвичайних ситуацій [2].

У зв'язку з розвитком цифрових технологій виникає необхідність впровадження альтернативних каналів комунікації. Практична реалізація цих заходів здійснюється органами державної влади, зокрема Державною службою України з надзвичайних ситуацій, яка відповідає за організацію цивільного захисту та реагування [3].

Традиційні засоби оповіщення, такі як сирени, радіо та телебачення, залишаються важливими, проте вони вже не забезпечують повного охоплення населення та не завжди відповідають сучасним вимогам щодо швидкості й доступності. Саме тому особливого значення набуває впровадження альтернативних цифрових технологій.

Сучасні засоби зв'язку, зокрема мобільні телефони та інтернет-платформи, дозволяють оперативно сповіщати кожну людину незалежно від її

місцезнаходження. Використання SMS, push-сповіщень, мобільних застосунків, соціальних мереж та месенджерів забезпечує швидке поширення попереджень про небезпеку та чітких інструкцій щодо подальших дій. Крім того, такі інструменти дозволяють передавати дані у різних форматах – текстовому, звуковому та візуальному, що критично важливо для людей з інвалідністю.

Запровадження альтернативних каналів підвищує надійність системи: у разі відмови одного способу передачі, сигнал надійде через інший. Це особливо актуально під час надзвичайних ситуацій, коли можливі перебої з електропостачанням або зв'язком.

Інклюзивність є необхідною умовою ефективності цивільного захисту. Оскільки люди з порушеннями слуху не сприймають звукові сигнали, для них необхідно використовувати текстові повідомлення, візуальні знаки та вібраційні сповіщення на пристроях. Водночас особи з порушеннями зору потребують голосових повідомлень, радіомовлення, а також функцій озвучення тексту, таких як TalkBack або VoiceOver [1, 2].

Окрему категорію становлять маломобільні особи. Для них важливо не лише отримати сигнал, а й мати доступ до практичних даних про найближчі укриття, безпечні маршрути евакуації та можливість отримання допомоги від профільних служб. Для людей похилого віку, які менш активно користуються цифровими новинками, найбільш доступними залишаються телебачення та радіо. При цьому повідомлення мають бути максимально простими та зрозумілими, без складної термінології, щоб забезпечити миттєве сприйняття змісту.

У розвинених країнах світу система оповіщення населення активно модернізується з використанням сучасних мобільних технологій, що дозволяє значно підвищити швидкість і ефективність інформування громадян про надзвичайні ситуації. Особливу роль у цьому процесі відіграють цифрові засоби комунікації, які забезпечують оперативну передачу повідомлень безпосередньо на мобільні пристрої користувачів.

У Сполучених Штатах Америки функціонують такі системи, як Wireless Emergency Alerts (WEA) та Emergency Alert System (EAS). Вони дозволяють передавати екстрені повідомлення через мобільні мережі, телебачення та радіо, забезпечуючи широке охоплення населення та швидке доведення інформації про небезпеку [4].

У країнах Європейського Союзу також впроваджено ефективні національні системи оповіщення. Зокрема, у Нідерландах діє система NL-Alert, у Німеччині – NINA, у Польщі – Alert RCB, а у Франції – FR-Alert. Ці системи орієнтовані на швидке інформування населення через мобільні телефони та інші цифрові канали зв'язку [4].

Система оповіщення в Ізраїлі є однією з найефективніших завдяки поєднанню локалізованих сирен, мобільних сповіщень і точного геолокаційного інформування населення про загрозу. Вона інтегрована з військовими структурами, зокрема Армія оборони Ізраїлю, що забезпечує миттєву передачу сигналів на основі даних радарів і систем спостереження. Крім того, важливу роль відіграє висока підготовленість населення та використання мобільних застосунків, таких як Red Alert, які дозволяють швидко реагувати на небезпеку [4].

Основою більшості сучасних систем оповіщення є технологія Cell Broadcast, яка дозволяє надсилати повідомлення одночасно на всі мобільні пристрої, що знаходяться в зоні дії певної базової станції. На відміну від традиційних SMS, така технологія не перевантажує мережу і забезпечує миттєву доставку повідомлень великій кількості користувачів.

Основні проблеми системи оповіщення в Україні включають застарілість технічної бази (сирени), залежність від електропостачання, затримки в оновленні обладнання та нерівномірне покриття (особливо в сільській місцевості), недоступність для людей з інвалідністю, низька обізнаність населення тощо. Під час війни критичними є питання автоматизації, кібербезпеки та надійності зв'язку між різними рівнями управління.

Модернізація системи оповіщення має бути комплексною та включати кілька ключових напрямів. Перш за все, слід створити багатоканальну мережу, що поєднує сирени, мобільний зв'язок та інтернет, а також впровадити технологію Cell Broadcast для миттєвого надсилання повідомлень усім особам у зоні ризику [4]. Важливим є розвиток мобільних додатків із картою укриттів, інструкціями та push-сповіщеннями, а також використання візуальних сигналів, зокрема світлових сирен та електронних табло. Окрема увага має приділятися оснащенню установ: лікарень, шкіл та будинків для літніх людей. Крім того, необхідно підвищувати обізнаність громадян через інформаційні кампанії та навчання щодо дій у надзвичайних ситуаціях.

У місті Луцьк триває процес оновлення засобів інформування, спрямований на підвищення їхньої ефективності та надійності. Основними кроками є впровадження місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення (МАСЦО), встановлення нових електронних сирен, гучномовців та інформаційних табло. У межах проєкту передбачено монтаж щонайменше десяти сучасних пристроїв подачі сигналу, а загальний бюджет робіт становить близько 57 мільйонів гривень із плановим завершенням до 2026 року. Важливу роль у забезпеченні інклюзивності відіграє діяльність Всеукраїнської організації осіб з інвалідністю зі слуху Українське товариство глухих (УТОГ), яка сприяє розвитку доступних каналів комунікації. Організація активно інформує своїх членів через месенджери, популяризує використання мобільних застосунків та впровадження перекладу жестовою мовою. Така діяльність підвищує рівень захищеності вразливих груп населення.

Отже, система оповіщення є критично важливим елементом безпеки. В умовах сучасних викликів вона потребує технологічного оновлення та розвитку цифрових каналів зв'язку. Використання міжнародного досвіду й підвищення проінформованості громадян дозволить створити надійну та інклюзивну систему, здатну забезпечити своєчасний захист життя і здоров'я людей.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України: закон від 02 жовтня 2012 р. № 5403-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
2. Конституція України: закон України “Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю” від 28 червня 1996 р. № 254к/96 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2017 № 733 “Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв’язку у сфері цивільного захисту” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF/ed20170927#Text>
4. “Global status of multi-hazard early warning systems 2023” URL: <https://www.undrr.org/reports/global-status-mhews-2023>

РОЗВИТОК ШВИДКІСНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ

Фаїм Шемчук, Людмила Гурик,

*здобувачі освіти ІІ ФК групи спеціальності Середня освіта (Фізична культура) факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради*

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

У статті розглядається застосування легкої атлетики як засобу розвитку швидкісних здібностей учнів закладів загальної середньої освіти. Відмічено, що саме цю фізичну якість ефективно розвивати в середньому шкільному віці.

Недостатня рухова активність і прояви гіпокінезії серед дітей шкільного віку сьогодні розглядаються як одна з найсерйозніших соціальних та медико-

біологічних проблем сучасного суспільства. Опрацювання наукових і методичних джерел свідчить про наявність сталої світової тенденції до скорочення рівня щоденної фізичної активності дітей та підлітків у багатьох країнах світу, зокрема в Україні та країнах Європейського Союзу [5; 7; 8].

Відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я, дітям і підліткам вікової категорії 5–17 років рекомендовано щоденно приділяти не менше 60 хвилин фізичним навантаженням помірної або високої інтенсивності. Основу такої активності мають становити аеробні вправи, а також тренування, спрямовані на зміцнення м'язової та кісткової системи, які доцільно виконувати щонайменше тричі на тиждень [8].

Водночас результати сучасних моніторингових досліджень у країнах Європи демонструють, що значна кількість школярів не виконує зазначених нормативів рухової активності. Це, у свою чергу, негативно впливає на стан здоров'я дітей, сприяє підвищенню ризику розвитку хронічних неінфекційних захворювань, погіршенню психоемоційного самопочуття та зниженню рівня навчальної успішності [7].

Легка атлетика є одним із ефективних засобів розвитку швидкісних якостей школярів. Розробкою проблеми використання легкоатлетичних вправ як на уроках фізичної культури, так і в позаурочний час займалися такі провідні вчені, як О.Ф. Артюшенко (2017), Ахметов Р.Ф., Максименко Г.М., Т.Б. Кутек, (2019), В. Д. Єднак та ін.

Наприклад, показники швидкості реакції кисті руки вже у віці 9–11 років наближаються до рівня дорослих людей. У подальшому, приблизно у 13–14 років, школярі демонструють подібний рівень швидкості реакції у рухах плечового поясу, стегон, гомілок і стоп.

Частота рухів також змінюється хвилеподібно. Найбільш інтенсивний приріст спостерігається у дітей 7–9 років. У 10–11 років темпи розвитку дещо сповільнюються, у 12–13 років знову підвищуються, а в підлітковому віці 14–16 років розвиток відбувається повільніше. У молодшому шкільному віці хлопчики

зазвичай випереджають дівчат за темпом рухів, однак у 13–14 років ці показники часто стають вищими саме у дівчат.

Для організації фізичного виховання у школі важливо враховувати закономірності змін швидкісних показників, особливо у вправах з бігу на короткі дистанції. Формування швидкісних здібностей у дітей шкільного віку повинно бути спрямоване на розвиток уміння швидко реагувати на зовнішні подразники, виконувати рухи з максимально можливою швидкістю та вдосконалювати координаційні можливості організму.

Під час занять легкою атлетикою ці завдання реалізуються через виконання вправ швидкісного та швидкісно-силового характеру: спринтерський біг, стрибкові вправи, метання та інші рухові дії, передбачені навчальною програмою.

Найбільш сприятливими періодами для розвитку швидкісних здібностей у дітей вважаються вікові проміжки 7–9 та 9–11 років. Саме в цей час нервова система найбільш чутлива до тренувального впливу, спрямованого на вдосконалення швидкості рухів. Проте недостатній рівень сили й витривалості у молодших школярів може обмежувати прояв швидкісних можливостей, особливо у вправах, де необхідне активне переміщення всього тіла.

У роботі з дітьми молодшого шкільного віку доцільно використовувати вправи, які передбачають миттєву реакцію на звукові, зорові або тактильні сигнали, а також короткочасні швидкі рухи окремими частинами тіла чи нетривалі прискорення. Систематичне повторення таких вправ сприяє скороченню часу простої рухової реакції та підвищенню загальної рухливості.

У середніх класах можливості розвитку швидкісних якостей значно розширюються завдяки морфофункціональним змінам організму школярів. У цей період особливого значення набуває розвиток швидкісно-силових здібностей, які впливають на ефективність бігу, стрибків і метань.

Для вдосконалення швидкості у спринтерському бігу використовують спеціальні бігові вправи, що поєднують розвиток швидкісних можливостей із покращенням техніки рухів. У віці 11–12 років активно формується відчуття

ритму бігу, удосконалюється структура бігового кроку та скорочується час опори під час руху, що позитивно впливає на спортивний результат.

Одним із найефективніших способів розвитку швидкості є повторний метод тренування, який передбачає багаторазове виконання вправ із чітко визначеним навантаженням і контролем швидкісного режиму. Важливу роль при цьому відіграє поступове збільшення швидкості виконання вправ та адаптація організму до умов змагальної діяльності. Водночас значним чинником, що може стримувати зростання швидкісних показників, залишається недостатньо досконала техніка виконання рухових дій.

При розробці методики навчально-тренувальних занять в шкільній спортивній секції спеціалісти з легкої атлетики (О.Ф. Артюшенко, Р.Ф. Ахметов, Л.М. Кузьомко, В.М. Кучеренко, В.Д. Єднак) рекомендують при розробці програм враховувати важливі аспекти методики розвитку швидкісних якостей [2–4]. Методика розвитку швидкісних здібностей повинна враховувати такі вимоги до засобів легкої атлетики: техніка легкоатлетичних вправ повинна бути дуже простою, щоб їх можна було виконувати дуже швидко; вони повинні бути добре засвоєні, щоб зусиль спортсменів зосереджено на швидкості виконання, а не на техніці виконання; тривалість не повинна перевищувати 30 секунд; вони повинні бути адекватними конкретному прояву швидкості й умовам виконання рухових дій; її слід урізноманітнювати та прискорювати разом із розвитком інших фізичних здібностей [1; 4].

Серед методів виховання швидкості циклічних рухів широко використовуються повторний і комбінований методи навчання. Для підвищення мотивації та інтересу молодших підлітків до занять легкою атлетикою суворо регламентовані методи навчання доповнювали ігровим та змагальним. Експериментальну методику склали переважно вправи швидкісної та швидкісно-силової спрямованості.

Отже, аналіз науково-методичної літератури показав, що середній шкільний вік є сприятливим періодом для розвитку практично всіх фізичних якостей. Добре розвиваються як у хлопчиків, так і у дівчаток: швидкість окремих

рухів і швидкість рухових реакцій, швидко-силові якості, здатність виконувати складно координовані рухи, виконання вправ з найбільшою амплітудою рухів.

Список використаних джерел

1. Ахметов Р.Ф., Максименко Г.М., Кутек Т.Б. Легка атлетика. Житомир, 2018. 320 с.
2. Борисова Ю.Ю. Комплексна оцінка фізичної підготовленості дітей шкільного віку. Молода спортивна наука України. Львів, 2015. С.14-19.
3. Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня Г. В. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді : навч. посіб. К, 2011. 224 с.
4. Непша О., Суханова Г., Ушаков В. Розвиток прудкості школярів на заняттях у секції з легкої атлетики. Журнал легкої атлетики Випуск 2. Харків, 2018. С. 63-69.
5. Baj-Korpak, J., Zaworski, K., Stelmach, M. J., Lichograj, P., & Wochna, M. (2022). Sports activity and changes in physical fitness of Polish children and adolescents: OSF study. *Frontiers in pediatrics*, 10, 976943. <https://doi.org/10.3389/fped.2022.976943>
6. Vrublevskiy EP, Sevdalev SV, Lashkevich SV, Gerkusov AS. Modelling of the competitive activities of qualified female short-distance runners, taking into account the ir individual characteristics. *Physical education of students*, 2019;23(6):320-326.
7. OECD & World Health Organization. (2023). *Step up! Tackling the burden of insufficient physical activity in Europe*. OECD Publishing. Retrieved from <https://www.oecd.org/>
8. Portela-Pino, I. Valverde-Esteve, T., & Martínez-Patiño, M. (2021). Age as a determining variable in the practice or abandonment of physical exercise among young people. *PLoS ONE*, 16. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0253750>.

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Поліна Шкода,

*студентка групи К 13-22 спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного відділення ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж
ЗНУ»*

**Науковий керівник – Олена Муращенко, кандидат педагогічних наук,
викладач фахових дисциплін**

У статті розглянуто концепцію педагогічної майстерності вчителя початкових класів, визначено її ключові структурні компоненти та розкрито їх значущість в умовах сучасної початкової освіти.

Педагогічна майстерність учителя початкових класів є ключовим чинником, який визначає ефективність організації освітнього процесу в сучасній школі. Роль вчителя на початковому етапі навчання надзвичайно вагома, адже саме він закладає в дитини перші уявлення про навчання, сприяє її всебічному розвитку та вихованню. Особливої актуальності ця майстерність набуває у контексті сучасних освітніх реформ і впровадження компетентнісного підходу навчання.

Учитель має бути не лише джерелом знань, а й наставником і партнером для своїх вихованців та їх батьків, формуючи сприятливий освітній простір. Для успішного здійснення цієї ролі йому необхідно володіти високим рівнем професійної підготовки, використовувати творчий підхід до вирішення завдань, розвивати здатність до критичного самоаналізу та постійно прагнути до професійного й особистісного вдосконалення.

Наукові джерела трактують педагогічну майстерність як високий рівень професійної діяльності вчителя, що спирається на гуманістичні принципи, компетентність, талант і володіння педагогічною технікою. Зокрема, І. Зязюн [2, с. 25] визначає це поняття як сукупність особистісних якостей педагога, що сприяють ефективній організації освітнього процесу на основі рефлексії та творчості. Майстерність педагога полягає не лише у віртуозному застосуванні методик навчання, але й у здатності формувати довірливі стосунки з учнями, створювати сприятливу психологічну атмосферу та мотивувати їх до нових досягнень.

Робота з учнями початкової школи потребує особливої педагогічної майстерності, адже саме в цей період формується базис особистості дитини:

навчальні навички, моральні принципи та ставлення до навколишнього світу. Учитель має поєднувати професійну компетентність із високим рівнем культури, моральними цінностями, емоційною стабільністю та відповідальністю у виконанні своїх обов'язків.

Структура педагогічної майстерності включає кілька взаємопов'язаних компонентів, а саме: гуманістичну спрямованість, професійну компетентність, педагогічні здібності, педагогічну техніку та педагогічну культуру.

Гуманістична спрямованість, на думку І. Беха [1, с. 18], полягає у шанобливому ставленні до особистості дитини, визнанні її права на власну думку та розвиток відповідно до індивідуальних можливостей. Учитель початкових класів повинен будувати свою діяльність на принципах доброзичливості, толерантності та педагогічного оптимізму. Важливо не лише навчати, а й підтримувати дітей та сприяти їхнім успіхам.

Професійна компетентність включає систему знань, умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності. Учитель має глибоко володіти змістом навчальних дисциплін, методикою їх викладання, розуміти вікові та психологічні особливості учнів, а також уміти застосовувати сучасні освітні технології. В умовах цифровізації освіти важливого значення набуває здатність використовувати інтерактивні методи навчання та цифрові ресурси.

Важливим складником успішної педагогічної діяльності є професійні здібності, зокрема комунікабельність, емпатія, спостережливість, креативність і педагогічне мислення. Учитель початкових класів щодня працює з дітьми, які потребують особливої уваги, розуміння та емоційної підтримки, тому здатність розуміти внутрішній стан дитини є надзвичайно важливою.

Комунікативні навички дозволяють педагогу встановлювати довірливі стосунки з учнями, батьками та колегами. Емпатія сприяє розумінню емоційного стану дітей, тоді як спостережливість допомагає своєчасно виявляти труднощі в навчанні або поведінці учнів.

Організаторські здібності необхідними для ефективної підготовки до уроків, проведення позакласної роботи та створення сприятливого освітнього середовища.

У свою чергу, педагогічна техніка передбачає володіння низкою умінь, як-от: управління мовленням, голосом, мімікою, жестами, поставою, а також здатність контролювати власний емоційний стан. Голос вчителя є важливим інструментом педагогічного впливу; він має бути зрозумілим, виразним, доброзичливим і впевненим. Важливу роль відіграє культура мовлення, зокрема чітка дикція, виразна інтонація та здатність логічно й доступно пояснювати навчальний матеріал.

Однією з ключових особливостей професійного педагога є високий рівень самоконтролю та емоційна стабільність. Учитель має зберігати спокій у складних ситуаціях, уникати конфліктів, не проявляти агресії чи несправедливості. Педагогічний такт відіграє важливу роль у забезпеченні дисципліни без застосування тиску та авторитаризму.

Педагогічна культура проявляється в ерудиції, моральних якостях, етичній поведінці, охайному зовнішньому вигляді, професійній відповідальності та ставленні до власної педагогічної діяльності. Учитель початкових класів є прикладом для наслідування, тому його слова, вчинки та ставлення до роботи значно впливають на моральне і культурний розвиток дітей.

Сучасний учитель має бути готовим до неперервного професійного вдосконалення. Самоосвіта, участь у семінарах, тренінгах, педагогічних майстернях, вивчення інноваційних методик, рефлексія власної діяльності сприяють удосконаленню його педагогічної майстерності. Особливе значення в цьому контексті мають творчий пошук, відкритість до нових ідей та прагнення реалізувати власний професійний потенціал.

Особливу роль у розвитку педагогічної майстерності відіграє професійна рефлексія – здатність аналізувати й оцінювати власну діяльність, визначати труднощі та знаходити шляхи їх подолання. Рефлексивний учитель здатний

критично оцінювати свої професійні дії та будувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку.

Педагогічна майстерність учителя дозволяє ефективно мотивувати учнів до навчання. Молодші школярі особливо чутливі до емоційної атмосфери уроку, а підтримка та заохочення з боку педагога значно сприяють формуванню внутрішньої мотивації до навчання. Учитель має робити освітній процес цікавим, змістовним і захопливим для своїх учнів.

Отже, педагогічна майстерність вчителя початкових класів є складним інтегративним утворенням, що поєднує професійні знання, педагогічні здібності, педагогічну техніку, педагогічну культуру та особистісні якості педагога. Вона забезпечує ефективність освітнього процесу й гармонійний розвиток молодших школярів. Майстерний педагог здатен створити сприятливе освітнє середовище для формування компетентної, творчої та всебічно розвиненої особистості учня.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. / І.Д. Бех. Київ: Либідь, 2003. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.
2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.

КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Владислава Шкуріхіна,

*студентка 4 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта,
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій*

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Яцик, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик**

Висвітлено значення казки як ефективного засобу розвитку зв'язного мовлення дітей

середнього дошкільного віку. Розкрито особливості впливу казкових творів на збагачення словникового запасу, формування граматично правильного мовлення, розвиток діалогічного та монологічного мовлення дітей середнього дошкільного віку.

Казка – це образне зображення життєвих реалій. Дії, що відбуваються в казках, можуть трапитися і в реальному житті, але не в буквальному сенсі. За допомогою казкових сюжетів діти вперше опановують основні життєві принципи, можуть порівняти добрі та погані вчинки, діти можуть самостійно вирішити, хто позитивний герой, а хто – негативний [1].

Слухаючи казку, дитина дошкільного віку проявляє особливу внутрішню активність, стаючи як би співучасником описуваних і сприйнятих подій [2]. Розкриваючи значення казки як педагогічного засобу, треба визнати, що, якщо дітям повторювати хоч тисячу разів одну й ту ж моральну сентенцію, вона для них все ж залишиться мертвою буквою; але якщо ж розповісти їм казку, сповнену тою ж самою думкою, – дитина буде схвилюваний і вражений нею [2].

Казка є універсальним розвивально навчальним засобом, виводячи дитину за межі безпосередньо сприйманого, занурюючи його в можливі світи з широким спектром моделей людської поведінки і орієнтуючи в них, забезпечуючи багате мовленнєве середовище [4].

Казка є одним з найважливіших соціально-педагогічних засобів формування особистості. Діти рано привчаються правильно оцінювати розміри явищ, справ і вчинків, розуміти смішну сторону життєвих невідповідностей. У кожній казці є мораль, яка необхідна дитині, адже він повинен визначити своє місце в житті, засвоїти морально-етичні норми поведінки в суспільстві [1].

Гра в казку сприяє розвитку різних сторін мовлення дітей: граматичного ладу, діалогічного та монологічного мовлення, вдосконаленню звукової сторони мови, збагаченню та активізації словника дітей [3].

Казка має свою мову – лаконічну, виразну, ритмічну. Вона близька дитині, добре сприймається, тому і служить прекрасним зразком для розвитку мови. Казка намагається ненав'язливо навчити дитину оцінювати головні якості героя і ніколи не вдається до психологічного ускладнення, що, природно, благотворно

впливає на її сприйняття. Казка проста, але в той же час загадкова. Вона пропонує дитині образи, якими діти насолоджуються, і непомітно для себе засвоює життєво важливу інформацію.

Особливе місце у розвитку зв'язного мовлення дітей середнього дошкільного віку посідає казка. Вона є ефективним засобом формування мовленнєвої компетентності, оскільки поєднує емоційний, пізнавальний і мовленнєвий компоненти.

Казка є одним із найефективніших засобів формування зв'язного мовлення, оскільки вона:

- активізує мовленнєву діяльність дітей;
- збагачує словниковий запас;
- формує граматично правильне мовлення;
- розвиває уяву та образне мислення;
- сприяє емоційному залученню дитини.

Казка сприяє розвитку уяви, образного мислення, збагаченню словникового запасу та формуванню граматично правильного мовлення.

У процесі роботи з казкою використовуються різні методичні прийоми: переказ, інсценізація, складання власних казок, продовження сюжету, обговорення персонажів.

Особливо ефективним є творчий переказ, який стимулює мовленнєву активність та самовираження дитини. Важливими прийомами навчання розповіді є: зразок розповіді вихователя, план, спільне складання розповіді, моделювання, запитання, оцінювання. Вони сприяють формуванню логічності, послідовності та зв'язності мовлення.

Таблиця 1

Прийоми навчання розповіді на основі казки

Приєм	Зміст роботи	Приклад
Зразок вихователя	Демонстрація правильної розповіді	Вихователь переказує «Колобка»

План розповіді	Опора для структурування мовлення	1. Початок 2. Події 3. Кінець
Спільне складання	Колективна робота над текстом	Вихователь і діти разом складають казку
Моделювання	Використання картинок або схем	Послідовність подій у вигляді карток
Запитання	Активізація мовлення	«Хто допоміг Колобку?»
Оцінювання	Формування мовленнєвої культури	

Систематична робота з розвитку зв'язного мовлення, зокрема із використанням казки, забезпечує формування мовленнєвої компетентності дошкільників, що є важливою умовою їх успішної соціалізації та подальшого навчання.

Список використаних джерел:

1. Вишнівська М. Казка як важливий засіб мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті : теорія, практика, перспективи*. 2023. С. 92–95.

2. Віняр О. Українська народна казка як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної (заочної) науково-практичної конференції 21-22 лютого 2024 р.*, 121.

3. Гармаш І. Як бути щасливим: казки, які навчають. Харків: Бровін О. В., 2020. 238 с.

4. Крутій К., Деснова І., Блашкова О. Особливості засвоєння дитиною дошкільного віку основних закономірностей граматичної будови рідної мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. Вип.8(34). Ч.1. С. 16 – 28.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ ТЕМАТИЧНОГО ТА ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДІВ

Софія Яремчук,

*студентка I курсу групи ІІПО спеціальності АЗ Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури*

КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, кандидат економічних наук,
доцент**

Розглянуто особливості інтегрованого навчання в системі початкової освіти, висвітлено тематичний і діяльнісний підходи як ефективні засоби формування ключових компетентностей молодших школярів, розвитку цілісного світогляду, творчого потенціалу та практичних умінь відповідно до концепції Нової української школи.

Сучасна система освіти України перебуває на етапі активного реформування, що передбачає оновлення змісту, методів і форм навчання відповідно до потреб суспільства ХХІ століття. Концепція Нової української школи орієнтує педагогів на формування компетентної, творчої, самостійної особистості, здатної застосовувати набуті знання у практичній діяльності. Саме тому особливого значення набуває інтегроване навчання як ефективна педагогічна технологія, що сприяє створенню цілісної системи знань, розвитку ключових компетентностей та формуванню гармонійної особистості молодшого школяра [1].

Інтегроване навчання – це організація освітнього процесу, за якої зміст різних навчальних предметів об'єднується навколо спільної теми, проблеми або діяльності. Такий підхід дозволяє подолати фрагментарність знань, характерну для традиційного предметного навчання, і забезпечує формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ. У початковій школі це особливо

важливо, оскільки діти молодшого шкільного віку сприймають реальність комплексно, а не через поділ на окремі дисципліни [2, с. 47].

Інтеграція навчального матеріалу створює сприятливі умови для встановлення міжпредметних зв'язків, розвитку логічного та критичного мислення, підвищення навчальної мотивації, а також практичного застосування знань у життєвих ситуаціях. Саме тому інтегроване навчання стало однією з провідних ідей реформування початкової освіти.

Однією з основних моделей інтегрованого навчання є тематичний підхід. Його сутність полягає в об'єднанні навчального матеріалу різних освітніх галузей навколо однієї змістової теми. Тематичний підхід забезпечує системність навчання, сприяє кращому засвоєнню матеріалу та дозволяє дітям глибше усвідомлювати взаємозв'язки між явищами.

Наприклад, під час вивчення теми «Осінь» здобувачі початкової освіти можуть:

- читати художні твори про осінню природу;
- вивчати сезонні зміни у природі;
- розв'язувати математичні задачі з природним матеріалом;
- створювати творчі поробки з листя;
- досліджувати народні традиції осіннього циклу свят.

Таким чином, одна тема охоплює одразу кілька освітніх галузей: мовно-літературну, математичну, природничу, мистецьку та соціальну. Це робить навчання більш цікавим, практично значущим та емоційно насиченим.

Тематичний підхід сприяє:

- формуванню цілісної картини світу;
- систематизації знань;
- розвитку творчих здібностей;
- формуванню дослідницьких умінь;
- розвитку критичного мислення;
- підвищенню інтересу до навчання.

Варто зазначити, що тематичне навчання дозволяє враховувати вікові особливості молодших школярів, які краще засвоюють матеріал через образне, цілісне сприйняття [2, с.103].

Не менш важливим у структурі інтегрованого навчання є діяльнісний підхід. Його основою є активна участь учня в освітньому процесі через практичну діяльність. Знання не подаються в готовому вигляді, а здобуваються дитиною у процесі дослідження, спостереження, проєктної роботи, гри, творчих завдань та експериментів.

Діяльнісний підхід реалізується через:

- навчальні проєкти;
- інтерактивні вправи;
- рольові ігри;
- експериментування;
- моделювання ситуацій;
- групову роботу;
- дослідницьку діяльність.

Наприклад, під час реалізації проєкту «Мoje місто» здобувачі початкової освіти можуть досліджувати історію рідного краю, знайомитися з визначними місцями, створювати макети, проводити екскурсії чи презентації. Така діяльність інтегрує знання з історії, мови, мистецтва, громадянської освіти та краєзнавства.

Діяльнісний підхід сприяє розвитку:

- самостійності;
- відповідальності;
- комунікативних умінь;
- креативності;
- соціальної активності;
- уміння працювати в команді;
- практичного мислення.

Завдяки діяльнісному підходу навчання стає особистісно значущим для дитини, оскільки вона безпосередньо бере участь у процесі пізнання, що значно підвищує якість засвоєння матеріалу [3, с. 56].

Поєднання тематичного та діяльнісного підходів створює ефективну модель сучасного інтегрованого навчання. Такий підхід забезпечує не лише передачу знань, а й розвиток життєвих компетентностей, необхідних у сучасному суспільстві.

У початковій школі інтегроване навчання реалізується через курс «Я досліджую світ», який поєднує природничу, громадянську та історичну, соціальну і здоров'язбережувальну освітні галузі (за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О.Я. Савченко). Це сприяє формуванню в молодших школярів комплексного бачення світу, розвитку пізнавальної активності та готовності до реального життя.

Інтегроване навчання дозволяє формувати ключові компетентності, передбачені Державним стандартом початкової освіти: вільне володіння державною мовою, математичну компетентність, інформаційно-комунікаційну компетентність, соціальну та громадянську компетентності, екологічну грамотність, інноваційність та уміння навчатися впродовж життя [4].

Особлива роль у впровадженні інтегрованого навчання належить учителю. Сучасний педагог має володіти високим рівнем професійної майстерності, уміти планувати інтегровані уроки, добирати ефективні методи, організовувати діяльність учнів та створювати позитивне освітнє середовище.

Отже, інтегроване навчання на основі тематичного та діяльнісного підходів є важливою складовою сучасної початкової освіти, сприяє підвищенню якості освітнього процесу, розвитку ключових компетентностей, творчого потенціалу та практичних умінь молодших школярів. Саме тому впровадження тематичного та діяльнісного підходів у початковій школі є необхідною умовою модернізації освіти України.

Список використаних джерел:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року :

розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.05.2026)

2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2013. 504 с.

3. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.05.2026)

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

[Електронне видання]

Редактори: Наталія Денисенко, Сергій Марчук

Коректори: Сергій Марчук, Ірина Ковальчук, Марія Козігора

Технічний редактор: Анастасія Веснянка

Дизайн: Анастасія Веснянка

ВЕКТОР ПОШУКУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
XV Всеукраїнської науково-практичної конференції

Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі: збірник матеріалів XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 травня 2026 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради) [Електронне видання] / уклад. С. Марчук, Н. Денисенко. Луцьк, 2026. 340 с.

У збірнику вміщено тези доповідей та статті учасників XV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі» (м. Луцьк, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний інститут», 20 травня 2026 року). Тематика доповідей охоплює широкий спектр актуальних напрямів: академічну доброчесність, цифровізацію освіти, розвиток soft skills, інклюзивне навчання, психологічну підтримку учасників освітнього процесу, формування національно-патріотичних цінностей, інноваційні технології навчання та безпекові виклики сьогодення.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

УДК 37.018+378:004.9(477.82)(082)

